

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE İSTATİSTİKİ BÖLGE - DÜZEY I ÖLÇEĞİNDE
YOKSULLUĞUN AYRIŞTIRILMASI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Can OKMAN**

Anabilim Dalı : Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Programı : Bölge Planlama Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ferhan GEZİCİ

ŞUBAT 2011

**TÜRKİYE'DE İSTATİSTİKİ BÖLGE - DÜZEY I ÖLÇEĞİNDE
YOKSULLUĞUN AYRIŞTIRILMASI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Can OKMAN
(502061860)**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 01.02.2011

Tezin Savunulduğu Tarih : 01.03.2011

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ferhan GEZİCİ (İTÜ)

**Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. İclal Dinçer (YTÜ)
Y. Doç. Dr. Elif ALKAY (İTÜ)**

ŞUBAT 2011

ÖNSÖZ

“Türkiye’de İstatistiki Bölge - Düzey I Ölçeğinde Yoksulluğun Ayrıştırılması” konulu yüksek lisans tezimi hazırlarken ve sonuçlandırırken sunduğu katkılardan, güven ve desteğinden ötürü danışman hocam Doç. Dr. Ferhan Gezici’ye, bu çalışma ile eş zamanlı olarak görev üstlendiğim ve edindiğim bilgileri kullanmam için eşsiz bir fırsat oluşturan İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir’de gerçekleştirilen “İç Göç Entegrasyon Projesi’nde rehberlikleriyle bilgi, beceri ve deneyimlerimin gelişmesine destek olan , başta Gökhan Menteş ve Âli Eronat olmak üzere, bütün çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Aralık 2010

CAN OKMAN
Şehir ve Bölge Plancısı

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA</u>
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR	vii
ÇİZELGE LİSTESİ	ix
ŞEKİL LİSTESİ	xi
ÖZET	xiii
SUMMARY	xv
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	2
1.2 Tezin Kapsamı	3
1.3 Tezin Yöntemi	6
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1 Küreselleşme ve Yoksulluk	11
2.2 Yoksulluk Yaklaşımları.....	15
2.2.1 Bireysel yetersizliklerden kaynaklanan yoksulluk	15
2.2.2 Kültürel, ekonomik, sosyal ve politik yapılardan kaynaklanan yoksulluk	16
2.2.2.1 Kültürel inanç sistemlerinden kaynaklanan yoksulluk.....	16
2.2.2.2 Yapısal başarısızlıklardan kaynaklanan yoksulluk	17
2.2.2.3 Coğrafi farklılıklardan kaynaklanan yoksulluk.....	18
2.2.3 Birikimli ve döngüsel karşılıklı bağımlılıklardan kaynaklanan yoksulluk	19
2.3 Yoksulluk Tanımları.....	20
2.3.1 Öznel yoksulluk	20
2.3.2 Mutlak yoksulluk	20
2.3.3 Göreli yoksulluk	21
2.3.4 İnsani yoksulluk.....	22
2.3.5 Gelir Yoksulluğu.....	22
2.3.6 Kırsal yoksulluk – kentsel yoksulluk.....	22
2.3.7 Diğer yoksulluk tanımları	23
3. YOKSULLUĞUN ÖLÇÜLMESİ	25
3.1 Yoksulluk Göstergeleri.....	25
3.1.1 Yaşam standardı ile ilgili göstergeler	25
3.1.2 Yoksulluğun meydana gelme derecesini belirleyen göstergeler.....	25
3.1.3 Yoksulluğun derinliğini belirlemeye yönelik göstergeler	26
3.1.4 Göreli yoksulluk ile ilgili göstergeler	26
3.1.5 Sosyal göstergeler	27
3.1.6 İmkan yoksulluğu ile ilgili göstergeler	27
3.1.7 Yoksulluk riskine maruz kalmayı belirleyen göstergeler	27
3.2 Yoksulluğun Ölçülmesi	29
3.2.1 Yoksulluk sınırı.....	30

3.2.1.1 Görelî yoksulluk sınırı.....	30
3.2.1.2 Mutlak yoksulluk sınırı	30
3.2.1.3 Öznel (subjektif) yoksulluk sınırı.....	30
3.2.1.4 Yoksulluk sınırının belirlenmesi	31
3.2.1.5 Yoksulluk oranlarının karşılaştırılması	36
3.2.2 Yoksulluğun çok boyutlu ölçülmesi	37
3.3 Yoksulluk Ölçütleri	37
3.3.1 Yoksulluk Oranı.....	38
3.3.2 Yoksulluk açığı ve yoksulluk açığı endeksi.....	38
3.3.3 Sen endeksi	39
3.3.4 Foster-Greer-Thorbecke Ölçütü (Pa Ölçütü).....	39
3.4 Bölüm Sonucu	40
4. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE YOKSULLUK	43
4.1 Dünya’da yoksulluk ile ilgili çalışmalar.....	43
4.2 Türkiye’de yoksulluk ile ilgili çalışmalar.....	47
4.2.1 Yoksulluk olgusunu gelir ve harcama düzeyi açısından ele alan çalışmalar	47
4.2.2 Yoksulluk olgusunu gelir ve harcama esasında diğer sosyo-ekonomik ve mekânsal boyutlarla ilişkilendiren yaklaşımlar.....	51
4.2.3 Yoksulluk olgusunun çeşitli boyutlarını bir arada değerlendiren yaklaşımlar	54
5. TÜRKİYE’DE İSTATİSTİKÎ BÖLGE - DÜZEY I ÖLÇEĞİNDE YOKSULLUĞUN AYRIŞTIRILMASI	57
5.1 Veri Kaynağı.....	57
5.1.1 Kullanılan soru formları.....	58
5.1.2 Çalışmanın yöntemi	59
5.1.3 Anket Verilerinin Yeniden Kodlanması	65
5.2 Göstergelerin Saptanması	67
5.3 Göstergelerin Adlandırılması	68
5.4 Yoksulluk Ölçütünün Belirlenmesi	73
5.5 Tek Bir Ölçüt ile Yoksulluk Ölçülebilir mi?	77
5.6 Tüm göstergeler eşit ağırlıkta mı?	81
5.7 Standart Ölçütler ile karşılaştırma	86
5.8 Yoksulluğun Ayrıştırılması	88
5.8.1 Mekânsal Ayrışma	88
5.8.2 Boyutsal Ayrışma.....	99
5.8.3 Niceliksel Ayrıştırma	108
6. SONUÇ	131
KAYNAKLAR.....	133
EKLER.....	139

KISALTMALAR

DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Organizasyonu
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması
ILO	: Birleşmiş Milletler Uluslar Arası İşgücü Organizasyonu
SPSS	: Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi (Bilgisayar Programı)
TR1	: İstanbul
TR2	: Batı Anadolu (Ankara, Konya, Karaman)
TR3	: Doğu Marmara (Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)
TR4	: Ege (İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)
TR5	: Batı Marmara (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir, Çanakkale)
TR6	: Akdeniz (Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)
TR7	: Batı Karadeniz (Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)
TR8	: Orta Anadolu (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat)
TR9	: Doğu Karadeniz (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)
TRA	: Güneydoğu Anadolu (Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)
TRB	: Ortadoğu Anadolu (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkari)
TRC	: Kuzeydoğu Anadolu (Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1 : Zayıflık ve korunmasızlık göstergeleri örnekleri	28
Çizelge 4.1 : UNICEF Ölçütüne Göre Yoksul Hanehalklarının Sınıflandırılması....	46
Çizelge 5.1 : Toplam Açıklanan Varyans.....	69
Çizelge 5.2 : Bileşen Matrisi	70
Çizelge 5.3 : Bölgelerde tek boyutlu yoksulluk tanımıyla belirlenen nüfus oranları ile çok boyutlu yoksulluk tanımıyla belirlenen yoksul nüfus oranlarının karşılaştırılması (%)	78
Çizelge 5.4 : Çok boyutlu yoksulluk tanımıyla bölgelerde belirlenen nüfus oranlarının Türkiye ortalamaları ile karşılaştırılması (%)	81
Çizelge 5.5 : Sınıflama tablosu.....	83
Çizelge 5.6 : Diskriminant analizi	84
Çizelge 5.7 : Yapı matrisi	84
Çizelge 5.8 : TÜİK yoksulluk sınırına göre ve çok boyutlu değişkenlerin en dezavantajlı kesimine göre nüfus oranları.	87
Çizelge 5.9 : Yoksulluğun boyutları ve derinliğine göre bölgeler.....	108

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 5.1 : Yoksulluğun tek bir ölçüt ile belirlendiği durum	59
Şekil 5.2 : Yoksulluğun tek bir tanıma göre belirlendiği durum	60
Şekil 5.3 : Yoksulluğun tek bir tanıma göre belirlendiği ancak farklı boyutlarda yaşandığı durum	60
Şekil 5.4 : Yoksulluğun birden çok tanıma göre belirlendiği durum	61
Şekil 5.5 : Birden çok tanıma göre belirlenen yoksulluğun bölgelere ayrıştırılması.	62
Şekil 5.6 : Yoksulluğun boyutlara ayrıştırılması	62
Şekil 5.7 : Yoksulluğun boyutlarının derinliği	63
Şekil 5.8 : Çalışmanın Yöntemi	64
Şekil 5.9 : Anket Verilerinin Yeniden Kodlanması	66
Şekil 5.10 : Göstergelerin Saptanması	68
Şekil 5.11 : Göstergelerin Adlandırılması	69
Şekil 5.12 : Yoksulluk Ölçütünün Belirlenmesi	74
Şekil 5.13 : Yoksulluğun ayrıştırılması	75
Şekil 5.14 : Standart ölçütler ile karşılaştırma	76
Şekil 5.15 : Diskriminant analizi şeması	82
Şekil 5.16 : Kanonik Discriminant Fonksiyonu	85
Şekil 5.17 : Öne çıkan iki gösterge, boyutların doğrusal bileşimi ve TÜİK oranlarının karşılaştırması	88
Şekil 5.18 : TR1 Bölgesi	89
Şekil 5.19 : TR2 Bölgesi	90
Şekil 5.20 : TR3 Bölgesi	91
Şekil 5.21 : TR4 Bölgesi	92
Şekil 5.22 : TR5 Bölgesi	92
Şekil 5.23 : TR6 Bölgesi	93
Şekil 5.24 : TR7 Bölgesi	94
Şekil 5.25 : TR8 Bölgesi	95
Şekil 5.26 : TR9 Bölgesi	96
Şekil 5.27 : TRA Bölgesi	97
Şekil 5.28 : TRB Bölgesi	98
Şekil 5.29 : TRC Bölgesi	99
Şekil 5.30 : İş koşulları ve sorunları	100
Şekil 5.31 : İstihdam sorunları	101
Şekil 5.32 : Hanedeki yoğunluk düzeyi	103
Şekil 5.33 : Konut harcamaları	104
Şekil 5.34 : Sağlık düzeyi sorunları	105
Şekil 5.35 : Sağlık hizmetine erişim	106
Şekil 5.36 : Konut büyüklüğü	106
Şekil 5.37 : Borç yükü	107
Şekil 5.38 : Hanedekilerin iş koşulları ve sorunları bakımından çok yoksullar	112
Şekil 5.39 : Hanedekilerin iş koşulları ve sorunları bakımından orta düzeyde yoksullar	113

Şekil 5.40 : Hanedekilerin iş koşulları ve sorunları bakımından az yoksullar.....	114
Şekil 5.41 : Hanedekilerin istihdam sorunları bakımından çok yoksullar	115
Şekil 5.42 : Hanedekilerin istihdam sorunları bakımından orta düzeyde yoksullar	115
Şekil 5.43 : Hanedekilerin istihdam sorunları bakımından az yoksullar	116
Şekil 5.44 : Hanedeki yoğunluk bakımından çok yoksullar	117
Şekil 5.45 : Hanedeki yoğunluk bakımından orta düzeyde yoksullar	118
Şekil 5.46 : Hanedeki yoğunluk bakımından az yoksullar	118
Şekil 5.47 : Konut harcamaları bakımından çok yoksullar.....	120
Şekil 5.48 : Konut harcamaları bakımından orta düzeyde yoksullar	120
Şekil 5.49 : Konut harcamaları bakımından az yoksullar	121
Şekil 5.50 : Konut büyüklüğü bakımından çok yoksullar.....	123
Şekil 5.51 : Konut büyüklüğü bakımından orta düzeyde yoksullar.....	123
Şekil 5.52 : Konut büyüklüğü bakımından az yoksullar.....	124
Şekil 5.53 : Bilgi teknolojisine erişim bakımından çok yoksullar	125
Şekil 5.54 : Bilgi teknolojisine erişim bakımından orta düzeyde yoksullar	126
Şekil 5.55 : Bilgi teknolojisine erişim bakımından az yoksullar	126
Şekil 5.56 : Borç yükü bakımından çok yoksullar	128
Şekil 5.57 : Borç yükü bakımından orta düzeyde yoksullar	128
Şekil 5.58 : Borç yükü bakımından az yoksullar	129

TÜRKİYE’DE İSTATİSTİKİ BÖLGE - DÜZEY I ÖLÇEĞİNDE YOKSULLUĞUN AYRIŞTIRILMASI

ÖZET

“Türkiye’de İstatistiki Bölge - Düzey I Ölçeğinde Yoksulluğun Ayrıştırılması” konulu yüksek lisans tezinde, dünyada ve Türkiye’de yoksulluk kavramının tanımlanması, yoksulluk göstergelerinin belirlenmesi, yoksulluğun ölçülmesi ve yoksulluk ölçütlerinin oluşturulmasına ilişkin konuların yoksulluğu azaltılması yönündeki çabalarla ilişkisi irdelenmiş; yoksulların belirlenmesi amacıyla kullanılacak çok boyutlu bir analiz yaklaşımı kullanılarak, yoksulluğun ayrıştırılması ve derinleştirilmesi yoluyla yoksulların belirlenmesi ve yoksulluk durumlarının daha iyi anlaşılmasına olanak verecek bir veri analizi gerçekleştirilmiştir.

Tezin analizleri TÜİK Hanehalkı gelir ve yaşam anketlerinin veri seti kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Analiz iki düzeyde gerçekleştirilmiştir. Birinci düzeyde yoksul olan ve olmayan nüfus ayrıştırılmıştır: Nüfusun tamamı için veri kümesinin tamamı sayısallaştırılmış ve faktör analizine tabi tutulmuş ve belirleyici değişkenlerin oluşturduğu faktörler gösterge olarak adlandırılmıştır. Gösterge değerlerinin ayrışmadaki ağırlığını belirleyebilmek için her bir gösterge üç dilime bölünerek en yüksek değerlerin oluşturduğu dilim “o gösterge için” yoksul olarak ayrıştırılmıştır. İkinci düzeyde yoksul olarak belirlenen nüfus üç dilime bölünerek göstergelerin her biri için yoksul olanlar kendi içinde az yoksul-yoksul-çok yoksul biçiminde ayrıştırılmıştır.

Her iki düzeyde de yoksulluğun tek bir göstergeyle tanımı ve ölçümüyle çok boyutlu tanımı ve ölçümü arasındaki farklar hem bölge hem de Türkiye ölçeğinde irdelenmiş, bu irdelemede tek boyutlu tanım ve ölçüm örneği olarak TÜİK sonuçları kullanılmıştır.

Yoksulluğun çok boyutlu analizi, standart bir ölçüt olan TÜİK’in yoksulluk ölçütü ile karşılaştırıldığında, ayrıştırılmış analizin yoksulların belirlenmesinde gelir ve harcama ile sınırlı göstergelerle yapıldığından daha açıklayıcı sonuçlar elde edilebileceğini göstermekte, yoksulluğun farklı bölgelerde farklı düzeylerde yaşanabildiğini düşündürmektedir.

DECOMPOSING POVERTY IN TURKEY FOR NUTS I LEVEL

SUMMARY

The thesis titled “Decomposing Poverty in Turkey for NUTS I Level” examines the global and local efforts to define poverty, to identify poverty indicators, to measure poverty and to formulate poverty criteria and how they are linked with efforts to reduce poverty; and has attempted to conduct a data analysis using a multi-dimensional approach in order to identify the poor and explain the different states of poverty by decomposing and scaling poverty.

The data set from the Turkish Statistical Institute (TUIK) is used in the analysis carried out in two levels. In the first level, the population is decomposed as poor and non-poor: The data for the whole population is coded and subjected to a factor analysis, and the factors with the consisting of discriminating variables are identified as indicators. Each indicator is divided into three with the aim of identifying the weight of the indicator values that effect decomposition and the part with the highest values are decomposed as the poor “for the particular indicator”. In the second level, the population identified as poor is divided into three groups as and decomposed as less poor-poor- more poor.

In both levels, the difference between measurement using a single indicator and multi-dimensional measurement is discussed for Turkey as well as the regions based on the TUIK analysis as the single indicator measurement.

Comparison of the multi-dimensional analysis with the standard measurement of TUIK points out that a decomposed analysis may provide more information to explain and identify poverty than using indicators limited to income and expenditures and that different levels of poverty may be experienced in different regions.

1. GİRİŞ

Yoksulluk, 20 yıldan uzun süredir ülkelerin ve uluslararası kuruluşların gündeminde giderek artan bir önem kazanmaktadır. 1995 yılında “yoksulluk” Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından dünyadaki en önemli 12 genel sorundan biri olarak kabul edilmiştir (United Nations General Assembly Report, 6 September 1995). Bu çerçevede Birleşmiş Milletler 1996 yılını "Uluslararası Yoksulluğun Yok edilmesi Yılı" (International Year for the Eradication of Poverty) olarak ilan etmiştir. 2010 yılı Avrupa Birliği tarafından “Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma ile Mücadele Yılı” ilan edilmiştir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’nün Kalkınma Destek Komitesi 2015 yılı için olağanüstü yoksulluk sınırında yaşayan insanların oranını yarıya indirme hedefini koymuştur.

Ancak bütün bu hedefler “yoksulluk” tanımının belirsizliği ve yoksulluğun ölçülmesinde kullanılan farklı göstergelerin çeşitliliği sorunu ile karşı karşıyadır. Gelir yoksulluğu ve insani gelişmişlik, yaşanabilir çevre ve sosyal içerme gibi farklı kavramların ve görüşlerin de yoksulluk tanımı içerisinde yer alması, farklı yaklaşımları doğurmaktadır.

Son 30 yılda, parasal değerlerin önemi, nesnel ve öznel göstergeler, toplum içinde var olma ile gelir arasındaki ilişki gibi, yoksulluğun tanımı ile birlikte geliştirilen pek çok kavram, yoksulluk tartışmalarında çeşitli sorunlara yol açmıştır. Bu nedenle, sosyal dışlanma, alt sınıflar ve marjinalite gibi kavramları da içeren yoksulluk ve dezavantajlılık kavramları, giderek daha geniş kabul görmektedir.

Gelir veya harcama yoksulluğu, insani gelişmişlik, sosyal dışlanma, refah eksikliği, yapabilir olmaktan yoksun olmak, sürdürülebilir olmayan geçim, zarar görmeye açıklık, temel ihtiyaçlardan mahrum olmak, göreceli yoksulluk gibi pek çok durum için “yoksulluk” kavramı kullanılmaktadır.

Yoksulluğun kavram olarak tanımının karmaşıklığı yoksulluğun ölçülebilirliğini de karmaşık hale getirmektedir. Buna bağlı olarak farklı yoksulluk modelleri için farklı göstergeler kullanılmaktadır. Katılımcılığın arttığı ve tanımın öznel olduğu ölçüde de

yoksulluğu sayıllaştırmak ve standartlaştırmak güçleşmektedir. Katılımcı yöntemlerde kişilerin kendi yoksulluk göstergelerini belirlemeleri ile bu karışıklık daha da artmaktadır.

Bu çalışmada, yoksulluğun genel ve bütün bir kavram değil hem ölçülebilir çeşitli boyutların bileşkesinden oluşan, hem de her bir boyutuyla tek başına farklı soyutlamalar gerektiren yapıda bir kavram olduğu açıklanmaya çalışılmaktadır. Yoksulluk ölçümlerinin teknik bir konu olmaktan çok sosyal politikaların belirlenebilmesi için araç olması gerektiği görüşünden hareketle bu çalışma ile önerilen tekniğin kendisinden çok yoksulluğun ayrıştırılmasını amaçlayan yaklaşımların önemi vurgulanmaya çalışılmaktadır.

1.1 Tezin Amacı

Ele alınan sorunun tanımlanması, geliştirilecek çözümlerin başarısı açısından büyük önem taşımaktadır. Yoksulluğun küresel ölçekli bir sorun olarak tanımlanabilmesi, ölçülebilmesi ve izlenebilmesi için kullanılan standart verilere dayalı analizlerde yoksulluk, sıklıkla genel bir kavram olarak ve tanımı daraltılarak ele alınmaktadır. Bu durum geliştirilen çözümlerin sorunun azaltılması açısından beklendiği ölçüde başarılı olmaması sonucunu yaratmaktadır. Yoksulluğun çeşitli boyutlarını dikkate alan araştırmalar ise daha alt ölçekte ve daha dar kapsamlı olarak gerçekleştirildiğinden, standart uygulamalara ve genellemelere olanak vermemekte, sadece ele aldığı alan ve gruplar için eylem planları ve projeler üretilmesi amacıyla kullanılabilirliktedir.

Yoksulluğun tek bir “yoksulluk değeri” ile nasıl ölçüleceğine ilişkin olarak 20 yılı aşkın bir süredir farklı kişi ve kurumlar arasında süregiden tartışma, günümüz yoksulluk çalışmalarında yerini çok boyutlu ölçüm yöntemlerine bırakmaktadır.

Bu çalışmada, yoksulluğun genel ve bütün bir kavram olarak değil, hem ölçülebilir çeşitli boyutların bileşkesinden oluşan, hem de her bir boyutuyla tek başına farklı soyutlamalar gerektiren bir kavram olduğu kabulünden hareketle, yoksulluğun çeşitli boyutlarının yanı sıra derinliğini de dikkate alan ve sonuçları mekandaki dağılımıyla ilişkilendirerek karşılaştırmalara olanak veren bir analiz ile yoksulluk sorununa çok boyutlu bir yaklaşım sergilenmesi amaçlanmaktadır.

Böylece “yoksulluk” tanımının farklı boyutlarını ve derinliğini dikkate alan ve verinin özelliğine göre coğrafi açıdan istenen ölçekte (mahalle ölçeğinden ulusal ölçeğe kadar) “yoksullukla mücadele” kapsamındaki çabaların önceliklendirilmesine, çeşitlendirilmesine ilişkin kararların oluşturulmasına, hizmetlerin planlanmasına ve desteklerin tasarlanmasına olanak verebilecek bir yaklaşım ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

1.2 Tezin Kapsamı

Çalışmanın ikinci bölümünde yoksulluk kavramı ile ilgili kaynaklarda yer alan tartışmaların ele alındığı bir kavramsal çerçeve yer almaktadır. Bu bölümde yoksullukla ilgili kuramlar, yoksulluk tanımları sergilenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde yoksullukla ilgili göstergeler, yoksulluğun ölçülmesinde kullanılan yöntemler ve yoksulluk ölçütleri ele alınmıştır. Yoksulluk kavramının başlangıcından bu güne geçirdiği evrim, değişen ve çeşitlenen “yoksulluk” kavramı doğrultusunda evrensel geçerliliği olan yoksulluk göstergeleri, yoksulluk ölçme yöntemleri ve yoksulluk ölçütleri oluşturmanın güçlükleri sergilenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde dünyada ve Türkiye’de yoksulluğun tanımlanması ve ölçülmesi ile ilgili çalışmalar özetlenmiştir. Bu bölümde yoksulluk sorunu ile baş edebilmek amacıyla yoksulluğun nasıl tanımlandığı ve bu tanıma uygun göstergeler ve ölçütlerin oluşturulmasına ilişkin uluslararası ve ulusal çalışmalar ve analizler özetlenmiştir. Küresel ölçekte ülkelerin tümü için karşılaştırmalara olanak sağlayan verilerin sınırlı olmasından ötürü yalnızca gelire ve harcamalara dayalı analizlerle sorunu açıklamanın ve uygun çözüm önerileri geliştirmenin güçlükleri sergilenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde, bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen analiz yöntemi ayrıntılı olarak açıklanmış ve analiz sonuçları irdelenmiştir.

Son çeyrek yüzyılda “yoksulluk” küresel ve yerel ölçekte önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Ancak bütün çabalara karşın yoksullukla mücadelede istenen başarıyı yakalamak mümkün olamamıştır. “Yoksulluk” kavramının olgunun bütün boyutlarını yansıtacak biçimde tanımlanamaması ve ölçülmesi için kullanılabilecek göstergelerin çeşitliliği nedeniyle “yoksulluk” ile mücadelede gerek küresel gerekse

ulusal çabaların her durum için geçerli çözümler üretmekte başarısız kaldığı gözlenmektedir.

Ülkelerin tümü için yoksulluğa ilişkin karşılaştırılabilir veri sağlamanın güçlüğü düşünüldüğünde, gelir ve harcamaya dayalı standart analizler, küresel ölçekte karşılaştırma yapabilmek için işlevsel olabilir. Sadece gelire ve harcamaya bağlı bu analizler, küresel ölçekte gelir dağılımındaki eşitsizlikler konusunda durum saptama, politika ve program oluşturma çabalarını kolaylaştırabilir, gelişmenin izlenmesi ve değerlendirilmesine olanak verebilir. Bu çalışmaların gelir dağılımındaki eşitsizlikler ile ilgili makro-ekonomik politikaların ve sosyal politikaların önceliklendirilmesinde işlevsel olduğu gözlenmektedir.

Ulusal ölçekte ise, bu tür çalışmalar, sorunun varlığının ve büyüklüğünün ortaya konması ve “yoksulluğun” öncelikli bir konu olarak tanımlanmasında etkili olabilir; yoksulluğun azaltılması amacıyla gelir dağılımının dengelenmesini amaçlayan politikaların oluşturulmasına gerekçe oluşturabilir. Ancak, bu tür çalışmalar, ulusal ve yerel ölçekli sosyal veya sosyo-ekonomik politikaların oluşturulmasında ihtiyaç duyulan araçları sunmakta yetersiz kalmaktadır; çünkü, yoksulluğun azaltılması amacıyla gelir dağılımının dengelenmesini amaçlayan politikaların temel varsayımı gelir dağılımındaki eşitsizliklerin azaltılmasıyla yoksulluğun azaltılması arasında doğrudan bir ilişki olduğudur. Oysa yoksulluğun azaltılması için gelirin yanı sıra refah düzeyinin de artırılması gereklidir. Gelir ve harcama ile gelir dağılımına ilişkin hesaplamalar yoksulların belirlenmesi ve yoksulluk durumunun açıklanmasına olanak verecek bilgi üretmediğinden, yoksulluğun azaltılmasında etkili olamamaktadır.

Gelir ve harcamanın yanı sıra, tarihsel süreç içinde yoksulluk tanımı içine katılan farklı değişkenlerle analiz edildiğinde, yoksulluğun nedenlerine ve farklı boyutlarına ilişkin açıklamalar geliştirilebilmektedir. Ülke, bölge veya kent ölçeğinde gerçekleştirilebildiği durumlarda bu tür analizler, yoksulluğun azaltılması ile ilgili önceliklerin belirlenmesinde, politikaların oluşturulmasında, hizmetlerin planlanmasında, eylem planları ve projelerin geliştirilmesinde, projelerin yaşama geçirilmesi için ihtiyaç duyulan ortaklıkların oluşturulmasında, kaynakların sağlanmasında ve çözüme yönelik projelerin uygulanmasında güçlü bir dayanak oluşturabilir ve başarılı adımların atılmasını kolaylaştırabilir.

Yoksulluğun bir bütün olarak sayısallaştırmaya her zaman elverişli olmaması nedeniyle, istatistiksel analizlerden çok odak grup görüşmeleri, derinlemesine görüşmeler yoluyla derlenen niteliksel verilerin analiz edildiği alan çalışmalarının da sınırlılıkları vardır. Yoksulluğun çeşitli boyutlarının ve toplumsal yansımalarının birlikte ele alındığı bu çalışmalarda, araştırmanın gerçekleştirildiği zaman, alan ve kültürel ortamda deneyimlenen yoksulluğun dinamikleri irdelenmektedir. Bu yöntemle gerçekleştirilmiş bir araştırmanın bulguları, araştırmaya konu olan alan veya topluluk için çözüm önerileri geliştirmek amacıyla kullanılabilir; ancak, söz konusu bulgular genellenemeyeceği için yoksulluğun azaltılmasıyla ilgili çözümlerin tekrarlanması ve yaygınlaştırılması açısından kısıtlı olanaklar taşır.

Uluslararası ve ulusal hesaplamalarda sık sık gözlendiği gibi gelir ve harcamaya dayalı değişkenlerle gerçekleştirilen analizler “yoksulluk” sorununun, kavramın içerdiği çeşitliliğin ve farklı bağlamlarda yoksulluğu tanımlayan etmenlerin net olarak anlaşılması için yeterli olamamakta, çalışmalarda yoksulluğun tanımı, dolayısıyla içeriği daraltılmaktadır. Bu analizlerde, yoksulluğun diğer boyutları dikkate alınmadığı için yoksulluğun gelir ve harcama dışında kalan ve çoğunlukla parasal olmayan boyutları açıklanamamakta, daha geniş bir tanımlamayla yoksul olarak nitelendirilebilecek kesimler tanım dışında kalmaktadır. Dolayısıyla, yoksulluğun sadece gelir ve harcamalardan yola çıkılarak ölçülmesi yoksulluğun azaltılması ile ilgili çözümlerin üretilmesinde ve çeşitlendirilmesinde sınırlayıcı bir etmen oluşturmaktadır.

Bu çalışma, alışılmış ve yaygın olarak kullanılan yoksulluk tanımı ve/veya yoksulluk ölçümlerinden farklı bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Çalışma, yoksulluğu, geniş anlamıyla sağlıklı, huzurlu ve rahat bir birey olmanın çok boyutlu doğasıyla yakından ilgili bir durum olarak tanımlamaktadır. Bu tanım çerçevesinde, yoksulluk olgusunun farklı yerlerde, farklı kişi ve gruplarca, farklı şekillerde yaşandığı, tek bir tanımla sınırlanamayacak farklı yoksullukların var olduğu temel kabulünden hareket etmektedir.

Önerilen çok boyutlu analiz yaklaşımı ile yoksulluğun her bir boyutu için yoksul olan ve yoksul olmayanlar ayrıştırılmaya çalışılmaktadır. Böylece, analizi yapılacak veri setinin sunduğu olanaklar veya getirdiği sınırlılıklara bağlı olarak, tanım dışında kalan kişi sayısını azaltacak hatta doğru göstergeler seçildiği takdirde çalışma

evreninin belki de tamamını kapsayacak hale gelebileceğinin gösterilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmanın temel varsayımları şunlardır:

Yoksul olma durumunun belirlenmesinde, tek başına gelir ve harcamalar yeterli bir gösterge değildir.

Yoksul olma durumu, yoksulluk kavramının içerdiği çeşitli boyutları kapsayan göstergeleri dikkate alan bir analiz yöntemiyle, kendi içinde açıklanabilir ve birbiriyle karşılaştırılabilir boyutlara ayrıştırılabilir.

Yoksul olma durumunun belirlenebilmesi için bu boyutların her biri için yoksulluk düzeyleri belirlenebilir.

1.3 Tezin Yöntemi

Bu çalışmada, TÜİK 2007 Hanehalkı Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi'nin ham verileri kullanılmıştır. Veriler 12 bölgede 10 binin üzerinde hanehalkını kapsayan 78 değişkenden oluşmaktadır.

Anket, Türkiye'de Düzey 1 İstatistikî Bölgelerinde gerçekleştirilmiştir. (TR1- İstanbul (İstanbul), TR2- Batı Marmara (Tekirdağ-Balıkesir), TR3- Ege (İzmir-Aydın-Manisa), TR4- Doğu Marmara (Bursa-Kocaeli), TR5- Batı Anadolu (Ankara-Konya), TR6- Akdeniz (Antalya-Adana-Hatay), TR7- Orta Anadolu (Kırıkkale-Kayseri), TR8- Batı Karadeniz (Zonguldak-Kastamonu-Samsun), TR9- Doğu Karadeniz (Trabzon), TRA- Kuzey Doğu Anadolu (Erzurum-Ağrı), TRB- Orta Doğu Anadolu (Malatya-Van), TRC- Güney Doğu Anadolu (Gaziantep-Şanlıurfa-Mardin).

Analizde, Türkiye'de yoksul olma durumunun belirlenmesinde, yoksulluğun çeşitli boyutlarının yanı sıra derinliğini de dikkate alacak ve sonuçları mekandaki dağılımıyla ilişkilendirerek karşılaştırmalara olanak verecek bir ayrıştırma amaçlanmaktadır.

Bu amaçla, sırasıyla 2 düzeyde aşağıda özetlenen yöntem uygulanmıştır:

1. Düzey-Yoksul olan ile olmayanı ayrıştırma:

- a. Nüfusun tamamını kapsayan bu ayrıştırma için veri kümesinin tamamı sayısallaştırılmıştır. Sayısallaştırma, hem nicel hem de nitel değişkenler kodlanarak yapılmıştır: Her soru için yanıt

seçenekleri en avantajlı (iyi, olumlu) olandan en dezavantjlı (kötü, olumsuz) olana doğru artan sıra numarası kullanılmıştır.

- b. Değişkenlerin kodlanmış biçimi üzerinden faktör analizi yapılarak ayırışmada belirleyici olan ve olmayan değişkenler saptanmış ve belirleyici olan değişkenlerin oluşturduğu faktörler, gösterge olarak adlandırılmıştır. Ayrıca, tek boyutlu analizlerle karşılaştırma için, bu göstergelerin eşit ağırlıklı bileşiminden oluşan ek bir “bileşik gösterge” de bu aşamada oluşturulmuştur.
- c. Gösterge değerlerinin (faktör skorlarının) ayırışmadaki ağırlıklarını belirleyebilmek için, her bir gösterge 3 dilime bölünerek, en yüksek değerlerin (en olumsuzların) oluşturduğu dilim, “o gösterge için yoksul” olarak ayırıştırılmıştır.

2. Düzey-Yoksul olanları kendi içinde ayırıştırma:

- a. Her gösterge, yalnızca 1.c’de belirlenen (yoksul olan) nüfus için, tekrar 3 dilime bölünerek, göstergelerin her biri için yoksul olanlar içindeki ayırıştırma “az yoksul-yoksul-çok yoksul” biçiminde tamamlanmıştır.

Her iki düzeyde de yoksulluğun tek bir göstergeyle tanımı ve ölçümüyle çok boyutlu tanımı ve ölçümü arasındaki farklar hem bölge hem de Türkiye ölçeğinde irdelenmiş, bu irdilemede tek boyutlu tanım ve ölçüm örneği olarak TÜİK sonuçları kullanılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde küreselleşme ve yoksulluk, yoksullukla ilgili teoriler ve yoksulluk tanımları ele alınmıştır. Yoksulluk kavramının başlangıcından bu güne geçirdiği evrim, değişen ve çeşitlenen “yoksulluk” kavramı sergilenmeye çalışılmıştır.

Yoksulluk, tarih boyunca pek çok kültürde zengin bir dile sahip olmuştur. Analitik bakış açısından, yoksulluk üzerindeki tartışmalar ortaçağ İngiltere’indeki yoksul yasalarından (English Poor Laws) Charles Booth (Booth, 1969) ve Benjamin Seebohm Rowntree’nin (Rowntree, 1901) 20. yüzyılın başındaki çalışmalarına kadar dayandırılabilir. Rowntree’nin 1901 yılında basılmış çalışması beslenme ve diğer ihtiyaçlara göre bir yoksulluk standardı belirlenmesi amacıyla yapılan ilk çalışmadır.

1960’larda, yoksulluk kavramı, kişi başına gayri safi milli hasıla gibi daha makro-ekonomik göstergeler ile ölçülen gelir düzeyine odaklı bir kavramdı. Pearson Komisyonu’nun çalışmasında olduğu gibi bu ölçüm, daha çok büyüme kavramı ile ilişkiliydi (The Pearson Commission on International Development, 1969).

1970’lerde, yoksulluk, öncelikli bir sorun olmaya başladı. 1973 yılında Nairobi’de yapılan Dünya Bankası Yöneticiler Kurulu (Board of Governors) toplantısında Robert MacNamara’nın yaptığı konuşma ve ardından gelir dağılımı ve ekonomik büyümeyi tartışan “Büyümeyle Birlikte Yeniden Bölüşüm Raporu”nun yayınlanması dünyanın dikkatlerini yoksulluk konusuna çekmiştir. Aynı dönemde Runciman (Runciman, 1966) ve Townsend’in (Townsend, 1979) İngiltere’de yapmış oldukları çalışma görece yoksulluk kavramının üzerinde durmaktadır. Townsend’in çalışması ile birlikte yoksulluk kavramı yalnızca yeterli beslenme düzeyine sahip olmamak veya geçim seviyesi ile tanımlanmanın ötesine geçerek bireylerin yaşadıkları toplumun standartlarına sahip olamamak olarak tanımlanmaya başlamıştır.

Aynı dönemde gelir yoksulluğu kavramını değiştiren diğer bir olay ise “temel ihtiyaçlar” tanımının sosyal ihtiyaçları da içermeye başlamış olmasıdır. ILO’nun 1970’lerin ortalarında yaptığı çalışma ile yoksulluk, gelir yetersizliği olarak

tanımlanmaktan çıkmış, sağlık, eğitim ve diğer hizmetlere erişim yetersizliği olarak da tanımlanmaya başlamıştır.

1980'lerde yoksulluk tanımına başka faktörler de eklenmiştir: (a) Robert Chambers'ın (1983) güçsüzlük ve tecrit çalışmalarının (Chambers, 1983) etkisiyle yoksulluk kavramına parasal olmayan değerler de dahil olmuştur; (b) Zarar görmeye açık olmak ve bununla birlikte şokların etkilerine, doğa olaylarına ve mevsimlere bağlı güvenlik kavramları da yoksulluğun bir parçası haline gelince sosyal ilişkiler de yoksulluk için önem kazanmıştır; (c) Çevre ve Sürdürülebilirlik konusunda Brundtland Komisyonunun çalışmaları (Brundtland Commission On Environment, 1987) ile sürdürülebilir geçim kavramı yoksulluk kavramını genişletmiştir; (d) Amartya Sen'in, gelirin yalnızca bireylerin yapabilirliklerini arttırdığı ve onların toplum içinde işlevsellik kazanmalarını sağladığı zaman değerli olduğunun altını çizen teorik çalışmaları (Sen, 1983) yoksulluk kavramına yeni anlamlar eklemiştir; ve (e) 1980'lerde ivme kazanan cinsiyet/toplumsal cinsiyet konusundaki çalışmalar yoksulluk kavramının içeriğini daha da genişlemiş ve zenginleştirmiştir.

1990'larda yoksulluk kavramı gelişmeye devam etmiştir. Refah kavramı yoksulluğun karşıtı gibi kullanılmaya başlanmıştır. Aynı dönemde Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Sen'in çalışmalarından yola çıkarak insani gelişmişlik tanımını geliştirmiştir. Gelişmiş ülkelerde insani gelişmişlik, sosyal dışlanma ile paralellikler göstermekte ve sosyal dışlanma, demokratik ve yasal sistemleri, pazar ekonomisine dahil olmayı, refah devletini, aileyi ve toplumu kapsayacak bütün hakları, kaynakları ve ilişkileri içermektedir.

Yoksulluk kavramının bu karışık yapısı yoksulluğun analizinde ve çözüm yollarının üretilmesinde de zorluklara neden olmaktadır. Bu durum, yapılacak çalışmanın birey düzeyinde mi yoksa hane düzeyinde mi olacağı, parasal ölçütlerin mi yoksa parasal olmayan ölçütlerin mi kullanılacağı, belirli bir tarihin mi yoksa bir zaman aralığının mı inceleneceği, gelirin mi yoksa harcamaların mı kullanılacağı, nesnel yoksulluğun mu yoksa öznel yoksulluğun mu ölçüleceği gibi pek çok soruyu da beraberinde getirmektedir.

2.1 Küreselleşme ve Yoksulluk

19. yüzyılın sonlarında Endüstri Devrimi'nin toplum üzerinde oluşturduğu ağır ve yıkıcı etkisini yok edebilmek, toplumun asgari yaşam için ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri karşılayabilmek ve yoksulluğu en aza indirmek amacıyla batıda sosyal refah devleti ilkesi benimsenmiştir. Sosyal refah devletleri, piyasaların yeniden düzenlenmesi ya da olumsuz sonuçların telafi edilmesi yoluyla serbest piyasa mekanizmasının yol açtığı riskleri ve sosyal sorunları azaltmaya çalışan sosyal politikalar uygulamışlardır. Bu yolla demokrasiyi geliştirmeye, gelir dağılımında adaleti sağlamaya çalışmışlardır. [C. Can Aktan ve Özlem Özkıvrak, Sosyal Refah Devleti, 2003]

Küreselleşme sürecine bağlı olarak batıda sosyal devlet, refah devleti gibi anlayışların değişmesiyle, bu anlayış uluslararası kuruluşlar aracılığıyla batı dışı ülkelere de yansıtılmaya başlanmıştır. Sosyal devlet ve refah devleti anlayışının terk edilmesiyle gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluk artmaya başlamıştır.

Küreselleşme yerküre ölçeğinde gerçekleşmekte olan bir dizi ekonomik ve kültürel değişime yol açmıştır. Sermayenin serbest dolaşımı ile üretim giderek küresel bir nitelik kazanmakta, sermaye bir yandan değişik ülkelerde yatırım yaparken, bir yandan da üretimin belirli aşamalarını farklı ülkelere taşımaktadır. Küresel iş bölümü adı verilen bu süreç dünyadaki ülkelerin merkez ve çevre ülkeleri olmak üzere ayrışmasına yol açmaktadır. Merkez ülkeler yüksek teknoloji üreten sanayi ve teknoloji tekeli elinde tutarken, çevre ülkeler esas olarak merkez ülkeler için gıda ve hammadde üretmektedir. (<http://www.smirnov.demon.co.uk/socialism/overview/poverty.htm>)

Sermayenin bu hareketliliği çok uluslu büyük şirketlerin hükümetlerle pazarlık etme gücünü artırmıştır. Ülkeler yabancı sermayeyi çekmek için onlara en iyi koşulları sağlama konusunda birbiriyle yarışmaya başlamıştır. Bu yarışmanın çalışanlar üzerindeki etkisi, bütün ülkelerde çalışma haklarının kısıtlanması, çalışanların işverenle pazarlık gücünün zayıflaması olmuştur. Bir zamanlar işverenden istediklerini elde etmek için grev haklarını kullanan işçiler, artık bu yolla sonuç almakta giderek zorlanmaktadır. Sanayinin mekana bağımlı olduğu dönemlerde üretimi durdurmak bir tehdit oluştururken, artık üretim dünyanın herhangi bir yerindeki bir başka noktaya kaydırılabilmektedir. Bu sürecin sonucu ulusların

yoksullaşması, kalkınmalarının sekteye uğraması olmuştur.

(<http://www.smirnov.demon.co.uk/socialism/overview/poverty.htm>)

Küreselleşme bir yandan birçok kişinin yaşam standardının yükselmesine yardımcı olmuş. ancak, daha büyük bir nüfusu yoksulluğun daha da derinliklerine çekmiştir. Küçük işletmeler ve üçüncü dünya ülkeleri, teknolojilerini daha büyük ya da daha varlıklı benzerleri kadar sıklıkla yenileyememektedir. Çokuluslu şirketler ve varlıklı uluslarla rekabet edemeyen küçük işletmeler ve üçüncü dünya ülkeleri yerelde faaliyet göstermek zorunda kalmakta, büyüyememekte ve potansiyellerinin tümünü kullanamamaktadır.

Küresel eşitsizlik hızla artmaktadır. Özellikle son yüzyılda, gelir dağılımında artan adaletsizlik, bir tarafta hayalleri zorlayan bir zenginlik ve lüks içinde yaşayan varlıklı toplumların, diğer tarafta da yokluk ve sefalet içinde hayatta kalmaya çalışan yoksul toplumların belirgin bir biçimde ayrışmasına yol açmıştır. Teknolojik değişim ve mali liberalizasyon, en yoksul uçtaki dağılımda daralma olmaksızın, zengin uçta yer alan ailelerin sayısında oransız hızda bir artışa neden olmuştur. Dünyanın en zengin ülkelerinde yaşayan insanların beşte birinin geliri ile en yoksul ülkelerinde yaşayan insanların beşte birinin geliri arasındaki uçurum 1960-1990 yılları arasında ikiye katlanarak 30'a 1'den 60'a 1'e yükselmiştir. 1998'e gelindiğinde bir sıçrama daha yaşanmış ve bu uçurum 78'de 1'e ulaşmıştır. (United Nations Development Programme, 1999)

1980-2000 yılları arasında gelişmiş ülkelerin gelirleri yaklaşık 2,7 kat artırmışken, gelişmekte olan ülkelerin gelirleri neredeyse yarı yarıya azalmıştır. 6.3 milyarlık dünya nüfusu içinde en yoksul yüzde 5'lik kesimin toplam dünya üretiminden aldığı pay, 15 yıl önce yüzde 2,3 iken şimdi yüzde 1,4'e gerilemiş durumdadır. Aynı dönemde en varlıklı yüzde 5'in dünya üretiminden aldığı pay ise % 70'ten % 85'e yükselmiş bulunmaktadır. (Kamu-Sen, 2009)

Dünya Bankası 2005 yılında 1.25 ABD doları olarak belirlenmiş olan uluslararası yoksulluk sınırında yaşayan insan sayısını 1.4 milyar, bir başka ifadeyle dünya nüfusunun dörtte birinden fazlası olarak tahmin etmektedir. Yoksulluk 1981 yılında küresel nüfusun % 52'si için söz konusu iken, bu oran 1990 yılında % 42'ye, 2005 yılında % 25'e düşmüştür ve 2015 yılında kadar % 15'e inmesi beklenmektedir. (The World Bank, 2009) Ancak, mali kriz yoksulluğun azaltılması yönündeki

çabaları yavaşlatmıştır. Dünya Bankası, kriz nedeniyle 2009 yılında 40 milyon insanın açlık koşullarında, 2010 yılı sonuna kadar 64 milyon insanın aşırı yoksulluk koşullarında yaşayacağını tahmin etmektedir. Küresel mali krizin etkilerinin hem ülkeler arasında hem de ülkelerin kendi içinde farklı biçimlerde ve boyutlarda yaşanacağı beklenmektedir. (Habib, et al., 2010) (The World Bank, 2010)

Krizin çeşitli ülkelerde yoksulluk ve gelir dağılımı üzerinde çok yönlü etkis ve farklı etkiler yarattığı gözlenmektedir. Bazı ülkeler için kriz öncesi verilerden yola çıkılarak yapılan simülasyon çalışmalarında Meksika ve Filipinler'de hanehalkı gelirlerinde krizden kaynaklanan ortalama gelir kayıplarının % 90'ı ücretlerdeki düşüşe bağlı gelişmiştir. Bu oran işçi dövizlerindeki kayıptan da etkilenen Hindistan'da % 50'dir. Bangladeş ve Filipinler'de 2010 yılında kriz nedeniyle yoksulluk hızının yüzde 1.2 ve 1.5 dolayında artması beklenmektedir. (Habib, et al., 2010) (The World Bank, 2010)

Krizin daha ağır etkilediği Meksika ve Türkiye'de yoksulluk hızının 2008-2010 arasında yüzde 4 ila 4.5 puan artması beklenmektedir. Krizin yoksulları da aşarak ve orta gelir grubundaki hanehalklarını da etkileyeceği tahmin edilmektedir. Bunun başlıca nedeni, imalat sektöründeki şoklardır. İmalat sektörü daha çok kentlerde yer aldığı için kentsel alanlarda yaşayan hanehalkları kırsal alanlardaki hanehalklarına göre daha ağır etkilenmiştir. Örneğin, Türkiye'de kriz nedeniyle yoksullaşan hanehalklarının oranı % 30 iken bu hanehalklarının yüzde 60'ının kentlerde yaşadığı tahmin edilmektedir. Kriz nedeniyle yoksullaşma olasılığı daha yüksek olan kesimler kronik yoksullar değil daha nitelikli kentli gruplardır. Bu da krizin çalışan yoksullar üzerindeki etkisinin yüksek olacağına işaret etmektedir. Krizden ağır etkilenen Meksika'da en yoksul kesimlerin durumunda da kötüleşme olmuştur. Simülasyonlar Meksikada en yoksul % 20'lik dilimdeki hanehalklarının kişi başına ortalama gelir kaybının % 8 dolayında olabileceğini göstermektedir. Bu oran, mevcut sosyal güvenli transferleri de hesaba katıldıktan sonra nüfusun geneli için % 5 dolayındadır. (Hentschel, et al., 2009)

2009 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz, küreselleşmenin sadece yoksul ülkelerin değil gelişmiş ülkelerin çalışan kesimlerini de olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymuştur. Aralık 2010'da bağımsız Institute for Fiscal Studies tarafından gerçekleştirilen bir çalışmaya dayanarak verilen haberde, İngiliz hükümeti'nin vergi ve yan ödemelerle ilgili olarak yürürlüğe koyduğu değişikliklerin önümüzdeki üç yıl

içinde yüzbinlerce insanı yoksulluğa sürükleyeceği belirtilmiştir. Raporun yazarı Robert Joyce, ortalama gelir sabit kalırken çocuklar ve çalışma yaşındaki nüfus arasında mutlak ve göreceli yoksulluğun artacağını öne sürmüştür. 2010-2011 ve 2013-2014 arasında göreceli yoksullukta 800,000, mutlak yoksullukta 900.000 dolayında artış beklendiğini belirtmiştir. (AFP, 2010)

Küreselleşen dünyada sorun, yiyeceğin adil bir biçimde üretilmemesi ve dağıtılmamasıdır. Çok sık olarak, verimli topraklara sahip kalkınmakta olan ülkelerde, bereketli hasatlar nakit karşılığı ihraç edilirken, bu ülkelerin yoksullarının elleri ve karınları boş kalmaktadır. Az sayıda insan kısa dönemli karlar elde ederken, pek çokları uzun dönemli kayıplarla yüzyüze kalmaktadır. Açlık yiyecekten yoksun olmak değil, malnütrisyon ve eşitsizlikle ilgili bir meseledir. Bu nedenle, bolluğa rağmen açlık kol gezmekte; gelişmeye karşın yoksulluk varlığını sürdürmektedir. (The World Health Organization, 2001)

Dünyada kronik açlık koşullarında yaşayan insanların sayısı, bir önceki yirmi yıl içinde tutarlı bir azalma gösterdikten sonra, 1990'ların başından itibaren artmıştır. Bunun ana nedeni yoksulluğun azaltılması yönünde çok az ilerleme kaydedilmiş olmasıdır. Dünyanın birçok bölümlerinde gelir dağılımında giderek artmakta olan uçurum yetersiz beslenme açısından da endişe verici bir eğilim oluşturmaktadır. (United Nations Food and Agriculture Organization, 1998)

Küreselleşme ve vergi rekabeti vatandaşlarına sosyal güvence sağlamayı sürdürmek isteyen ülkelerde mali krizlere yol açmıştır. Aynı zamanda da, küreselleşmeden kaynaklanan demografik etmenler, artan gelir eşitsizliği, iş güvenliğinin olmaması, ve gelir dalgalanmaları bu türlü bir sosyal güvenceyi daha da gerekli kılmıştır. Kural haline gelmiş olan davranış, mevcut vergi yapıları içinde başvurulacak tek yol olarak sosyal güvenlik ağlarını azaltmak olmaktadır. (Avi-Yonah, 2000)

Su fiyatlarındaki artışın ve Dünya Bankası ile IMF ikraz koşullarının dayattığı özelleştirmenin sonuçları yakın zamanlarda Güney Afrika'da KwaZulu-Natal örneğinden gözlenebilmektedir. Su paralarını ödeyemeyecek kadar yoksul olanların suları kesilmiştir. Bunun üzerine bu insanların kirlenmiş nehir sularını kullanmaları ise şimdiden 32 kişinin yaşamına mal olan kolera salgınına yol açmıştır. (Globalization Challenge Initiative, 2001)

Bütün bu gelişmeler uluslararası toplumun ekonomik öncelikleri dönüştürerek temel insan ihtiyaçlarını tüm dünyada güvence altına almayı sağlamasını gerektirmektedir.

2.2 Yoksulluk Yaklaşımları

Yoksulluğun nedenleri çok çeşitli, çok boyutlu ve karmaşık olduğundan, yoksulluğa ilişkin yaklaşımlar da farklı zamanlarda, farklı bakış açılarından yola çıkılarak oluşmuştur. Yoksulluk yaklaşımları bireyleri, kültürlerini, içinde yaşadıkları sosyal sistemleri ve çevresel etmenleri ve bu etmenler arasındaki karşılıklı ilişkileri açıklamaya çalışırken, yoksullukla mücadele çabalarının da temelini oluşturur. Geliştirilen çözümler yoksulluğun nasıl açıklandığı ile doğrudan ilişkilidir.

Yoksulluk yaklaşımları çeşitli biçimlerde sınıflandırılabilmeyle birlikte, yoksulluğun nedenine ilişkin önermeleri açısından üç temel yaklaşımdan söz etmek mümkündür.

Bunlardan birincisi yoksulluğun nedeni olarak bireysel yetersizlikleri gören muhafazakar teorilerdir. İkincisi yoksulluğun nedenlerini daha geniş toplumsal olgulara dayandıran liberal veya ilerici yaklaşımlardır. İkinci grupta yoksulluğun nedenlerini toplumun kültürel, ekonomik, sosyal ve politik yapıları içinde arayan, bu nedenleri coğrafi farklılıklarla ilişkilendiren yaklaşımlar yer almaktadır. Üçüncü grup, bireyin ve toplumun fırsatlar ve sorunlar sarmalındaki karşılıklı bağımlılıklarının bir çevrimi olarak açıklayan yaklaşımlardan oluşmaktadır.

2.2.1 Bireysel yetersizliklerden kaynaklanan yoksulluk

Bu yaklaşım, yoksulluğun ve eşitsizliklerin bireylerin hatalarından kaynaklandığını savunur. Yoksulluk, bireylerin kendi yoksulluklarından sorumlu olduğu görüşünden yola çıkılarak açıklanır. Bireylerin yeterince çalışmadıkları ya da doğru seçimler yapmadıkları için yoksul oldukları, hatta bunu hak ettikleri kabul edilir. Yoksulların farklı davranarak bu olumsuz durumdan kaçınabilecekleri veya bu durumu değiştirebileceklerini kabul eder. 19 yüzyılda muhafazakar politikaları benimsemiş kuramcılar arasında çok yaygın olan bu yaklaşımlar, neo-klasik iktisat tarafından da desteklenmektedir.

Yoksulluğu bireysel yetersizliklere bağlayan yaklaşımlar yoksullara sağlanacak yardımlara karşı çıkmakta, refah devleti uygulamalarını suçlamakta ve yoksullukla

mücadelenin yoksulluğun devamına hizmet ettiğini, hatta yoksulluğun cezalandırılması gerektiğini öne sürmektedir.

Bu yaklaşıma dayandırılan uygulamalarda yoksullar, başka yardımlardan medet ummak yerine kendi durumunu iyileştirmeye, düşük ücretlerle de olsa çalışmaya yönlendirilmektedir. Sosyal yardımların koşullara bağlanması veya belirli sürelerle kısıtlanması önerilmektedir. Yoksul bireye duyulan güvensizlik nedeniyle kamu yardımlarının nakit destek yerine, hizmet sunumu ve aynı destek biçiminde düzenlenmesi tercih edilmektedir. Öte yandan, herhangi bir suçlamaya maruz bırakılmaksızın özürsüzler, yaşlılar, çocuklar ve talihsiz kişilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanabileceği bir güvenlik ağının varlığı kabul edilmektedir. (Bradshaw, 2006)

2.2.2 Kültürel, ekonomik, sosyal ve politik yapılardan kaynaklanan yoksulluk

Yoksulluğun nedenlerini daha geniş toplumsal olgulara dayandıran yaklaşımlar arasında, bu nedenleri yoksulluğu besleyen kültürel yapılarda ve inanç sistemlerinde arayan, yoksulluğu yapısal bir başarısızlık olarak açıklayan, yoksulluğun mekandaki dağılımını coğrafi farklılıklarla açıklamaya çalışan görüşler yer almaktadır.

2.2.2.1 Kültürel inanç sistemlerinden kaynaklanan yoksulluk

Yoksulluğun nedenlerini bireysel yetersizliklere dayalı olarak açıklayanlarla bağlantılı bir diğer yaklaşım da yoksulluğun kökenini kültürel özelliklerde aramaktadır. Gelişmeye daha açık toplumların yoksullukla baş etme becerilerinin daha yüksek olduğu, buna karşılık “yoksulluk kültürünün gözlendiği toplumlarda yoksulluğun tekrar tekrar üretildiği düşünülmektedir.

“Yoksulluk kültürü” teriminin en erken kullanıldığı çalışmalardan biri Amerikalı antropolog Oscar Lewis’in Meksikalı beş aileye ilişkin örnek olayları incelediği 1959 tarihli “Five Families: Mexican Case Studies in the Culture of Poverty” başlıklı kitabıdır. Bu yaklaşım; kültürü oluşturan inançların, değerlerin, tutumların, genel davranış örüntülerinin, akıl yürütme, problem çözme ve karar verme süreçlerinin ve dilin yoksulluğa neden olduğu, ya da yoksulluğun sürüp gitmesinden sorumlu olduğu kabulüne dayanmaktadır. Birey, üyesi olduğu kültürün veya alt kültürün bir mağduru olarak değerlendirilmektedir. Bu kültürün başlıca özellikleri insanların durumlarını iyileştirmek için çabalamanın boşuna olduğu yönünde bir kadercilik ve günü

yaşamak biçiminde bir şimdiki zaman öncelmesi olarak tarif edilmiştir. Toplumda oluşturulan ve bireyler tarafından sürdürülen bu özelliklerin kuşaktan kuşağa aktarılarak yoksulluğu besledikleri savunulmaktadır. (<http://www.smirnov.demon.co.uk/socialism/overview/poverty.htm>) (Wikipedia) (Bradshaw, 2006)

Kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılarak yoksulluğun sürdürülmesine yol açtığını öne süren yaklaşımlar çeşitli alt kültürler bağlamında incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımların yoksulluğun azaltılmasını amaçlayan uygulamalara yansması kültürün değiştirilmesine yardımcı olacak sosyalizasyon politikaları biçiminde olmuştur. Bu politikalar doğrultusunda üretken emeği, yatırımı ve sosyal sorumluluğu destekleyen genç kuşaklara odaklanmış stratejiler benimsenmiştir. Bir diğer yaklaşım ise grubun refahını artırmak için kültürel açıdan uygun stratejilerin yeniden tanımlanması olmuştur. (Bradshaw, 2006)

2.2.2.2 Yapısal başarısızlıklardan kaynaklanan yoksulluk

Yoksulluğun yapısal ekonomik, politik ve sosyal çarpıklıkların ve ayrımcılıkların bir sonucu olarak açıklayan yaklaşımlar, yoksulluğun nedeni olarak, bireyi ya da kültürü değil, insanların gelir ve refah elde edebilme olanaklarını ve kaynaklarını sınırlayan ekonomik politik ve sosyal sistemleri görmektedir.

Bu yaklaşımın en önemli temsilcileri, sosyal ve ekonomik sistemlerin bireysel yoksulluklara yol açma sürecini inceleyen 19. yüzyıl aydınları olmuştur. Marksist yoksulluk ve eşitsizlik teorisi bunların en önemlilerinden biridir. Marksist teori, yoksulları işçi sınıfının en yoksul ve en dezavantajlı tabakası olarak görür ve yoksulluğun kapitalizme hizmet etmesini sağlayan ekonomik düzenlemeleri ve işlevleri açıklamaya çalışır, yoksulluk ve eşitsizliklerin temel nedeninin piyasa temelli kapitalist ekonominin dönemsel dalgalanmaları olduğunu savunur. Bu yaklaşıma göre üretim araçlarını kontrol eden sermaye sahiplerinin üretimlerini gerçekleştirmek için ücretli emek çalıştırdıkları kapitalist sistemde, yoksulların ve yoksulluğun varlığı bir yandan işgücünün çalışma isteğini canlı tutar, bir yandan ücretlerin, ekonominin yükselişte olduğu dönemlerde bile, düşük tutulmasını sağlar. (<http://www.smirnov.demon.co.uk/socialism/overview/poverty.htm>)

Günümüzde yoksullukla ilgili çalışmalarda ekonomik sistemin mevcut ücret politikaları, giderek azalan istihdam olanakları ve daralan sosyal yardım ödemeleri

nedeniyle, yoksullar ne kadar çalışırlarsa çalışsınlar önemli bir ilerleme kaydedemediği görüşü tartışılmaktadır. Öte yandan toplumların gelecek beklentilerini yükseltebilecek kişi başına eğitim ve sağlık yatırımlarının dağılımı varsıl ve yoksul kesimler açısından, yoksullar aleyhine önemli farklılıklar göstermektedir. Yoksulların karar alma süreçlerine, özellikle de politik karar alma süreçlerine katılımının önünde engeller vardır. Buna ırk, cinsiyet, din, özürlülük gibi konulardaki ayrımcı tutumlar da eklendiğinde yoksulların kendileri için ekonomik yararlar ve adalet taleplerini harekete geçirebilecek olanaklara erişmesi daha da güçleşmektedir. (Bradshaw, 2006)

Bu yaklaşımdan hareketle yoksulluğu azaltmaya çalışan stratejilerin sistemi değiştirmeyi amaçlaması beklenir. Sistemin değiştirilmesi üç düzeyde gerçekleştirilebilir. Bunlardan birincisi, tabandan gelen talepler ve haklara dayalı hareketlerdir. İkincisi, yoksulların refahını arttırmayı amaçlayan alternatif kurumlar yaratılmasıdır. Üçüncüsü ise yoksulların ve onların savunucularının politika oluşturma ve uygulama çabalarıdır. (Bradshaw, 2006)

2.2.2.3 Coğrafi farklılıklardan kaynaklanan yoksulluk

Yoksulluğu yerleşim yerinin özelliklerine ve tipine, coğrafi bölgelere bağlayan ve soruna mekansal bir boyut katan yaklaşımlar diğer yaklaşımlarla ilişkili olmakla birlikte, belirli bir alanda yaşayan insanların, kurumların ve kültürlerin gelir ve refah üretebilmek için gerekli nesnel kaynaklardan ve yeniden dağıtım talep edebilecek ergden yoksun oldukları görüşüyle diğerlerinden ayrılmaktadır. (Bradshaw, 2006)

Bu yaklaşım, yoksulluğun bazı alanlarda daha yoğun olduğu gözlemine ve bazı alanların rekabet edebilecek ekonomik temellerden yoksun olma nedenlerine ilişkin tartışmalara dayanır. Bu eğilimler nedeniyle ekonomik büyüme dönemlerinde bile gelişmiş alanlar ile dezavantajlı alanlar arasındaki farklılıklar giderilememektedir. Ancak bu tartışmalarda yoksulluğun bireye ve kültüre ve sosyal yapıya ilişkin boyutlarından net olarak ayrıştırılması kolay olmamaktadır. Örneğin, kırsal ve kentsel yoksulluğa ilişkin tartışmalar bireysel ve kültürel boyutla yakından ilgili iken, yoksulluğun mekanda yoğunlaştığı bölgeler ekonomik kümelenme olgusuyla bilgi, sermaye ve emek için bir çekim merkezi oluşturma gücüyle, altyapı yatırımlarının yetersizliğiyle ilişkilendirilebilir. Coğrafi dezavantajlar nedeniyle oluşan nüfus ve

göç hareketlerinin yoksulluğun ve fırsatların mekansal dinamiklerinin izlenmesi açısından önemini vurgulayan yaklaşımlar da söz konusudur. (Bradshaw, 2006)

Yoksulluğun coğrafi farklılıklardan kaynaklandığını öne süren yaklaşımlara dayalı çözüm arayışları bireyler, işletmeler, yönetimler, refah sistemleri veya kültürel süreçler yerine alanlara ve bu alanların kendi kendine yeterli hale gelebilmesi için gerekli süreçlere odaklanmaktadır. Bu kapsamda, belirli bir alanda, kümelenme yoluyla rekabet gücünün artırılması, özel sektör yatırımlarını ve kalkınmayı teşvik edecek önlemler, istihdamı ve vergi gelirlerini artıracak müdahaleler, altyapı yatırımları, toplumsal örgütlenme ve ulusal ve bölgesel yatırımların belirli bir alana kaydırılması gibi müdahaleler gözlenmektedir. (Bradshaw, 2006)

2.2.3 Birikimli ve döngüsel karşılıklı bağımlılıklardan kaynaklanan yoksulluk

Bütün bu teorilerin yoksulluğun kaynağı olarak ele aldığı çeşitli nedenlerin ve buna bağlı olarak çözümü için önerilen stratejilerin tümünü kapsayan ve yoksulluğu birey ve toplum arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin bir sonucu olarak açıklayan teoriler de vardır. Bu teorilerde birey ve içinde yaşadığı topluluk bir fırsatlar ve sorunlar sarmalı içinde ele alınmaktadır. Bu teorilerle insanların nasıl dezavantajlı hale geldiğini, çeşitli yapısal ve politik etmenlerin birbirini nasıl pekiştirdiğini, ekonomik etmenlerin toplumla ve politik ve sosyal değişkenlerle nasıl bağlantılı olduğu açıklanmaya çalışılmaktadır. Sorunlar ağırlık kazandıkça başka fırsatların önü kapandığı için biriken sorunların başarılı bir tepkiyi neredeyse olanaksızlaştırdığı vurgulanmaktadır. Yoksulluğun döngüsel açıklamaları, kişisel ve toplumsal refahın olumsuz sonuçlar yaratma açısından birbirleriyle yakından ilişkili olduğu, dolayısıyla olumsuz bir döngü başladığında yoksulluğa neden olan etmenler arasındaki karşılıklı bağımlılığın arttığını dile getirmektedir. (Bradshaw, 2006)

Yoksulluk döngüsü ile ilgili teorilere dayandırılan uygulamalar, teorinin kendisi gibi karmaşık çözümleri gerekli kılmaktadır. Yoksulluk döngüsünü kırmak için atılacak adımların karmaşık olması, tek etmenli çözümlerle karşılaştırıldığında daha iyi sonuçlar elde edilmesine yol açabilmektedir. Yoksulların “kendi kendine yeterli” olabilmesi için desteklenmesi yoksulluğun azaltılmasında giderek artan bir önem kazanmaktadır. Bu desteğin hem “derin” hem de “geniş” olması gerekmektedir. Yoksulluk döngüsünü kırmak amacıyla geliştirilen programların yapısı kapsamlı,

işbirliğine ve toplumsal görüntülenmeye dayalı olmalı ve yoksulların güçlendirilmesine odaklanmalıdır. (Bradshaw, 2006)

2.3 Yoksulluk Tanımları

2.3.1 Öznel yoksulluk

Öznel yoksulluk, bireyin kendi refahı için kendi belirlediği değerlerdir. Nesnel yoksulluk tanımları ile genellikle kavramın temelinde çelişen bir tanımdır. Nesnel tanımlardan farklı olarak yoksulluğun yapısında olan bireyselliği ve çok boyutluluğun bir bölümünü içeren bir tanımdır.

2.3.2 Mutlak yoksulluk

Mutlak yoksulluk, hane halkı ya da bireylerin biyolojik olarak kendilerini üretebilmeleri için ihtiyaç duydukları asgari gelir ve harcama düzeyidir. Tanımın yaşamı sürdürebilmek için gerekli olan asgari besin bileşenlerini veya kaloriyi esas alması ona mutlaklık niteliği kazandırmaktadır. Ülkeler arası karşılaştırmaların yapılabilmesi amacıyla kullanılan bir tanımdır. Bu amaçla ülkelerin içinde buldukları farklı koşullar ve gelir dağılımındaki farklılıklar dikkate alınmaksızın her ülkeye uygulanabilecek bir yoksulluk sınırı belirlenmeye çalışılır. Bu sınır temel tüketim gereksinimlerini karşılayacağı varsayılan mal demetinin maliyetine denk gelen bir yoksulluk düzeyini saptar. Başka bir ifadeyle, seçilen tanıma bağlı olarak, daha alt düzeyde yaşamı sürdürmenin mümkün olmadığı bir asgari tüketim seviyesi belirler. Elde edilen bu yoksulluk sınırı ile hesaplanan gerçek hane halkı ya da birey geliri karşılaştırılmaktadır. Yoksulluk sınırı altında gelire sahip olan kişi veya hane halkı yoksul ve/veya aşırı yoksul olarak sınıflandırılmaktadır.

Yoksulluğu mutlak olarak ölçmenin kavramı zamandan ve mekandan bağımsız hale getirmek açısından avantajları vardır. Ancak, farklı yerlerde ve farklı zamanlarda yaşayanlar için hayatta kalma kriterleri standart değildir. Örneğin kuzeyde yaşayan bir insan hayatta kalmak için kış aylarında ısınmaya gerek duymaktadır. Oysa ekvatora yakın bir yerde yaşayan bir insanın hayatta kalmak için böyle bir gereksinimi yoktur.

1995 yılında Kopenhag'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Dünya Zirvesi'nin Deklarasyonuna göre, mutlak yoksulluk “yiyecek, temiz içme

suyu, kanalizasyon sistemi, sağlık, barınma, eğitim ve bilgiyi de kapsayan temel insan gereksinimlerinden ciddi olarak yoksun olmakla nitelenen bir durum” olarak tanımlanmıştır. Yoksulluğun, yalnızca gelire değil, aynı zamanda hizmetlere erişime de bağlı olduğu vurgulanmıştır (Gordon, 2005).

David Gordon’un “Yoksulluk ve Açlık Göstergeleri” Raporunda (Gordon, 2005), Birleşmiş Milletler mutlak yoksulluğu aşağıdaki 8 temel ihtiyaçtan herhangi ikisinin eksikliği olarak tanımlamaktadır:

Yiyecek: Beden Kitle Endeksi 16’nın altında olmalıdır.

Temiz içme Suyu: İçme suyunun tek kaynağı yalnızca dere ve göletlerle sınırlı olmamalıdır ve içme suyu en çok 15 dakika yürüme mesafesi içinde erişilebilir olmalıdır.

Kanalizasyon: Tuvaletler evlerin içinde veya yakınında olmalıdır.

Sağlık: Ağır hastalık ve hamilelikte sağlık hizmetinden yararlanılabilmelidir.

Barınma: Konutlarda her odada en çok 4 kişi yaşamalıdır. Yerler toprak, kil veya çamurdan olmamalıdır.

Eğitim: Herkes temel eğitime katılmalı veya okuma-yazma öğrenmelidir.

Bilgi: Herkesin evinde radyo, televizyon, gazete, telefon ve bilgisayar olmalıdır.

Hizmetlere erişim: Bu başlık net olarak tanımlanmamakla birlikte eğitim, sağlık, yasal, sosyal ve finansal hizmetlere erişim kastedilmektedir.

2.3.3 Göreli yoksulluk

Yoksulluk kavramı, insanın bir toplumsal varlık olmasından yola çıkmaktadır. Göreli yoksulluk kavramına göre yoksulluk sadece kaynaklara erişememe ve yaşamı sürdürme meselesi değildir. Yoksulluk, kişi ya da hane halkının, içinde yaşadığı toplum tarafından kabul edilen asgari bir yaşam düzeyine sahip olup olmadığı ile ilgilidir. Bu nedenle göreli yoksulluk kavramı farklı grupların sahip olduğu mutlak gelir düzeyinden daha çok gelir ve refahın dağılımındaki farklılıklara odaklanır. Başka bir ifade ile, göreli yoksulluk kavramı, yoksul hane halkı veya birey ile aynı toplumda yaşayan, mevcut koşullara göre ortalama bir geliri olan, hane halkı veya birey arasında gelir kaynaklarına sahip olma düzeyine ilişkin farkı ifade eder. (Dumanlı, 1995)

2.3.4 İnsani yoksulluk

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1997 yılında yayınlanan “İnsani Gelişme Raporu”nda geliştirilen insani yoksulluk kavramı insani gelişme ve insanca yaşam için parasal olanakların yanı sıra temel gereksinimlerin karşılanabilmesi için iktisadi, sosyal ve kültürel bazı olanaklara sahip olmanın da gerekli olduğu fikrine, başka bir deyişle olanaklar yaklaşımına dayanır. Bu nedenle insani yoksulluk tanımı asgari gereksinimlerin karşılanması için gerekli olandan daha fazla maddi refahın olması gerektiğini ve yoksulluğun çok boyutlu bir kavram olduğunu dikkate alır. Aynı raporda insani yoksulluğu ölçmek için insani yoksulluk endeksi (The Human Poverty Index-HPI) geliştirilmiştir. İnsani yoksulluk endeksi yaşam süresinin kısalığı, temel eğitim hizmetlerinden mahrumiyet ve kamusal ve özel kaynaklara erişememe gibi insani gelişim açısından ortaya çıkan mahrumiyetleri, yoksulluğun boyutlarını ve insani gelişim dışında kalmış insanların oranını ölçmektedir.

2.3.5 Gelir Yoksulluğu

Gelir yoksulluğu, yaşamı sürdürmek ya da asgari yaşam standardını karşılamak için kişi veya hanehalkının ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerin karşılanabilmesi bakımından yeterli miktarda gelirin elde edilememesi durumu olarak tanımlanabilir. Gelir yoksulluğu hesaplamalarında genellikle asgari bir yaşam düzeyini sağlamak için gerekli gelir, yoksulluk sınırı olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk sınırının altında bir gelir/tüketim seviyesine sahip olan kişi veya hane halkı yoksul olarak adlandırılır.

2.3.6 Kırsal yoksulluk – kentsel yoksulluk

Yoksulluk, kırsal yoksulluk ve kentsel yoksulluk olarak da sınıflandırılabilir. Yoksulluğun boyutları ve yoksulların temel nitelikleri bakımından, yaşanılan yerlere (kentsel – kırsal alanlar) göre büyük bir farklılık söz konusu değildir. Yoksulların belirlenmesinde kentsel ve kırsal alanlar nüfus büyüklüğü, mesken yoğunluğu, mesken türü, sunulan kamu hizmetlerinin düzeyi, tarım dışı işlerle uğraşanların nüfus içindeki payı gibi çeşitli kriterlere göre tanımlanmakta ve gelir düzeyi, tüketim düzeyi ve diğer sosyal göstergelerin yanı sıra maddi olmayan mahrumiyetler ile sosyal farklılıkları da kapsayan göstergeleri içeren antropolojik yaklaşımlar kullanılmaktadır. Genel olarak kırsal yoksullar bağımsızlık, güvenlik, öz saygı,

kimlik, sosyal ilişkilerin samimiyeti ve yakınlığı, karar alma özgürlüğü ve hukuki ve siyasi haklar gibi yoksulluğun daha çok nitel boyutuna önem verirlerken kentsel yoksullar, yetersiz gelir, yetersiz tüketim düzeyi gibi nicel boyutu önemsemektedir (Huq, 2002).

Kırsal kesimdeki yoksullar ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık, balıkçılık, ormancılık ve küçük ölçekli sanayi ve hizmetler kesiminde çalışırlar. Gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal yoksullar homojen bir grup olmamakla birlikte kabaca iki ana gruba ayrılabilirler: kendi toprağını işleyen küçük toprak sahipleri, yarıcılar ve topraklarını kiralayan toprak sahipleri gibi tarımsal faaliyetlerle uğraşan yoksullar ile işçiler-ırgatlar, köy zanaatkarları ve çobanlar gibi tarım dışı faaliyetlerle uğraşan yoksullar.

Ülkelerin çoğunda yoksulluk daha çok kırsal alanlarda görülen bir sorundur ve kişisel tüketim ile yeterli düzeyde eğitim, sağlık, temiz su, konut, ulaşım ve iletişim hizmetlerine erişim gibi alanlardaki eksiklikler kırsal yoksulluğu nitelendirir. Kırsal yoksulluk, nüfus artışını ve kentlere göçü beslemektedir. Kentsel yoksulluk, çoğu kez kırsal yoksulluğu azaltma stratejilerinin bir sonucudur: piyasada sapmalara ve tarım kesiminin ve kırsal alandaki insani ve fiziki altyapının ihmal edilmesine yol açan kamu politikaları hem kırsal hem de kentsel yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olan faktörlerin başında gelir (Khan, 2000). Kırsal ve kentsel alanlardaki ücret farklılıkları (emek piyasasındaki sapmalar) kırsal kesimdeki ücret düzeyini etkiler ve tarım dışı sektörlerdeki büyümeden kırsal yoksulların elde edeceği yararı azaltır. Kırsal kesimde sürdürülebilir bir büyüme olmaksızın kentsel alanların (ve sanayi sektörünün) hızla büyümesi her iki alan arasındaki eşitsizlikleri daha da artırır ve yoksullarının durumları daha da kötüleşir. (Kraay, 1999).

2.3.7 Diğer yoksulluk tanımları

Yoksulluk konusundaki tanımlama çabaları, post-modernizmin öne çıkardığı toplumdaki “ötekiler”in marjinalliklerini yitirmesi süreci ile birlikte yoksulluğun özel durumlarının da tanımlanması ihtiyacını beraberinde getirmiştir. 1975’lerden sonra yükselen feminist hareketin etkisiyle cinsiyet ayrımı (sex discrimination) yerini giderek toplumsal-cinsiyet ayrımına (gender discrimination) bırakınca, toplumsal cinsiyete bağlı yoksulluk (gender poverty) ya da yaygın bir deyişle “kadınların yoksulluğu” tartışmalarını gündeme getirmiştir.

Bu kavram yoksulluğun özünde toplumsal eşitsizliklerin bir sonucu olduğundan hareketle kadınların toplum içinde var olan eşitsizliklerden daha fazla pay aldıkları ve kültürel ve toplumsal değerler ve normlar karşısında fırsat eşitliklerini yitirerek daha derin ve daha yoğun bir yoksullukla karşı karşıya kaldıklarına dayanır. Kavram beraberinde yoksul olmanın yanı sıra aynı zamanda kadın olma hali de varsa yoksulluğun “giderilemezliği”ne dikkat çekmektedir. Toplumların marjinal kesimlerini oluşturan özürsüzlükler, çocuklar ve yaşlılar UNCHS’ın (Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Merkezi) tanımı ile “yoksunlar/muhtaçlar” (destitutes) kapsamında değerlendirilirken, “etnik yoksulluk”, “tek ebeveynli ailelerin yoksulluğu” ve “gençlerde yoksulluk” tanımlamaları ve “cinsiyete bağlı yoksulluk” ölçütlerini de büyük ölçüde paylaşmaktadır.

FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı) ve WHO (Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü), Dünya Bankası’na saptanmış olan “mutlak yoksulluk” ölçütünü esas alarak, yoksulluğun yoğunluğunu ölçmek amacıyla yeni bir tanım geliştirmiştir. Bu ölçüte göre gelirinin tamamını harcadığı halde, mutlak yoksulluk ölçütünde esas alınan günlük kalori miktarının yalnızca % 80’ini karşılayabilenler “ultra yoksul” olarak tanımlanmaktadır. Dünyada bu durumda olanlara ilişkin sayısal bilgi verilmemekle birlikte WHO ikinci bir ölçüt daha geliştirerek süre belirlemektedir. WHO’nun belirlemesine göre ultra yoksulların yoksulluk durumlarının beş yıldan daha fazla sürmesi halinde durumlarını düzeltilmesinin olanaksız olduğu savunularak bu kategoridekiler “kronik yoksul” olarak tanımlanmaktadır.

3. YOKSULLUĞUN ÖLÇÜLMESİ

3.1 Yoksulluk Göstergeleri

Yoksulluğun azaltılmasını amaçlayan politika ve programların etkin olabilmesi için yoksulluğun tüm boyutlarını saptamaya olanak sağlayan sosyal ve ekonomik göstergelerin kullanılması gereklidir. Yoksulluğun çok boyutlu ve yoksullukla ilgili verilerin kısıtlı olmasından dolayı yoksulluğun tüm boyutları ile kavranılabilmesi için birden fazla gösterge grubunun kullanılması gerekir (United Nations Development Program, 1997).

3.1.1 Yaşam standardı ile ilgili göstergeler

Yaşam standardını saptamakta yaygın olarak kullanılan gösterge kişi başına hanehalkı tüketimidir. Kişi başına hanehalkı tüketimini belirlemek için ulusal düzeyde araştırmalar yapılmaktadır. Bu göstergenin avantajı asgari düzeyde bir tüketim standardını temsil eden yoksulluk sınırının tanımlanmasına ve analiz edilmesine olanak sağlamasıdır. Ülke düzeyinde yoksulluk profilinin hazırlanmasına yardımcı olur; ancak, pratikte sınırlı bir kullanım alanına sahiptir. Hanehalkı içinde farklı yaş veya farklı cinsiyetlere göre yoksulluğun boyut ve kapsamını ortaya koymakta başarısızdır.

3.1.2 Yoksulluğun meydana gelme derecesini belirleyen göstergeler

Yoksulluğun oluş derecesi, geleneksel olarak, yaşam standardı göstergeleri çerçevesinde belirlenen sabit bir yoksulluk sınırının altında kalan gelir ya da tüketim düzeyine sahip kişi veya hanehalkının yüzdesinin tespit edilmesi ile ölçülmeye çalışılmaktadır. Bu anlamda yoksulluk sınırı çeşitli şekillerde belirlenir:

Temel ihtiyaçlar yaklaşımı, asgari düzeyde bir gıda ve gıda dışı ihtiyaç kümesinin karşılanması gerektiğini varsayar. Asgari düzeydeki bu ihtiyaç demeti gerekli olan asgari gelir/tüketim düzeyini belirler. Gıda-gelir oranı yaklaşımı, tüketimle ilgili davranış kalıplarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bir gıda-gelir oranı, bir başka deyişle toplam gelir içinde gıdaya yapılan giderlerin yüzdesi belirler. Bu yöntem

yoksulluk sınırını belirlemek için gerçek harcama kalıplarını kullanır ve asgari besin gereksinimini belirlemede ortaya çıkan problemlerden kaçınır.

Ortalama gelirin yüzdesi yaklaşımı, yoksulluğu görelî mahrumiyet durumu olarak tanımlar. Bu yaklaşımda ortalama gelirin belirli bir yüzdesi yoksulluk sınırı olarak belirlenir ve bu eşîğin altında kalan kişi veya hanehalkı yoksul olarak kabul edilir.

Yüzdelik dilimler yaklaşımı, nüfusu gelir düzeyine göre derecelendirir ve gelir dağılımındaki en düşük yüzdelik dilimler itibarıyla yoksulları belirler.

3.1.3 Yoksulluğun derinliğini belirlemeye yönelik göstergeler

Yoksulluğun yapısı sadece yoksulluk içinde yaşayan kişilerin sayısının büyüklüğünü göstermekle belirlenemez. Yoksulluk sınırının altında olan kişilerin gelirleri itibarıyla yoksulluğun derinliğini ortaya koyan bir göstergeye de gereksinim vardır. Gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek olması ve yoksullar arasındaki ortalama gelirin düşük olması yaşam koşullarının kötülüğünün ve yoksulluğun derinliğe sahip olduğunun göstergesidir. Bu nedenle yoksul kesimlerin genel nüfus içindeki yüzdesinin azalması ile yoksulların ortalama gelirlerinde artışın olması ve gelir dağılımında iyileşmelerin meydana gelmesi yoksulluğun azalmakta olduğunu gösterir.

Yoksulluğun derinliğini belirlemeye çalışan göstergelerden biri Dünya Bankası tarafından kullanılan yoksulluk açığı göstergesidir. Bu gösterge yoksulluk sınırının yüzdesi olarak yoksulların ortalama geliri ya da harcaması ile yoksulluk sınırı arasındaki farkı ölçer. Yoksulluk açıklarının toplamı tüm yoksulların gelirlerinin yoksulluk sınırının üzerine çıkarılması için gereken toplam transferi belirler. Kafa sayısı yoksulluk endeksi ile çarpılması halinde yoksulluk açığı endeksini ya da yoksulluk sınırının yüzdesi olarak yoksulluk açığını ortaya çıkarır.

3.1.4 Görelî yoksulluk ile ilgili göstergeler

Görelî yoksulluk, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri yansıtır. Lorenz eğrisi ve Gini Katsayısı gibi birçok görelî yoksulluk göstergesi bulunmaktadır. Yoksullar ile nüfusun diğer kesimlerinin gelirlerindeki görelî farklılıklar da görelî yoksulluğun yaygın olarak kullanılan bir diğer göstergesidir. Bu gösterge yoksulların ortalama gelirleri ile yüksek gelire sahip kesimlerin ortalama harcamasının kıyaslanmasına olanak tanır.

3.1.5 Sosyal göstergeler

Yoksulluk göstergeleri ve yoksulluk açığına ilişkin hesaplamalar yoksulların kamusal mal ve hizmetlerin sunulmasından elde ettikleri faydaları ve kalkınmanın sosyal boyutlarını kavramak için yeterli olmamaktadır. Sosyal göstergeler gelir/tüketim yaklaşımına dayalı yoksulluk ölçümlerini desteklemekte ve yoksulların sağlık ve eğitim gibi sosyal hizmetlere erişimi ile yoksulların özgün nitelikleri konusunda bilgiler ortaya koymaktadır. Ancak kullanılmakta olan bebek ölüm oranı, okullaşma oranı, ortalama ömür uzunluğu gibi bazı göstergeler yoksulların durumlarını dolaylı yoldan yansıtır.

3.1.6 İmkan yoksulluğu ile ilgili göstergeler

Kişilerin yoksulluktan kurtulmaları ya da yoksulluk riski ile karşılaşmamaları için sahip olmaları gereken olanaklar arasında hastalıklardan uzak bir yaşam sürebilme, yeterli beslenme, gerekli bilgilere erişebilme, sağlıklı bir şekilde neslini sürdürebilme, kişisel güvenliğe sahip olma ve toplumsal yaşama ve karar alma süreçlerine aktif bir şekilde katılabilme sayılabilir. İmkan yoksulluğu, herhangi bir kişinin, gerekli olan insani fonksiyonlar ve başarı düzeyinin asgarisine ulaşamadığı zaman ortaya çıkar. Kişilerin ve hanehalkının yoksul olarak nitelenmelerini gerektirecek bazı imkanlardan yoksun olmaları halinde bu durum nesnel olarak gözlemlenebilir. Ancak toplumlar arasında sahip olunması gereken imkanların niteliği ve muhafaza edilmesinde önemli farklılıklar ortaya çıkabilir. Örneğin, yetersiz beslenme, farklı ülkelerde büyüme ve atık konusundaki standartlar nedeniyle farklı biçimde tüketilen gıdaların türü ve bunların görece maliyetlerinde önemli düzeyde farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle imkan yoksulluğu ile ilgili göstergelerin mümkün olduğunca imkanların elde edilmesinde kullanılan araçlar yerine yaşam kalitesi ve standartları üzerinde odaklanması gereklidir. Ayrıca beşeri olanak ve yetenekler çok yönlü olduğundan göstergeler de çok boyutlu olmalıdır.

3.1.7 Yoksulluk riskine maruz kalmayı belirleyen göstergeler

Yoksulluk riskine maruz kalma ya da başka bir ifadeyle zayıflık ve korunmasızlık dinamik bir olgudur ve bu nedenle yoksulluk riskine maruz kalmayı belirlerken sağlık ve mesken gibi zenginliğin diğer boyutlarındaki değişiklikler ile gelir ve tüketim düzeyindeki değişimlerin de kavranması gereklidir. Zayıflık ve korunmasızlık göstergeleri aşağıdaki örnekler gibi olabilir:

Çizelge 3.1 : Zayıflık ve korunmasızlık göstergeleri örnekleri.

İktisadi Riskler	Sosyal Riskler	Çevresel Riskler
<ul style="list-style-type: none">• İşsizlik (Tam gün iş bulamama, sürekli bir işi bulamama);• Maaş ya da ücretlerde azalma;• Ücret artmamasına rağmen çalışma sürelerinin uzaması;• Ücretlerin dondurulması;• İstihdam süresinin kısaltılması veya ücretsiz izin verilmesi;• Güvenli bir konutun olmaması; sürekli olarak bir meskende ikamet etmeyi sağlayacak olanaklardan mahrum kalma.	<ul style="list-style-type: none">• Uyuşturucu kullanımından kaynaklanan suçların artması;• İktisadi krizlerin bedava olmayan eğitimi (ilköğretim üstü eğitim) olumsuz yönde etkilemesi;• Yoksulların içinde yaşadıkları toplumda unutulmasına ve kaale alınmamasına yol açan sosyal izolasyon;• Herkesin kendi problemleri ile uğraşması nedeniyle yardıma muhtaç hale gelenlerin yardım taleplerine cevap verecek kişilerin sayısının azalması;• İktisadi krizler sonucu intihar ve benzeri psikolojik sorunların artması;• Sosyal dayanışmada azalma; akrabalar arasındaki dayanışmada azalma.	<ul style="list-style-type: none">• Tarım alanlarının bozulması ve yok edilmesi;• İçme suyu kalitesinin azalması, şişelenmiş su tüketiminin artması;• Kuraklık ve toprak erozyonunun artması.

Yoksulluğun ölçülmesiyle karşılaştırıldığında yoksulluk riskinin ölçülmesi daha karmaşık ve daha zordur. Ölçüm zamanı son derece önemlidir ve kişilere ve içinde bulunan şartlara göre değişmesi gerekmektedir. Gelir ve tüketimle ilgili yıllık temelde yapılan ölçümlerin süresi taşınan riskleri belirlemek açısından uzun bir süredir. Öte yandan, yoksulluk riskinin ölçülmesi hanehalkının varlıklarının (insani, fiziki ve sosyal sermaye) belirlenmesini gerektirir. Bu tür bilgilerin saptanması ise son derece zordur.

3.2 Yoksulluğun Ölçülmesi

Yoksulluğun ölçülmesi genellikle iki aşamalı bir süreçtir. Birinci aşamada yoksullar belirlenir, yani aynı toplumda yaşayan insanlar arasından kimin yoksul olduğu kimin yoksul olmadığı belirlenir. İkinci aşamada var olan bilgilerden elde edilen bir yoksulluk endeksi oluşturulur (Sen, 1976). Üçüncü aşama olarak yoksulluğun derecesini ölçmek de eklenebilir. Bu aşamaya iki farklı açıdan bakılabilir: yoksul olanların yoksulluğu nasıl bir yoksulluktur veya yoksulların kendi aralarındaki farklılıklar, bir başka deyişle yoksullar arasındaki eşitsizlikler nelerdir?

Yoksulluk, yönetim ve yöntem bakımından farklı grupların ilgi alanına girmektedir. Bu da kaçınılmaz olarak yoksulluğu aynı zamanda politik bir kavram ve başlı başına bir tartışma konusu haline getirmektedir (Alcock, 1993). Bu durumun yanı sıra yoksulluğun göreceli tanımı günümüz yoksulluk çalışmalarında geniş çapta kabul görmektedir. Peter Townsend, bu konuda belki de en uzun süre kabul edilen tanımı yapmıştır; “Toplum içindeki bireyler, aileler ve gruplar ancak ait oldukları toplumun beslenme, toplumsal etkinliklere katılım, yaşam koşulları, alışlagelmiş konfor seviyesi normları içerisinde yer almasını veya en azından yaşadığı toplum tarafından kabul görmesini sağlayacak kaynaklara sahip olmadığı zaman yoksul sayılabilirler.” (Townsend, 1979)

Yoksul ve yoksul olmayan arasındaki fark genellikle niceliksel olarak gözlenebilir özelliktedir. Bu nedenle yoksulluk sınırı (veya yoksulluk eşiği, yoksulluk çizgisi, vb.) yoksulluk tanımları ve yoksulluk ölçümlerinde önemli bir yere sahiptir. Sen’e göre, eşitsizliklerin yeniden incelenmesinde (Sen, 1992), kaynakların dağılımındaki göreceli eşitsizlik yaşam tarzında ve yaşam standartlarında mutlak/niceliksel farklılıklara yol açabilmektedir. Diğer bir deyişle, kaynakların minimum düzeyin altında olduğu bir durumda kabul edilebilir ya da tercih edilebilir bir yaşam tarzının sağlanamayacağı varsayılmaktadır.

Ne var ki, insanları yoksul veya yoksul olmayan olarak belirlemeye çalışan yöntemler düşük gelir, kötü yaşam koşulları, az tüketim, yoksulluğun öznel değerleri gibi değişkenleri ölçerken ortaya çıkan sorunlar nedeni ile bu ölçümler pek başarılı olamamaktadır. Bu sorunların en rahatsız edici sonuçlarından biri, farklı grupların, farklı yöntemler ve yaklaşımlar tarafından, farklı göstergeler aracılığı ile yoksul olarak kabul edilmesidir (Atkinson, et al., 1998).

Buna çözüm olarak bazı araştırmacılar, aynı karmaşık soruna ilişkin bilgiye erişmenin alternatif yolları olarak farklı yöntemlerin ve göstergelerin kullanılmasını önermektedir (örneğin, (Kangas, et al., 1998)). Böylece, her farklı yöntem toplumdaki yoksulluğun farklı bir resmini çizecektir ve bu resimlerin hiçbirisi açıkça “diğerlerinden daha iyi” olmayacaktır. Bu nedenle, pek çok araştırıcı, yoksulluğun farklı yönlerine ilişkin tamamlayıcı bilgi veren birbirinden farklı çeşitli göstergelerin kullanılması gerektiği inancındadır. Bu çok boyutlu yaklaşım, yoksullukla ilgili çağdaş araştırmalarda giderek yaygınlık kazanmaktadır.

3.2.1 Yoksulluk sınırı

Üç tür yoksulluk sınırı uygulamasından söz edilebilir. Görelı yoksulluk sınırı, mutlak yoksulluk sınırı ve öznel yoksulluk sınırı.

3.2.1.1 Görelı yoksulluk sınırı

Görelı yoksulluk sınırı, toplam nüfusun belirli bir yüzdesinin yer aldığı gelir ya da harcama düzeyinden veya medyan gelirin yarısından daha az gelir veya harcama seviyesine sahip kesimlerin yoksul olarak kabul edilmesi ile belirlenir. Basit, şeffaf ve üzerinde durulması gereken alt grubu belirlediği için işlevsel olması bu yaklaşımı avantajlı kılar. Ancak, yoksulluk belirli bir zaman diliminde analiz edildiğinde bu yaklaşım kullanışlı değildir. Çünkü toplam nüfusun belirli bir yüzdesinin yoksul olarak adlandırılması zaman içinde yaşam standardındaki değişimlerin kavranmasına olanak tanımamaktadır. Üstelik bu yaklaşımda yoksulluk sınırının seçimi oldukça keyfidir.

3.2.1.2 Mutlak yoksulluk sınırı

Mutlak yoksulluk sınırı, belirli bir refah düzeyi (yaşam standardı) ile bağlantılıdır. Belirli bir yaşam standardının altında kalan kesim yoksul olarak adlandırılır. Bu yolla yoksulluk sınırının belirlenmesi, farklı zaman ve gruplar arasında karşılaştırma yapılmasını olanaklı kılar; ancak, aynı refah seviyesindeki kişilerin aynı biçimde davranacağını varsaymaktadır.

3.2.1.3 Öznel (subjektif) yoksulluk sınırı

Yoksulluk sınırını tespit etmekte kullanılan üçüncü yöntemdir ve diğerlerine göre yaygın bir kullanım alanına sahip değildir. Yoksulluk kavramında ve temel

ihtiyaçların saptanmasında öznellik söz konusudur. Yoksulluk sınırı, hanehalkının temel ihtiyaçları karşılamak için gerekli olan asgari gelirin belirlenmesiyle ilgili sorulara hanehalkının verdiği yanıtlara dayanarak hesaplanır. Kendilerinin bildirdiği asgari gelir düzeyinin altında bir gelire sahip olan tüm hanehalkları yoksul olarak kabul edilir. Bu durum karmaşaya yol açabilir çünkü aynı refah düzeyine sahip kişiler asgari gelir gereksinimi konusunda farklı yanıtlar verebilir. Başka bir ifadeyle, aynı refah seviyesine sahip olmalarına karşın bazıları yoksul, diğerleri yoksul olmayan diye sınıflandırılabilir.

3.2.1.4 Yoksulluk sınırının belirlenmesi

Yoksulluk ölçüm yöntemleri normatif olup olmamasına göre sınıflandırılabilir. Normatif yöntemler, asgari yaşam standardı temelinde bir sınır tanımlayan ve bu sınırı gözlemlenen kişi ya da hanehalkınıniki ile kıyaslar. Normatif olmayan görelî yöntemler ya asgari bir yaşam standardıyla ilgisiz bir sınır tanımlar ya da önceden bir sınır tanımlamaz. Görelî ölçüm yöntemlerinde yoksulluk sınırı üç yolla belirlenebilir:

Yoksulluk sınırı ortalama gelirin yüzdesi olarak alınır veya en düşük beşte birlik gelir diliminde yer alanlar yoksul olarak belirlenir;

Yoksulluk sınırı, denge noktası metodu ile, hane halkı tasarruflarınının sıfır olduğu gelir düzeyi olarak tanımlanır;

Engel Katsayısının (gelir/harcama oranı) gıdaya ayrılan kısmının maksimuma ulaştığı, başka bir deyişle, hane halkının en acil gıda gereksiniminin karşılanabildiği gelir düzeyi yoksulluk sınırı olarak belirlenir.

Karşılanmayan temel gereksinimler (ihtiyaçlar) yaklaşımı

Yoksulların tanımlanmasında çeşitli ölçütler sunan bu yöntem hem bireyler ve hanehalkı hem de ülkeler ve bölgeler için uygulanabilmektedir. Her iki uygulamada da okur-yazarlık, temiz su, kalori ve protein gereksinimi gibi analiz edilen her bir boyutu tanımlayan asgari bir eşik bulunmaktadır. Bu eşğin altında kalan nüfus yoksul olarak tanımlanmakta ve her bir coğrafi bölge için eşğin altında kalan nüfus oranı hesaplanmaktadır.

Bu aşamadan sonra iki seçenek bulunmaktadır. Birinci seçenekte, her bir boyut ayrı ayrı analiz edilerek her coğrafi bölge için bir “açık listesi” oluşturulur (bölgelere ayrılmış sektörel varyant yöntemi). Sektörel analiz ve planlama açısından yararlı olan

bu yöntemle örnek olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın Latin Amerika için yaptığı yoksulluk açığı (poverty gap) analizi gösterilebilir (United Nations Development Program, 1990-2010). İkinci seçenekte ise her coğrafi alan için tüm göstergeler tek bir bileşik endekste bir araya getirilir ve coğrafi alanlar mahrumiyet derecesine göre sıralanır (entegre sektörel varyant yöntemi).

Yoksulluk sınırı yaklaşımı

İki farklı yoksulluk sınırı yaklaşımı bulunmaktadır. Birinci yaklaşımda, yoksulluk sınırı, zorunlu olarak ve asgari düzeyde tüketilmesi düşünülen mal demetinin maliyeti hesaplanarak belirlenirken ikinci yaklaşımda bu maliyete ek olarak boş zaman, bedelsiz hizmetlere erişim, bazı mal ve varlıklara sahip olma gibi unsurlar da yoksulluk sınırının hesaplanmasında dikkate alınmaktadır. Birinci yöntem tamamen normatif nitelikte iken Engel Eğrisi'nin tahmin edilmesine dayanan ikinci yöntem (gıda yoksulluğu yöntemi) yarı-normatif ya da ampirik bir yaklaşımı ifade eder.

Bu yaklaşımda asgari besin gereksinimini kapsadığı varsayılan bir gıda sepeti belirlenerek maliyeti hesaplanır (normatif boyut). Asgari besin gereksiniminin dışında kalan ve hesaplanması zor olan diğer gereksinimlerin maliyetinin hesaplanması için Engel Katsayısı (gelir/gıdaya yapılan harcamalar) yoksulluk sınırını saptamak için kullanılır. Bu da normatif olmayan (ampirik) boyutu oluşturur. Örneğin, Engel Katsayısı 0,5 ise gelirin yarısı gıda için harcanmaktadır. Başka bir ifadeyle yoksul olarak adlandırılan hane halkı bütçesinin yarısı ile asgari besin gereksinimlerini karşılarken gelirin kalan kısmıyla diğer ihtiyaçlarını karşılanmaktadır. Bu yaklaşımda, gıda sepetinin maliyeti, bazı durumlar için aşırı yoksulluk sınırı olarak kabul edilmektedir.

Karma yaklaşımlar

Karşılanmayan temel ihtiyaçlar yaklaşımı ile yoksulluk sınırı yaklaşımının birlikte kullanıldığı ve yoksulluğun farklı boyutlarının dikkate alındığı yaklaşımlar bu grupta değerlendirilebilir. Bu grup içinde İsveç Yaklaşımı ve İnsani Gelişmişlik Endeksi gibi belirli bir yoksulluk eşiğinin olmadığı ya da yoksulluk eşiğinin kullanıldığı yöntemler bulunmaktadır.

İsveç Yaklaşımı, yaşam standardını belirlemeye yöneliktir. Yoksulları belirlemeye çalışmak yerine belirli boyut ve türde mahrumiyetle karşı karşıya kalan sosyo-ekonomik grupları tespit eder. Benimsenen yaşam düzeyi insanların kendi yaşam

koşullarını doğrudan ve bilinçli olarak kontrol edebildikleri düzeydir ve bu nedenle, sosyal koşulların yanı sıra mal ve mülkler, güvenlik, dinlenme ve kültür gibi kişilerin sahip oldukları kaynaklara ve yaşam koşullarına bağlıdır.

İnsani Gelişim Endeksi ise üç unsurdan meydana gelir: temel ihtiyaç göstergesi (yetişkinlerde okur-yazarlık ve eğitim düzeyinin ağırlıklı ortalaması); yaşam düzeyi ile ilgili gösterge (ortalama yaşam yılı beklentisi) ve kaynaklara erişimi dolaylı yoldan saptamaya yönelik bir mali gösterge (satın alma gücü paritesine göre gayri safi yurt içi hâsıla).

Temel gereksinimler (ihtiyaçlar) maliyeti yöntemi

Temel gereksinimlerin maliyeti yöntemine göre yoksulluk sınırı, normatif temel ihtiyaçları kapsayan mal ve hizmet demetinin (temel tüketim kalemlerinin yer aldığı sepetin) maliyetidir. Bu mal demeti, kişi ya da hane halkının yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan kalori düzeyinde gıda almayı sağlayacak ve analiz edilen ülke ya da toplumların tüketim alışkanlıklarını ve kültürel yapılarını temsil edecek mal ve hizmetlerden oluşturulur.

Gıda yoksulluk sınırı

Yoksulluk sınırı, kabul edilebilir en düşük gıda tüketim düzeyi olarak belirlenir. Gıda harcamalarına göre yoksulluk sınırının belirlenmesinde iki yaklaşım bulunmaktadır (Bidani, et al., 2001). Her iki yaklaşım da yoksulluk sınırını belirli bir kişi ya da hane halkı (örneğin orta yaşlarda bir erkek veya dört kişilik bir aile) için asgari besin gereksinimi belirlemeye çalışır.

Uygulamada belirlenen asgari düzey alınması gereken kalori miktarını, yani enerji gereksinimini belirler ve yeterli kalorinin alınması durumunda protein, karbonhidrat, yağ v.b. diğer besin gereksiniminin karşılandığı varsayılır.

En düşük maliyetli gıda yoksulluk sınırı:

Asgari besin gereksinimini karşılayan gıda sepetleri içinde en düşük maliyetli olan gıda sepeti seçilir. Bu sepetin toplam maliyeti gıda yoksulluk sınırını oluşturur. Bu yöntem, Dünya Bankası'nın 1995'te Kırgız Cumhuriyeti için yaptığı çalışma (The World Bank, 1995) örnek olarak gösterilebilir. Saptanan yoksulluk sınırı kalori gereksiniminin yanı sıra protein, karbonhidrat, yağ ve vitamin gibi unsurlarla ilgili asgarileri de belirleyebilir. Bu yaklaşımda yoksulluk sınırı normatif olarak

belirlendiği için hane halkı tüketimi ile ilgili ayrıntılı verilerin araştırmalar yoluyla elde edilmesi gerekmez. Ancak, kişiler ve hane halkları asgari gıda gereksinimlerini en ucuz şekilde karşılayabilecekleri yiyecekleri tercih etmeyebilirler. Başka bir deyişle bu yaklaşım kişi ve ailelerin gerçek tüketim alışkanlıklarını yansıtmayabilir.

Harcamalara dayalı gıda yoksulluk sınırı:

İncelenen toplum kesiminin gerçek tüketim kalıplarının ne olduğu belirlenmeye çalışılır. Bu kesim tarafından tüketilen gıdalar bir sepette yer alır. Sepette yer alan her bir gıda kalemine yapılan harcamanın toplam harcama içindeki payı dikkate alınarak asgari kalori düzeyi için gereken toplam harcama tutarı belirlenir. Referans olarak seçilen grubun tüketim kalıplarına göre oluşturulan gıda sepetinin toplam fiyatı gıda yoksulluk sınırını oluşturur.

Gelir dağılımlında en kötü durumda bulunan beşte birlik gelir diliminin tüketim kalıplarının referans alınması durumunda lüks malların sepetteki ağırlıkları asgariye iner. Öte yandan, mevcut tüketim kalıplarına dayandığı için sepette yer alan gıda kalemlerinin bileşimi yerel zevk ve tercihlere uygunluk gösterir. Bu nedenlerle, ayrıntılı hane halkı araştırmalarının yapılmasını gerektirmesine karşın daha yaygın olarak kullanılmaktadır.

Gıda dışı harcamalara göre yoksulluk sınırı

Asgari düzeyde de olsa gıda harcamalarını karşılayan ancak insanca yaşamak için gerekli olan diğer bazı ihtiyaçları (giyim ve barınma v.b.) karşılayamayan kişi ya da hane halkı da mahrumiyet ve yoksulluk içindedir. Bu nedenle asgari gereksinimleri belirleyen sepetin içinde gıdanın yanı sıra giyim ve barınma gibi ihtiyaçlar da yer almalıdır. Ancak, sepetin içinde yer alması gereken ihtiyaçların neler olduğuna ilişkin bir uzlaşma söz konusu değildir.

Bazen gıda dışı harcamalar gıda yoksulluk sınırının belirli bir katı alınarak hesaplanmaya çalışılmaktadır.

Gıda dışı harcamalara göre yoksulluk sınırının hesaplanmasında da iki yöntemden bahsedilebilir (Bidani, et al., 2001).

Gıda dışı harcama sepetinin doğrudan seçilmesi

Gerekli gıda dışı harcamaları belirlemede kullanılan ilk yaklaşım sepete dahil edilecek gıda dışı harcama kalemlerinin doğrudan seçilmesidir. Sepete dahil edilen

gıda dışı harcamaların toplam fiyatı gıda yoksulluk sınırına ilave edilerek nihai yoksulluk sınırı bulunur. Bu yöntem basit olsa da nesnel bir standart getirmediğinden nadiren kullanılmaktadır. Örneğin 1992 yılından beri Özbekistan'da asgari gelir düzeyi gıda yoksulluk sınırı, Çalışma Bakanlığı tarafından gıda dışı kalemlerinin doğrudan seçilip eklenmesi ile belirlenmektedir (The World Bank, 1994).

Gıda dışı harcama sepetinin hesaplanması

Bu yöntem tüketim davranışlarının saptanmasına dayanmaktadır. Gıda dışı harcamaların asgarisine dahil edilecek kalemler doğrudan seçilmez. Bu yöntemde, nihai yoksulluk sınırına ulaşmak için gerekli olan gıda dışı kalemler iki farklı yolla hesaplanmaktadır (United Nations Development Program, 1997):

Gıda harcamaları gıda yoksulluk sınırına eşit olan kişilerin ortalama toplam harcama düzeyleri belirlenir. Belirlenen bu toplam harcama düzeyi nihai yoksulluk sınırı olarak kullanılır. Toplam harcama düzeyinden daha düşük harcamaya sahip olan kişilerin gıda harcamalarının gıda yoksulluk sınırından daha az olduğu varsayılır.

Ravallion'un (Ravallion, 1994) savunduğu ikinci yöntemde toplam harcamaları gıda yoksulluk sınırına eşit olan kişilerin gıda dışı harcamaları saptanmaya çalışılır. Belirlenen miktarın gıda yoksulluk sınırına eklenmesi ile nihai yoksulluk sınırı elde edilir. Bu yöntem asgari gıda sepetinde yer alan mal ve hizmetleri elde etme olanağına sahip olduğu halde kaynaklarını gıda dışı kalemlere harcayan hane halkının bu harcamaları zorunlu harcamalar olarak kabul ettiğini varsayar.

Birinci yolla incelenen hane halkları gıda yoksulluk sınırından daha yüksek düzeyde bir toplam harcamaya sahiptir. Bu nedenle nihai yoksulluk sınırı, ikinci yolla elde edilenden daha yüksek çıkar.

Gıda-enerji alımı yöntemi

Gıda-enerji alımı yöntemi, yoksulluk sınırının hesaplanmasında en yaygın kullanılan yöntemlerden biridir ve yoksulluk sınırını gıda-enerji gereksinimine göre belirler. Bu yöntem, önceden belirlenen gıda-enerji gereksinimini karşılamaya yetecek düzeyde gıda-enerji alımı için gerekli olan toplam tüketim ya da gelir seviyesini tahmin etmeye çalışır.

Gıda-enerji alımı yöntemi, beslenmenin dengesiz olup olmadığını dikkate almaz. Tüketime dayalı olarak yoksulluğu ölçmeyi hedefleyerek alınan kalorinin yeterli ya da yetersiz olup olmadığını belirlemeye çalışır.

Gıda-enerji alımı yönteminin iki önemli avantajı bulunmaktadır:

- Gıda-enerji alımına ulaşmak için gereken toplam harcama hesaplandığından gıda ve gıda dışı tüketimin ayrı ayrı tahmin edilmesini gerektirmemektedir;
- Fiyatlar konusunda bilgiye gerek yoktur. Bu nedenle verilere ulaşmak daha kolaydır.

Ancak, bu yöntemin nüfusun farklı alt grupları arasında karşılaştırma yapmaya olanak sağlama yeteneği sınırlıdır. Gıda-enerji alımı ile toplam tüketim harcamaları arasındaki ilişki zevk ve tercihlerin, faaliyet düzeylerinin, göreceli fiyatların farklı olması ve kamu tarafından üretilen mallar nedeniyle değişiklikler gösterir. Örneğin, fiyatların kırsal ve kentsel alanlarda farklı ulaşım maliyetlerinden kaynaklanan nedenlerle farklılıklar göstermesi halinde farklı yoksulluk sınırlarının kullanılması gerekebilir. Kentsel alanlarda bazı mallar gıdaya göre daha düşük bir fiyata sahip olabilir ve gıda dışı bazı mallara erişim daha kolay olabilir. Dolayısıyla, kentlerde gıda-enerji alımı belirli bir harcama düzeyi veri olarak alındığında daha düşük çıkabilir; ancak bu, kentlerde yaşayan hane halkının ilgili harcama düzeyi dikkate alındığında daha fakir olduğu anlamına gelmez. Öte yandan, kentsel alanlardaki bazı meslekler, beden ağırlığını muhafaza etmek için kırsal kesimdekilere göre daha az kalori gerektirebilir. Bu nedenle belirli bir harcama düzeyi dikkate alındığında kentlerde yaşayan işçilerin gıda alımları daha düşük olsa da bu durum yoksulluk belirtisi olarak ele alınamayabilir.

3.2.1.5 Yoksulluk oranlarının karşılaştırılması

Yoksulluk sınırı oluşturulmasının en önemli nedenlerinden biri, yoksulluk oranlarını hesaplamaktır. Bu oranlar sayesinde zaman içinde meydana gelen ya da bölge veya gruplar düzeyinde oluşan değişiklikler izlenebilir. Bunu gerçekleştirebilmek için karşılaştırılan grupların refah düzeyleri sabit tutulmalıdır. Farklı dönemler arasında yoksulluk oranlarının karşılaştırılmasında ise enflasyon dikkate alınmalıdır. Eğer iki dönem arasında enflasyon farkı varsa, her iki döneme ait nominal yoksulluk sınırlarının ayarlanması gereklidir. Bu amaçla ya yoksulluk sınırı ayarlanır ya da refahın göstergesi olarak alınan gelir düzeyinde, enflasyon dikkate alınır.

3.2.2 Yoksulluğun çok boyutlu ölçülmesi

Yoksulluğun tek bir “yoksulluk değeri” ile nasıl ölçüleceğine ilişkin olarak 20 yılı aşkın bir süredir farklı kişi ve kurumlar arasında süre giden tartışma, günümüz yoksulluk çalışmalarında yerini çok boyutlu ölçüm yöntemlerine bırakmaktadır. Çok boyutlu ölçme yöntemi, yoksullukla ilgili bilinen göstergelerinin yanı sıra yoksulluk ile doğrudan ve dolaylı ilişkili farklı göstergeleri (Atkinson, 2002) tek bir ölçüt altında toplamadan kullanmaktadır.

Yoksulluk için farklı göstergeler olduğu kadar farklı ölçütler de bulunmaktadır. Bu nedenle, yoksulluk çok boyutlu bir olgu olarak tanımlanmakta ve yoksulluğu ölçmede farklı yolların varlığı aynı karmaşık problem için alternatif bilgi toplama yöntemleri olarak görülmektedir. Çok boyutlu yaklaşımda, tek bir yoksulluk ölçütü belirleyerek tatmin edici sonuçlara ulaşılamayacağı fikri benimsenmiştir.

3.3 Yoksulluk Ölçütleri

Farklı yoksulluk yaklaşımları farklı göstergeler kullanmaktadır. Parasal ölçüm modelleri, gelir ve tüketim harcamalarına ilişkin bilgileri gerektirir. Zarar görmeye açık olmaya dayalı yaklaşımlarda refah ve yoksulluk riski taşımaya ilişkin göstergeler kullanmaktadır. Yapabilirlik ve işlevsellik yaklaşımlarında yaşam beklentisi veya eğitim düzeyi gibi göstergeler üzerinden ölçüm yapılır. Refah veya sosyal dışlanma yaklaşımları sosyal destek göstergelerini kullanır. Bu tür çalışmalar yaygınlığına karşın günümüzde yoksulluk için daha geniş çaplı göstergelerin kullanıldığı çalışmalar gerekmektedir.

Gelir ve tüketim yoksulluğu uluslararası kurumlar tarafından genellikle Foster, Greer ve Thorbecke tarafından önerildiği biçimde ölçülmektedir. F-G-T hesaplaması, genellikle gelir veya tüketimin veri örnekleme dayandır ve yoksulluk sınırıyla ilgilidir. Bu hesap tersinir biçimde, (mutlak yoksullukta olduğu gibi) minimum tüketime atfen kullanılır. Minimum tüketimin tanımlanması kolay değildir: yiyecek, olağan ölçüm standardı olmakla birlikte gerekli miktar yaşa, cinsiyete, etkinlik düzeyine ve ortama göre değişmektedir.

Uluslararası yoksulluk sınırının saptanmasında, kullanılmakta olan (ülkeler arasında fiyat farklarının giderilmesi için) 1985 yılı satın alma gücü paritesine göre günlük 1\$ US hesabında olduğu gibi, ek sorunlar da çıkmaktadır. Yoksulluğun diğer ölçümleri

daha nitel ve/veya daha yereldir ve kolayca derlenemeyebilir. Örneğin, sorunların üstesinden gelebilme, sıklıkla birey veya hane halkı düzeyinde son derece dar tanımlı bir geçim sistemi olarak incelenmektedir.

Yoksulluk çok boyutlu olarak ele alındığında, farklı bileşenlerin ağırlığı bir sorun olarak ortaya çıkar. 1960'lardan beri farklı unsurları birleştiren endeksler oluşturabilmek için çaba harcanmaktadır. Örneğin 1970'lerde geliştirilen Fiziksel Yaşam Kalitesi Endeksi, yaşam beklentisi, bebek ölümleri ve okuryazarlıkla ilgili bilgiyi birleştirmektedir. Birleşmiş Milletlerin insani gelişmeyle ilgili çalışmaları da bu geleneğin devamıdır.

Bileşik göstergeler, sunumu ve algılamayı kolaylaştırır. Ancak, hangi faktörlerin hesaba katıldığına, bu faktörlerin nasıl ağırlıklandırıldığına ve endeksin nasıl oluşturulduğuna ilişkin kararlar, çıktılarda olağanüstü değişikliklere yol açar. Kişi başı gayri safi yurtiçi hasıla gibi bileşik göstergelerin geleneksel yöntemlere katkıda bulunup bulunmadığı tartışmaya açık bir konudur.

3.3.1 Yoksulluk Oranı

Yoksulluk ölçütlerinin birincisi yoksulluk oranıdır. Yoksulluk oranı (head-count index), geliri yoksulluk çizgisinin altında kalan kişi sayısının toplam nüfusa oranıdır (Ravallion, 1994: 45). Yoksulluk sınırı tanımına göre, n büyüklüğündeki nüfustan q sayıda kişi yoksul olarak tanımlandığında:

$$H=q/n$$

Yoksulluk oranı endeksi (H), gelirin yoksullar arasındaki dağılımına duyarlı değildir. Ayrıca yoksulluk sınırının altındaki kişilerin gelirlerindeki azalmalara ve yoksullar arasındaki gelir transferlerine hatta yoksullardan yoksul olmayanlara yapılan transferlere duyarsızdır (Kakwani, 1980).

3.3.2 Yoksulluk açığı ve yoksulluk açığı endeksi

Yoksulluk açığı, yoksulların yaşam standardı ile yoksulluk sınırı arasındaki farkın ortalamasıdır. Yoksulluk sınırı altındakilerin bu sınırdan ortalama olarak ne kadar aşağıda olduğu gösterir.

Yoksulluk açığı endeksi ise, yoksulluk açığını yoksulluk sınırının yüzdesi olarak ifade eder.

Böylece, yoksulluk açığı (YA) ve yoksulluk açığı endeksi (YAE); N=Toplam nüfus, z=Yoksulluk sınırı, y_i =Hanehalkı i'nin tüketimi/harcaması, N_q =Nüfus içindeki yoksul sayısı olmak üzere şöyle formülleştirilir:

$$YA = \frac{1}{N} \sum_i^q (z - y_i) \quad (3.1)$$

$$YAE = \frac{1}{N} \sum_i^q \frac{(z - y_i)}{z} \quad (3.2)$$

Yoksulluk sınırı üzerinde harcama yapanlar için yoksulluk açığı daima 0 olarak alındığından, yoksulluk açığı ve yoksulluk açığı endeksi, harcamalarını yoksulluk sınırının üzerine çıkarabilmeleri için yoksullara ne kadar transfer yapılması gerektiğini gösterir. Bu gösterim ortalama bir değer ise yoksulluk açığı, yoksulluk sınırına göre ise yoksulluk açığı endeksi olarak yapılır. Başka bir deyişle, her iki ölçü de yoksulluğun transferlerle giderilmesinin 'minimum' maliyetini gösterir. Ancak, her iki ölçü de, tanımları gereği, yoksullar arasındaki eşitsizliği ihmal eder ve yoksulluğun şiddetindeki (severity of poverty) farkları yakalayamaz. Bu nedenle her iki ölçü de, yoksulların kendi aralarındaki transferlere karşı duyarsızdır.

3.3.3 Sen endeksi

Yoksulluğun şiddetini daha iyi yansıtan, yoksulluk ölçümü hesabına yoksullar arasındaki gelir dağılımını da katan bir ölçüyü Amartya Sen önermiştir (Sen,1976: 22).

$$P_s = H \left[I + (1 - I)G_p \right] \quad (3.3)$$

G_p :Yoksullar arasındaki gelir dağılımının Gini katsayısıdır.

Sen endeksi, bir anlamda yoksulluk açığının ağırlıklı toplamı olarak değerlendirilebilir. Yoksullar arasında tam eşitsizlik durumunda ($G_p=1$) Sen endeksi, yoksulluk oranına (head-count ratio-H) eşit olur. Yoksullar arasında tam eşitlik varsa ($G_p=0$), Sen endeksi yoksulluk açığı endeksine (YA)'ne eşit olur.

3.3.4 Foster-Greer-Thorbecke Ölçütü (P_α Ölçütü)

Yoksulluk çalışmalarında, toplumda genel anlamdaki yoksulluğun bölgesel, etnik alt gruplar arasındaki yoksulluk düzeylerinden ne derece etkilendiğini göstermek önem kazanınca yeni yoksulluk ölçüleri arayışına girilmiştir.

Toplam yoksulluğun, alt grupların yoksulluk düzeylerinin ağırlıklı ortalaması olarak elde edilebildiği bir yoksulluk ölçüsünü Foster-Greer-Thorbecke geliştirmiştir (Foster-Greer-Thorbecke, 1984: 761). Bu ölçü yoksulların yoksulluk açığının, yine bu yoksulluk açıkları ile ağırlıklandırılması ile toplam yoksulluğun değerlendirildiği bir ölçüdür.

$$P_2 = \sum_{i=1}^q \left(1 - \frac{y_i}{z}\right)^2 / n \quad (3.4)$$

Bu ölçü, yoksulluk çizgisinden uzağa düşen en yoksullara daha fazla tartı verdiği için yoksulluğun yoğunluğunu (intensity of poverty) dikkate alır.

Foster-Greer-Thorbecke, bu ölçüden hareketle yoksulluğun yoğunluğuna göre farklı değerler alabilen genel bir yoksulluk ölçüsü formülü oluşturmuştur.

$$P_\alpha = \sum_{i=1}^q \left(1 - \frac{y_i}{z}\right)^\alpha / n \quad (3.5)$$

$\alpha=0$ olduğunda bu ölçü, yoksulluk oranı (H)'e eşit olur. $\alpha =1$ olduğunda bu ölçü, yoksulluk açığı endeksine (YA) eşit olur. $\alpha=2$ olduğunda Foster-Greer-Thorbecke ölçüsüne eşit olur.

3.4 Bölüm Sonucu

Yıllar geçtikçe, yoksulluğun yalnızca iktisatçıların değil, sosyal bilimcilerin de ilgi alanına girdiği gözlenmektedir. Bu çeşitlenme, kuramsal çerçevede önemli genişlemeler sağlamakta; ancak, disiplinler yoksullukla ilgilendikçe, hem bu disiplinler içinde, hem de disiplinler arasındaki tartışma insanların ekonomik geleceği, refah durumu, varsıllık, kalkınma, gelir dağılımı, ekonomik krizler, sömürü, sosyal sınıflar gibi olgu ve kavramları içeren bir araştırma gündeminden uzaklaşarak yalnızca yoksulluk terimi üzerine odaklanmaktadır. Bir bakıma iktisadi çözümlere de paralel giden bu süreç, sosyal sınıflar arasındaki gelir dağılımı çözümlerinden kişisel gelir dağılımı çözümlerine doğru kaymaktadır. Özellikle son 30-40 yılda yoksul nüfusun toplam ya da oransal olarak artıp azaldığını ortaya koyan bu mekanik hesaplama süreci, tanımlarda insanların içinde buldukları sosyal sınıflara ya da sosyoekonomik gruplara göre değil, farklı süreçler sonucu oluşan 'gelir'i ya da 'harcamalar'ı öne çıkararak yoksulluk sınırı gibi bir

'eşik', Gini katsayısı gibi bir 'derecelendirme' ya da gelir dilimleri gibi bir 'gruplama' ile soruna yaklaşımı belirlemeye çalışmaktadır. Sonuç olarak, çabalar hedefe odaklı sosyal politikaların üretilmesi yerine, yoksulluğun genel göstergeler açısından azaltılması yönünde mücadele anlayışını öne çıkarmaktadır.

4. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE YOKSULLUK

Bu bölümde dünyada ve Türkiye'de yoksulluğun tanımlanması ve ölçülmesi ile ilgili çalışmalar özetlenmiştir. Yoksulluk sorunu ile baş edebilmek amacıyla yoksulluğun nasıl tanımlandığı ve bu tanıma uygun göstergeler ve ölçütlerin oluşturulmasına ilişkin uluslar arası ve ulusal çalışmalar ve analizler özetlenmiştir. Küresel ölçekte ülkelerin tümü için karşılaştırmalara olanak verecek verilerin sınırlı olmasından kaynaklanan gelire ve harcamalara ilişkin analizlerle yetinerek sorunu açıklamanın ve uygun çözüm önerileri geliştirmenin güçlükleri sergilenmeye çalışılmıştır.

4.1 Dünya'da yoksulluk ile ilgili çalışmalar

Yoksulluğu önleme çabaları, ekonomik ve sosyal politika amaçları içerisinde öncelikli bir öneme sahiptir. Bu nedenle çoğu ülkede yoksulluk politik öneminin yanında yeni boyutlar kazanmıştır. Bazı ülkeler, yoksulluk konusunda istatistikler üretmek amacıyla önemli çabalar göstermekte ve bu konuya kaynak ayırmaktadır. Uluslararası kuruluşlar da bu alanda çalışmakta, ulusal kuruluşların faaliyetlerini doğrudan desteklemekte, veri üretmekte ve isteyen ülkelere çalışma programı düzenlemektedirler.

Yoksulluk ölçümünde kullanılan veri türü, her bir ülkenin istatistik kapasitesine göre değişmektedir. Hanehalkı anketleri ve nüfus sayımları ana veri kaynaklarıdır. Ancak bu veriler kapsam, sıklık ve kalite açısından bir ülkeden diğerine farklılık göstermektedir. Vergi ve sosyal güvenlik kayıtlarının düzenli olarak tutulduğu ülkelerde yoksulluk ölçümünde idari kayıtlar kullanılmaktadır.

Yoksulluk ölçümünde gelir ya da tüketime dayalı yetersizlik yöntemi en sık kullanılan yöntemdir. Bu yöntemde göre, hanehalkı geliri ya da toplam harcaması yoksulluk sınırı olarak belirlenen değerden az ise, bu hanehalkı yoksul olarak sınıflandırılır. Yoksulluk sınırı, birim temel gereksinimleri karşılamak için gerekli olan tüm mal ve hizmetlerin toplamını temsil eder. Bu yaklaşım, öncelikle yoksulluk sınırının tanımlanmasını gerektirir. Hanehalkının minimum yaşam düzeyini ya da temel gereksinimlerini karşılayabilmesi için gerekli olan tüm mal ve hizmetleri satın

alırken ödemesi gereken para miktarı yoksulluk sınırıdır. Bu sınırı hesaplarırken gerekli olan adımlar şunlardır:

- a) Temel gereksinimlerin belirlenmesi,
- b) Tatmin olma eşiğinin belirlenmesi,
- c) Gerekli mal ve hizmetlerin miktarının ve çeşidinin seçilmesi,
- d) Belirlenen bu mal ve hizmet sepetinin fiyatlandırılması.

Mal ve hizmet sepetinin kestirilmesinde genel olarak besin gereksinimlerine dayalı maddeler ön plana çıkar. Bu maddeleri belirlemek için ya nüfusun gerçek tüketim kalıpları ya da gıda gereksinimini sağlayacak temel gıda sepeti dikkate alınır. Az tüketilen ve çok pahalı olan maddeler kapsam dışı bırakılıp, ucuz ve kolay bulunabilen maddeler sepete alınır. Seçilen maddeler içinde aynı ama fiyatı farklı olan varsa, fiyatı yüksek olan sepet dışında bırakılır. Alışveriş ortamları referans kitlenin alışveriş yaptığı yerlerden seçilir. Fakir ailelerin genellikle küçük dükkanlardan, kredili ve pahalıya kaçmayan alışveriş yaptıkları varsayılır.

Yoksul hanehalkı belirlenirken, yoksulluk sınırı ya hanenin toplam geliriyle ya da toplam harcamasıyla karşılaştırılır. Hanehalkının mal ve hizmet satın alma gücünü ortaya koyan geçerli değişkenin, gelir olduğu yönünde tartışmalar vardır. Örneğin, hanehalkı borç para almışsa geliri yüksek gözükebilir. Bu durumda, cari gelirin geçici dalgalanmalarından çok az etkilenen ve orta/uzun dönem yoksulluk analizlerinde yeterli değişken olan harcama verisinin daha iyi olduğu öne sürülmektedir. Ayrıca, alan uygulamasında harcama kestirimleri her zaman gelirden daha yüksek kaliteye sahip olarak elde edilmektedir.

Hanehalkının oturduğu konutun özelliklerini kapsayan yoksulluk sınırlarına çok az rastlanmaktadır. Bu tür çalışmalarda genellikle, kişi başına düşen m²'ye, kanalizasyon ve su sisteminin varlığına bakılmaktadır.

Yoksulluk sınırı saptarken kimi ülkeler toplam harcamanın gıda harcamasına bölünmesinden elde edilen oranı kullanmaktadır. Bu oran yoksulluk sınırı olarak kabul edilir. Bu değerden az geliri veya harcaması olanlar yoksul olarak tanımlanır.

Farklı büyüklük ve kompozisyondaki hanehalkları, temel gereksinimleri için farklı miktarlarda mal ve hizmete gereksinim duyarlar. Bu durumda bireyler bakımından bölüşümün eşitliği konusu ortaya çıkmaktadır. Çünkü hanehalkı içindeki yetişkin ile

çocuklar arasındaki gereksinimler, dolayısıyla maliyetler farklılık gösterir. Kişi başına düşen gelir ya da harcama hesaplanırken bu farklılıklar dikkate alınmaya çalışılır.

Çoğu ülke, OECD'nin belirlediği bölüşüm eşitliklerini kullanmaktadır. Buna göre;

hanehalkındaki ilk yetişkin için = 1

hanehalkındaki 2. ve diğer her bir yetişkin için = 0.5

hanehalkındaki 14 yaşından küçük her bir çocuk için = 0.3

değerleri dikkate alınır. Örneğin 2 yetişkin ve 2 çocuktan oluşan hanehalkı için kişi başına düşen gelir/harcama hesaplanırken, toplam gelir/harcama $(1+0.5+0.3+0.3) = 2.1$ değerine bölünerek kişi başına eşitlenmiş gelir/harcama değerine ulaşıldığı varsayılır.

Şili, yoksul hanehalkını belirlerken ilk % 20'ye giren kesimi incelemektedir. Ayrıca yoksul yerleşim yerlerinde yaşayanlar ile evinde su ve kanalizasyon sisteminin olup olmadığına yönelik özellikleri de gözlemektedir (ECLAC, 1997).

İrlanda'da yoksulluk ölçümünde, hanelerin yaşam düzeyi dikkate alınmaktadır. "Yaşam Düzeyi", yoksulluk ile yakından ilgili bir kavramdır. Bireyin düşük düzeyde yaşamını sürdürmesi, onun toplumdaki diğer bireylere göre yoksul olduğunu göstermektedir. Yaşam düzeyi belirlenirken hanehalkının sahip olduğu eşyalara, tatilini değerlendirme şekline, konutunun durumuna, aldığı gıdaya, giysilerine dikkat edilir.

Bu hesaplamalarda dikkate alınan olanaklar şunlardır: buzdolabı, çamaşır makinesi, telefon, otomobil, renkli televizyon a sahip olma durumu; yılda bir hafta evden uzak tatil yapabilme durumu; rutubetsiz ev bir evde yaşama durumu; oturma odalarında ısıtma sistemi olması, merkezi ısıtma olması durum; konutun içinde tuvalet olması, başkası ile ortak kullanılmayan banyoya sahip olma durumu; iki günde bir et, tavuk ya da balıklı yeme durumu; su geçirmeyen kışlık kaban, iki çift kışlık bot, yeni, ikinci el olmayan giysi sahibi olma durumu; parasal tasarruf yapabilme durumu; günlük gazete okuma durumu; hobiler ve boş zaman faaliyetlerine sahip olma durumu; arkadaş/aile için hediyeler alabilme durumu (Combat Poverty Agency Act 1986).

Dünya Bankası'nın yoksulluğun boyutu ve eşitsizlik çalışmalarında kullandığı yöntem ise şöyledir: Hanehalklarının elde ettiği gelir küçükten büyüğe doğru sıralanır. İlk % 40'lık dilime bakılır. Bu dilimin toplam gelirden aldığı pay:

% 12'den küçükse, yüksek düzeyde

% 12 ile % 17 arasında ise orta düzeyde

% 17'den büyükse, düşük düzeyde eşitsizlik söz konusudur.

Kanada'da panel anket yapılarak hanehalkı 6 yıl boyunca izlenmektedir. Böylece yıldan yıla hanehalkının durumunda bir değişiklik olup olmadığı kolayca saptanabilmektedir.

UNICEF'in belirlediği ölçüte göre; hanehalkının karşılanmayan temel gereksinimleri varsa, bu hanehalkı yoksul olarak nitelendirilir.

Karşılanmayan temel gereksinimler aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

İyi kalitede olmayan evde yaşamak (duvar, çatı ve zemin için kullanılan malzemelerin kalitesiz olması),

Hanehalkının kalabalık olması (odabaşına düşen fert sayısının 3'den fazla olması),

Evde içme suyunun olmaması ve uygun bir kanalizasyon sisteminin yokluğu,

Hanehalkında okul çağında çocuk olması ve çocuğun okula gidememesi,

Hanehalkı reisinin eğitim düzeyinin düşük olması.

Bu durumlara göre yoksul hanehalklarının sınıflandırılması Çizelge 4.1'de gösterildiği gibidir.

Çizelge 4.1 : UNICEF Ölçütüne Göre Yoksul Hanehalklarının Sınıflandırılması.

		geliri yoksulluk sınırının altında olanlar			geliri yoksulluk sınırının üzerinde olanlar		
karşılanmayan temel gereksinimleri olanlar	temel yapısal olarak yoksul	yapısal olarak yoksul	temel yapısal olarak yoksul	yeni yoksullar	yapısal olarak yoksul olmayanlar	temel yapısal olarak yoksul olmayanlar	

Yoksulluğun boyutunun bilinmesi politik açıdan önemlidir. Yoksul hanehalkı, sağlık ve eğitim gibi devletin sağlayacağı olanaklardan en az yararlanan kesimdir. Bu açıdan bakıldığında gelişmişliği yakalamak için eşitsizliğin boyutunun bilineren önlemler alınması kaçınılmazdır.

Dünyada yoksullukla mücadele çalışmalarına hız kazandırılabilmesi için yoksullukla ilgili resmi rakamların her ülkede düzenli olarak yayınlanması gerekmektedir (ECLAC, 1997).

4.2 Türkiye’de Yoksulluk İle İlgili Çalışmalar

Yoksulluk, gelirin bölüşümü açısından iktisadi, yoksulların farklı bir toplumsal kategori oluşturmasından, dolayı sosyolojik, yoksul olmanın sadece nesnel kriterlere bağlı olmaması, aynı zamanda, öznel algılamayla da ilintili olması nedeniyle psikolojik, yoksulluğun ancak insanların yoksulluğu olarak anlam kazanması dolayısıyla antropolojik ve yoksullar ile yoksul olmayanların kentsel mekân kullanımı farklılaştığı için kent bilimsel özellikler taşıması açısından oldukça çetrefilli bir konudur. (Önder, et al., 2006)

Türkiye’de yoksullukla ilgili çalışmalar da yukarıdaki sayılan güçlüklerden kaynaklanan sınırlılıkları içinde barındırmaktadır. Yoksulluğun gelir veya harcama düzeyi açısından ekonomik bir kategori olarak ölçüldüğü ve yoksulluk profilinin saptanmasına amaçlayan nicel çalışmaların yanı sıra, belirli bir alanda, belirli bir biçimde ya da belirli bir grup tarafından yaşanan yoksulluğu derinlemesine incelemeye çalışan nitel çalışmalar söz konusudur.

4.2.1 Yoksulluk olgusunu gelir ve harcama düzeyi açısından ele alan çalışmalar

Yoksulluk olgusunu gelir ve harcama düzeyi açısından ele alan çalışmaların Türkiye’deki en önemli örnekleri Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen Yoksulluk Analizleri ile işçi ve memur sendikalarının hazırladığı “asgari geçim sınırı”, “refah sınırı”, “açlık ve yoksulluk” sınırı çalışmalarıdır. Bu çalışmalar düzenli olarak gerçekleştirildiğinden zaman içindeki değişikliklerin izlenmesine olanak vermeleri bakımından önemlidir.

Türkiye İstatistik Kurumu

Türkiye İstatistik Kurumu, Türkiye’de Resmi İstatistik Programını hazırlamak ve işleyişini izlemek, programda belirlenen istatistikî faaliyetlerin yürütülmesini ve uygulanmasını sağlamakla görevli kamu kurumudur. Türkiye İstatistik Kurumu, gelir dağılımı konusunda istatistik üretmeye 1987 yılında Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi ile başlamıştır. 1994 yılında bağımsız bir gelir dağılımı

araştırması gerçekleştirmiştir. 2002 yılının başından bu yana her yıl düzenli olarak uygulanan Hanehalkı Bütçe Anketleri, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan tüm yerleşim yerlerini kapsayacak biçimde hanelerin sosyo-ekonomik yapıları, yaşam düzeyleri ve gelir ve tüketim kalıpları hakkında bilgi veren ve toplumun ihtiyaçlarının belirlenmesi ve uygulanan sosyo-ekonomik politikaların geçerliliğinin test edilmesi amacıyla kullanılan en önemli kaynaklardan biridir.

Türkiye İstatistik Kurumu, Avrupa Birliği uyum çalışmaları kapsamında, 2006 yılından itibaren gelir dağılımı yanında yaşam koşulları, gelire dayalı göreceli yoksulluk ve sosyal dışlanma konularında bilgi derlemek üzere “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması”nı uygulamaya koymuştur. Bu araştırma ile Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırılabilir gelir dağılımı, göreceli yoksulluk, yaşam koşulları ve sosyal dışlanma konularında veri üretilmesi amaçlanmaktadır. Her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen araştırma ile TÜİK ilk kez, “eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelir dağılımına ilişkin istatistikler üretmeye başlamıştır. Eşdeğer kullanılabilir gelir dağılımında bireysel refahın ön plana çıktığı varsayılmaktadır. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirine göre 20’lik hanehalkı grupları oluşturulmaktadır.

Dolayısıyla, hesaplamalarda hanehalkının toplam geliri kadar hane içindeki fert sayısı da önem taşımakta, hanehalkının toplam kullanılabilir geliri, hanedeki fert sayısı dikkate alınarak bireysel gelire dönüştürülmektedir. Panel anket yönteminin kullanıldığı araştırmada, örnek fertler 4 yıl boyunca izlenmektedir. Araştırmadan, kesit ve panel olmak üzere her yıl iki veri seti elde edilmesi hedeflenmektedir. Hanehalklarının yaşam koşulları, gelir türleri, istihdam durumu, konut, sahip olunan eşya, yüzdelik dilimler gibi sosyo-ekonomik düzeylerine göre yaratılan gelirin dağılımı Türkiye, kent ve kırsal, istatistikî bölge birimleri sınıflaması kapsamındadır.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun, 2003 yılından bu yana her yıl düzenli olarak gerçekleştirdiği yoksullukla ilgili analizlerinde temel veri kaynağı bireylerin ve bireylerin oluşturduğu hanehalkının tüketimlerini, gelir düzeylerini, sosyo-ekonomik kesimler ve nüfus tabakalarına ve bölgelere göre ortaya çıkaran “Hanehalkı Bütçe Anketleri”dir. Bu çalışmalarda yoksulluk, “insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu” olarak tanımlanmaktadır. TÜİK yoksulluk analizlerinde mutlak yoksulluğu, “hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması” durumu olarak tanımlamaktadır. Mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması için, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan

minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesi gerektiği görüşünden hareket etmektedir. Mutlak yoksul oranını, bu asgari refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranı olarak hesaplanmaktadır. Analizlerde gerek gıda, gerekse gıda ve gıda dışı harcama bileşenlerini içeren mutlak yoksulluk sınırları hesaplanmaktadır. Ancak, gıda ve gıda dışı harcamaların belirlenmesinde zamana, kültüre ve mekâna bağlı farklılıklar dikkate alınmamaktadır.

TÜRK-İŞ, Kamu-Sen, Hak-İş, Memur-Sen Araştırmaları

Türk-İş, Harb-İş ve Kamu-Sen yoksulluk ve sınırı konusunda aylık hesaplamalar yapmaktadır. Harb-İş ve Memur-Sen çalışmalarını Türk-İş ve Kamu-Sen tarafından kullanılan metodolojilere uygun olarak yürütmektedir.

Türk-İş Ankara’da yaşayan 4 kişilik bir işçi ailesinin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken asgari gıda harcaması tutarını yine kendisinin belirlediği aylık fiyatlarla değerlendirmekte ve gıda dışı harcamaları da hesaba katmaktadır.

Kamu-Sen belirlediği harcama kalıbını aylar itibariyle değişen fiyatlarla yeniden değerlendirerek her ay yoksulluk sınırı hesaplamaktadır. Bu değerden, bazı kalemlerde indirim yapılarak açlık sınırı hesaplanmaktadır.

Türk Harb-İş Sendikal Politikalar Araştırma Merkezi

Türk Harb-İş Sendikal Politikalar Araştırma Merkezi her ay TÜİK verilerini kullanarak yaptığı ve Dünya Sağlık Örgütü’nün belirlediği asgari kalori ihtiyaçlarını esas aldığı hesaplamasında çalışan kişi, eşi 0-6 ve 6-15 yaş gruplarında iki çocuktan oluşan 4 kişilik bir ailenin açlık ve yoksulluk sınırlarını ile asgari geçim standardını hesaplamaktadır.

TÜİK ile sendikaların yoksulluk çalışmaları arasında kullanılan tanımlardan ve metodolojilerden kaynaklanan farklılıklar bulunmaktadır.

İki grubun çalışmalarında amaç ve kapsam ve tanımlar açısından farklılıklar vardır. TÜİK, görev tanımı gereği, uluslararası karşılaştırmalara olanak vermesi ve politika belirleme çalışmalarına dayanak oluşturması açısından literatürde tanımlanan “mutlak açlık” ve “mutlak yoksulluk” sınırlarını ülkenin genelindeki tüm sosyo-ekonomik grupları içerecek biçimde ortalama sınırlar olarak hesaplamaktadır. Sendikalar ise kendi üyelerinin çıkarlarını savunan örgütler olarak hesaplamalarında

tanımladıkları belirli kesimleri dikkate almakta, belirli özellikler taşıyan 4 kişilik haneler için hesaplama yapmaktadır. TÜİK tarafından belirlenen sınırlar kesin açlık ve yoksulluğu açıklarken, sendikalar tarafından belirlenen sınırlar “geçinme sınırı”, “refah sınırı” vb. tanımlamaları ifade etmektedir.

Hesaplamalarda kullanılan veri kaynakları farklıdır. TÜİK hesaplamalarını Hanehalkı Tüketim Anketine dayandırırken, Türk-İş Ankara’da yaşayan bir ailenin beslenebilmesi için alması gereken asgari gıda maddelerinin yine kendisinin aylık olarak tespit ettiği fiyatlarla değerlendirip, gıda dışı harcamaları da dikkate alarak hesaplamaktadır. Kamu-Sen ise belirlediği harcama kalıbını aylar itibariyle değişen fiyatlarla yeniden değerlendirerek her ay yoksulluk sınırını hesaplamakta; bu değerden bazı kalemlerde indirim yapılarak açlık sınırına ulaşmaktadır.

Günlük kalori gereksinimi, açlık sınırında madde sepetinin belirlenmesi, açlık ve yoksulluk sınırını oluşturan madde fiyatlarının belirlenmesinde her kurum kendi belirlediği ve birbirinden farklı günlük kalori ihtiyaçlarını esas alan hesaplamalar yapmaktadır. Öte yandan TÜİK eşdeğerlik formülasyonu sonucunda bulunan katsayılar kullanılarak hanehalklarının gerçek büyüklüklerini hesaplamakta ve böylece hanehalklarının ortak harcamaları ile bireysel asgari ihtiyaçları dikkate almaktadır. Türk-İş belirli bir hane halkı kompozisyonunu dikkate alırken ve Kamu-Sen gıda ihtiyaçları için bütün fertler için eşit kalori üzerinden hesap yapmakta, gıda dışı kalemler için belirli bir kompozisyonu esas almaktadır.

Gıda dışı harcama payı ile ilgili olarak; TÜİK Hanehalkı Bütçe Anketi verilerinden yola çıkarak referans gıda yoksulluk sınırının üzerinde olan hanehalkı grubunun toplam harcaması içindeki gıda dışı harcama payının ortalamasını alırken, Türk-İş Hanehalkı Bütçe Anketine dayalı olarak kira hariç gıda ve alkolsüz içecek harcamalarının toplam harcama içindeki oranını esas almaktadır. Kamu-Sen ise bireylerin işyerine ulaşım, barınma, ısınma, spor, sağlık, giyim, aydınlanma, temizlik, eğitim, ev eşyası, çevre ve su harcamalarını da dikkate almaktadır.

Açıklanan bilgi açısından da farklılıklar söz konusudur. TÜİK çeşitli yöntemlere göre sadece yoksulluk sınırları belirlemekle kalmayıp, bu sınırın altında kalan yoksul hanehalkı ve fert sayısı ile bu fertlerin genel karakteristiklerine ilişkin güncel veriler de üretmektedir. Kamu-Sen ve Türk-İş, yoksul fert oranı, yoksulların profili vb. konularda çalışma yapmamaktadır.

4.2.2 Yoksulluk olgusunu gelir ve harcama esasında diğer sosyo-ekonomik ve mekânsal boyutlarla ilişkilendiren yaklaşımlar.

Yoksulluğu gelir ve harcama dışındaki göstergeleri de içerecek biçimde tanımlamaya çalışan analizler de söz konusudur.

Dansuk'un (1987) çalışmasında, Türkiye'de var olan yoksulluğun boyutlarını ve sosyal göstergelerle ilişkisini belirlemeye yönelik saptamalarda bulunulmuştur. Çalışmada yoksulluk ile gelir dağılımı yapısı, bölgesel gelir eşitsizlikleri, işgücü, cinsiyet, eğitim, bazı demografik unsurlar arasındaki ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Çalışmada en düşük tüketim harcaması tutarı yoksulluk sınırı kabul edilerek yoksulluk oranlarına erişilmiştir. Bölgesel kalori ve fiyat farklılıkları hesaba katılarak her bölge için farklı yoksulluk sınırlarına ulaşılmıştır. Ayrıca gelir dağılımını bozucu çeşitli makro-ekonomik politikalara değinilmiştir.

Dağdemir (1992) makroekonomik politikaların ve yapısal değişimin, gelir ve yoksulluk üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmasında, Türkiye'de yoksulluk sorunu ve yoksulluğun sosyoekonomik yapısına ilişkin değerlendirmelere yer vermiştir.

Erdoğan'ın (1996) çalışmasında çeşitli yoksulluk sınırı bulma yöntemlerine göre Türkiye'de bölge ayırımında yoksulluk sınırları ve yoksul oranları verilmektedir. Çalışmada yoksulluğun tanımı, yoksulların belirlenmesi, yoksulluğa ilişkin sınırlar ve standartları sorgulanmaktadır. Bu çerçevede, konuya ilişkin günümüze kadar yapılan çalışmalar incelenmiş, Türkiye için yoksulluk düzeyini ve yoksul sayısını belirlemeye yönelik analizlere yer verilmiştir. Türkiye'de bölgelere göre ve kıır-kent ayırımında yoksulluk sınırları altında kalan hanehalklarını sayısı belirlenmeye ve alınması gerekli en az kalori miktarı yaklaşımından yola çıkılarak hanehalklarının minimum gıda sepeti maliyeti hesaplanmış ve hanehalkı harcamaları içinde gıda harcamalarının oranı hesaplanmıştır. Çalışmanın veri kaynağı, 1994 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü'nün düzenlediği ve bir yıl boyunca her ay değişen hanehalklarına uygulanan Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi sonuçlarıdır.

Dumanlı'nın (1996) çalışmasında, Türkiye'de yoksulluğun boyutları çeşitli kesimler ve yıllar itibarı ile verilmektedir. Çalışmada insanların yeterli ve dengeli beslenmesi için almaları gereken asgari kalori miktarlarına göre oluşturulan beslenme kalıbından elde edilen parasal değerler kişi başına yoksulluk sınırı olarak kabul edilmiştir. DİE 1987 Yılı Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları anketi sonuçlarına dayandırılarak

uygulanan çalışmada yoksullukla mücadele konusunda da öneriler verilmekte, Türkiye'deki durum gözden geçirilmektedir.

Erdoğan'ın (1998) çalışmasında, kendisine ait 1996 çalışmasında önerilen minimum gıda harcaması maliyeti ve temel gereksinimler maliyeti yöntemleri dikkate alınarak Türkiye'de yoksulluğun profili ortaya çıkarılmıştır. Yoksul fertlerin cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, medeni durumu, çalışma durumu, iktisadi faaliyeti gibi konular ile yoksul hanelerin oturdukları konutun büyüklüğü, ısıtma sistemi, mülkiyet durumu açısından Türkiye'de yoksulluğun profili verilmektedir. Fertlerin çalışma durumu, gelir durumu, iktisadi faaliyet ve meslek durumları dikkate alınarak yoksulluğun derinliğine ilişkin saptamalar yapılmıştır. Hanehalkının tek kişi, çift kişi, çocuklu ebeveyn olmaları ve hanehalkının oturduğu konutun özelliğine göre de yoksulluğun profili çıkarılmıştır. Çalışmanın veri kaynağı, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün düzenlediği 1994 Hanehalkı Tüketim Harcamaları ve Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi sonuçlarıdır.

Dağdemir (2002), Hak-İş Konfederasyonu Yayını olarak C.C. Aktan editörlüğünde hazırlanan "Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluk Analizi 1987 – 1994" başlıklı çalışmasında Türkiye ekonomisinde makro-ekonomik daralmanın yaşandığı 1987-1994 döneminin yoksulluk üzerindeki etkilerini irdelemiştir. Çalışmada aynı zamanda yoksulluk açığı ve yoksullar arası gelir eşitsizliği gibi yoksulluk ölçütleri yardımıyla yoksulluğun sadece sayısal değişimi değil, yoksulluğun şiddetindeki değişim de değerlendirilmiştir. Türkiye'deki yoksulluk sorunu, bölgesel ve kırsal yerler ayrımında ele alınmış ve yoksulluk ölçütleri yardımıyla yoksulluğun yapısal değişiminin analizi yapılmıştır. Yoksulluk ölçütlerindeki değişim, yoksul hanehalklarının gelirlerindeki görece büyüme ve gelirin yeniden dağılımı gibi iki temel faktörün etkisi ile açıklanmıştır. Buradan hareketle, gelirin yeniden dağılımı ve büyümenin yoksulluk ölçütlerindeki toplam değişime etkileri araştırılmıştır.

Akder'in (2000) çalışmasında, Bileşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın yaklaşımını benimsenerek nüfus büyüklüğü, beklenen ömür, okuma yazma oranı ve kişi başına dolar bazında gelirin dikkate alındığı değişkenler kullanılmış ve "İnsani Gelişmişlik Endeksi" Türkiye için yerleşim yerlerine göre hesaplanmıştır. Çalışmada kırsal yerleşim yerlerindeki yoksulluk üzerine yorumlara da yer verilmiştir.

Dumanlı ve Bulutay (2000), Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayınladığı, “Enformel Kesim (II)” yayınında yer alan “Türkiye’de Yoksulluk ve Az örgütlü Kesim” başlıklı makalenin ikinci bölümünde, yoksulluk konusuna değinmişlerdir. Yoksulluk tanımları, ölçüm yöntemleri, Türkiye’de yoksulluğun trendi ve boyutlarının yer aldığı makalede, seçilmiş 19 ilde kentsel yoksulluk, hanehalkı büyüklüğü açısından yoksulluk, hanehalkı reisinin eğitim durumu, işteki durumu ve mesleği açısından yoksulluk konularına yer verilmektedir.

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği'nin 2000 tarihli yayını “Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Avrupa Birliği İle Karşılaştırma”, Prof. Dr. Seyfettin Gürsel, Yrd. Doç. Dr. Haluk Levent, Yrd. Doç. Dr. Raziye Selim ve Özlem Sarıca tarafından hazırlanmıştır. Raporda; Türkiye’de gelir dağılımı, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin kaynakları, yoksulluk konuları istatistiksel analizlerle irdelenmiş, Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye’de gelir dağılımına ilişkin bulgular karşılaştırılmış ve günümüzde gelir dağılımı ve yeniden dağılım politikaları başlıklarını irdelenmiştir.

“Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu” (2001) iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde “gelir dağılımının iyileştirilmesi” başlığı altında gelir eşitsizliğinin ölçülmesi, Türkiye’de gelir dağılımını belirleyen yapısal faktörler ve gelir dağılımını etkileyen politikalar ele alınmıştır. İkinci bölümde, dünyada ve Türkiye’de yoksulluğun tanımı ve ölçülmesi ile yoksullukla mücadele konuları ele alınmaktadır. (Devlet Planlama Teşkilatı, 2001)

Erdoğan (2002), Hak-İş Konfederasyonu Yayını olarak C.C. Aktan editörlüğünde hazırlanan “Yoksullukla Mücadele Stratejileri” başlıklı yayında yer alan çalışmada yoksulluk sınırının belirlenmesine kullanılan değişkenleri ve yoksulluk sınırı yaklaşımları ve Türkiye’de ve dünyada yoksulluk ölçümlerini irdlemiştir. Farklı yaklaşımların karşılaştırıldığı çalışmada yoksullukla ilgili araştırmalarda kullanılacak veri derleme ve analiz yöntemlerine ilişkin öneriler de sunulmuştur.

Dünya Bankası (2003) “Türkiye: Yoksulluk Politikaları için Öneriler” çalışması iki ciltten oluşmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu ile Dünya Bankası tarafından ortak bir ürün olarak hazırlanan Birinci Cilt’te kullanılan temel veri 2002 Hanehalkı Bütçe Anketi’nden alınmıştır. 2002 Hanehalkı Bütçe Anketi’nden elde edilen verilerin

derinlemesine analizi 1994 verileriyle karşılaştırılmıştır. Türkiye’deki iki önemli araştırmanın 1994 ve 2002 tarihlerinde gerçekleştirilmiş olması, karşılaştırmanın da sınırlarını oluşturmuştur. Makroekonomik dalgalanmalar nedeniyle bu yıllar arasındaki büyüme yaşam standartlarında bir iyileşmeye yol açmamış ve bölgelerarası eşitsizliklerin artması nedeniyle yoksulluğu azaltacak bir etki yaratamamıştır.

Dünya Bankası tarafından hazırlanan İkinci Cilt’te ise makroekonomik yoksulluk göstergeleri, makroekonomik politika önerileri ve yönetim reformu programı, sağlık, eğitim, işgücü piyasası ve sosyal koruma politikalarına ilişkin öneriler yer almaktadır.

Ankara Ticaret Odası Açlık ve Yoksulluk Araştırması (2008), Türkiye’de açlık sınırının altında yaşayan ve gelirleri yoksulluk sınırının altında kalan aileler ve bireylere ilişkin analizlere yer vermektedir. Araştırma, TÜİK’in en son 2005 yılı için yaptığı gelir dağılımı araştırmasıyla yüzde 5’lik dilimlere göre hesapladığı ortalama hane gelirleri, 2006 ve 2007 yılında özel nihai tüketim harcamalarında yaşanan cari fiyatlarla artış oranları kadar artırılarak yapılmıştır. Gelirin yüzde 5’lik dilimlere göre dağılımında bir değişiklik olmadığı varsayılarak yapılan araştırmada nüfus olarak ise TÜİK’in adrese dayalı nüfus sayımıyla belirlediği 70 milyon 586 bin kişi esas alınmıştır. Nüfusun ailelere göre dağılımı TÜİK’in 2005 gelir dağılımı araştırmasında esas aldığı ortalama aile büyüklükleri dikkate alınarak yapılmıştır.

Türkiye Kamu-Sen Araştırma Geliştirme Merkezi’nin 2009 tarihli “Yoksulluk Çalışmaları Üzerine Mukayese” başlıklı çalışmasında, dünyada yoksulluk ve boyutları ile Türkiye’de yoksulluk ve kalkınma planlarında yoksulluğun ele alınışı özetlenmiş, dünyada ve Türkiye’de yoksulluk ve açlık kriterleri irdelenmiş ve bu alandaki çalışmalar karşılaştırılmıştır.

4.2.3 Yoksulluk olgusunun çeşitli boyutlarını bir arada değerlendiren yaklaşımlar

Bir yaklaşım da yoksulluğun çeşitli boyutlarını ve toplumsal yansımalarını birlikte ele almaya çalışan ve istatistikler analizlerden çok odak grup görüşmeleri, derinlemesine görüşmelerden elde edilen bilgiyi yorumlayarak yoksulluğun nasıl deneyimlendiğini açıklamaya çalışmaktır. İktisadi yoksulluk yaklaşımlarının sorunu ele alış biçimi genellikle yoksulluğu belirli bir sayısal standarda göre tanımlamay ve

karşılaştırılabilirliği sağlamayı amaçlamaktadır. Oysa yoksulluk bir bütün olarak sayısallaştırmaya her zaman elverişli bir alan değildir. Yoksulluğun toplumsal etkilerini sınırlı bir toplumsal kesim ve/veya yerleşim yeri açısından inceleyen alan çalışmaları genellikle kentsel yoksulluğun dönüşümü üzerinde odaklanmaktadır.

Buğra ve Çağlar Keyder (2003) Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı için hazırladıkları “Yeni Yoksulluk ve Türkiye’nin Değişen Refah Rejimi” başlıklı çalışmada son yıllarda dünyada ve Türkiye’de yer alan bir dizi yapısal değişimin sonucu olarak ortaya çıkan yeni yoksulluk “toplumsal dışlanmışlık” biçimlerine, İstanbul bağlamında biraz daha yakından bakmayı amaçlamıştır. Araştırma kapsamında karar verenler, hizmet sunanlar, hizmetlerden yararlananlar ve ilgili bireyler ve gruplardan oluşan yaklaşık 150 derinlemesine görüşme yapılmıştır. Araştırma, Türkiye’nin sosyal güvenlik sisteminin bu yeni yoksullukla ilgili olarak nasıl bir rol oynadığını, bu rolün sınırlarını ve ortamın gerektirdiği sosyal politika değişikliklerini irdelemiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Gecekondulaşma süreci içinde gecekondulu alanlarının, giderek yoksulluğun en yoğun yaşandığı kentsel mekanlar haline gelmesini anlatan Pınarcıklıoğlu ve Işık (2001), gecekondulu olgusuyla ilgili araştırmaları tarihsel perspektif içinde irdeleyen ve gecekondulu nüfusunun ötekileştirilme süreçlerine değinen Erman (2003), kadın yoksulluğu ile ilgili çalışmalarıyla Balay (2002), çalışmalarını bu yaklaşımla gerçekleştirmişlerdir.

Dünya’da yoksullukla ilgili çalışmalar, yoksulluğun tanımlanması, yoksulluk durumlarının betimlenmesine ilişkin sorunlar ile bu sorunların hafifletilmesi ve eşitsizliklerin giderilmesi yönündeki kuramsal ve pratik sorunları aşmaya ilişkin çabalar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte kuramsal çalışmaların pratiğe aktarılması yönünde önemli adımlar atılamamış, tüm dünyada kullanılabilir standart verilerin eksikliği nedeniyle uluslar arası ve ulusal karşılaştırmalara olanak verecek kabul edilmiş yoksulluk ölçümleri ağırlıklı gelir ve tüketim odaklı hesaplamalarla sınırlı kalmıştır.

Türkiye’de de yoksullukla ilgili düzenli ve sistemli veri üretme çabaları, Türkiye İstatistik Kurumu ile işçi sendikalarının görevleri gereği yürüttüğü çalışmalarla sınırlıdır. Bu hesaplamalar da yine dünyadaki uygulamalara koşut olarak gelir ve tüketim ve/veya harcama verileri ile gerçekleştirilmektedir. Öte yandan yoksulluğun

farklı bağlamlarda ele alınmaya çalışıldığı, farklı disiplinler açısından irdelendiği çalışmalarla ülkemizde yaşanan yoksulluğun betimlenmesi yönünde çalışmalar da yürütülmektedir.

5. TÜRKİYE’DE İSTATİSTİKİ BÖLGE - DÜZEY I ÖLÇEĞİNDE YOKSULLUĞUN AYRIŞTIRILMASI

Yoksulluğun ölçülmesinde kuramsal ve yöntembilimsel tartışmalar, sağlıklı, huzurlu ve rahat bir birey olmanın çok boyutlu doğasıyla yakından ilgilidir; çünkü, böyle bir yaşama sahip olmak, bireyin geliri dışında yapabildiklerini ve yapabileceklerini de kapsar.

Çok boyutlu bir yoksulluk incelemesi ile yoksulluğun tanımlanması iki aşamada gerçekleştirilebilir. Birinci aşama, her bir farklı boyut için dezavantajlı olanları belirlemek, ikinci aşama ise bütün boyutlarıyla yoksulluğu tanımlamaktır.

Bu bağlamda belirlenecek ölçütler aynı zamanda ayrıştırılabilir de olmalıdır, çünkü, hem bireyler veya gruplar arasında hem de farklı boyutlar arasında ayrışmayı sağlayabilen ölçütler daha somut politikalar üretilebilmesine olanak sağlayacaktır.

5.1 Veri Kaynağı

Bu çalışmada TÜİK’in 2006 yılından itibaren, Türkiye’de gelirin hanehalkları ve bireyler arasındaki dağılımını ortaya koymak, insanların yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve yoksulluğu gelir boyutu ile ölçmek ve profilini belirlemek üzere “panel anket” tekniğinin kullanıldığı “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması”nın 2007 yılı anket sonuçları kullanılmıştır.

Araştırmada, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan tüm yerleşim yerleri kapsama dâhil edilmiş ve İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (İBSS) Düzey-1 olarak gruplanmıştır. (Bkz. Ek. A.1) Bu yerleşim yerleri, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından belirlenen kent-kır tanımı dikkate alınarak iki tabakaya ayrılmaktadır. Buna göre;

Kentsel Yerler: Nüfusu 20 001 ve daha fazla olan yerleşim yerleri,

Kırsal Yerler: Nüfusu 20 000 ve daha az olan yerleşim yerleri olarak tanımlanmıştır.

Örnekleme yöntemi, tabakalı, çok aşamalı, küme örneklemesidir. Nihai örnekleme birimi olarak hanehalkı tanımlanmıştır. Örnekleme çerçevesi iki kaynaktan elde edilmiştir. Buna göre;

Belediye teşkilatı olan yerleşim yerleri için; Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2000 yılında gerçekleştirilen Genel Bina Sayımı ile 2000 yılı Numaralama Çalışması Form Nüfus 1 bilgileri,

ii. Belediye teşkilatı olmayan yerleşim yerleri (köyler) için; 2000 yılı Genel Nüfus Sayım sonuçları birinci aşama örnekleme birimi olan blokların seçiminde çerçeve olarak kullanılmıştır.

İki aşamalı örnekleme tasarımının kullanıldığı araştırmada; tüm Türkiye 100'er hane içerecek şekilde bloklara bölünmüştür.

- İlk aşamada, ilk aşama örnekleme birimi olan bloklar seçilmiş,
- İkinci aşamada seçilen bloklardan nihai örnekleme birimi olan hanehalklarının seçimi gerçekleştirilmiştir. Örnek hanelerin seçiminden önce bloklardaki adresler adres tarama çalışması yapılarak güncellenmiştir.

Araştırmanın tahmin boyutu, amaçları ve hedeflenen değişkenleri itibariyle yıllık örneklem büyüklüğü, örnekteki yıpranmaları da dikkate alarak yaklaşık 12 800 hanehalkı civarındadır.

5.1.1 Kullanılan soru formları

Fert kayıt formu

Hanehalkı bireylerinin temel demografik özellikleri, panel anket kapsamındaki bireylerin hanehalkı üyelik durumlarındaki değişimler, ayrılma nedenleri, tarihi vb. bilgiler ile haneye yeni katılan bireyler tespit edilmeye çalışılmaktadır. (Bkz: Ek. A.2)

Hanehalkı soru formu

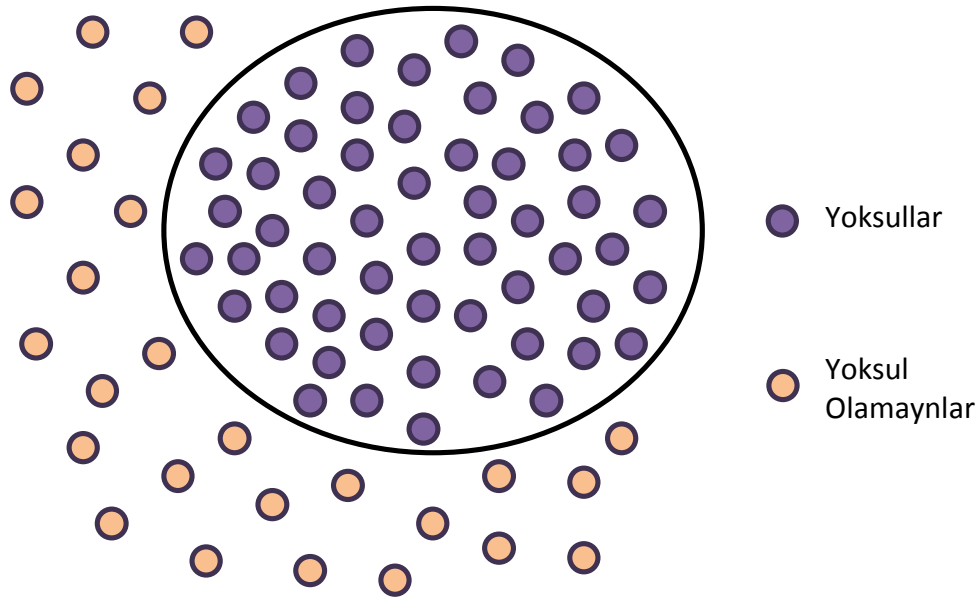
Oturulan konutun tipi, mülkiyet durumu, konuta ilişkin bilgiler (oda sayısı, faydalanılan alan, ısınma sistemi, konut kolaylıkları, sahip olunan eşyalar vb.), konut ve çevre problemleri, borç durumları, kira ödemesi, konut masrafları, hanehalkının genel ekonomik ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilme durumu, hanehalkı düzeyinde elde edilen gelirler sorgulanmaktadır. (Bkz. Ek. A.3)

Fert soru formu

Hanehalkındaki 15 ve daha yukarı yaştaki bireylerin eğitim, sağlık, istihdam ve medeni durumları, çalışma tarihi, referans yılda elde ettikleri gelirler vb. sorgulanmaktadır. (Bkz. Ek. A.4)

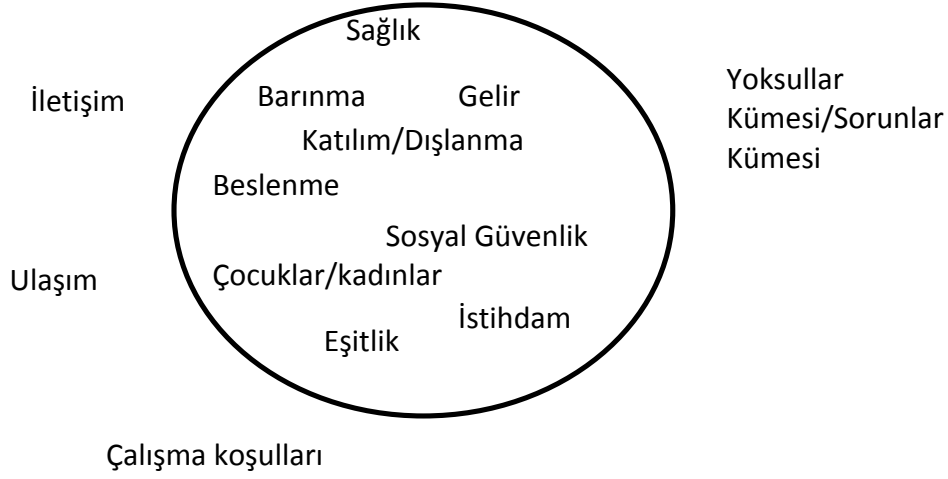
5.1.2 Çalışmanın yöntemi

Yoksulluğun ölçülmesinde en büyük sorunlarından biri, yoksulluğun nasıl tanımlandığıdır. Herhangi bir yoksulluk çalışmasında, çalışmanın ilk adımı kimin yoksul olduğunu ve kimin yoksul olmadığını saptamaktır. Bunun en kolay yöntemi bir yoksul tanımı belirlemek, bu yoksul tanımından yola çıkarak yoksulluk göstergelerini belirlemek, bu göstergeler aracılığı ile yoksulluk ölçütlerini ve yoksulları belirlemektir. Bu durumda yoksulluğu ölçeceğimiz herhangi bir toplumda (ülke, bölge, il, ilçe veya mahalle) yoksulluğu tanımladıktan sonra elimizde bir yoksul kümesi oluşur.

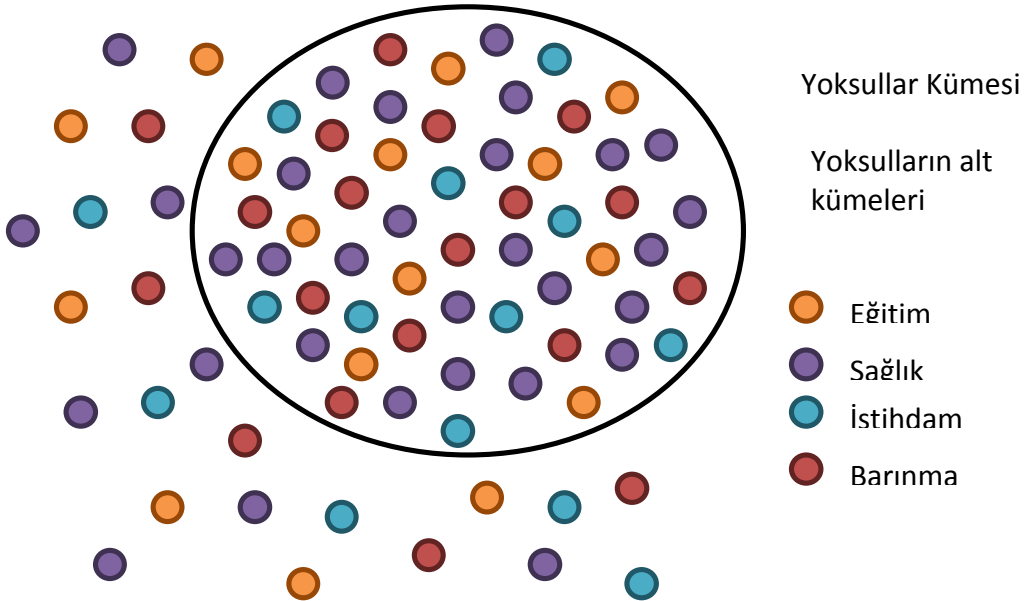
Şekil 5.1 : Yoksulluğun tek bir ölçüt ile belirlendiği durum

Yoksullukla ilgili bir çalışmada, tek ve genel bir yoksulluk tanımının seçilmesindeki problem gerçekte yoksulluğun farklı boyutlarının olmasıdır. Bu çok boyutlu yapının biçimi de yoksulluk tanımının nasıl yapıldığına bağlı olarak değişmektedir.

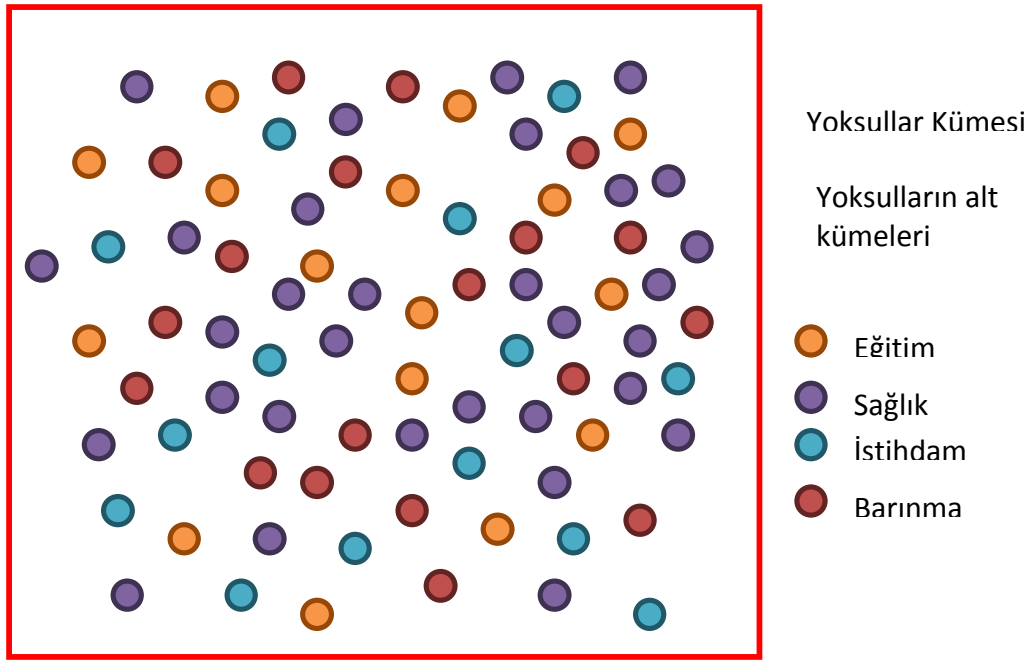
Şekil 5.2 : Yoksulluğun tek bir tanıma göre belirlendiği durum

Böyle tek bir yoksulluk tanımlaması Şekil 5.2’de de görüldüğü gibi yoksulluğun, tanımın içinde yer almayan boyutlarını çalışma dışında bırakmakta, aslında yoksulluğun bir parçası olan problemleri görmezden gelmektedir. Böyle bir yaklaşım aynı zamanda bu sorunu yaşayan insanları da daha çalışmanın başında yoksul olmayan olarak belirlemekte ve çalışmanın dışında bırakmaktadır. Dolayısıyla yoksulluk tanımı, yoksulluk ölçümünde kritik bir aşama oluşturmaktadır. Bu kritik aşamada dikkate alınması gereken nokta, tek ve üzerinde anlaşmaya varılmış bir yoksulluk tanımı olmamasına karşın farklı yoksulluk tanımlarının birbirleri ile örtüşen yanları bulunduğuudur.

Şekil 5.3 : Yoksulluğun tek bir tanıma göre belirlendiği ancak farklı boyutlarda yaşandığı durum

Yoksulluğun farklı yerlerde, farklı kişi ve gruplarca, farklı şekillerde yaşandığı görüşü ile yoksulluğu tek bir tanımla sınırlamak yerine farklı yoksullukların olduğunu kabul ederek yoksulluğun her bir boyutu için yoksul olan ve yoksul olmayanları ayırmak, yapılacak bir yoksulluk çalışmasında tanım dışında kalan kişi veya sayısını azaltacak hatta doğru göstergeler seçildiği takdirde çalışma evreninin belki de tamamını kapsayacak hale gelecektir.

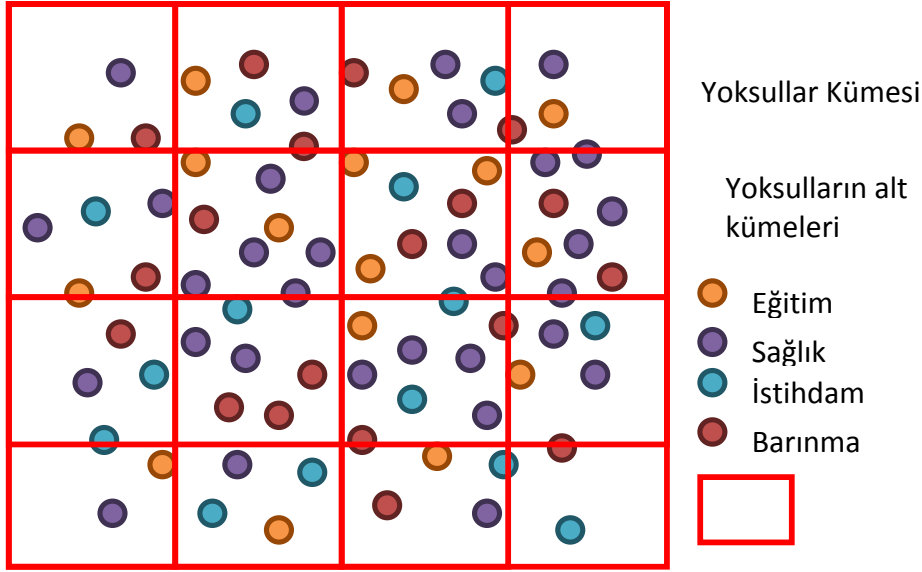

Şekil 5.4 : Yoksulluğun birden çok tanıma göre belirlendiği durum

Bu tür bir yaklaşımın ardından yapılacak bir ayrıştırma, yoksulluğun nerede, kimler tarafından ve hangi düzeyde yaşandığına ilişkin bilgiler sunacaktır.

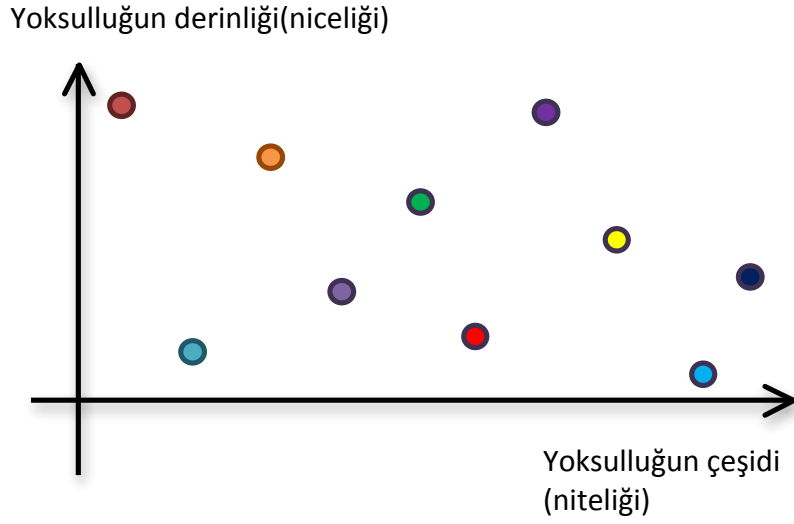
Farklı düzey ve çeşitlerde ayrıştırmalar yapılabilir, örneğin;

- Coğrafi ayrıştırma
- Niceliksel ayrıştırma
- Niteliksel ayrıştırma

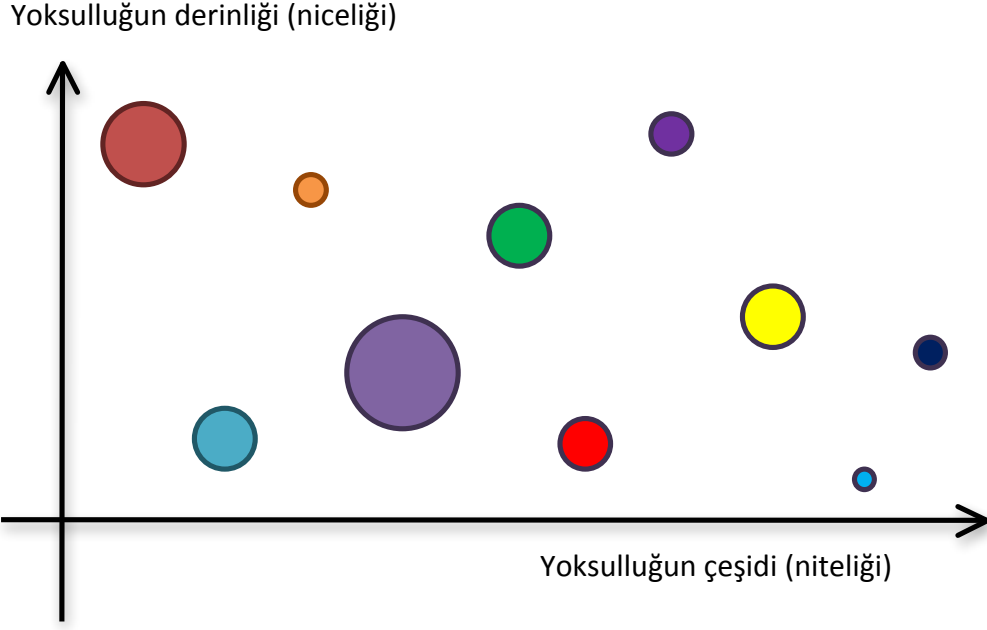
Şekil 5.5 : Birden çok tanıma göre belirlenen yoksulluğun bölgelere ayrıştırılması

Yapılacak coğrafi/mekansal/idari ayırım hangi bölgede ne tür bir yoksulluğun yaşandığına dair ipuçları verecektir.

Şekil 5.6 : Yoksulluğun boyutlara ayrıştırılması

Bölgeler tek tek incelendiğinde hangi bölgede, yoksulluğun hangi boyutlarının öncelikli olduğu görülebilecektir.

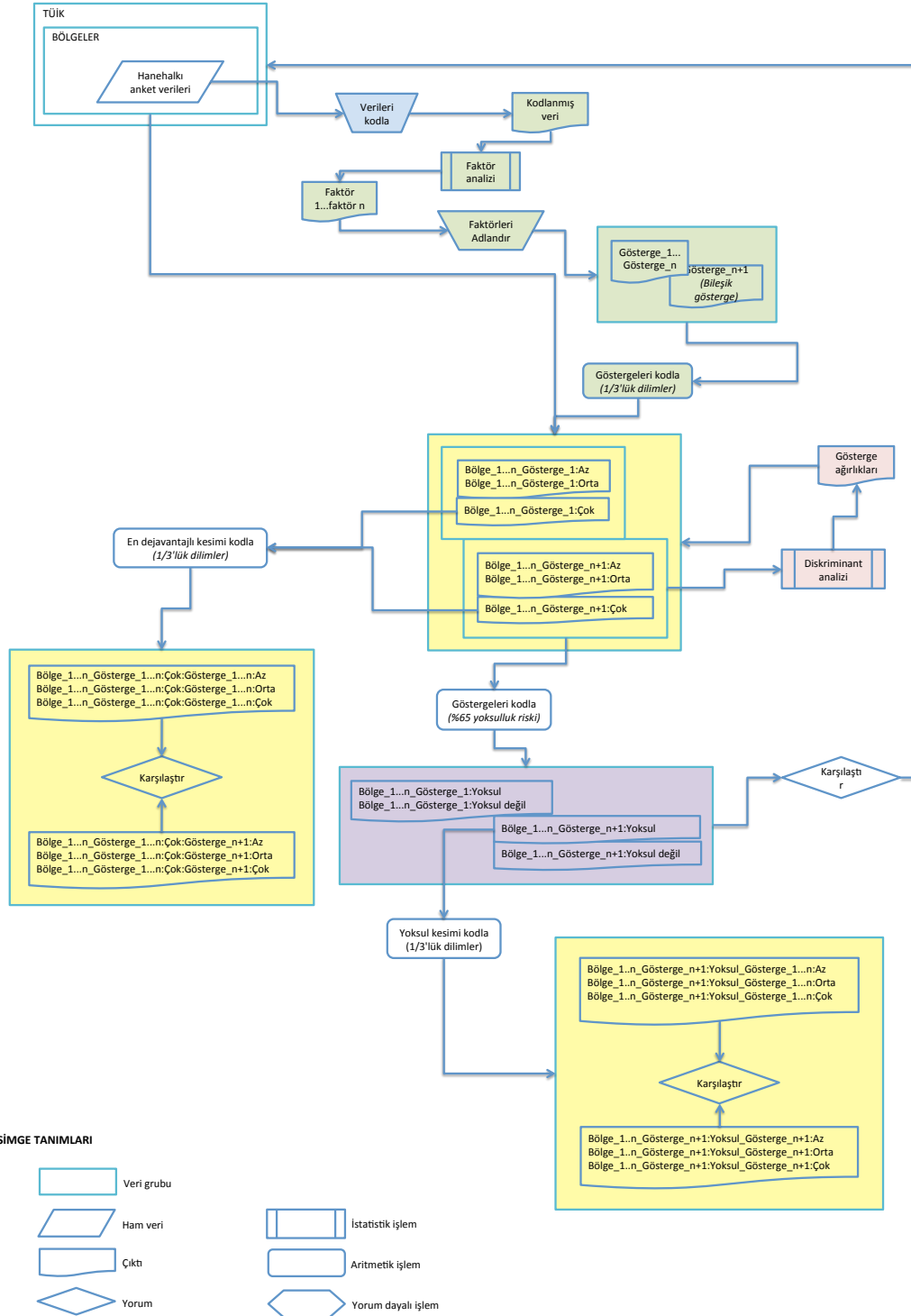
Şekil 5.7 : Yoksulluğun boyutlarının derinliği

Bu bölgelerdeki yoksulluk derecesi ve nüfuslar incelendiğinde farklı yoksullukların derinlikleri görülebilecektir.

Yukarıda anlatılan bakış açısıyla yapılan bir çalışmanın sonuçlarını test etmek ve standart ölçütler ile karşılaştırabilmek için şekil 5.8'deki gibi bir yöntem izlenmiştir.

Şekil 5.8'de de görüldüğü gibi çalışma 5 bölümden oluşmaktadır. Mavi ile işaretlenmiş ilk aşama verilerin kullanılabilir hale gelmesi için kodlanması aşamasıdır. Yeşil ile işaretlenmiş ikinci aşama yoksulluğun boyutlarını saptamak için yapılan faktör analizi aşamasıdır. Kırmızı ile işaretlenmiş üçüncü aşama aynı değerlerden oluşturulan bir endeks değeri olsa bile tek bir yoksulluk değeri ile farklı boyutlar açısından incelenen yoksulluk arasındaki farkı açıklayan diskriminant analizi aşamasıdır. Mor ile işaretlenmiş dördüncü aşama, standart bir ölçüt olan TÜİK'in yoksulluk ölçütleri (medyan değerinin yarısı) ile her bir boyutta medyan değerinin yarısı yöntemine göre yoksulların belirlendiği bu tezde savunulan bakış açısıyla yapılan çalışma arasındaki farkları gösteren aşamadır. Son olarak, çalışmanın beşinci aşaması bu tezde savunulan bakış açısı ile gerçekleştirilen analizin sonuçlarının incelendiği aşamadır. Bu aşama kendi içinde de ikiye ayrılabilir. Sarı ile işaretlenmiş beşinci aşamanın ilk adımında yoksul olanlar ile yoksul olmayanlar ayrılmış, yoksulluğun boyutları ve bölgeler arasındaki farklar incelenmiştir. İkinci

adımında ise yoksulların her bir bölgede ve her bir boyutta ne kadar yoksul olduklarına bakılmıştır.

Şekil 5.8 : Çalışmanın Yöntemi

5.1.3 Anket Verilerinin Yeniden Kodlanması

Yoksulluk, insan onuru/itibarı ile yakından ilgili yaşam koşullarında oluşan herhangi bir eşitsizlik olarak tanımlanabilir. Burada yaşam koşulları, bireylerin, hanelerin veya toplulukların farklı boyutlarda temel gereksinimlerini karşılayacak olanak ve beceriye sahip olabilmeleri anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda, göstergelerin seçimi, yoksulluğun ölçülmesinde önemli bir kavramsal adımı oluşturur. Yoksulluk göstergeleri, yukarıda yaptığımız yoksulluk tanımının da yapısı gereği, hem niteliksel (barınma şartları gibi) hem de niceliksel (gelir gibi), göstergeleri birlikte incelemeyi gerektirir.

Nitel veya nicel bir değişkenin, kabul edilebilir bir yoksulluk göstergesi olarak kullanılabilmesi için “nesnel olarak ölçülebilir” bir yapıda olması gerekir. Bu durumda, örneğin “yaşadığı yer (kır veya kent)” veya “coğrafi konum” gibi değişkenlerin kendiliğinden anlamlı yoksulluk göstergeleri olamayacağı açıktır.

Böyle bir yaklaşımda sorun, nitel göstergelerin nasıl sayısallaştırılacağıdır. Sosyal bilimlerin inceleme alanlarında, genellikle karmaşık sosyal sınıf, hareketlilik veya yoksulluk gibi soyut olgular yer alır. Bu tür olguların kavramsallaştırılması çoğu kez, en üstte ana kavram ve kuramsal olarak bu ana kavrama bağlı alt kavramlar olacak şekilde, hiyerarşik bir biçimde yapılmaktadır. Uygulamada genellikle ana kavram, alt kavramları işlevsel hale getirerek ölçülebilmektedir. Örneğin, yoksulluk genellikle kaynakların yetersizliği, yaşam koşullarının iyi olmayışı gibi kavramların işlevsel hale getirilmesi ile ölçülmektedir.

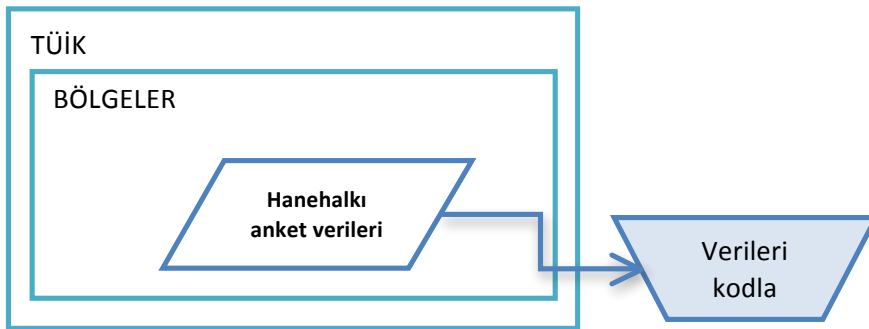
Bu nedenle, örneğin “yoksul musun(uz)” sorusunun yanıtı tek başına yoksulluğu ölçmek için yeterli bir gösterge oluşturmaz. Yoksulluğun kişide öznel olarak hissettirdikleri yoksulluk olgusunun bir parçası olsa da, kişinin kendini yoksul hissetmesi yoksulluk için gerekli ve yeterli koşulları sağlamamaktadır. Dolayısıyla, yoksulluğun diğer yönlerini de ölçmeye çalışan bir bakış açısı, çok boyutlu yoksulluk kavramının açıklanabilmesinde birden fazla göstergenin bir arada incelenmesini gerektirmektedir.

Sayısallaştırmanın nasıl yapıldığı, bu noktada önem kazanır. Yoksulluk göstergesi olarak bir arada kullanılabilmeleri için yalnızca nicel değil, nitel değişkenlerin de sayısal olarak kodlanması, sıra belirten bir biçimde yapılmalıdır. Nitel veya kategorik göstergelerin bu aşamada nesnel ve üzerinde uzlaşma sağlanmış bir

biçimde temel bir refah anlayışı ile kötüden iyiye doğru sıralanması, bu tür göstergeleri ölçülebilir ve kabul edilebilir bir yoksulluk göstergesi haline getirebilir. Bunun sonucu olarak her bir gösterge yoksulluğun farklı bir boyutunu ölçmekte ve göstergelerin hiç biri diğerine bir üstünlük sağlayamamaktadır.

Bir topluluğun nüfusunu n ile, yoksulluğun farklı boyutlarının sayısını da, 2 'den fazla olmak koşulu ile, d ile gösterirsek; bireyin kazanımları olan i ($i = 1; \dots; n$)'nin her j ($j = 1; \dots; d$) boyutundaki değerleri olacak şekilde $x = [x_{ij}]$, bize $n \times d$ değerler matrisini göstermektedir. Buradan yola çıkarak, yoksulluk, x olmak üzere aşağıdaki gibi gösterilebilir:

$$x = \begin{bmatrix} x_{11} & \cdot & x_{1j} & \cdot & x_{1d} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ x_{i1} & \cdot & x_{ij} & \cdot & x_{id} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ x_{r1} & \cdot & x_{rj} & \cdot & x_{rd} \end{bmatrix}$$

Şekil 5.9 : Anket Verilerinin Yeniden Kodlanması

Anket verileri, yukarıdaki ifadede olduğu gibi, yani x yoksulluk (dezavantajlılık), her satır bir birey ve her kolon da yoksulluğa ait bir gösterge olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. 78 değişken (anket sorusuna verilen yanıt) avantajlı olandan avantajsız olana göre sıralanacak biçimde yeniden düzenlenerek yoksulluk göstergesi haline getirilmiştir. Örneğin:

(Nitel bir değişkenin sayısallaştırılması)

Ferdin 2006 yılı süresince genel faaliyet durumu

1: Çalıştı

2: Emekli/Erken emeklilik

3: İş aradı

4: Diğer aktif olmayan

ya da

(Nicel bir değişkenin sayısallaştırılması)

Oturulan konut için ödenen aylık kira tutarı

0: Kira ödemiyor

1: 400,01 TL ve üzerinde

2: 320,01 – 400,00 TL

3: 260,01 – 320,00 TL

4: 225,01 – 260,00 TL

5: 200,01 – 225,00 TL

6: 165,01 – 200,00 TL

7: 150,01 – 165,00 TL

8: 110,01 – 150,00 TL

9: 80,01 – 110,00 TL

10: 0 – 80,00 TL

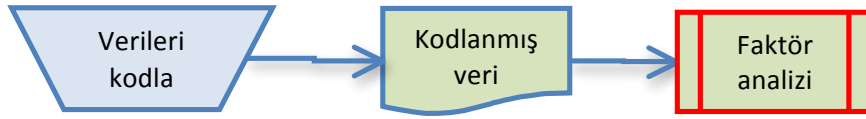
Böylece ortaya çıkacak her bir gösterge, yoksulluğun farklı bir boyutunu açıklayacak hale getirilmiştir. (Bkz. Ek 05)

5.2 Göstergelerin Saptanması

Analizde Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Veri seti kullanıldığı için; araştırmanın kendi içinde gerçekleştirilmiş olduğu kabulü ile, örneklem seçimi ve büyüklüğü, anket sorularının geçerliği ve anket verilerinin güvenilirliği ayrıca sınınamamıştır.

Bölüm 5.1’de anlatıldığı gibi bir yaklaşım ile yoksulluğu ve yoksulluğun farklı boyutlarını saptayabilmek için anket soruları kullanılarak birbirleriyle orta düzeyde ya da oldukça ilişkili değişkenler birleştirilmeli ve az sayıda ancak bağımsız

değişken kümeleri elde edilmelidir. Faktör analizi yöntemi ile pek çok değişkenin birkaç küme ya da boyuta indirgenmesi mümkün olmaktadır.

Şekil 5.10 : Göstergelerin Saptanması

Böylece, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile yoksulluk açıklanabilecektir. Yoksulluğun farklı boyutlarını tanımlayabilmek için, anket verilerinin yeniden kodlanması sonucunda oluşan 78 değişken (kolon) ve 10.796 hane (satur) SPSS’te faktör analizine sokulmuştur. (Bkz. Ek A.6). Çıkan sonuçta öncelikle değişkenlerin ortak varyanslarına (communalities) bakılmıştır. Ortak varyans (communality); bir değişkenin analizde yer alan diğer değişkenlerle paylaştığı varyans miktarıdır. Analiz sırasında, faktör yük değeri 0,70 yada daha yüksek olanlar analize alınmış, faktör yük değeri 0,70’in altında olan değişkenler analizden çıkartılmıştır (Bkz. Ek A.8).

Analizden çıkarılan bu değişkenler iki açıdan önemlidir:

1. Bu biçim ve içeriklerdeki sorular, nüfusun tamamı içinde anlamlı bir farklılığa yok açan nitelikte değildir. Bu nokta, yoksulluk da dahil, sosyal farklılaşmaya ilişkin araştırmalarda değişkenlerin belirlenmesi açısından soruların biçim ve içeriklerine ilişkin ipuçları sunması açısından önemlidir. Analizde, özellikle, bilişim teknolojisi hariç, dayanıklı tüketim malları sahipliğine ilişkin soruların hiçbiri, beklenenin aksine, farklılık yaratan bir değişken olarak belirmemiştir.
2. Yoksulluk için bir çok araştırmada neredeyse tek değişken olarak tanımlanan ‘gelir düzeyi’, nüfusun toplamı içinde farklılık yaratacak önemde tek bir değişken olarak ortaya çıkmamıştır.

Örneğin, ‘toplam hanehalkı kullanılabilir geliri’, yoksulluk sınırının oluşturulmasında TÜİK’in kullandığı tek değişken olmasına karşın, aynı verinin kullanıldığı bu çalışmada tek bir faktör oluşturacak önemde çıkmamıştır. Benzer biçimde, ‘hanedekilerin son çalıştığı işten elde ettiği net gelir’ de farklılık yaratan bir değişken olarak belirmemiştir.

Kalan 34 değişkenle yeniden faktör analizi yapılmıştır. Çıkan yeni sonuçta, öncelikle faktörlerin toplam olarak varyansı açıklama yeteneğine bakılmıştır.

Çizelge 5.1 : Toplam Açıklanan Varyans

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative
			%			%			%
1	7,536	22,166	22,166	7,536	22,166	22,166	6,335	18,634	18,634
2	3,541	10,416	32,582	3,541	10,416	32,582	3,619	10,644	29,278
3	3,442	10,122	42,704	3,442	10,122	42,704	3,086	9,077	38,355
4	2,964	8,717	51,421	2,964	8,717	51,421	3,017	8,875	47,229
5	2,304	6,777	58,198	2,304	6,777	58,198	2,871	8,445	55,675
6	2,104	6,188	64,386	2,104	6,188	64,386	2,096	6,165	61,840
7	1,639	4,821	69,207	1,639	4,821	69,207	2,036	5,989	67,829
8	1,596	4,693	73,900	1,596	4,693	73,900	1,811	5,327	73,156
9	1,438	4,230	78,130	1,438	4,230	78,130	1,678	4,936	78,092
10	1,001	2,945	81,076	1,001	2,945	81,076	1,014	2,983	81,076
11	,934	2,748	83,823						
12	,...						
33	,053	,157	99,957						
34	,015	,043	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Çizelge 5.2 incelediğinde; açıklanan toplam varyans, dönüşümden önceki ve sonraki özdeğerleri vermekte ve 10 faktörün çıktığını göstermektedir. Oluşturulan 10 faktörün açıkladığı birikimli varyans miktarı, toplam varyansın %81’ini açıklayabilmektedir.

5.3 Göstergelerin Adlandırılması

Faktörleri doğru olarak adlandırabilmek için başat olarak hangi değişkenlerin bu faktörleri oluşturduğu önemlidir.

Şekil 5.11 : Göstergelerin Adlandırılması

Bu amaçla, döndürülmüş bileşen matrisinde hangi değişkenlerin ağırlıkla hangi faktörü oluşturduğuna bakılmıştır:

Çizelge 5.2 : Bileşen Matrisi

	Bileşen									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hanedekilerin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu	.951				.156					
Hanedekilerin esas işindeki durumu	.933				.118					
Hane meslek yapısı	.900				.118					
Hanedekilerin kendi tanımlamasına göre şu anki durumu	.879	.293			.216					
Hanedekilerin esas işindeki haftalık normal çalışma saati (ortalama saat)	.867	-.132								
Hanedekilerin esas işindeki yer, kuruluş veya iş yerinde çalışan kişi sayısı	.856				.145					
Hanedekilerin 2006 yılı içinde elde ettiği gelirlerin toplam değeri (ortalama YTL)	.756	.402								
Hanedekilerin en son bitirdiği okul düzeyi	.614	.478			.395					
Hanedekilerin son dört hafta içinde iş arayıp aramadığı		-.890			-.293					.122
Hanedekilerin son işindeki durumu		.852			-.191					.127
Hanedekilerin son çalıştığı işindeki meslek		.810			-.188					.154
Hanede şu an çalışmayan ferdin daha önce aynı veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla çalışıp çalışmadığı		-.737			-.443	.104				.187
Hanedekilerin son 12 ay içinde, diş hekimine başvurma ihtiyacı olduğu halde başvurmama durumu	.419	.476			.313	.470				-.121
Hanedeki birey sayısı			.910							
Hanehalkı tipi			.898						-.147	
Hane akrabaik yapısı			.846						-.150	
Oturulan konutta kişi başına faydalanılan alanın metrekaresi olarak büyüklüğü			-.832						-.374	
Oturulan konuttaki mülkiyet şekli				.932						
Son 12 ay içinde EV kirasının, faizli borç geri ödemesinin veya konut kredisinin planlandığı gibi ödenememe durumu				.918						
Oturulan konut için ödenen aylık kira (YTL)				.893				.126		
Aylık ortalama konut masrafı (YTL)				.689				-.357	-.226	
Hanenin kronik/müzmin bir hastalık düzeyi	.235				.832					
Hanenin genel sağlık durumu	.329				.812					
Hanenin akut hastalık düzeyi (son 6 ay)	.243				.798	.110				
Hanedekilerin bir diş hekimine başvurmamasının asıl sebebi						.877				
Hanedekilerin doktora başvuramamasının asıl sebebi		-.102				.849				
Hanedekilerin son 12 ay içinde, tıbbi muayene veya tedavi ihtiyacı olduğu halde doktora başvurmama durumu	.343	.375			.368	.567				
Oturulan konuttaki faydalanılan alanın metrekaresi olarak büyüklüğü (m2)								.930		
Oturulan konutta mutfak, banyo ve tuvalet hariç oda sayısı								.916		
Hanehalkının internet'e sahip olma durumu									.928	

Çizelge 5.3 : (Devam) Bileşen Matris

	Bileşen									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hanehalkının bilgisayar 'a sahip olma durumu								.922		
Son 12 ay içinde taksit, kredi kartı ve diğer borç ödemelerinin planlandığı gibi			.104						.908	
ödenememe durumu									.903	
Konut ile ilgili ödemeler dışındaki borç ve taksit ödemelerinin haneye nasıl bir yük getirdiği										.942
Hanedekilerin 2006 yılı içinde ödediği isteğe bağlı emeklilik primi (ortalama YTL)										

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 6 iterations.

Çizelgede görüldüğü gibi, değişkenler çok açık biçimde göstere olarak adlandırabileceğimiz faktörler altında toparlanmış bulunmaktadır. Ek 07'de soru ve yanıt seçenekleri biçiminde sunulan değişkenleri çizelgede renkli olarak gösterilen gruplar halinde tanımlamak artık olanaklıdır. Çizelgedeki 10 faktör, dönüşümlü faktör yüklerinden faydalanılarak ve faktörlerdeki maddelerin taşıdıkları anlam dikkate alınarak elde edilen boyutlar daha sonraki aşamalarda yoksulluk boyutu ya da göstergesi olarak aşağıdaki gibi adlandırılmıştır:

F01: Hane bireylerinin esas işiyle ilgili koşulları ve sorunları

Çalışma gelirinin türü (ücretli, yevmiyeli, işveren vb.)

Mesleği

Sosyal güvenliğe kayıtlı olup olmaması

Haftalık çalışma saatleri

İşyerindeki çalışan sayısı

Şu anki durumu

En son bitirdiği okul düzeyi

Bir yılda elde ettiği toplam gelir

F02: Hane bireylerinin istihdam sorunları

Çalışıp çalışmadığı

İş arayıp aramadığı

Son çalıştığı işin düzeyi

Mesleği

F03: Hanedeki birey yođunluđu ve aralarındaki iliřki dűzeyi

Birey sayısı

Hanehalkı tipi (TÜİK standardı)

Bireyler arası akrabalık dűzeyi

Birey başına metrekare alanı

F04: Oturulan konutun műlkiyeti ve konut harcamaları

Konut műlkiyetinin řekli (Ev sahibi, kiracı, lojman vb.)

Ortalama konut masrafı ve kira

Konut harcamaları borç yűkű

F05: Hanenin sağlık sorunları

Akut hastalık dűzeyi

Kronik hastalık dűzeyi

Genel sağlık durumu

F06: Hanenin sağlık hizmetlerine erişim sorunları

Hane bireylerinin gerektiği halde hekime gitmeme durumu ve nedenleri

F07: Oturulan konutun alan olarak yetersizliği

Faydalanılan alanın metrekare bűyűklűđű

Oda sayısı

F08: Hanehalkının teknoloji kullanım yoksunluğu

Bilgisayara sahip olma durumu

İnternete erişimine sahip olma durumu

F09: Konut dıřı harcamaların borç yűkű

Konut ile ilgili ۆdemeler dıřındaki borç ve taksit ۆdemelerinin haneye getirdiđi yűk

Konut dıřı borç yűkűnűn planlandđı gibi ۆdenememe durumu

F10: Hane bireylerinin sosyal güvence harcamaları sorunları

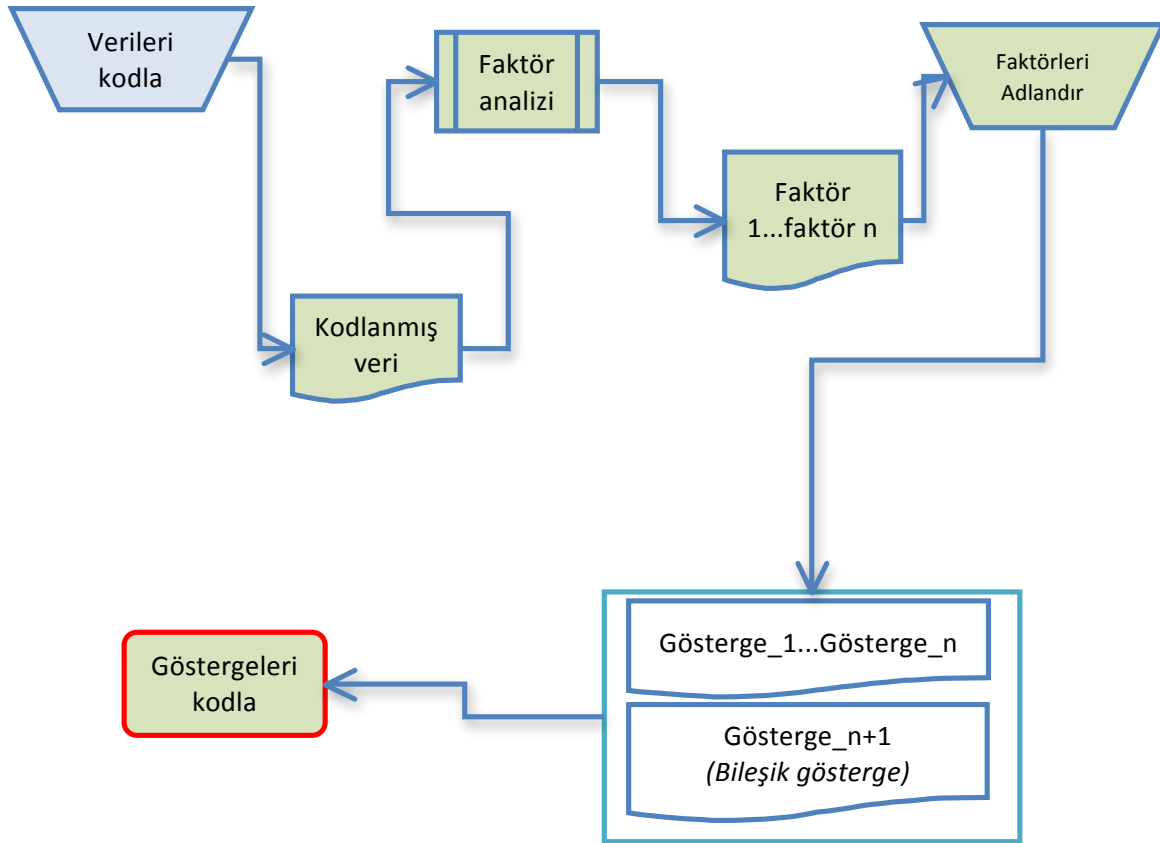
İsteğe bağlı emeklilik primi

Karşılaştırmaya başlamadan önce, faktör analizi sonucu ortaya çıkan belirgin bir durumun üzerinde durmakta yarar vardır: "Gelir", farklılık yaratan tek başına bir değişken olarak çıkmamıştır; ancak, "gelirle dolaylı ilişkili" değişkenler, başka bir deyişle "harcamaların bir bölümü" F04:Oturulan konutun mülkiyeti ve konut harcamaları, F09:Konut dışı harcamaların borç yükü ve F10:Hane bireylerinin sosyal güvence harcamaları sorunları olarak adlandırdığımız 3 boyut altında toplulaşmaktadır.

5.4 Yoksulluk Ölçütünün Belirlenmesi

Belirlenen göstergelerin her biri, yoksulluğun farklı bir boyutunu açıklıyor olabilirse de, her bir göstergenin ağırlığının ne olduğu, bu göstergelerin bileşiminin her bir göstergenin kendisinden ne ölçüde farklı olduğu, göstergelerin kategorik bir yapıda ele alınıp alınamayacağı gibi bir dizi konuda varlığını sürdüren belirsizliğin giderilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

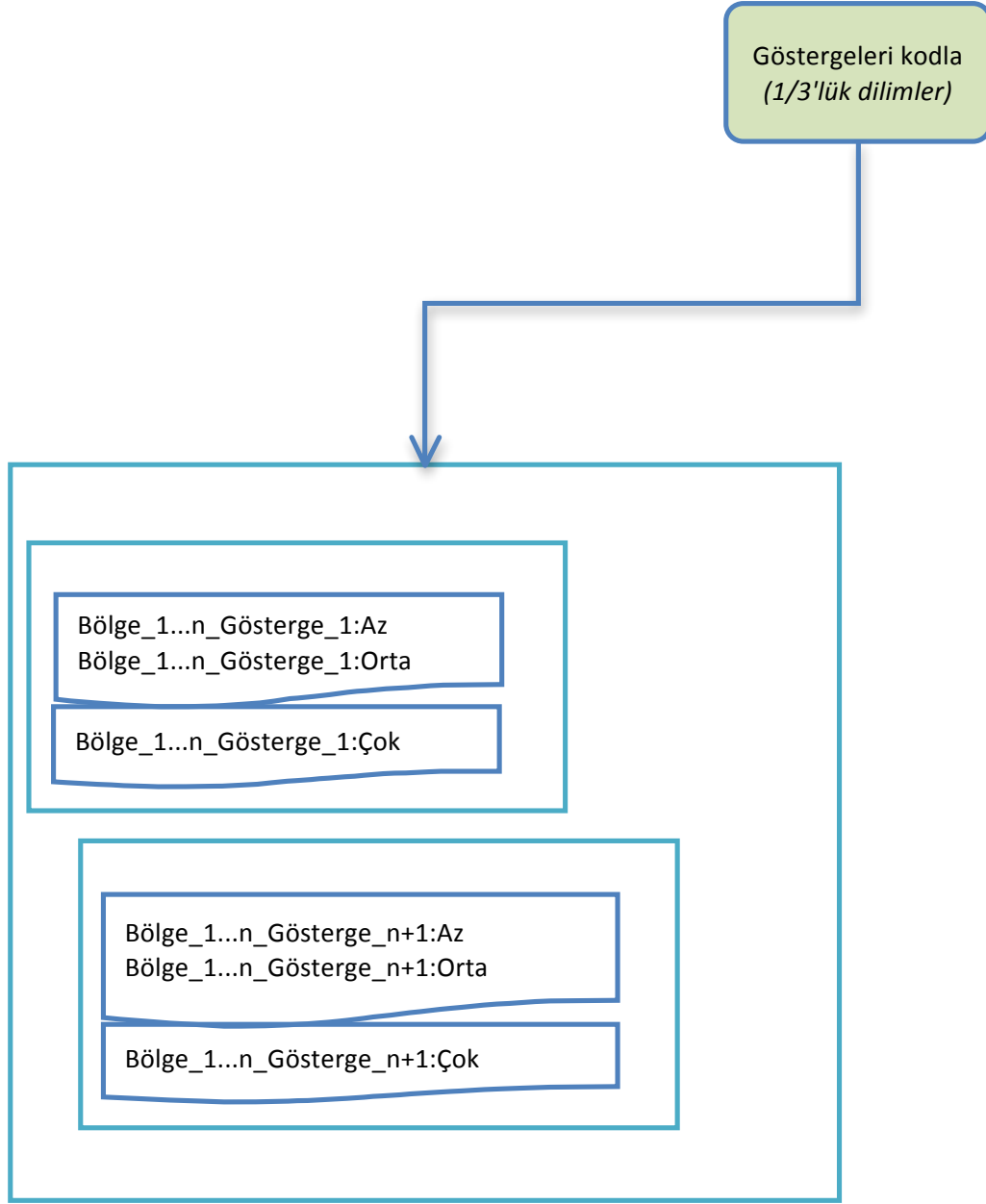
Bu konulara ilişkin soruları yanıtlayabilmek için veriler yeniden düzene konmuştur. İlk olarak, faktör değerleri yeniden kodlanmıştır. Anket verilerinin yeniden kodlanması bölümünde açıklandığı gibi, değişkenlerin anlamlı yoksulluk göstergeleri olabilmeleri için veriler yeniden kodlanırken, daha avantajlı (iyi, olumlu, sorunsuz) olan daha düşük, daha dezavantajlı (kötü, olumsuz, sorunlu) olana daha yüksek kod değerleri atanmıştır. Bu aşamada hem her bir faktör ayrı ayrı hem de bu faktörlerin doğrusal bileşimi 3'lü bir değerlendirme ölçeği için yeniden kodlanmıştır. Ölçek basitçe şöyle adlandırılmıştır: -1=Az, 0=Orta, 1=Çok.

Şekil 5.12 : Yoksulluk Ölçütünün Belirlenmesi

Böylece, analizin geldiği noktada son kodlamayı yoksulluğun farklı bir boyutunu sözel olarak ifade edebilmek için kullanabiliriz. Örneğin 4. göstergesi son yapılan üçlü kodlamayla okurken “Oturulan konutun mülkiyeti ve konut harcamaları (-1=Az veya 0=Orta veya 1=Çok)” veya 7. göstergesi son yaptığımız üçlü kodlamayla okurken “Oturulan konutun alan olarak yetersizliği (-1=Az veya 0=Orta veya 1=Çok)” diyebiliriz.

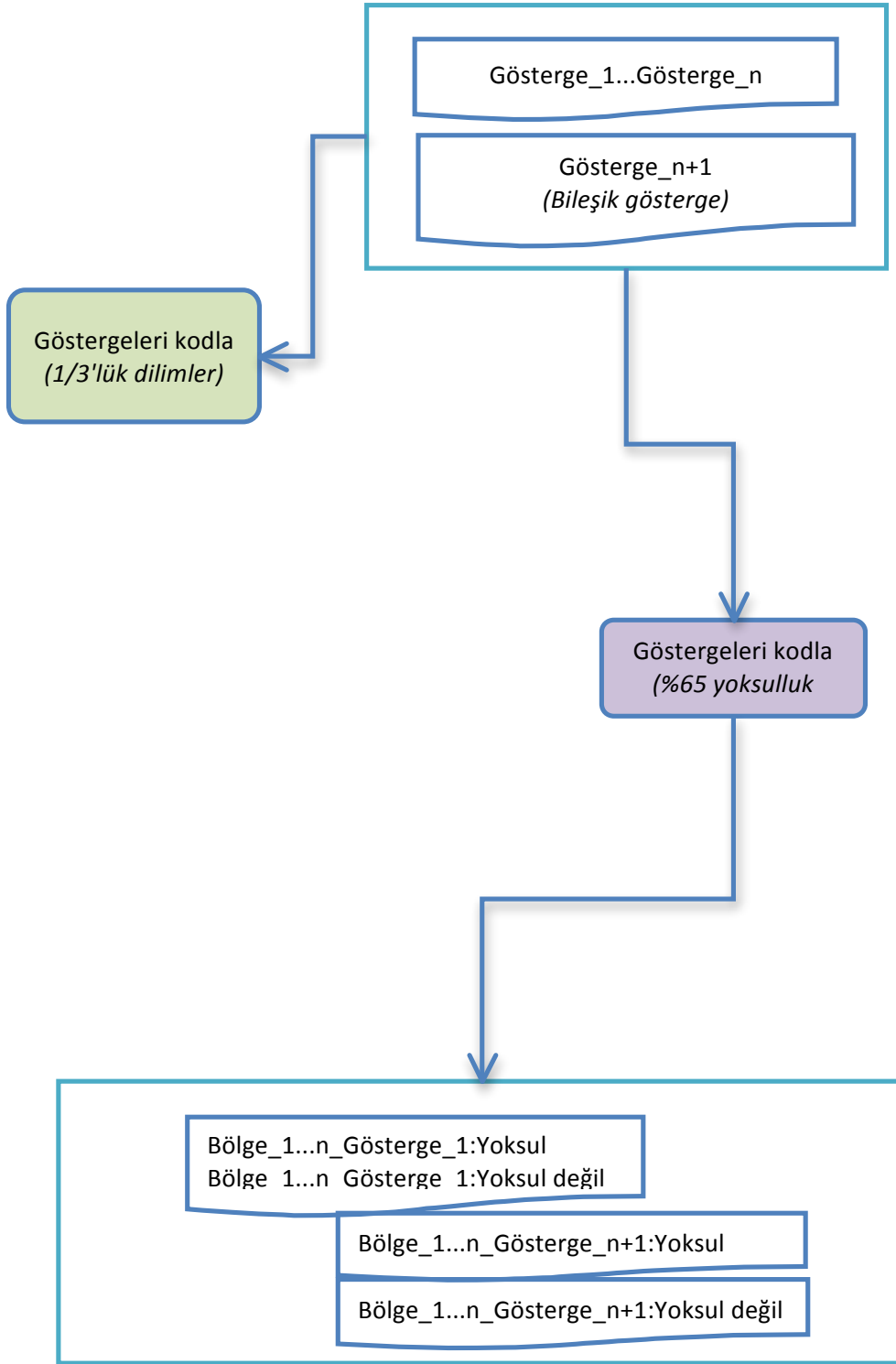
Faktör değerleri kodlanırken her faktörün her bölgedeki (İBBS Düzey-I) dağılımına göre, maksimum ve minimum değerler arasındaki fark 3’e bölünmüş ve bu değer dilim olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla, her faktördeki dilim büyüklüğü faktöre göre değişiklik göstermektedir. Yani her faktörün her dilimindeki hane sayısı, hanelerin o faktör içindeki dağılımına bağlı olarak farklılık göstermektedir; ancak sonuç, daima 3’lü bir değerlendirme olarak yansımaktadır. Faktör değerlerinin yeniden kodlanması sonucu elde edilen kategorik değerler, ek değişkenler olarak tabloya eklenmiş, böylece aynı veriden 2 farklı küme oluşturulmuştur:

Şekil 5.13 : Yoksulluğun ayrıştırılması

10 faktör skorunun 3'lü ölçeğe indirgenmiş (sc01-sc10) ve bu indirgenmiş değerlerinin ortalamasından (scSum) oluşan küme.

Ayrıca, aşağıda görüleceği gibi gelire dayalı yoksulluk sınırları (%50 yoksulluk riski) ile karşılaştırmak üzere, her bölgede (İBBS Düzey-I) her bir gösterge ve bileşik gösterge, o bölgedeki faktör skorlarının medyan değerinin %50'sinin üzerindeki 1 (Yoksul), altındaki 0 (Yoksul değil) olarak ayrıca kodlanmıştır. (mc01-mc10 ve mcSum).

Şekil 5.14 : Standart ölçütler ile karşılaştırma

5.5 Tek Bir Ölçüt ile Yoksulluk Ölçülebilir mi?

Bilindiği gibi, TÜİK, hanehalkı toplam yıllık kullanılabilir gelirini hanehalkının eşdeğer hanehalkı büyüklüğüne bölerek, o hanehalkı için eşdeğer hanehalkı kullanılabilir geliri hesaplamakta ve bu gelirin her bölge için medyan değerinin %50'sinin altında eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelire sahip olanları yoksul olarak tanımlamaktadır.

Bu tanım kapsamındaki nüfusun oranı ile yukarıda bölüm 5.2.1'de anlatıldığı biçimde, faktör skorlarının her bölge için medyan değerinin %50'sinin altında kalanların o boyuttaki yoksullar olarak belirlendiği nüfus oranlarının karşılaştırılması (mc01-mc10 ve mcSum), bize tek boyutlu yoksulluk tanımı ile çok boyutlu yoksulluk tanımının ne denli farklı sonuçlara yol açtığını gösterecektir.

Çizelge 5.4'de, TÜİK'in gelire dayalı yoksulluk sınırına göre hesaplanan yoksul olan ve olmayan nüfus oranları ile bu sınırlar kapsamında, ancak çok boyutlu göstergelerin her birine göre en dezavantajlı kesim (yoksul) olarak belirlediğimiz nüfus oranları görülmektedir. TÜİK'in yoksulluk sınırına göre bölgedeki yoksul nüfus oranı açık gri, çok boyutlu analiz sonucu aynı bölgede ilgili boyut yoksulluğu kapsamındaki nüfusun en yüksek oranı turuncu, en düşük oranı yeşil ve boyutların doğrusal bileşiminden oluşan bileşik gösterge kırmızı olarak renklendirilmiştir.

Her bölgede, gelire dayalı yoksul nüfus oranına karşılık çok boyutlu analizde elde edilen yoksul nüfus oranları önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Bu farkın temel nedeni, gelire dayalı hesaplamada 'yoksul olmayan' nüfusun, aslında yoksulluğun çeşitli boyutları bakımından 'yoksul' olmasıdır.

Türkiye toplamında, gelire dayalı yoksulluğa göre yoksul nüfus oranı %11 olmasına karşın, göstergelerin eşit ağırlıklı bileşimini ifade eden bileşik göstergeye göre yoksul nüfusun oranının %52'si en dezavantajlı dilimde yer almaktadır.

Bölgelerin çoğunda ve Türkiye toplamında en yüksek oranda nüfusun dezavantajlı olduğu gösterge, *hanedeki birey yoğunluğu ve aralarındaki ilişki düzeyidir*. Benzer biçimde, en düşük oranda nüfusun dezavantajlı olduğu gösterge, *sağlık hizmetlerine erişim* olarak gözükmektedir.

Çizelge 5.4 : Bölgelerde tek boyutlu yoksulluk tanımıyla belirlenen nüfus oranları ile çok boyutlu yoksulluk tanımıyla belirlenen yoksul nüfus oranlarının karşılaştırılması (%)

Bölge	Gelire dayalı yoksulluk sınırına göre: 1=Yoksul	TÜİK	İş koşulları ve sorunları (mc01)	İstihdam sorunları (mc02)	Hanedeki yoğunluk (mc03)	Konut harcamaları (mc04)	Sağlık düzeyi sorunları (mc05)	Sağlık hizmetine erişim (mc06)	Konut büyüklüğü (mc07)	Bilgi teknolojisine erişim (mc08)	Borç yükü (mc09)	Sosyal güvence harcamaları (mc10)	Boyutların doğrusal bileşimi (mcSum)
TR1	1	7	3	3	6	4	3	1	4	4	4	3	5
	0	93	40	41	60	33	41	18	45	32	47	51	42
	Toplam		43	44	66	37	44	19	49	36	51	53	47
TR2	1	12	5	6	9	2	5	3	9	5	6	6	8
	0	88	41	43	51	34	42	24	31	34	38	43	45
	Toplam		46	48	61	35	47	27	40	39	43	49	53
TR3	1	14	7	6	12	3	2	3	9	6	5	6	9
	0	86	41	39	51	31	15	22	38	36	45	43	47
	Toplam		48	45	63	34	17	26	47	42	50	49	55
TR4	1	11	6	6	10	5	7	1	7	4	4	3	8
	0	89	42	38	54	34	39	27	41	32	39	46	47
	Toplam		48	44	64	39	45	28	48	37	43	49	55
TR5	1	7	2	4	6	2	2	2	4	3	3	4	4
	0	93	44	43	61	33	43	24	37	32	45	45	49
	Toplam		47	47	67	35	45	26	41	36	49	50	53
TR6	1	15	8	7	12	3	7	5	8	7	6	8	9
	0	85	38	39	56	27	41	26	36	32	44	44	45
	Toplam		46	45	68	30	48	31	44	38	50	51	54
TR7	1	8	3	4	6	2	2	2	4	4	3	4	5
	0	92	46	42	58	30	13	24	32	39	45	44	49
	Toplam		50	46	64	32	15	26	37	43	48	48	54
TR8	1	11	0	5	10	2	1	2	7	5	6	5	7
	0	89	1	40	55	28	10	22	38	39	44	42	45
	Toplam		1	45	65	30	12	24	46	44	51	48	52
TR9	1	9	5	4	8	0	1	2	6	4	4	5	5
	0	91	43	42	60	26	15	24	35	40	45	42	47
	Toplam		48	46	68	26	16	27	41	44	49	46	53
TRA	1	18	10	9	12	1	10	4	12	8	9	7	13
	0	82	36	39	37	22	38	16	25	36	40	37	35
	Toplam		46	48	49	23	48	20	37	43	48	45	49
TRB	1	12	6	0	9	2	0	3	9	5	5	4	8
	0	88	34	1	43	22	4	20	34	42	44	38	41
	Toplam		39	1	52	23	4	23	43	48	49	43	50
TRC	1	10	5	6	9	1	6	3	4	7	4	5	6
	0	90	43	40	35	22	42	36	28	34	43	41	41
	Toplam		48	47	44	23	48	39	32	41	47	46	47
TR	1	11	5	5	9	3	4	3	6	5	5	5	7
	0	89	38	38	53	29	31	24	37	35	44	44	45
	Toplam		43	43	62	32	35	26	43	40	49	49	52

Hanedeki birey yoğunluğu ve aralarındaki ilişki düzeyi olarak adlandırılan gösterge hanedeki birey sayısı, hanehalkı tipi, hane akrabalık yapısı ile oturlan konutta kişi başına faydalanılan alanın metrekare olarak büyüklüğü olmak üzere dört değişkenden

oluşmaktadır. Bu boyutun bütün bölgelerde dezavantajlı nüfusun en yüksek oranlarını oluşturması geniş anlamıyla yoksulluğun azaltılmasında bu boyutun kapsadığı değişkenlere ilişkin çözümlerin öncelik taşıdığını düşündürmektedir.

Aynı şekilde, *sağlık hizmetlerine erişim* olarak adlandırılan gösterge, hanedekilerin bir diş hekimine başvurmamasının asıl nedeni, hanedekilerin bir hekime başvurmamasının asıl nedeni, ve hanedekileri son 12 ay içinde tıbbi muayene veya tedavi ihtiyacı olduğu halde doktora başvurmama durumu olmak üzere üç değişkenden oluşmaktadır. Bu boyutun bir çok bölgede dezavantajlı nüfusun en düşük oranlarını oluşturması, geniş anlamıyla yoksulluğun azaltılmasında bu boyutun kapsadığı değişkenlere ilişkin çözümlerin öncelik taşımadığını düşündürmektedir.

Bu analiz çerçevesinde, TR1-İstanbul bölgesinde gelire dayalı yoksulluğa göre yoksul nüfus oranı % 7'dir. Bu nüfus kesimi için, örneğin hanedeki yoğunluk bakımından en dezavantajlı nüfusun oranı % 6, sağlık hizmetlerine erişim bakımından en dezavantajlı nüfusun oranı ise % 1'dir. Aynı bölgede, gelire dayalı olarak 'yoksul olmayan' nüfusun oranı ise % 93'tür. Ancak bu nüfus kesimi için boyutlara ayrıştırılmış analizde, hanedeki yoğunluk bakımından en dezavantajlı nüfusun oranı % 66, sağlık hizmetlerine erişim bakımından en dezavantajlı nüfusun oranı ise % 19'dur. Bir başka deyişle gelire dayalı yoksul nüfusun % 7 olmasına karşın, gelir açısından yoksul olarak belirlememiş olan nüfusun % 66'sı hanedeki yoğunluk bakımından, yüzde 19'u sağlık hizmetlerine erişim bakımından dezavantajlı durumdadır.

Bu ayrıştırma, yoksulluğun açıklanabilmesi için kavramın içerdiği, ancak gelire dayalı yoksulluk hesaplamalarına yansımayan farklı boyutların dikkate alınmasının önemini göstermektedir.

Bu noktada, sağlık düzeyi ve sağlık hizmetlerine erişim boyutları ile ilgili olarak anketin içeriğinden kaynaklanan sorunları belirtmek gerekmektedir. Anketin sağlık soruları bölümlerinde ailenin sağlık harcamaları, ne sıklıkla doktora gittiği, düzenli kontrollerini yaptırıp yaptırmadığı gibi pek çok soru bulunmamaktadır. Sağlık soruları, anketi cevaplayanı daha çok subjektif cevaplara yönelten sorulardan oluşmaktadır. Yanıtlar, bireylerin sağlıklı olup olmadıklarına ilişkin kendi görüşlerinden oluşmaktadır. Analizde kullanılan veri setinde kronik bir hastalığınız var mı, akut bir hastalığınız var mı ve sağlık durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz

sorularına verilen yanıtlarından yola çıkılarak sağlık düzeyi belirlenirken, sağlık hizmetlerine erişimin ölçülmesi için ihtiyaçları olduğunda doktora veya dışıye gidip gidemedikleri sorusuna verilen yanıtlara dayandırılmıştır. Daha önce yukarıdaki bölümlerde de değinildiği gibi analizde kullanılacak göstergelerin yoksulluk açısından belirleyici olacak biçimde belirlenmesi sonuçları önemli ölçüde etkilemektedir.

Çizelge 5.5'te ise aynı dağılım, göstergeler bakımından incelenmektedir. Tabloda koyu sarı olarak renklendirilen oranlar, o boyut için en yüksek nüfus oranlarını göstermektedir. Her boyut için, Türkiye ortalamasının üstündeki oranlar turuncu, en düşük oran ise açık mavi olarak renklendirilmiştir.

Gelire dayalı yoksulluğa göre yoksul nüfus oranı ile çok boyutlu değişkenlerin etkilediği nüfus oranlarını gösteren bu çizelge, boyutların etkilediği nüfus bakımından önemlidir.

Örneğin, *hane bireylerinin esas işiyle ilgili koşullar ve sorunlar* boyutunda dezavantajlı durumdaki nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TR7, en düşük olduğu bölge TR8'dir. Bu sonuç, bu boyuta bağlı dezavantajlılığın giderilmesinde TR7 bölgesinin öncelikle ele alınması gerektiğini düşündürmektedir. Analizi bu şekilde kullanarak yoksulluğun hafifletilmesinde bölgelerarası eşitsizliklerin azaltılması yönünde adımlar atmak mümkün olabilir.

Bu incelemenin yatayda yapılması ise bölgenin sorun profilini göstermesi bakımından açıklayıcıdır. Örneğin TR1 bölgesinin *konutun alan olarak yetersizliği, konut dışı harcamaların borç yükü ve sosyal güvenlik harcamaları* bakımından diğer bölgelere göre daha dezavantajlı, *sağlık hizmetine erişim, bilgi teknolojilerine erişim* bakımından ise diğer bölgelerden daha avantajlı olduğu gözlenmektedir. Analizin bu biçimde kullanımı TR1 Bölgesi'nde yoksulluğun hafifletilmesi için geliştirilecek çözümlerde öncelikli boyutları belirlemektedir.

Hane bireylerinin sosyal güvence harcamaları sorunları göstergesi için bir ayrıntının gözardı edilmemesi gerekir: Bu gösterge 'isteğe bağlı emeklilik primi'nden oluşmaktadır. Bu nedenle en yüksek dezavantajlı nüfus oranının TR1 İstanbul bölgesinde çıkması şaşırtıcı değildir.

Çizelge 5.5 : Çok boyutlu yoksulluk tanımıyla bölgelerde belirlenen nüfus oranlarının Türkiye ortalamaları ile karşılaştırılması (%)

Bölge	Gelire dayalı yoksulluk sınırına göre: 1=Yoksul	TÜİK	İş koşulları ve sorunları (mc01)	İstihdam sorunları (mc02)	Hanedeki yoğunluk (mc03)	Konut harcamaları (mc04)	Sağlık düzeyi sorunları (mc05)	Sağlık hizmetine erişim (mc06)	Konut büyüklüğü (mc07)	Bilgi teknolojisine erişim (mc08)	Borç yükü (mc09)	Sosyal güvence harcamaları (mc10)	Boyutların doğrusal bileşimi (mcSum)
TR1	1	7	3	3	6	4	3	1	4	4	4	3	5
	0	93	40	41	60	33	41	18	45	32	47	51	42
	Toplam		43	44	66	37	44	19	49	36	51	53	47
TR2	1	12	5	6	9	2	5	3	9	5	6	6	8
	0	88	41	43	51	34	42	24	31	34	38	43	45
	Toplam		46	48	61	35	47	27	40	39	43	49	53
TR3	1	14	7	6	12	3	2	3	9	6	5	6	9
	0	86	41	39	51	31	15	22	38	36	45	43	47
	Toplam		48	45	63	34	17	26	47	42	50	49	55
TR4	1	11	6	6	10	5	7	1	7	4	4	3	8
	0	89	42	38	54	34	39	27	41	32	39	46	47
	Toplam		48	44	64	39	45	28	48	37	43	49	55
TR5	1	7	2	4	6	2	2	2	4	3	3	4	4
	0	93	44	43	61	33	43	24	37	32	45	45	49
	Toplam		47	47	67	35	45	26	41	36	49	50	53
TR6	1	15	8	7	12	3	7	5	8	7	6	8	9
	0	85	38	39	56	27	41	26	36	32	44	44	45
	Toplam		46	45	68	30	48	31	44	38	50	51	54
TR7	1	8	3	4	6	2	2	2	4	4	3	4	5
	0	92	46	42	58	30	13	24	32	39	45	44	49
	Toplam		50	46	64	32	15	26	37	43	48	48	54
TR8	1	11	0	5	10	2	1	2	7	5	6	5	7
	0	89	1	40	55	28	10	22	38	39	44	42	45
	Toplam		1	45	65	30	12	24	46	44	51	48	52
TR9	1	9	5	4	8	0	1	2	6	4	4	5	5
	0	91	43	42	60	26	15	24	35	40	45	42	47
	Toplam		48	46	68	26	16	27	41	44	49	46	53
TRA	1	18	10	9	12	1	10	4	12	8	9	7	13
	0	82	36	39	37	22	38	16	25	36	40	37	35
	Toplam		46	48	49	23	48	20	37	43	48	45	49
TRB	1	12	6	0	9	2	0	3	9	5	5	4	8
	0	88	34	1	43	22	4	20	34	42	44	38	41
	Toplam		39	1	52	23	4	23	43	48	49	43	50
TRC	1	10	5	6	9	1	6	3	4	7	4	5	6
	0	90	43	40	35	22	42	36	28	34	43	41	41
	Toplam		48	47	44	23	48	39	32	41	47	46	47
TR	1	11	5	5	9	3	4	3	6	5	5	5	7
	0	89	38	38	53	29	31	24	37	35	44	44	45
	Toplam		43	43	62	32	35	26	43	40	49	49	52

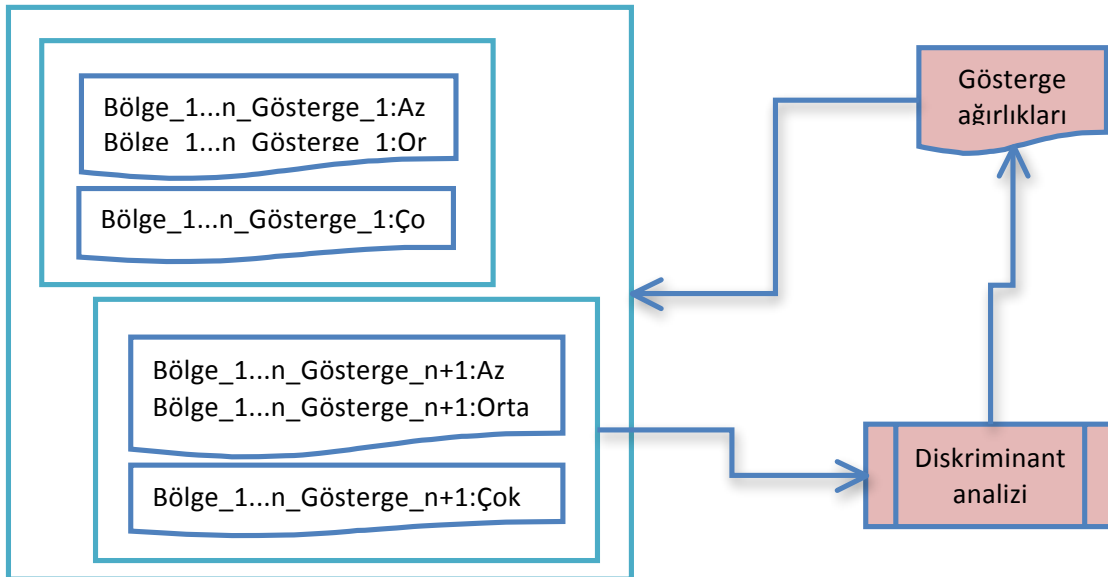
5.6 Tüm göstergeler eşit ağırlıkta mı?

Çalışmanın hipotezlerinden birisi de tek bir yoksulluk ölçütünün yoksulluk çalışmaları için yeterli açıklamayı yapmadığı idi. Bu hipotezi test edebilmek için

hesaplanan bileşik gösterge ve bu göstergeyi oluşturan değerlerin karşılaştırılması gerekli görülmüştür.

Bu tür bir karşılaştırmada bir yanda her bölge için faktörlerin toplamından (eşit ağırlıkta bileşiminden) oluşan üçlü bir yapı, diğer yanda bu bölgeler için 10 değişkenden oluşan değerler bulunmaktadır. Eğer, 10 değişkenin her biri için üçlü gruplama, toplam değer için üçlü gruplaması ile çakışmıyorsa ($x_1+x_2+...+x_{10} = ax_1+bx_2+...+ox_{10}$ ise), tek bir yoksulluk ölçütü ile yoksulluğun farklı boyutları arasında fark olduğu hipotezi geçersiz olacaktır, çünkü böyle bir çakışma, yalnızca ve yalnızca eşitliğin sağındaki katsayılar toplamı kod değerleri ile aynı ise (yani katsayılar toplamları, -1 için -1, 0 için 0 ve 1 için 1 ise) bu eşitlik doğru demektir. Katsayılar, yani toplamı oluşturan değişkenlerin ağırlığı toplam kod değerinden farklı ise, hipotez geçerli olacaktır.

Özetle her bileşenin toplam üzerindeki ağırlığı eşit ise, yoksulluk ölçümü yoksulluk farklı boyutlara ayrılmadan tek bir ölçüt ile sağlıklı sonuçlar verecektir, ancak her bileşenin toplam üzerindeki ağırlığı farklı ise, bölgeler toplamda aynı durumda görünse bile bu toplamı oluşturan 10 bileşen açısından aynı bölgeler farklı durumda olacaklarından, tek bir yoksulluk göstergesi yoksulluğun ölçülmesinde yetersiz kalacaktır.

Şekil 5.15 : Diskriminant analizi şeması

Bu durumda faktör değerleri kendi başına bir ağırlık ifade etmediğinden, yoksulluğun toplamı içinde farklılıkların nasıl oluştuğunu diskriminant analizi ile açıklamak mümkün olabilecektir.

Çizelge 5.6 : Sınıflama tablosu

Sınıflama Sonuçları

		Group	Predicted Group Membership			Total
			Az	Orta	Çok	
Original	Count	Az	454	377	0	831
		Orta	173	7156	360	7689
		Çok	0	658	1618	2276
	%	Az	54,6	45,4	,0	100,0
		Orta	2,2	93,1	4,7	100,0
		Çok	,0	28,9	71,1	100,0

a. 85,5% of original grouped cases correctly classified.

Tabloda görüldüğü gibi, faktör değerlerinin kendisinin kullanıldığı durumda, toplam sınıflamanın %85,5'i, faktörlerin bu indirgenmiş değerleriyle doğru olarak belirlenebilmektedir.

Bu durumda, herhangi bir nüfus için eğer faktörleri ölçülebilirse, yalnızca bu faktörlere ilişkin bir tabakalanma oluşturulmayacağını, aynı zamanda diskriminant fonksiyonlarını kullanarak nüfusun belirli ölçeklerdeki (bu çalışma için 3'lü ölçek) kesiminin nerede durduğunu belirlenebileceğini söyleyebiliriz.

Bağımlı değişken 3 gruptan oluştuğu için, fonksiyon sayısı da 2 olacaktır.

Eğer faktörlerin ölçeği oluşturmadaki ağırlıkları eşit olsaydı, analiz sonucunda, diskriminant fonksiyonu katsayılarının daima 1 çıkması gerekirdi. Oysa, durum böyle değildir:

Çizelge 5.7 : Diskriminant analizi

Standardize Kanonik Diskriminant Fonksiyon Katsayıları

	Function	
	1	2
REGR F01	,408	,130
REGR F02	,344	,015
REGR F03	,357	,148
REGR F04	,654	-,659
REGR F05	,377	,236
REGR F06	,377	-,030
REGR F07	,480	,165
REGR F08	,566	,368
REGR F09	,683	-,092
REGR F10	,127	,497

Tüm faktörler içinde *konut dışı harcamaların borç yükü* (09), *oturulan konutun mülkiyeti ve konut harcamaları* (04) ve *bilgi edinme teknolojisine erişim* (08) ayrışmayı sağlayan fonksiyonlar üzerinde ağırlıklı etkiye sahiptir. Hangi faktörün ayrışmayı daha çok belirlediğini ise yapı matrisinde görebiliriz:

Çizelge 5.8 : Yapı matrisi

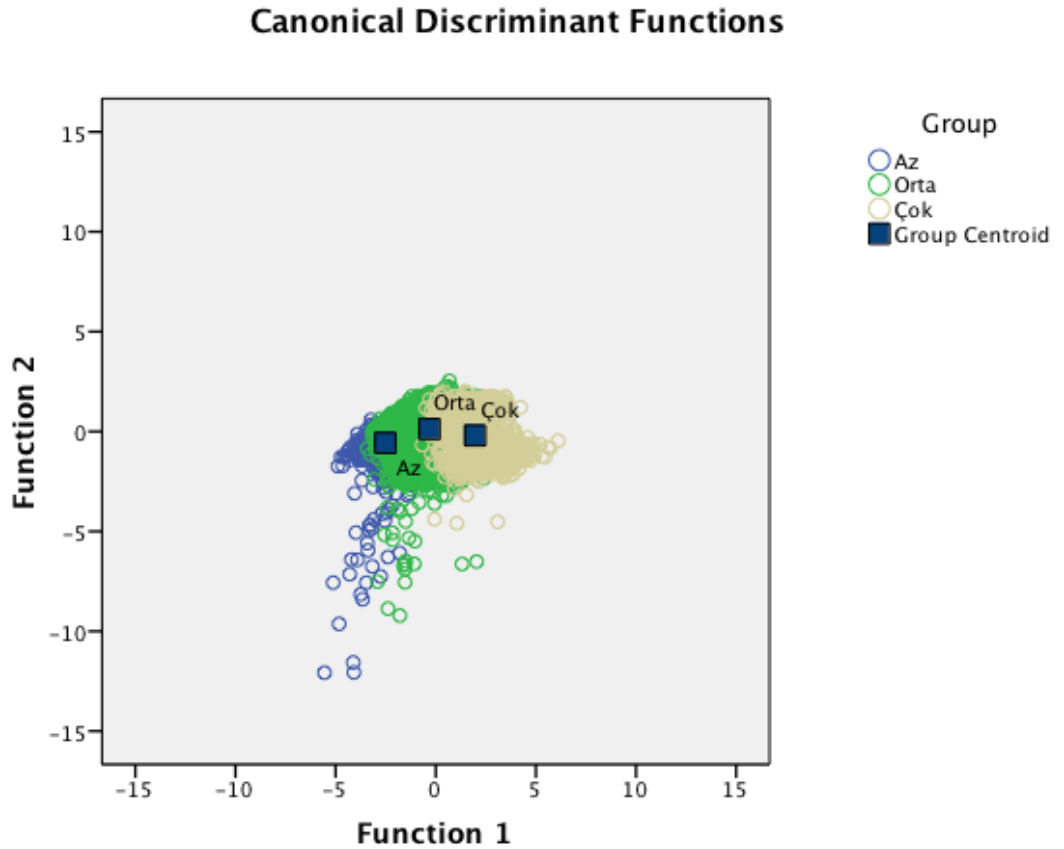
	Function	
	1	2
REGR F09	,332*	-,101
REGR F07	,215*	,168
REGR F01	,180*	,130
REGR F06	,165*	-,029
REGR F03	,155*	,147
REGR F02	,149*	,015
REGR F04	,321	-,735*
REGR F10	,054	,483*
REGR F08	,263	,389*
REGR F05	,165	,235*

Pooled within-groups correlations between discriminating variables and standardized canonical discriminant functions
Variables ordered by absolute size of correlation within function.

*. Largest absolute correlation between each variable and any discriminant function

Görüldüğü gibi, *konut harcamaları* (04), *sağlık düzeyi sorunları* (05), *bilgi teknolojisine erişim* (08) ve *isteğe bağlı sosyal güvenlik harcamaları* (10) ikinci fonksiyonla, diğerler faktörler ise birinci fonksiyonla ilintilidir ve *oturulan konutun mülkiyeti ve konut harcamaları* (sc04) bariz biçimde hem birinci hem de ikinci fonksiyonda en başat göstergedir.

Bu fonksiyonları adlandırmak genellikle zor olsa da, fonksiyonların birbiriyle ilişkisine baktığımızda birinci fonksiyonun yoksulluğun niceliğini, ikinci fonksiyonun yoksulluğun niteliğini (veya yapısını) belirlediğini söyleyebiliriz. Bu yargıyı, grupların bir arada gösterildiği kanonik diskriminant fonksiyonları grafiği de desteklemektedir. Grup ortalamalarına bakıldığında, birinci fonksiyonun gruplar arasındaki mesafeyi, ikinci fonksiyonun ise grup büyüklüğünü belirlediğini söyleyebiliriz:

Şekil 5.16 : Kanonik Discriminant Fonksiyonu

Faktörler çalışmanın başından beri 'dezavantajlılık'ı gösterdiğinden, bu tabloların okunuşunda pozitif değerlerin olumsuzluğu, negatif değerlerin ise olumluluğu

gösterdiği unutulmamalıdır. Örneğin 5. Gösterge (05) şöyle okunmalıdır: Hanenin sağlık düzeyi sorunları 1 birim arttığında diğer göstergeler sabit kalmak şartıyla yoksulluğun niceliğinde 0.3 birim (1. Fonksiyon), niteliğinde 0,2 birim değişim (2. Fonksiyon) bekleriz.

Bu adlandırma ile standart kanonik katsayıları incelediğimizde, *konut dışı harcamaların borç yükü* (sc09) ve *oturulan konutun mülkiyeti ve konut harcamaları* (sc04) yoksulluğun 'niceliğinde'; *oturulan konutun mülkiyeti ve konut harcamaları* (sc04) ve *hane bireylerinin sosyal güvence harcamaları sorunları* (sc10) ise 'niteliğinde' diğer göstergelere göre daha ağırlıklı gözükmektedir. Adlandırmadan bağımsız olarak, *oturulan konutun mülkiyeti ve konut harcamaları* (sc04) bariz biçimde hem birinci hem de ikinci fonksiyonda en başat göstergedir.

Örneğin 5. Gösterge (sc5) şöyle okunmalıdır: Hanenin sağlık hizmetlerine erişim sorunları 1 birim arttığında yoksulluğun niceliğinde diğer göstergeler sabit kalmak şartıyla 0.5'lik bir değişim (1. Fonksiyon), niteliğinde 0,3 birim değişim (2. Fonksiyon) bekleriz.

Sonuç olarak, yapılan çalışmada bu bölgeler toplamda (ve alt gruplamalarda) aynı durumda görünüyor olabilirler, ancak bu toplamı (ve alt gruplamaları) oluşturan 10 bileşen açısından aynı bölgeler (ve gruplar) farklı durumdadırlar, çünkü her bileşenin toplam üzerindeki ağırlığı farklıdır (**Çizelge 5.9**).

5.7 Standart Ölçütler ile karşılaştırma

Çalışmadaki 1. Düzey ayrıştırmanın sonucu olarak bölgelere göre çok boyutlu değişkenler bakımından en dezavantajlı kesimlerin nüfus oranları Çizelge 5.9'da görülmektedir. TÜİK'in gelire dayalı yoksulluk sınırına göre hesaplanan yoksul nüfus oranları da tablonun ilk kolonuna alınmıştır. Tabloda, ilgili göstergenin en dezavantajlı kesimi olarak her bölgede nüfusun en yüksek oranını gösterenler koyu turuncu, ilgili göstergenin en dezavantajlı kesimi olarak her bölgede nüfusun yarısından çoğunu gösterenler sarı, ilgili göstergenin en dezavantajlı kesimi olarak her bölgede nüfusun yarısından azını gösterdiği halde Türkiye ortalamasının üzerinde nüfus oranını gösterenler gri olarak renklendirilmiştir.

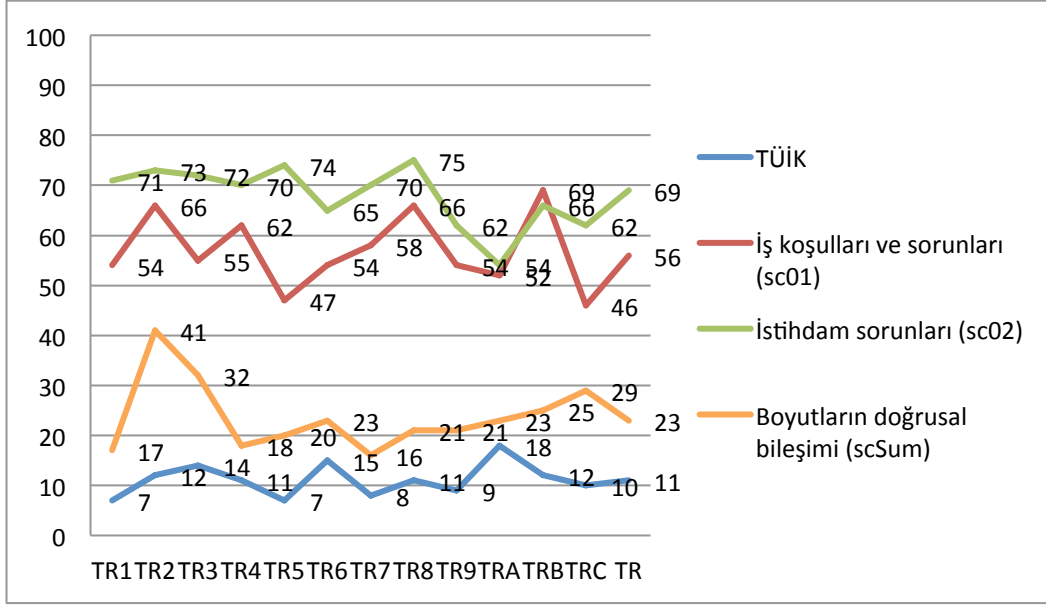
Çizelge 5.9 : TÜİK yoksulluk sınırına göre ve çok boyutlu değişkenlerin en dezavantajlı kesimine göre nüfus oranları.

Bölge	TÜİK	İş koşulları ve sorunları (sc01)	İstihdam sorunları (sc02)	Hanedeki yoğunluk (sc03)	Konut harcamaları (sc04)	Sağlık düzeyi sorunları (sc05)	Sağlık hizmetine erişim (sc06)	Konut büyüklüğü (sc07)	Bilgi teknolojisine erişim (sc08)	Borç yükü (sc09)	Sosyal güvence harcamaları (sc10)	Boyutların doğrusal bileşimi (scSum)
TR1	7	54	71	13	21	3	2	32	31	22	99	17
TR2	12	66	73	26	21	3	3	36	36	34	100	41
TR3	14	55	72	8	20	5	3	42	37	31	100	32
TR4	11	62	70	4	20	2	3	24	30	36	100	18
TR5	7	47	74	17	19	1	2	44	25	27	99	20
TR6	15	54	65	17	20	3	2	40	29	36	99	23
TR7	8	58	70	11	20	5	2	22	33	24	100	16
TR8	11	66	75	19	18	3	1	31	36	23	100	21
TR9	9	54	62	27	16	4	4	32	38	31	99	21
TRA	18	52	54	16	14	3	0	48	50	35	99	23
TRB	12	69	66	27	15	3	0	35	40	34	99	25
TRC	10	46	62	21	18	5	4	33	12	40	98	29
TR	11	56	69	15	19	3	2	35	31	30	99	23

Çizelgede tüm bölgelerde *sosyal güvence harcamalarının* (sc10) en yüksek nüfus oranlarını yansıması, daha önce de belirttiğimiz gibi, göstergenin yalnızca ‘isteğe bağlı emeklilik primi’nden oluştuğu içindir. Bu nedenle, aşağıdaki ayrıntılı değerlendirmelerde bu göstergeye ayrıca değinilmemiştir.

Toplama bakıldığında, etkilediği nüfus bakımından 2 gösterge, *iş koşulları ve sorunları* (sc01) ile *istihdam sorunları* (sc02), tüm bölgelerde öne çıkan sorunlar olarak belirlemektedir. Her iki gösterge için de yoksulların oranı nüfusun % 50’sinin üzerindedir.

Ayrıntılı değerlendirmelere geçmeden önce son olarak bir kez daha tek boyutlu gösterge ile çok boyutlu göstergelerin sonuçları arasındaki fark üzerinde durmak gerekmektedir: Yukarda Bölüm 5.3’te tek ama bileşik bir göstergenin medyan değerinin % 50’si üzerinden yapılan hesaplama sonucunda yoksul nüfus oranı % 52 çıkmıştı.

Şekil 5.17 : Öne çıkan iki gösterge, boyutların doğrusal bileşimi ve TÜİK oranlarının karşılaştırması

Aynı yöntemle ama gelire dayalı olarak TÜİK'in hesapladığı nüfus oranı ise % 11'dir. Bu bölümde sınırı belirleme yöntemini değiştirerek yoksul nüfusu çok boyutlu değişkenlerin her birinin en dezavantajlı üçte birlik dilimi olarak tanımladığımızda bile yoksul nüfus oranı % 23 çıkmaktadır. Sonuç olarak, tek boyutlu ayrıştırma ile yapılan tanımda ortaya çıkan eksikliğin, o tanımın kapsadığı nüfusta da önemli ölçüde bir küçülmeye yol açtığı söylenebilir.

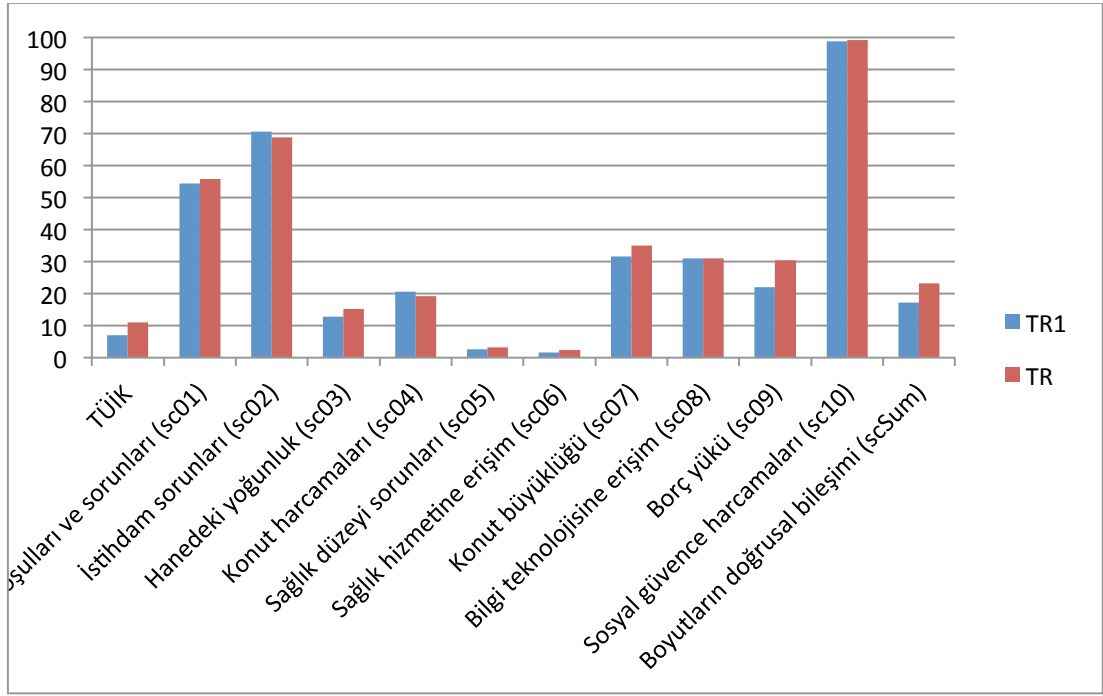
5.8 Yoksulluğun Ayrıştırılması

Yoksulluğun her bir boyutta ve her bir bölgede karşılaştırmaya olanak verecek biçimde incelenmesi, aynı zamanda analizin nasıl kullanılabileceğine ilişkin ipuçlarını da verecektir.

5.8.1 Mekânsal Ayrışma

Yoksulluğun farklı boyutlarının mekansal düzeyde ayrıştırılması ve ortalamalarla karşılaştırılması, ilgili bölge için önemli ve/veya öncelikli konuların belirlenmesine olanak sağlayacaktır.

TR1: İstanbul

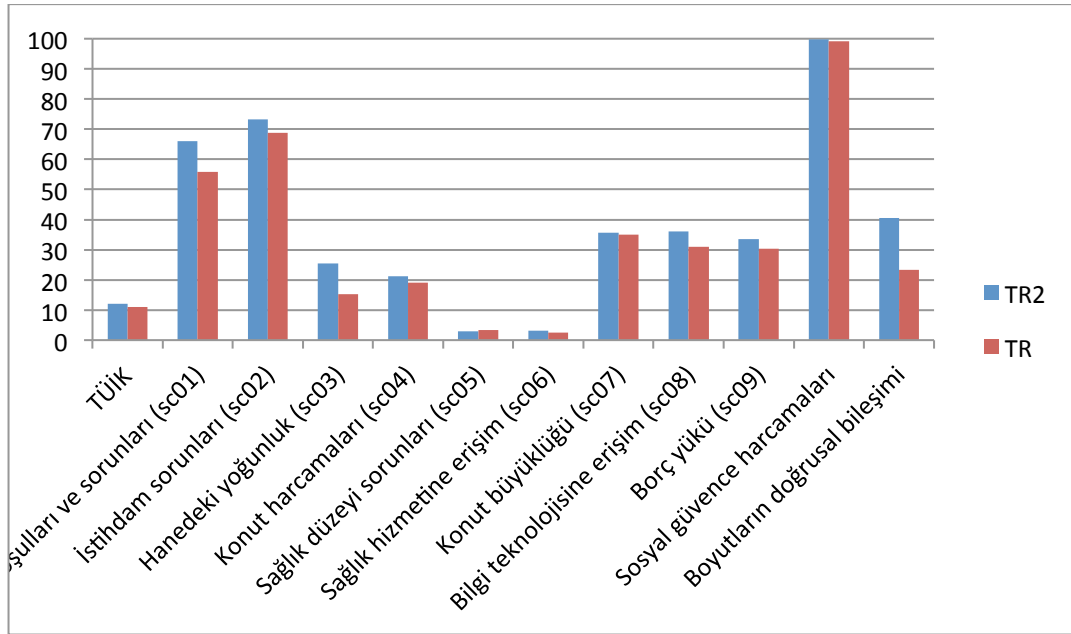

Şekil 5.18 : TR1 Bölgesi

TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TR1 bölgesinde yoksulların nüfusa oranı Türkiye ortalamasının altında olmasına karşın, ayrıştırmış analiz sonuçlarına göre TR1 bölgesinde istihdam sorunları ve konut harcamaları açısından dezavantajlı durumdaki nüfusun oranı Türkiye ortalamalarından yüksek, bilgi teknolojilerine erişim açısından Türkiye ortalaması ile eşit olduğu gözlenmektedir.

Bu analizden yola çıkarak TR1 bölgesinde yoksulluğun azaltılmasında hanedekilerin en son bitirdiği okul düzeyi, hanedekilerin son dört hafta içinde iş arayıp aramadığı, hanedekilerin son işindeki durumu, hanedekilerin son çalıştığı işindeki meslek ve hanede şu anda çalışmayan ferdin daha önce aynı veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla çalışıp çalışmadığına ilişkin dört değişkenden oluşan istihdam sorunları ile oturlan konuttaki mülkiyet şekli, son 12 ay içinde ev kirasının, faizli borç geri ödemesinin veya konut kredisinin planlandığı gibi ödenememe durumu oturlan konut için ödenen aylık kira, aylık ortalama konut masrafına ilişki dört değişkenden oluşan konut harcamaları boyutunda çözüm üretilmesi düşünülmelidir.

TR2: Batı Marmara (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir, Çanakkale)

Şekil 5.19 : TR2 Bölgesi

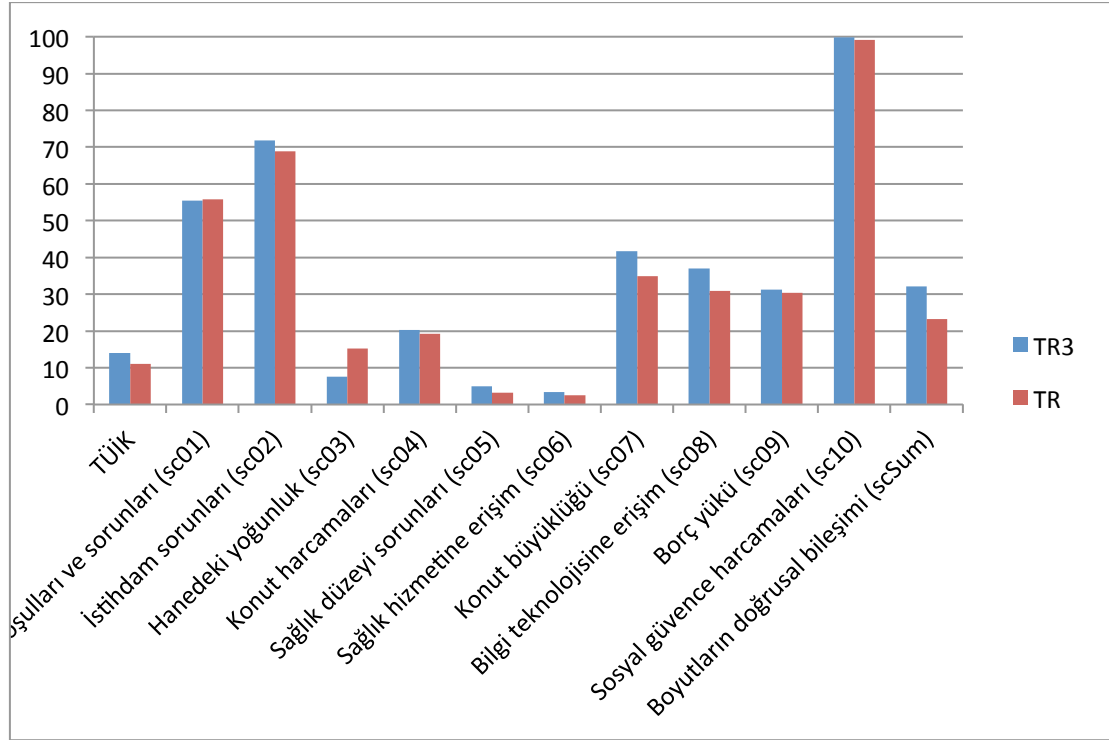
TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TR2 bölgesinde yoksulların nüfusa oranı Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre de TR2 bölgesinde yoksulların nüfusa oranının, sağlık dışında, bütün boyutlar açısından Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu gözlenmektedir. Ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre Türkiye ortalaması ile en büyük farklar iş koşulları ve sorunları ile hanedeki yoğunluk boyutlarında yaşandığı görülmektedir.

Bu sonuçlar TR2 bölgesinde yoksulluğun azaltılması için atılacak adımların, başta iş koşulları ve sorunları ile hanedeki yoğunluk olmak üzere bütün boyutları dikkate alacak bütüncül bir yaklaşımla planlanması gerektiğini düşündürmektedir.

TR3: Ege (İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)

TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TR3 bölgesinde yoksulların nüfusa oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olmakla birlikte ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre TR3

bölgesinde yoksulların nüfusa oranının iş koşulları ve sorunları ile hanedeki yoğunluk açısından Türkiye ortalamasının altında olduğu gözlenmektedir.

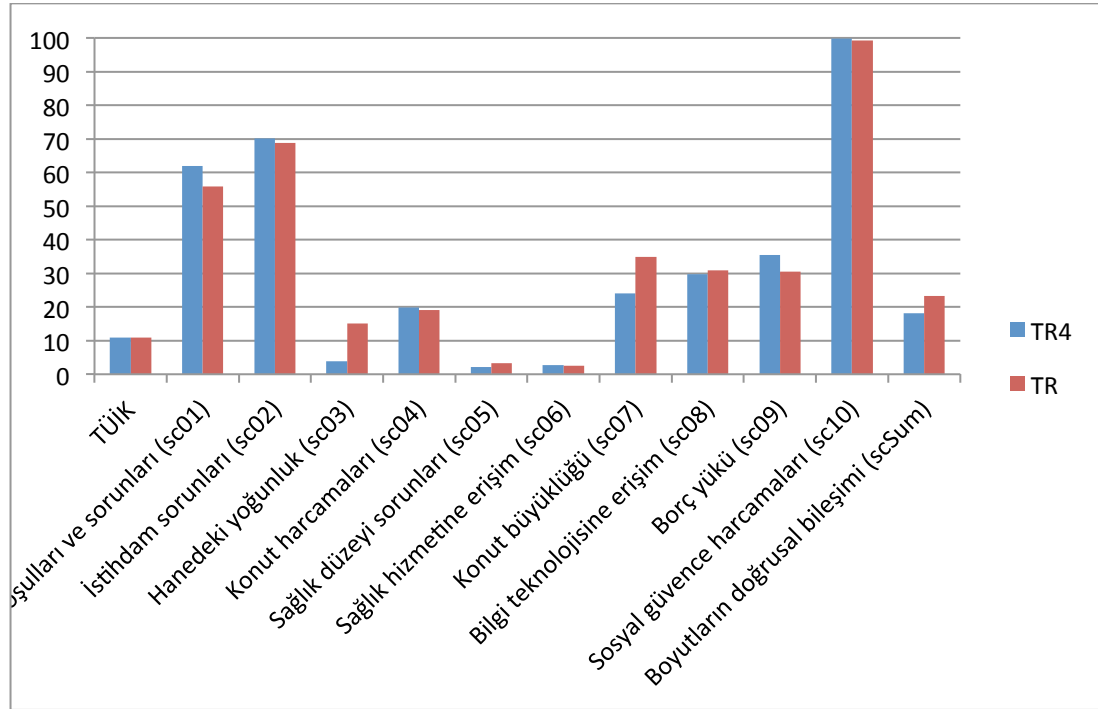
Şekil 5.20 : TR3 Bölgesi

Bu sonuçlar TR3 bölgesinde yoksulluğun azaltılması için atılacak adımların, öncelikle istihdam sorunları, sağlık düzeyi ve sağlık hizmetlerine erişim ile konut büyüklüğü ve bilgi teknolojisine erişim olmak üzere birden çok boyutu dikkate alacak bir yaklaşımla planlanması gerektiğini düşündürmektedir.

TR4: Doğu Marmara (Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)

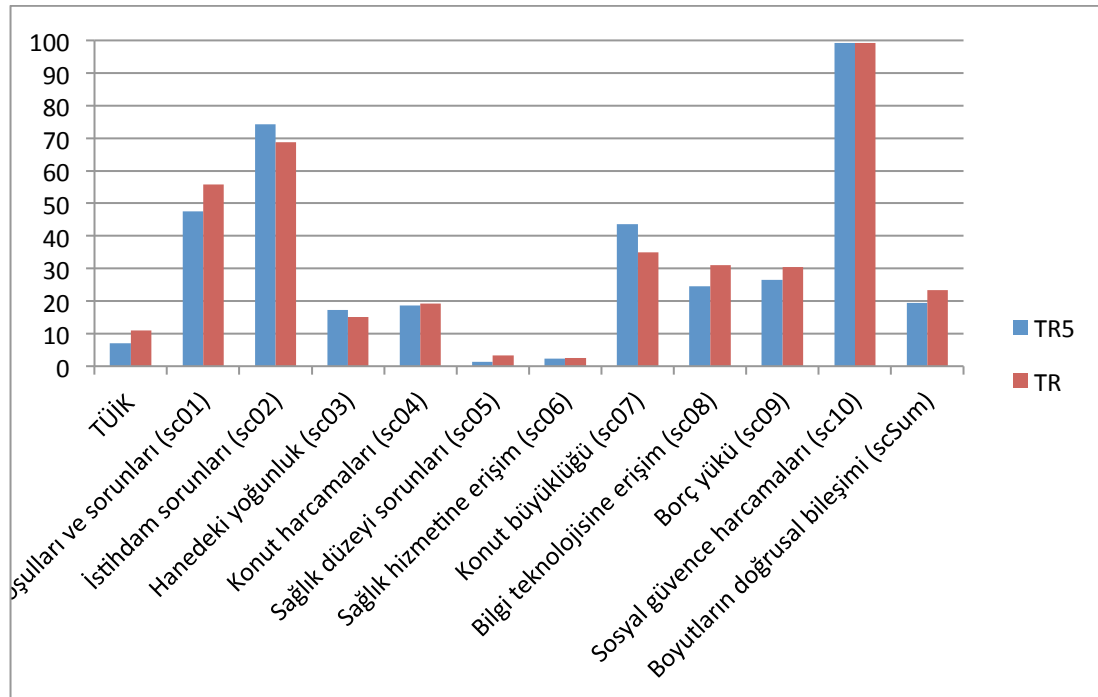
TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TR4 bölgesinde yoksulların nüfusa oranı Türkiye ortalamasına yakın ya da eşit olmakla birlikte, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre TR4 bölgesi, hanedeki yoğunluk, sağlık düzeyi, konut büyüklüğü ve bilgi teknolojilerine erişim boyutlarında Türkiye ortalamasından yüksek değerlere sahiptir. Hanedeki yoğunluk, sağlık düzeyi sorunları ve konut büyüklüğü açısından ise Türkiye ortalamasından daha düşük oranlar gözlenmektedir.

TR4 bölgesinde yoksulluğun azaltılması için atılacak adımlarda Türkiye ortalamasının üstünde kalan iş koşulları ve sorunları, istihdam sorunları, konut harcamaları ve borç yükü boyutlarına öncelik verilmesi uygun olacaktır.

Şekil 5.21 : TR4 Bölgesi

TR5: Batı Anadolu (Ankara, Konya, Karaman)

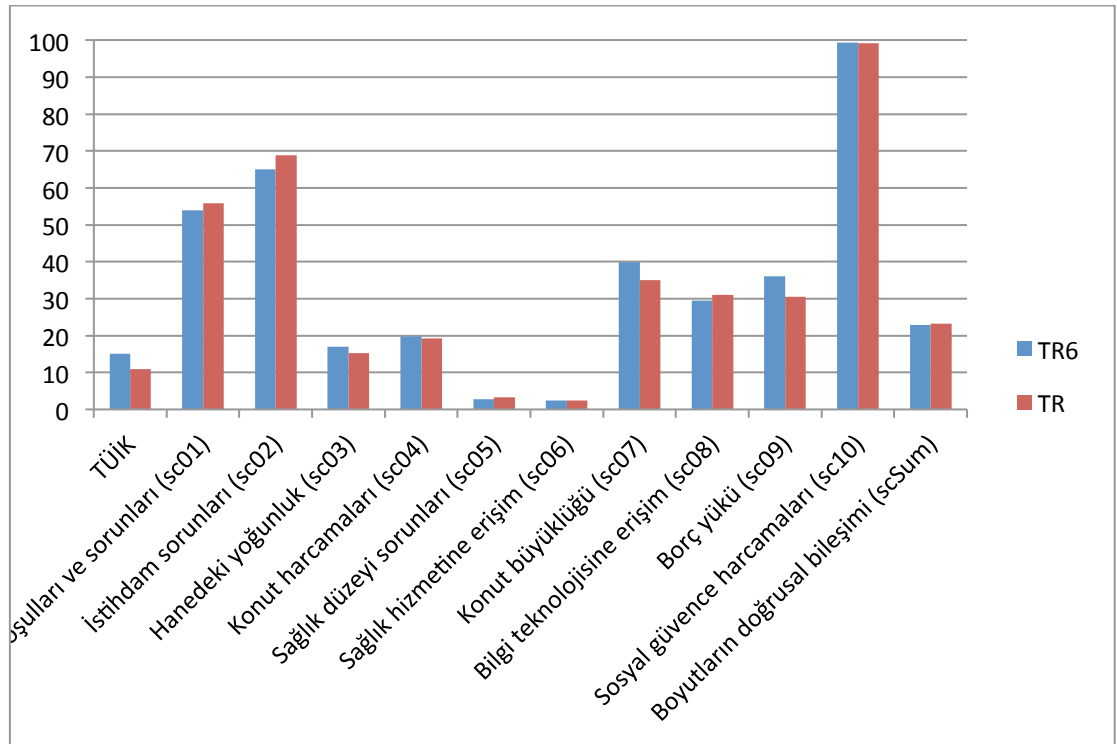

Şekil 5.22 : TR5 Bölgesi

TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TR5 bölgesinde yoksulların nüfusa oranı Türkiye ortalamasının altında olmakla birlikte, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre TR5 bölgesinde istihdam sorunları ve hanedeki yoğunluk düzeyi ve konut büyüklüğü boyutlarında Türkiye ortalamasının üzerindedir. İş koşulları ve sorunları, bilgi teknolojisine erişim ve borç yükü boyutlarından Türkiye ortalamasından daha avantajlı olduğu gözlenmektedir.

Bu sonuçlara göre TR5 bölgesinde hanehalkı yoğunluk düzeyi ve konut büyüklüğü gibi barınmaya ilişkin göstergelerde iyileşme sağlanması öncelikli bir konu olarak belirmektedir.

TR6: Akdeniz (Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)

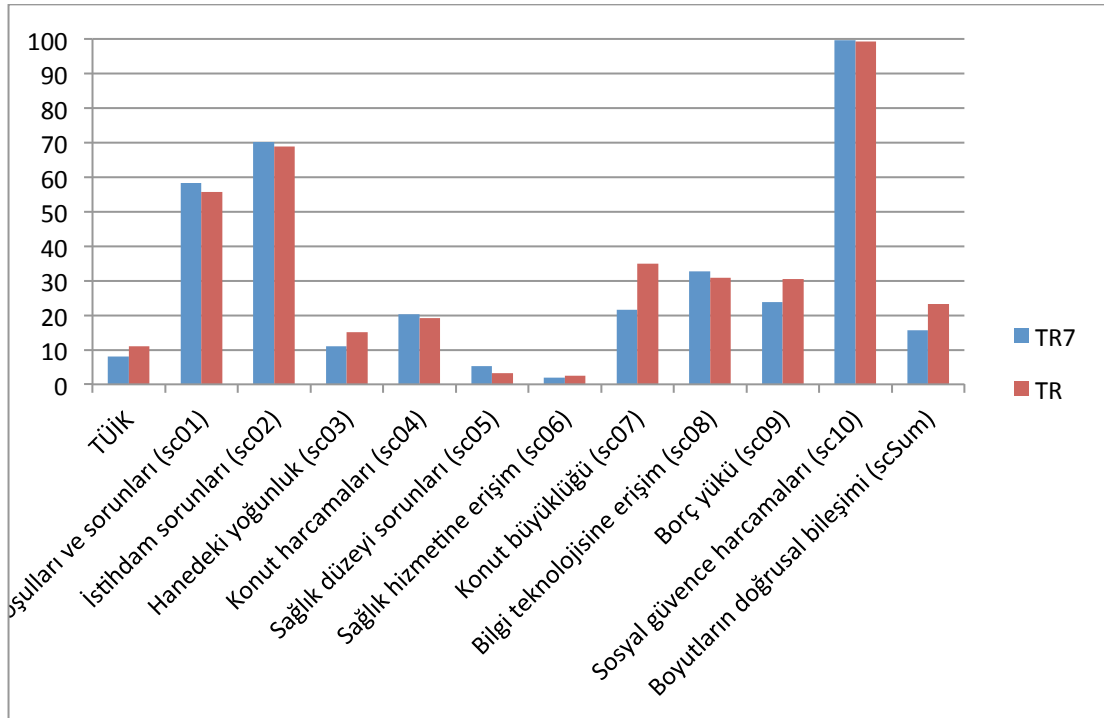
Şekil 5.23 : TR6 Bölgesi

TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TR6 bölgesinde yoksulların nüfusa oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu, buna karşın ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre ise

TR6 bölgesinde yoksulların nüfusa oranının iş koşulları ve sorunları, istihdam sorunları, bilgi teknolojisine erişim boyutlarında Türkiye değerlerinden daha avantajlı konumda olduğu gözlenmektedir.

Bu sonuçlara göre TR6 bölgesinde hanehalkı büyüklüğü, konut harcamaları ve konut büyüklüğü gibi konutla ilgili göstergelere odaklanmış bir yaklaşım yoksulluğun azaltılmasında etkili olabilir.

TR7: Orta Anadolu (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat)

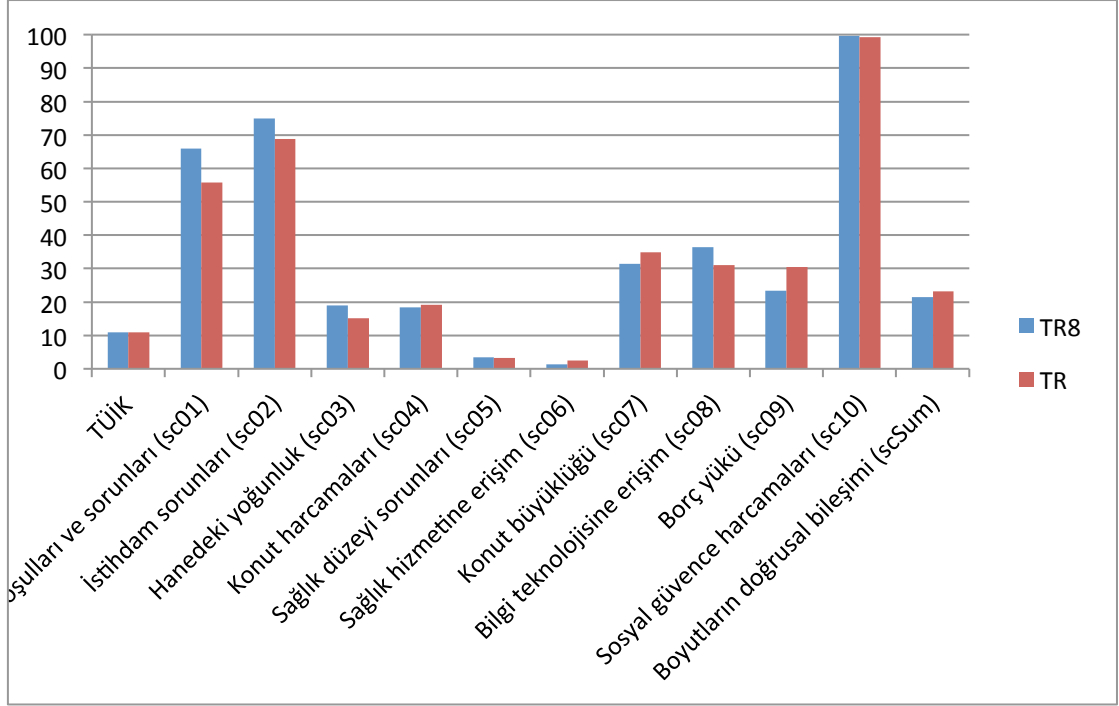

Şekil 5.24 : TR7 Bölgesi

TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TR7 bölgesinde yoksulların nüfusa oranı Türkiye ortalamasından düşük olmakla birlikte, ayrıştırmış analiz sonuçlarına göre TR7 bölgesinde iş koşulları ve sorunları, istihdam sorunları, konut harcamaları, sağlık düzeyi sorunları ve bilgi teknolojisine erişim bakımından dezavantajlı durumdaki nüfusun oranı Türkiye ortalamasından yüksektir.

Bu sonuçlara göre TR7 bölgesinde yoksulluğun azaltılması için alınacak önlemlerde istihdam, konut ve sağlık boyutlarına öncelik verilmesi düşünülmelidir.

TR8: Batı Karadeniz (Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)

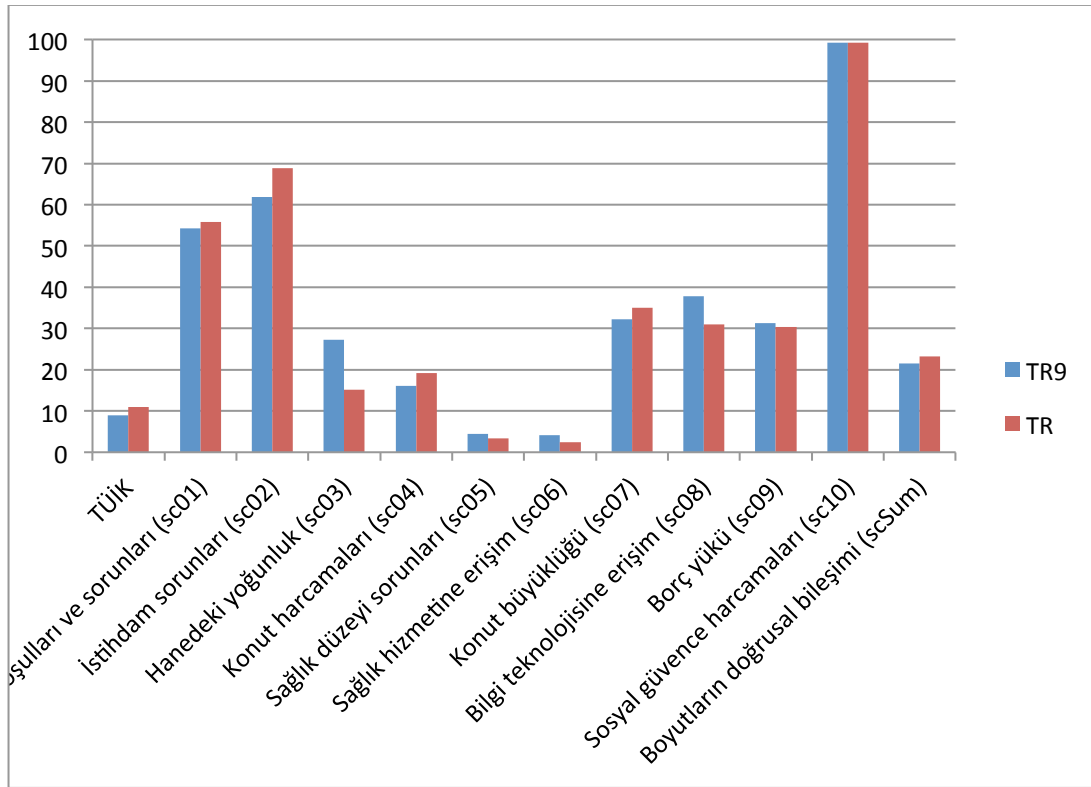

Şekil 5.25 : TR8 Bölgesi

TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TR8 bölgesinde yoksulların nüfusa oranının Türkiye ortalamasına yakın ya da eşit olmasına karşın, ayrıştırmış analiz sonuçlarına göre TR8 bölgesinde iş koşulları ve sorunları, istihdam sorunları, hanedeki yoğunluk, sağlık düzeyi ve bilgi teknolojilerine erişim bakımından dezavantajlı durumdaki nüfusun oranı Türkiye ortalamasından yüksektir.

Bu sonuçlara göre bu bölgede yoksulluğun azaltılması ile ilgili adımların istihdam, hanedeki yoğunluk, sağlık düzeyi ve bilgi teknolojilerine erişim göstergelerinde iyileşmeyi amaçlayan çok boyutlu yaklaşımlara dayandırılması yararlı olabilir.

TR9: Doğu Karadeniz (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)

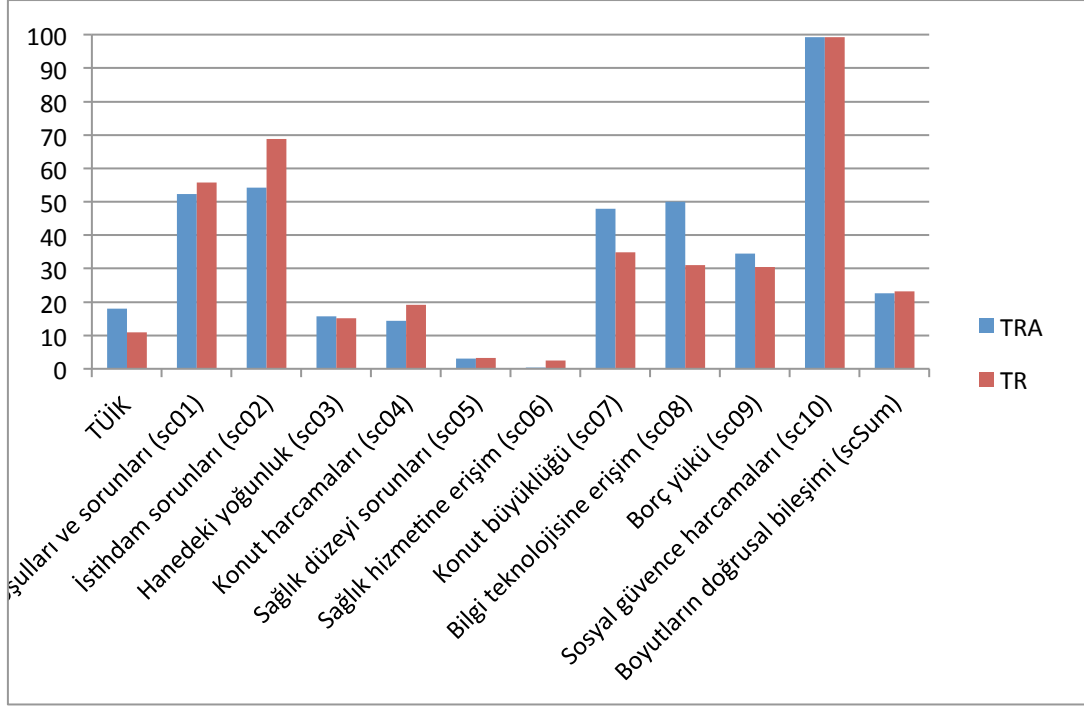

Şekil 5.26 : TR9 Bölgesi

TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TR9 bölgesinde yoksulların nüfusa oranının Türkiye ortalamasının altında olmakla birlikte, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre TR9 bölgesinde yoksulların nüfusa oranının hanedeki yoğunluk, sağlık düzeyi, sağlık hizmetlerine erişim, bilgi teknolojilerine erişim ve borç yükü bakımından Türkiye ortalamasından yüksek olduğu gözlenmektedir.

TR9 bölgesinde yoksulluğun azaltılması ile ilgili çalışmaların sağlıkla ilgili göstergelerin iyileştirilmesine öncelik vermesinde ve hanedeki yoğunluk, bilgi teknolojilerine erişim ve borç yükü ile ilgili göstergeleri iyileştirmeyi hedeflemesinde yarar olabilir.

TRA: Kuzeydoğu Anadolu (Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)

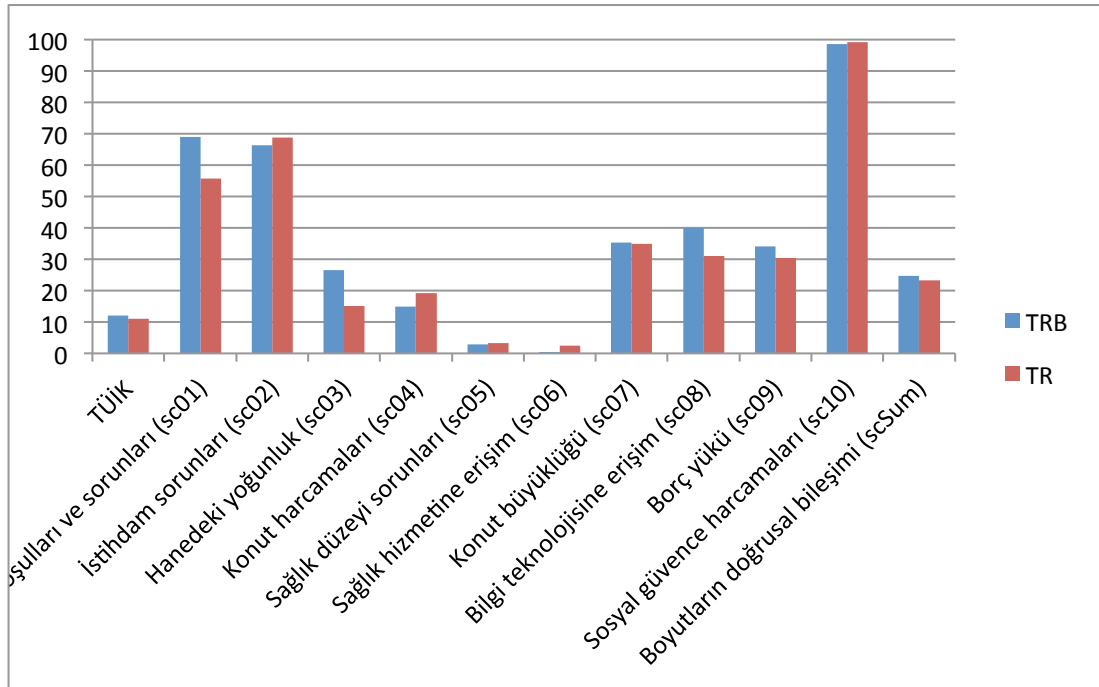
Şekil 5.27 : TRA Bölgesi

TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TRA bölgesinde yoksulların nüfusa oranının Türkiye ortalamasından yüksek olduğu, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre de TRA bölgesinde hanedeki yoğunluk, konut büyüklüğü, bilgi teknolojilerine erişim ve borç yükü bakımından dezavantajlı durumdaki nüfusun oranı Türkiye ortalamasından yüksek olduğu gözlenmektedir. İş koşulları ve istihdam sorunları, konut harcamaları boyutunda bölgedeki yoksul nüfusun Türkiye ortalamasına göre daha az dezavantajlı olduğu görülmektedir.

TRA bölgesinde yoksulların nüfusa oranı, Türkiye ortalamasından yüksektir. Bölgede,

TRA bölgesinde yoksulluğun hafifletilmesi için hanedeki yoğunluk ve konut büyüklüğü ile ilgili göstergelerin yanı sıra bilgi teknolojilerine erişim ve borç yükü ile ilgili göstergelerin iyileştirilmesi için çok boyutlu yaklaşımlar benimsenmesi uygun olabilir.

TRB: Ortadoğu Anadolu (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkâri)

Şekil 5.28 : TRB Bölgesi

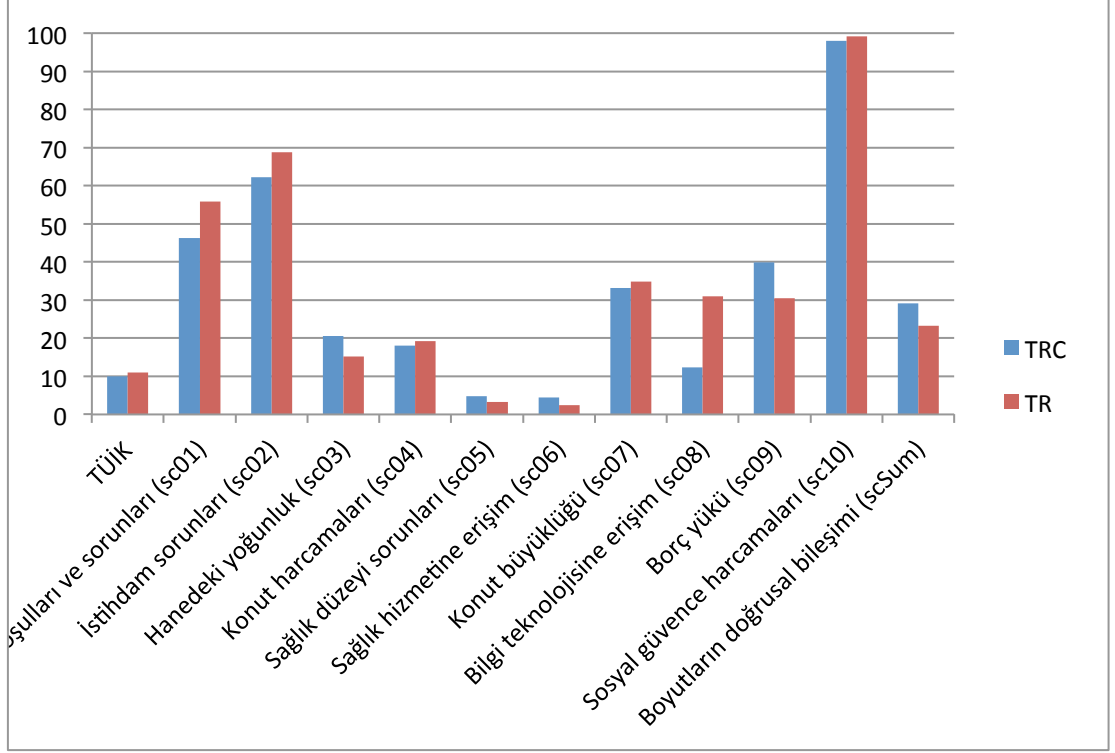
TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TRB bölgesinde yoksulların nüfusa oranının Türkiye ortalamasından yüksek olduğu, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre TRB bölgesinde istihdam sorunları ve konut harcamaları açısından yoksul nüfusun oranının Türkiye ortalamasının altında olduğu gözlenmektedir. İş koşulları ve sorunları, hanedeki yoğunluk, sağlık düzeyi sorunları ve bilgi teknolojilerine erişim bakımından ise dezavantajlı durumdaki nüfusun oranı Türkiye ortalamasından yüksektir.

TRB bölgesinde yoksulluğun hafifletilmesi için atılacak adımlarda istihdam ve konuta ilişkin göstergelerin yanı sıra bilgi teknolojilerine erişim ve borç yükü ile ilgili göstergelerin iyileştirilmesine öncelik verilmesinde yarar olabilir.

TRC: Güneydoğu Anadolu (Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)

TÜİK'in gelir ve tüketim harcamalarını esas alarak gerçekleştirdiği hesaplamalar, aynı veri seti kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; TÜİK'in hesaplamasına göre TRC bölgesinde yoksulların nüfusa oranının Türkiye ortalamasının altında olduğu, buna karşın ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre

TRC bölgesinde hanedeki yoğunluk, sağlık düzeyi ve sorunları, sağlık hizmetlerine erişim ve borç yükü bakımından dezavantajlı durumdaki nüfusun oranı Türkiye ortalamasından yüksek olduğu gözlenmektedir. TRC bölgesinde bilgi teknolojilerine erişim boyutundaki yoksulluk Türkiye ortalamasının altında olması dikkat çekicidir.

Şekil 5.29 : TRC Bölgesi

TRC bölgesinde yoksulluğun hafifletilmesi ile ilgili çabalarda sağlıkla ilgili göstergelerin iyileştirilmesine öncelik verilmesi düşünülmelidir. Bunun yanı sıra hanedeki yoğunluk ve borç yükü ile ilgili göstergelerin iyileştirilmesi için de önlemler geliştirilmelidir.

5.8.2 Boyutsal Ayırışma

Yoksulların belirlenmesi için saptanan boyutların bölgelerarası karşılaştırılması belirli bir boyutta iyileştirmelere en fazla ihtiyaç duyan bölgelerin belirlenmesi açısından işlevsel olabilir. Böylece belirli boyutlardaki iyileştirmeler için hangi bölgelerin öncelik taşıdığına karar vermek olanaklı olabilecektir.

Boyutların bölgelerarası karşılaştırmaları yoksul olarak tanımlanan grupların farklı boyutlar açısından yoksul olma durumunun açıklanmasında da işlevsel olabilir.

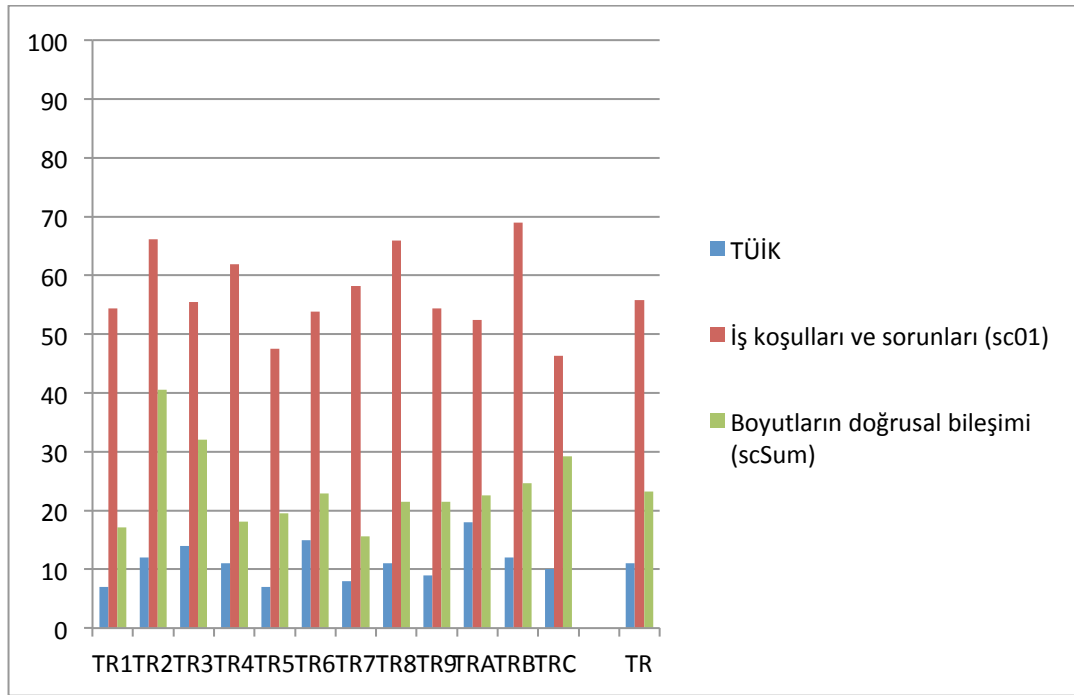
Örneğin nicelik olarak aynı yoksulluk durumunu paylaşır gibi görünen iki bölge arasında nitelik olarak farklı yoksulluk durumlarının varlığını saptamak olanaklıdır.

Boyutların doğrusal bileşimleri ile boyutların karşılaştırmaları da, yoksulluğun tek bir değişken veya tek bir göstergeyle açıklanmasının güçlüklerine dikkat çeken niteliktedir.

Boyutların ayrıştırılması sırasında yukarıda belirtilen farklara değinilmeye çalışılmıştır.

İş koşulları ve sorunları açısından

TÜİK'in bölgelere göre yaptığı hesaplamalarda en yoksul üç bölge TR3-Ege, TR6-Akdeniz ve TRA-Kuzey Doğu Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre iş koşulları açısından dezavantajlı kesimin nüfus oranlarının en yüksek olduğu bölgeler TR2-Batı Marmara, TR4-Doğu Marmara, TR7-Orta Anadolu ve TRB-Ortadoğu Anadolu'dur.

Şekil 5.30 : İş koşulları ve sorunları

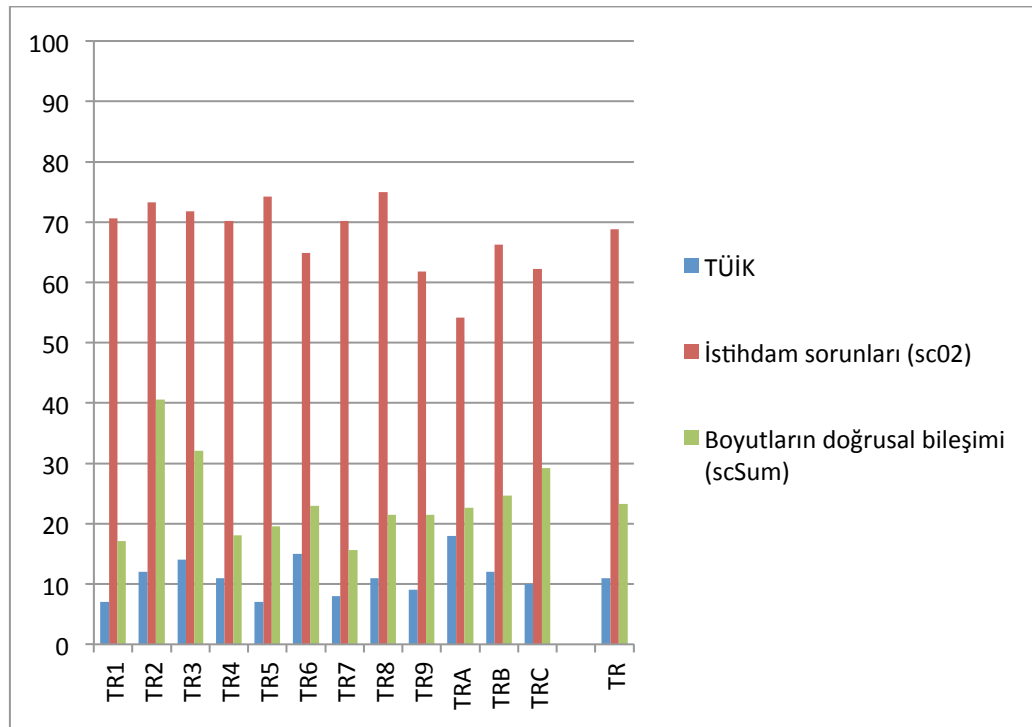
TÜİK hesaplamalarına göre yoksulluğun en düşük olduğu üç bölge TR1- İstanbul, TR5-Batı Anadolu ve TR7-Orta Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre iş koşulları açısından dezavantajlı kesimin nüfus oranlarını en düşük olduğu bölgeler TÜİK hesaplamalarına göre yoksulluğun düşük olduğu TR5-Batı Anadolu ile TRC-Güneydoğu Anadolu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu sonuçlar iş koşulları ve sorunlarına ilişkin politikalar için öncelikli uygulama alanlarının TR2-Batı Marmara, TR4-Doğu Marmara, TR7-Orta Anadolu ve TRB-Ortadoğu Anadolu olarak belirlenmesi, yoksulluğun hafifletilmesine olduğu kadar bölgelerarası farklılıkların azaltılmasına da hizmet edebilir.

Boyutların doğrusal bileşimine bakıldığında TR8-Batı Karadeniz ve TR 9'da yoksul kesimin nüfusa oranı aynı olmakla birlikte, TR8-Batı Karadeniz'de iş koşulları ve sorunları bakımından dezavantajlı durumdaki nüfusun oranı TR9-Doğu Karadeniz'le karşılaştırıldığında % 12 oranında yüksektir. Benzer bir fark TR1-İstanbul ve TR 4 arasında da gözlenmektedir. TR 4, TR1-İstanbul'a göre daha yüksek bir nüfus oranına sahiptir.

TRC-Güneydoğu Anadolu'da yoksul kesimin nüfusa oranı TRB-Ortadoğu Anadolu, TRA-Kuzeydoğu Anadolu, TR9-Doğu Karadeniz, TR8-Batı Karadeniz, TR 6, TR 5, TR4-Doğu Marmara ve TR1-İstanbul'dan yüksek olmasına rağmen iş koşulları ve sorunlarına ilişkin dezavantajlı durumdaki nüfusun oranının bu bölgelerin tümünden daha düşük olması, yoksulluğun tek bir değişken, hatta tek bir boyutla açıklanmasının güçlüğünü gösteren bir başka örnektir.

İstihdam sorunları açısından

Şekil 5.31 : İstihdam sorunları

TÜİK'in bölgelere göre yaptığı hesaplamalarda en yoksul üç bölge TR3-Ege, TR6-Akdeniz ve TRA-Kuzey Doğu Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre istihdam sorunları açısından dezavantajlı kesimlerin nüfus oranlarının en yüksek olduğu bölgeler TÜİK hesaplamalarına göre yoksulluğun en düşük görüldüğü TR1-İstanbul'u da kapsayacak biçimde TR2-Batı Marmara, TR3-Ege, TR4-Doğu Marmara, TR5-Batı Anadolu, TR7-Orta Anadolu'dur.

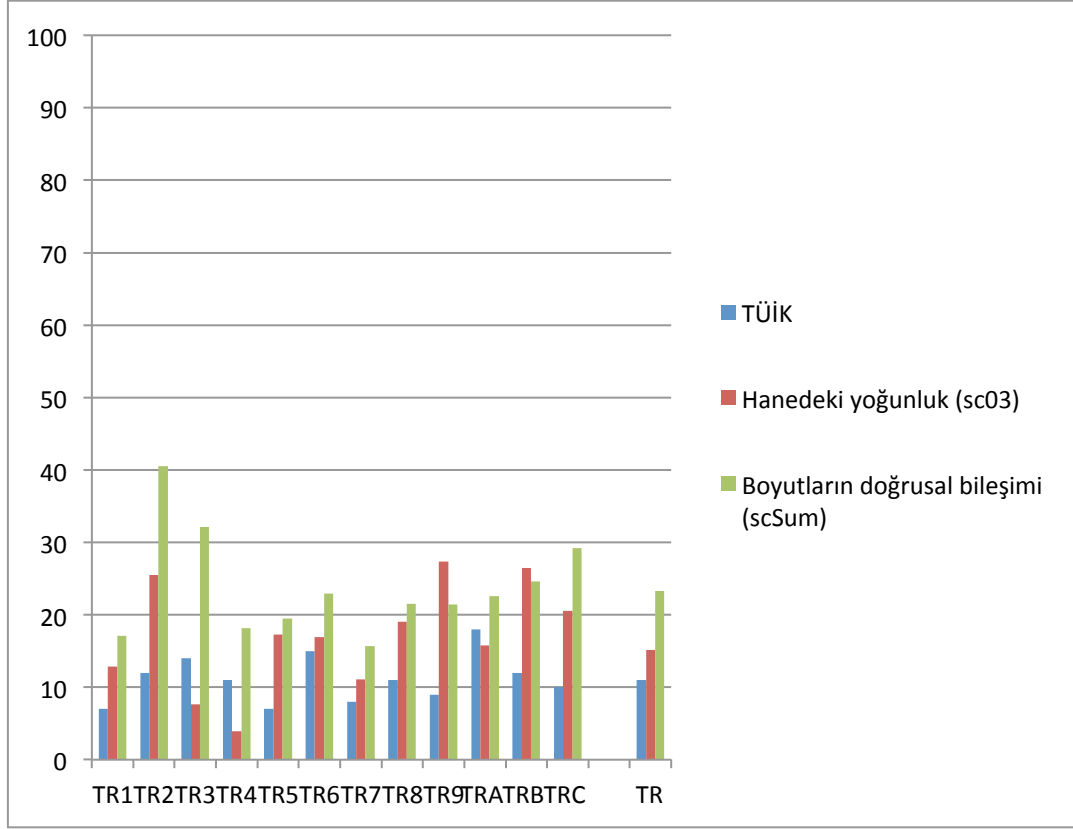
TÜİK hesaplamalarına göre yoksulluğun en düşük olduğu üç bölge TR1- İstanbul, TR5-Batı Anadolu ve TR7-Orta Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre istihdam sorunları açısından dezavantajlı kesimin nüfus oranlarının en düşük olduğu bölge TÜİK hesaplamalarında en yoksul bölgeler arasında yer alan TRA-Kuzeydoğu Anadolu olarak ortaya çıkmaktadır.

Boyutların doğrusal bileşimine bakıldığında TRA-Kuzeydoğu Anadolu ve TR6-Akdeniz'de yoksul kesimin nüfusa oranı aynı olmakla birlikte, TR6-Akdeniz'de istihdam sorunları bakımından dezavantajlı durumdaki nüfus oranları TRA-Kuzeydoğu Anadolu'daki orandan % 11 oranında yüksektir. Benzer bir fark TR8-Batı Karadeniz ve TR9-Doğu Karadeniz arasında da gözlenmektedir. TR8-Batı Karadeniz, TR9-Doğu Karadeniz'e göre daha yüksek bir nüfus oranına sahiptir.

TR2-Batı Marmara, TR3-Ege ve TRC-Güneydoğu Anadolu'da yoksul kesimin nüfusa oranları TR5-Batı Anadolu ve TR8-Batı Karadeniz'den yüksek olmasına rağmen bu üç bölgenin istihdam sorunlarına ilişkin dezavantajlı kesimlerinin nüfusa oranları diğer iki bölgeden daha düşüktür.

Hanedeki yoğunluk düzeyi açısından

TÜİK'in bölgelere göre yaptığı hesaplamalarda en yoksul üç bölge TR3-Ege, TR6-Akdeniz ve TRA-Kuzey Doğu Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre Hanedeki yoğunluk düzeyi açısından dezavantajlı kesimlerin nüfusa oranlarının en yüksek olduğu bölgeler TR2-Batı Marmara, TR9-Doğu Karadeniz ve TRB-Ortadoğu Anadolu'dur.

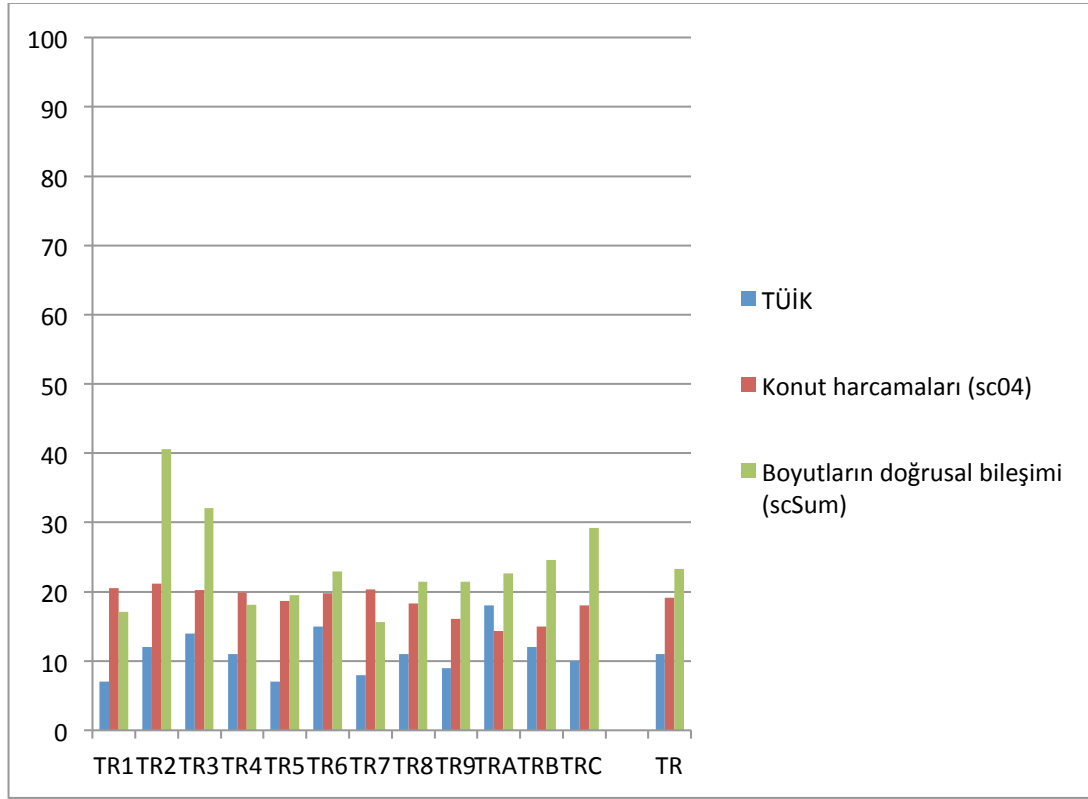
Şekil 5.32 : Hanedeki yoğunluk düzeyi

TÜİK hesaplamalarına göre yüksullüğün en düşük olduğu üç bölge TR1- İstanbul, TR5-Batı Anadolu ve TR7-Orta Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre hanedeki yoğunluk boyutunda devazantajlı kesimin nüfus oranlarının en düşük olduğu bölgeler TR4-Doğu Marmara ile TÜİK hesaplamalarında en yoksul bölgeler arasında yer alan TR3-Ege'dir.

Boyutların doğrusal bileşimine bakıldığında TR9-Doğu Karadeniz ve TR8-Batı Karadeniz'de yoksul kesimin nüfusa oranı aynı olmakla birlikte, TR9-Doğu Karadeniz'in hanedeki yoğunluk düzeyi bakımında dezavantajlı durumdaki nüfus oranları TR8-Batı Karadeniz'den % 8 oranında yüksektir. Boyutların doğrusal bileşimi farklı olmasına rağmen hanedeki yoğunluk düzeyi bakımından aynı nüfus oranlarının gözlemlendiği iki bölge TR5-Batı Anadolu ve TR6-Akdeniz'dir.

Hanedeki yoğunluk düzeyi bakımından dikkate değer bir bulgu, TR9-Doğu Karadeniz ve TRB-Ortadoğu Anadolu'nun hanedeki yoğunluk düzeyi bakımından dezavantajlı durumdaki nüfus oranlarının bu bölgelerdeki yoksul nüfus oranlarından yüksek olmasıdır.

Konut harcamaları açısından

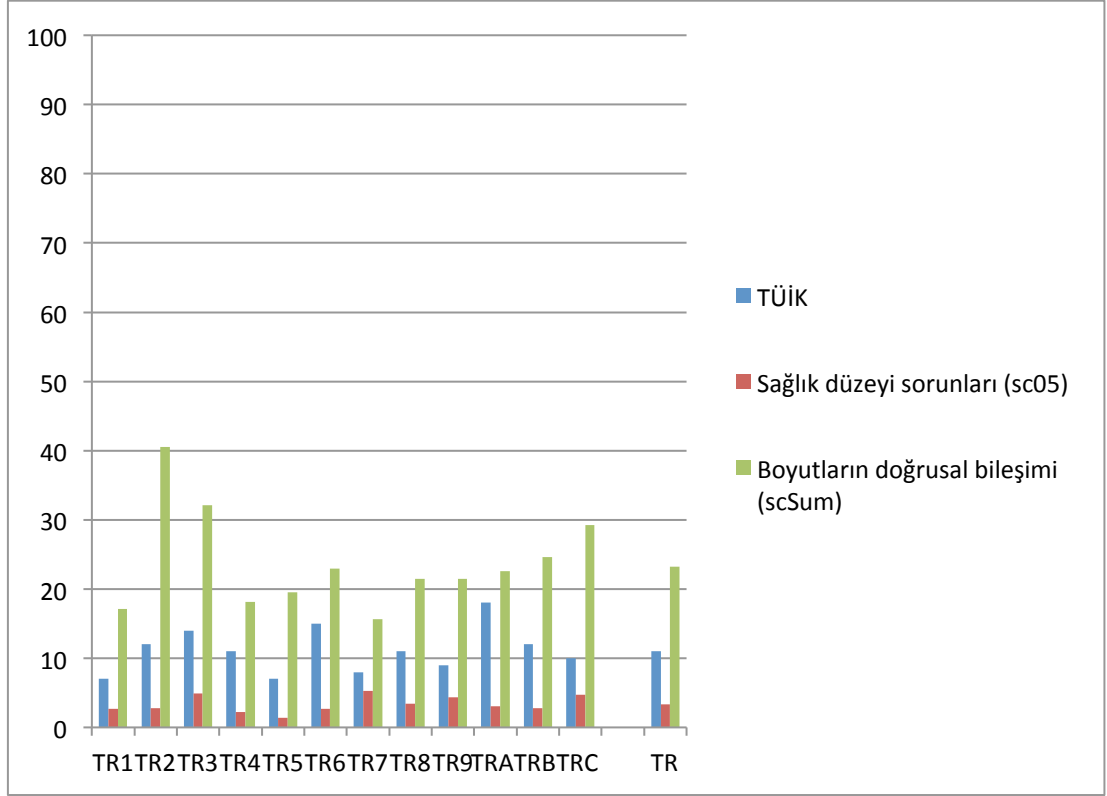
Şekil 5.33 : Konut harcamaları

TÜİK'in bölgelere göre yaptığı hesaplamalarda en yoksul üç bölge TR3-Ege, TR6-Akdeniz ve TRA-Kuzey Doğu Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre konut harcamaları açısından dezavantajlı kesimlerin nüfusa oranının TÜİK hesaplamalarından bağımsız olarak bütün bölgelerde yüksek olduğu görülmektedir.

TÜİK hesaplamalarına göre yoksulluğun en düşük olduğu üç bölge TR1- İstanbul, TR5-Batı Anadolu ve TR7-Orta Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre konut harcamaları açısından dezavantajlı kesimlerin nüfus oranlarına bakıldığında TR9-Doğu Karadeniz, TRA-Kuzeydoğu Anadolu ve TRB-Ortadoğu Anadolu'nun diğer bölgelerden daha avantajlı oranlarına sahip olduğu gözlenmektedir.

Konut harcamaları bakımından dikkate değer bir bulgu, TR1-İstanbul, TR4-Doğu Marmara ve TR7-Orta Anadolu'da konut harcamaları açısından dezavantajlı durumdaki nüfus oranlarının bu bölgelerdeki yoksul nüfus oranlarından yüksek olmasıdır.

Sağlık düzeyi

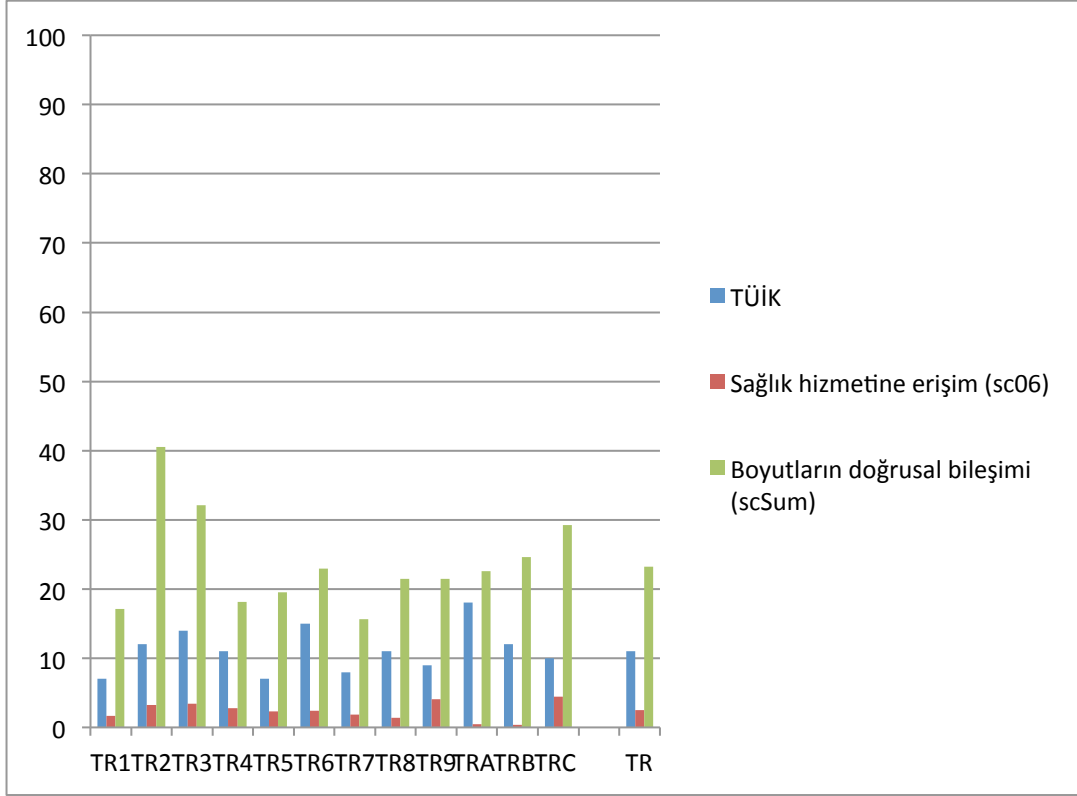

Şekil 5.34 : Sağlık düzeyi sorunları

Bölgelerdeki yoksul nüfus oranları ne olursa olsun, bütün bölgelerde sağlık düzeyi (akut hastalık düzeyi, kronik hastalık düzeyi, genel sağlık durumu) açısından dezavantajlı kesimlerin nüfus oranları yüzde 5'i geçmemektedir. Bu boyutun yoksulluğun açıklanması için önemli ölçüde ayrıştırıcı bir etkisi olmadığı gözlenmektedir.

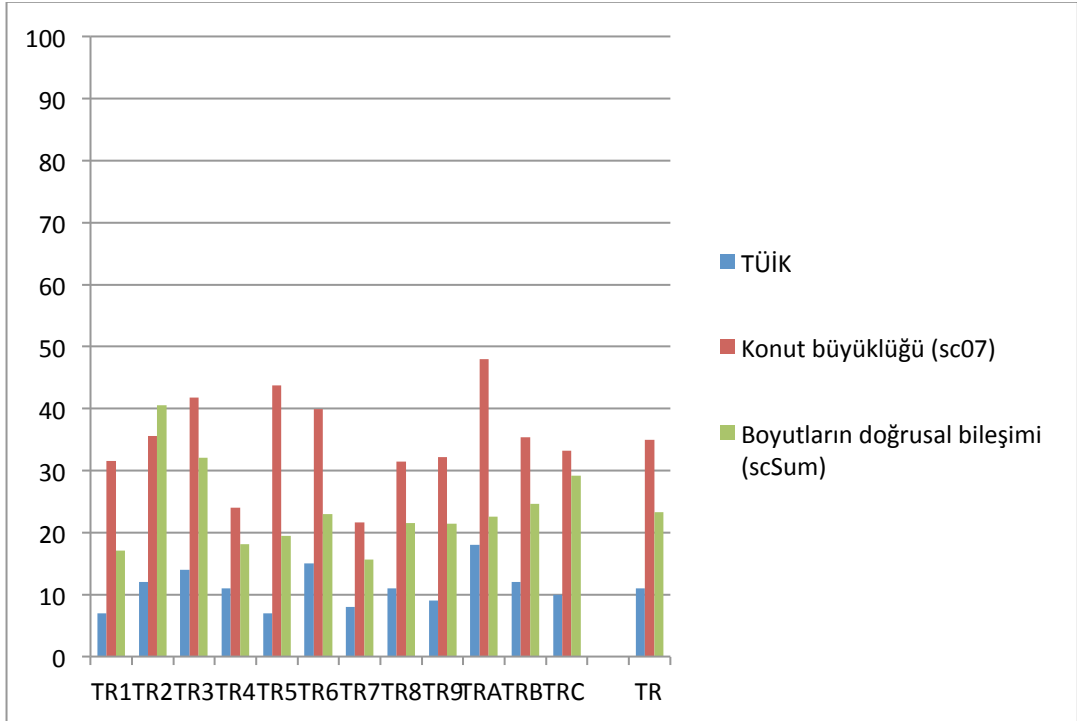
Sağlık hizmetine erişim

Bölgelerdeki yoksul nüfus oranları ne olursa olsun, bütün bölgelerde sağlık düzeyi açısından dezavantajlı kesimlerin nüfus oranları yüzde 4'ü geçmemektedir. Bu boyutun yoksulluğun açıklanması için önemli ölçüde ayrıştırıcı bir etkisi olmadığı gözlenmektedir.

Şekil 5.35 : Sağlık hizmetine erişim

Konut büyüklüğü açısından

Şekil 5.36 : Konut büyüklüğü

TÜİK'in bölgelere göre yaptığı hesaplamalarda en yoksul üç bölge TR3-Ege, TR6-Akdeniz ve TRA-Kuzey Doğu Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre

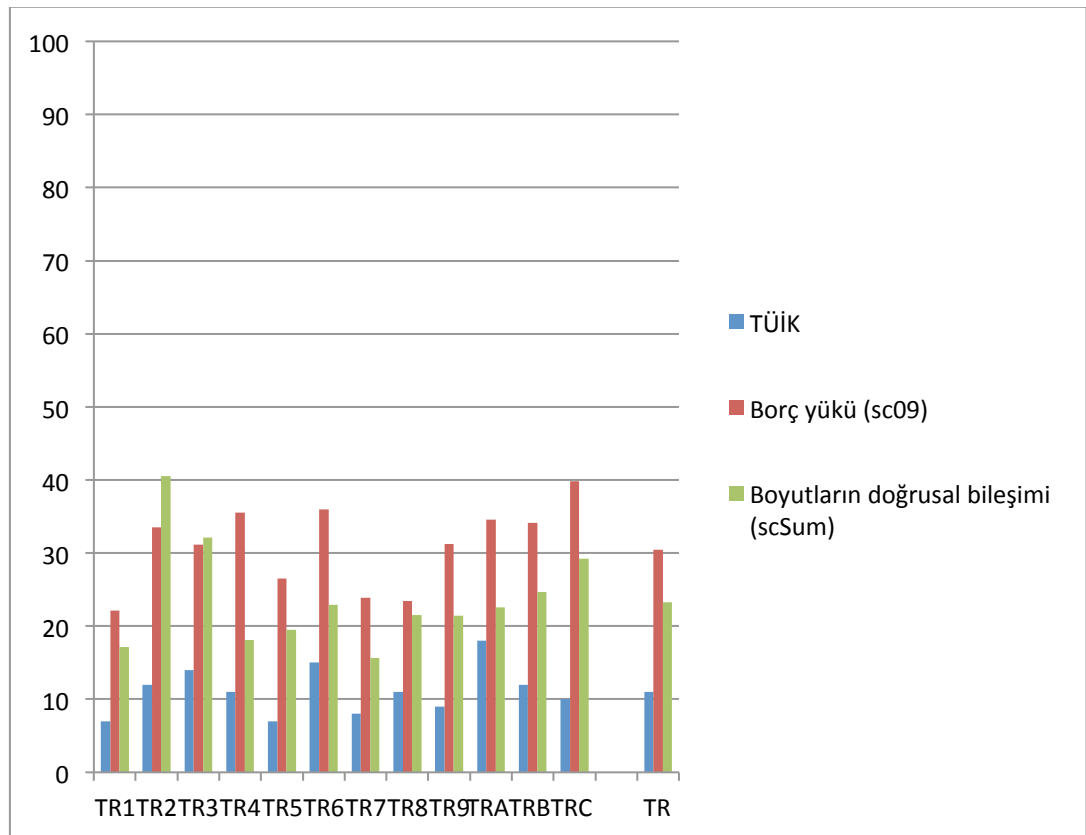
konut büyüklüğü açısından dezavantajlı kesimin nüfus oranlarının en yüksek olduğu bölgeler TRA-Kuzey Doğu Anadolu, TR5-Batı Anadolu, TR3-Ege, TR6-Akdeniz'dir.

TÜİK hesaplamalarına göre yoksulluğun en düşük olduğu üç bölge TR1- İstanbul, TR5-Batı Anadolu ve TR7-Orta Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre konut büyüklüğü açısından devazantajlı kesimin nüfus oranlarının en düşük olduğu bölgeler TR4-Doğu Marmara ve TR7-Orta Anadolu'dur.

Boyutların doğrusal bileşimine bakıldığında TR1-İstanbul ve TR4-Doğu Marmara'da yoksul kesimin nüfusa oranı aynı olmakla birlikte, TR1-İstanbul'da konut büyüklüğü bakımından dezavantajlı durumdaki nüfus oranları TR4-Doğu Marmara'dan % 8 oranında yüksektir.

Konut harcamaları bakımından dikkate değer bir bulgu TR2-Batı Marmara'da boyutların doğrusal bileşimi bakımından yoksul kesimin nüfusa oranının konut harcamaları bakımından dezavantajlı kesimlerin nüfusa oranından yüksek olmasıdır.

Borç yükü açısından

Şekil 5.37 : Borç yükü

TÜİK'in bölgelere göre yaptığı hesaplamalarda en yoksul üç bölge TR3-Ege, TR6-Akdeniz ve TRA-Kuzey Doğu Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre borç yükü açısından dezavantajlı kesimin nüfus oranlarının en yüksek olduğu bölgeler TR2-Batı Marmara, TR4-Doğu Marmara, TR6-Akdeniz, TRA-Kuzeydoğu Anadolu, TRB-Ortadoğu Anadolu ve TRC-Güneydoğu Anadolu'dur.

TÜİK hesaplamalarına göre yoksulluğun en düşük olduğu üç bölge TR1- İstanbul, TR5-Batı Anadolu ve TR7-Orta Anadolu iken, ayrıştırılmış analiz sonuçlarına göre iş koşulları açısından dezavantajlı kesimin nüfus oranlarının en düşük olduğu bölgeler TR1-İstanbul, TR7-Orta Anadolu, ve TR8-Batı Karadeniz'dir

Boyutların doğrusal bileşimine bakıldığında TR8-Batı Karadeniz ve TR9-Doğu Karadeniz'de yoksul kesimin nüfusa oranı aynı olmakla birlikte, TR 9'un borç yükü açısından dezavantajlı durumdaki nüfus oranları TR8-Batı Karadeniz'den % 8 oranında yüksektir. Benzer bir fark TR1-İstanbul ve TR4-Doğu Marmara arasında da gözlenmektedir. TR4-Doğu Marmara, TR1-İstanbul'a göre % 14oranında daha yüksek bir nüfus oranına sahiptir.

5.8.3 Niceliksel Ayırıştırma

Çizelge 5.10'da bölgelere ve boyutlara göre az, orta ve çok yoksul olarak gruplanan nüfus, farklı düzeylerdeki yoksul nüfusun bölge içindeki yoksul nüfusa oranı olarak gösterilmiştir. Çizelgede turuncu renk ile işaretlenmiş alanlar ortalama değeri, kırmızı ile işaretlenmiş alanlar ise ortalamanın üstündeki nüfus oranlarını göstermektedir.

Çizelge 5.10 : Yoksulluğun boyutları ve derinliğine göre bölgeler.

		İş koşulları ve sorunları (sc01)	İstihdam sorunları (sc02)	Hanedeki yoğunluk (sc03)	Konut harcamaları (sc04)	Sağlık düzeyi sorunları (sc05)	Sağlık hizmetine erişim (sc06)	Konut büyüklüğü (sc07)	Bilgi teknolojilerine erişim (sc08)	Borç yükü (sc09)	Sosyal güvence harcamaları (sc10)
TR1	Çok	50	54	15	56	3	5	58	54	58	100
TR2-Batı Marmara	Çok	67	71	7	37	5	4	54	43	51	100
TR3-Ege	Çok	60	77	10	42	6	5	52	41	52	100
TR4	Çok	50	67	4	64	7	7	45	37	65	100
TR5	Çok	59	70	15	47	1	8	31	35	50	100
TR6	Çok	47	57	8	45	4	6	60	35	70	99
TR7	Çok	57	70	7	59	7	7	50	44	63	98
TR8	Çok	65	72	29	45	3	4	48	48	54	100
TR9	Çok	51	67	9	40	7	9	41	53	57	100
TRA	Çok	60	78	21	44	4	2	61	59	73	99
TRB	Çok	77	84	34	36	1	1	47	52	70	99
TRC	Çok	54	68	33	37	4	7	60	19	68	100
Ortalama	Çok	58	70	16	46	4	5	51	43	61	99

Çizelge 5.11 : (Devam) Yoksulluğun boyutları ve derinliğine göre bölgeler.

TR1	Orta	44	40	80	16	82	16	42	35	30	0
TR2-Batı Marmara	Orta	26	28	76	7	79	20	46	51	37	0
TR3-Ege	Orta	27	22	78	9	85	18	46	53	32	0
TR4	Orta	35	29	89	7	80	29	55	55	27	0
TR5	Orta	29	27	81	15	85	24	64	63	37	0
TR6	Orta	45	40	85	6	82	36	40	60	18	1
TR7	Orta	28	30	88	0	80	22	50	51	27	2
TR8	Orta	30	27	68	3	84	24	44	50	35	0
TR9	Orta	33	31	83	3	82	31	55	43	30	0
TRA	Orta	33	20	78	2	82	12	38	39	20	1
TRB	Orta	19	15	65	3	92	21	51	47	15	1
TRC	Orta	41	31	65	1	91	30	39	79	17	0
Ortalama	Orta	33	28	78	6	84	24	47	52	27	1
TR1	Az	6	6	5	28	15	79	0	11	12	0
TR2-Batı Marmara	Az	8	2	17	57	15	76	0	6	11	0
TR3-Ege	Az	13	1	12	49	9	77	2	6	16	0
TR4	Az	14	4	7	29	13	64	0	7	9	0
TR5	Az	12	2	4	38	14	67	6	2	13	0
TR6	Az	9	3	7	48	15	57	0	5	12	0
TR7	Az	15	0	5	41	13	71	0	5	10	0
TR8	Az	4	1	3	52	13	72	8	3	11	0
TR9	Az	16	2	8	58	11	60	4	4	13	0
TRA	Az	7	2	2	54	15	86	1	2	7	0
TRB	Az	3	1	1	62	7	78	2	2	15	0
TRC	Az	6	0	2	62	5	63	1	2	15	0
Ortalama	Az	9	2	6	48	12	71	2	5	12	0

Böyle bir ayırım ile yoksulluk durumlarının hangi boyutta hangi düzeyde olduğu belirlenebilmekte, yoksul olarak nitelendirilen grupların ne anlamda, ne kadar yoksul olduğunun ayrıştırılmasına olanak sağlamaktadır. Böylece ülke ve bölge ölçeğinde sorunların görece önceliklerinin saptanması kolaylaşmaktadır.

2. Düzey Ayırıştırma: Yoksullar Arasındaki Farklar

Yoksulluğun tabakalandırılmadığı daha önceki analizlerde bir boyut açısından en yüksek değerleri alan bir bölge, tabakalandırma sonucunda, söz konusu boyut açısından yine yüksek bir değer sergilemekle birlikte başka bir bölgeye göre daha düşük bir oranda çok yoksul nüfus barındırıyor olabilmektedir. Örneğin istihdam sorunları boyutunda böyle bir durumla karşılaşmıştır. Çizelge 5.9'da bu boyutta en yüksek değeri TR8 almıştır. Ancak tabakalandırmadan sonra oluşturulan Çizelge 5.10'da bu boyutta yoksulluk düzeyinin oransal olarak en çok olduğu bölge TRB olmuştur.

Çizelge 5.10'a bakıldığında, bütün bölgelerde yoksul nüfusun % 50'sinden fazlasının istihdam sorunları, borç yükü, iş koşulları ve istihdam sorunları ve konut büyüklüğü açısından çok yoksul koşullarda bulunduğu gözlenmektedir.

Sorunun bütün bölgeler için benzer bir ağırlık sergilemekte oluşu, çok yoksul olarak nitelendirilebilecek grupların durumunu iyileştirmek için ulusal ölçekte politikalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu politikaların bölgesel program ve projelerle yaşama geçirilmesi yoluyla atılacak adımlarla istihdam sorunlarının hafifletilmesi, borç yükünün azaltılması ve konut büyüklüğü ile iyileştirmeler sağlanmasının mümkün olabileceği öngörülebilir.

Çizelge 5.10'a bakıldığında bütün bölgelerde yoksul nüfusun % 50'sinden fazlasının hanehalkı yoğunluğu, ve sağlık düzeyine ilişkin sorunlar, konut büyüklüğü ve bilgi teknolojilerine erişim boyutunda ortalama değer üzerinde orta yoksul koşullardan bulunduğu gözlenmektedir.

Sorunun bütün bölgeler için benzer bir ağırlık sergilemekte oluşu, orta derecede yoksul olarak nitelendirilebilecek grupların durumunu iyileştirmek için ulusal ölçekte politikalara ve bu bunları yaşama geçirecek program ve projelere ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir. Bu yolla hanehalkı yoğunluğunu azaltacak, konut büyüklüğünü artıracak önlemler ile sağlık sorunlarının azalmasına yardımcı olacak hizmet sunum modellerinin yoksulluk durumunun hafifletilmesinde etkili olabileceği öngörülebilir.

Çizelge 5.10'a bakıldığında bütün bölgelerde yoksul nüfusun % 50'sinden fazlasının sağlık hizmetine erişim boyutunda ortalama değer üzerinde az yoksul koşullarda bulunduğu gözlenmektedir. TR2-Batı Marmara, TR8, TR9, TRA, TRB ve TRC'de yoksul nüfusun % 50'sinden fazlası konut harcamaları açısından az yoksul grup içinde yer almaktadır

Bu sonuç, sağlık hizmetlerine erişim ve konut harcamaları açısından yaşanan sorunun yoksulluk düzeyinin düşük olduğunu düşündürmektedir. Bu durum ülke çapında bu konuda yapılacak bir çalışma ile bu sorunun diğer sorunlara göre çok daha az emek ve daha düşük bir maliyetle, çok daha hızlı çözülebileceğine işaret etmektedir. Sağlık hizmetlerine erişim ile ilgili durumun bütün bölgeler için geçerli olması, kullanılan değişkenlerden kaynaklanabileceği gibi, bu durumun açıklanabilmesi için daha ayrıntılı bir inceleme gerektiği de düşünülebilir.

Çalışmadaki 1. düzey ayrıştırma sonucunda elde edilen oransal dağılımlar boyutlar açısından genel bir bakış, Türkiye ortalamaları ile karşılaştırmalara ve bölgeleri birbiriyle karşılaştırmaya olanak vermek açısından yararlıdır. Ancak yüzde dağılımları sorunun büyüklüğü konusunda yeterli fikir vermeyebilir. Oransal olarak

aynı değerlere sahip iki bölgenin sorunun büyüklüğü açısından farklı anlamlar taşıdığından gözden kaçırılmasına da neden olabilecektir. Örneğin herhangi bir boyut açısından 10 milyon nüfuslu bir bölgedeki yoksul nüfusun % 10'u ile 1 milyon nüfuslu bir bölgedeki nüfusun % 10'nun sayısal karşılıkları konuya tanınacak önceliği, konunun ele alınışını, geliştirilecek çözümleri yakından ilgilendirecektir.

Bu ayrımın ortaya konabilmesi amacıyla 2. Düzey ayrıştırma oranlar yerine nüfus değerleri kullanılmıştır. Çalışmadaki 2. Düzey ayrıştırmanın sonucu olarak bölgelere ve boyutlara göre az, orta ve çok yoksul olarak gruplanan nüfus aşağıdaki haritalarda görülmektedir. Söz konusu nüfus büyüklüğünün ulusal ölçekte ne anlama geldiğinin algılanabilmesi için her yoksul kesimin Türkiye nüfusuna oranı kullanılmıştır. Böylece, her kesimin Türkiye nüfusunun ne kadarına karşılık geldiği kolayca görülebilmektedir.

Haritalarda, Türkiye nüfusunun % 1'inden az olan nüfus değerleri için (% 0 - % 0,35 için 0-250.000 kişi, % 0,35 - 0,70'i için 250.001-500.000 kişi ve % 0,70 - % 1' için 500.001-750.000 kişi olmak üzere) koyu yeşil ve tonları kullanılmıştır. Türkiye nüfusunun % 1'ine, % 2'sine, % 3'üne, % 4'üne ve % 5'ine denk gelen bölgeler için sırasıyla açık yeşilden kırmızıya doğru beş renk kullanılmıştır. Kırmızı renk ile gösterilen değer, Türkiye nüfusunun % 5'inden daha fazla sayıda yoksul nüfus olan bölgeleri göstermektedir.

Hanedekilerin iş koşulları ve sorunları

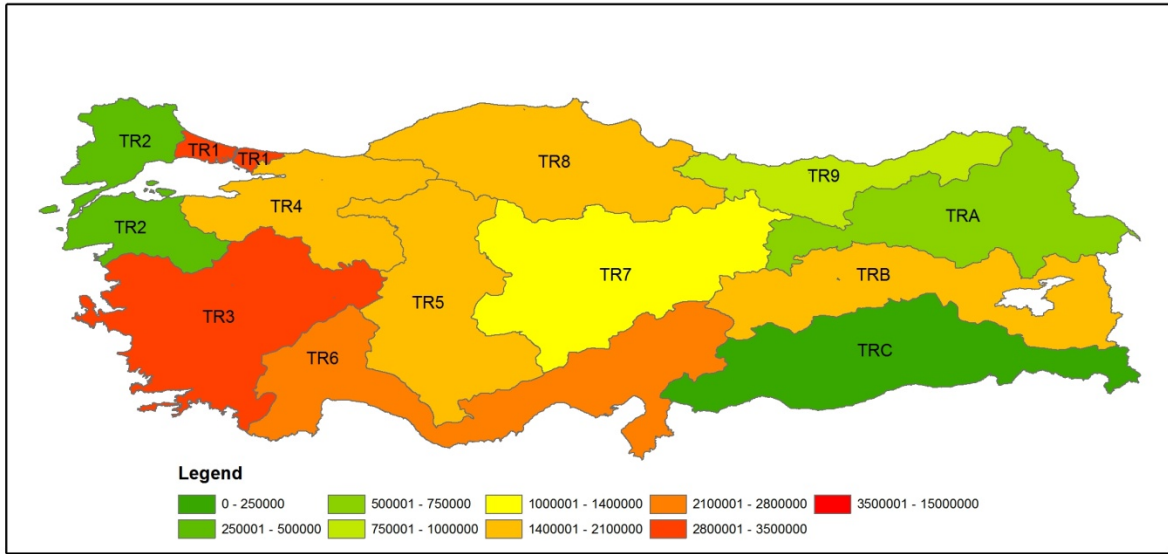
İş koşulları ve sorunları boyutunda; hane bireylerinin esas işiyle ilgili koşulların ve sorunların düzeyi ele alınmıştır. Bu boyut ağırlıklı olarak çalışma sonucu elde edilen gelirin türü (ücretli, yevmiyeli, işveren vb.), meslek, sosyal güvenliğe kayıtlı olup olmama durumu, haftalık çalışma saatleri, işyerindeki çalışan sayısı, eğitim durumu göstergelerinden oluşmaktadır.

Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki yüzde dağılımı çizelge 5.10'da sunulmuştur. Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki sayısal dağılımı şekil 5.23, şekil 5.24 ve şekil 5.25 üzerinde sunulmuştur. Böylece yüzde dağılımları ile sayısal büyüklükler arasındaki farklar gözlenmeye ve bu farkların plan ve politika kararlarını nasıl etkileyebileceği irdelenmeye çalışılmıştır.

Yüzde dağılımı dikkate alındığında; iş koşulları ve sorunları açısından çok yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TRB'dir. Orta düzeyde yoksul nüfus oranının

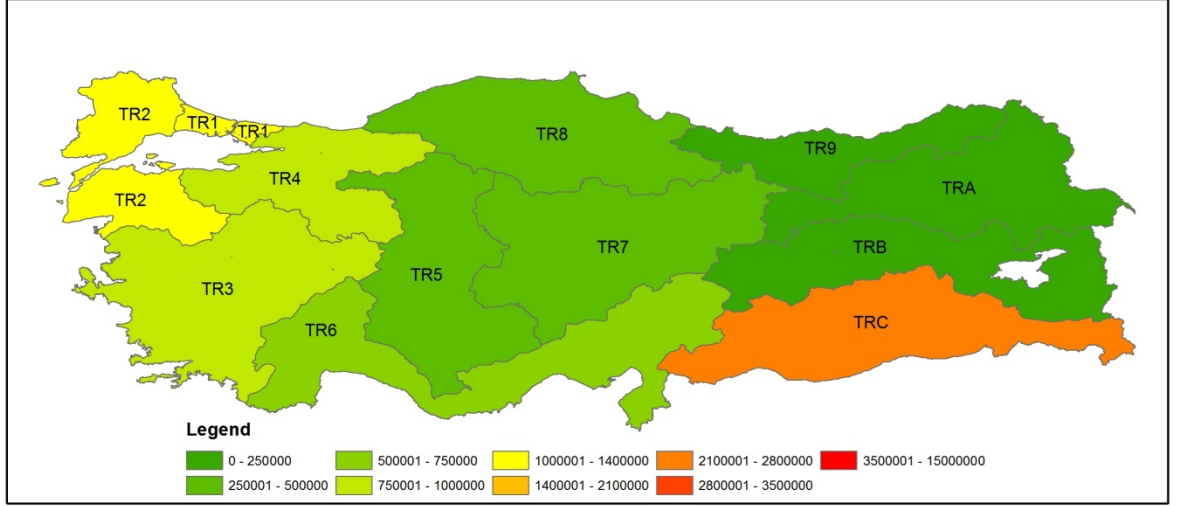
en yüksek olduğu bölge TR1 ve TR6'dır. Az yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TR4, TR7 ve TR9'dur.

Sayısal dağılım irdelendiğinde; iş koşulları ve sorunları açısından çok yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölgelerin TR1 ve TR3-Ege olduğu gözlenmektedir. Orta düzeyde yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TRC'dir. Az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TR1 ve TR6'dır.

Şekil 5.38 : Hanedekilerin iş koşulları ve sorunları bakımından çok yoksullar

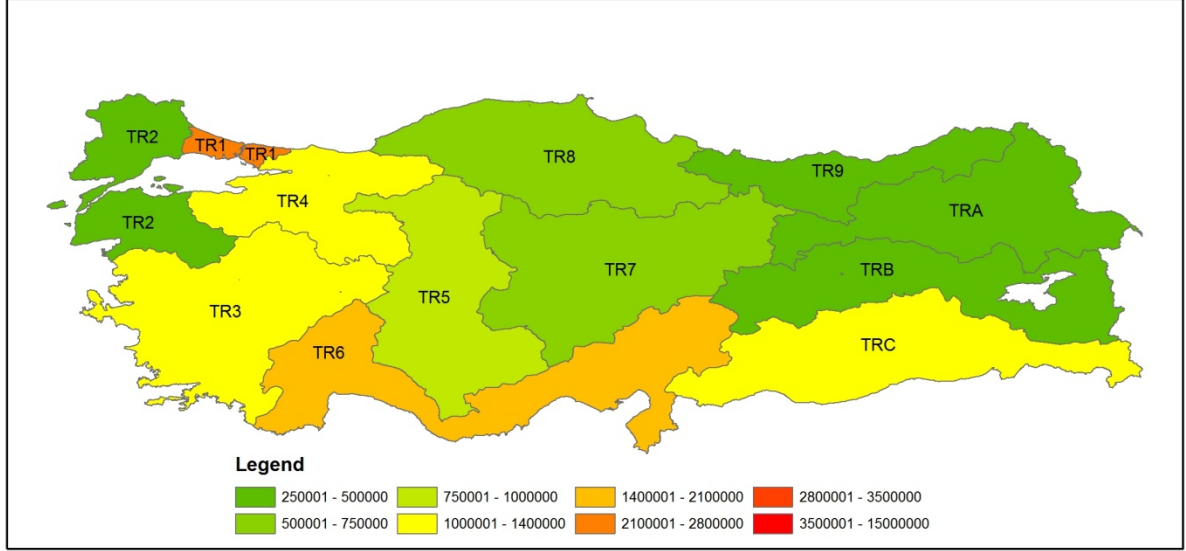
Görüldüğü gibi iş koşulları ve sorunları açısından çok yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TRB iken, sayısal olarak TR1 ve TR3-Ege bölgeleri öne çıkmaktadır. Orta düzeyde yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TR1 ve TR6 iken, sayısal olarak TRC öne çıkmaktadır. Az yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölgeler TR4, TR7 ve TR9 iken, az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölgeler TR1 ve TR6'dır.

Şekil 5.39 : Hanedekilerin iş koşulları ve sorunları bakımından orta düzeyde yoksullar

İş koşulları ve sorunları ile ilişkili yoksulluğun azaltılmasında belirlenecek stratejiler açısından her iki analizin ima ettikleri şunlar olabilir:

- İş koşulları ve sorunları ile ilişkili yoksulluğun toplam nüfus içindeki oranının azaltılması için girişilecek çabalarda bu yoksulluğu yaşayan en kalabalık nüfus gruplarının yaşadığı bölgelere öncelik vermek sonuç almayı kolaylaştırabilir. Örneğin bu çabalarda önceliğin TR1 ve TR3-Ege bölgelerine verilmesi uygun olabilecektir.
- İş koşulları ve sorunları ile ilişkili yoksulluğa ilişkin bölgeler arasındaki farklılıkları gidermek amacıyla girişilecek çabalarda, çok yoksul nüfusun oransal olarak yüksek olduğu bölgelerden başlamak gerekebilecektir. Örneğin bu çabalarda TRB öncelik kazanmalıdır.
- İş koşulları ve sorunları ile ilişkili yoksulluğa ilişkin çabalarda az-orta-çok yoksul ayrımında hangi gruba öncelik verileceğine ilişkin kararların oluşmasında da oranlar ve sayılar açısından bir değerlendirme yapmak ve öncelikleri buna göre saptamak başarılı sonuçlar elde etmede etkili olabilecektir. Örneğin iş koşulları ve sorunları açısından çok yoksul nüfusun sorunlarını çözmek için TRB, TR1 ve TR3-Ege bölgelerini birlikte ele alacak yaklaşımlara ihtiyaç duyulacaktır.

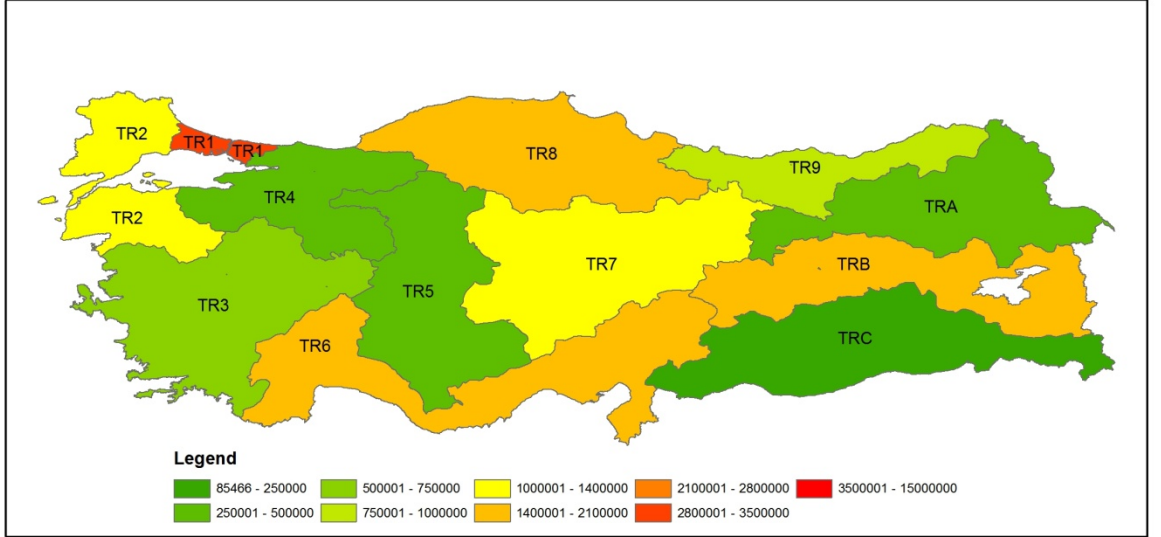
Şekil 5.40 : Hanedekilerin iş koşulları ve sorunları bakımından az yoksullar

Hanedekilerin istihdam sorunları

İstihdam sorunları boyutunda; hane bireylerinin istihdama ilişkin sorunlarının düzeyi ele alınmıştır. Bu boyut bireyin çalışıp çalışmadığı, iş arayıp aramadığı, son çalıştığı işin düzeyi vb. göstergelerden oluşmaktadır.

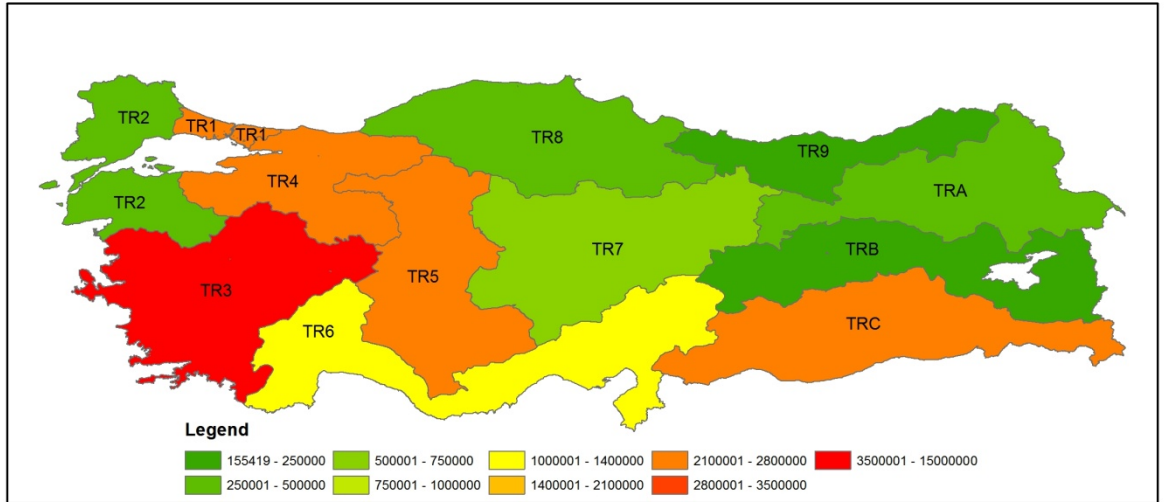
Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki yüzde dağılımı çizelge 5.10'da sunulmuştur. Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki sayısal dağılımı şekil 5.26, şekil 5.27 ve şekil 5.28 üzerinde sunulmuştur. Böylece yüzde dağılımları ile sayısal büyüklükler arasındaki farklar gözlenmeye ve bu farkların plan ve politika kararlarını nasıl etkileyebileceği irdelenmeye çalışılmıştır.

Yüzde dağılımı dikkate alındığında; istihdam sorunları açısından çok yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TRB'dir. Orta düzeyde yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TR1 ve TR6'dır. Az yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TR1, TR4'tür.

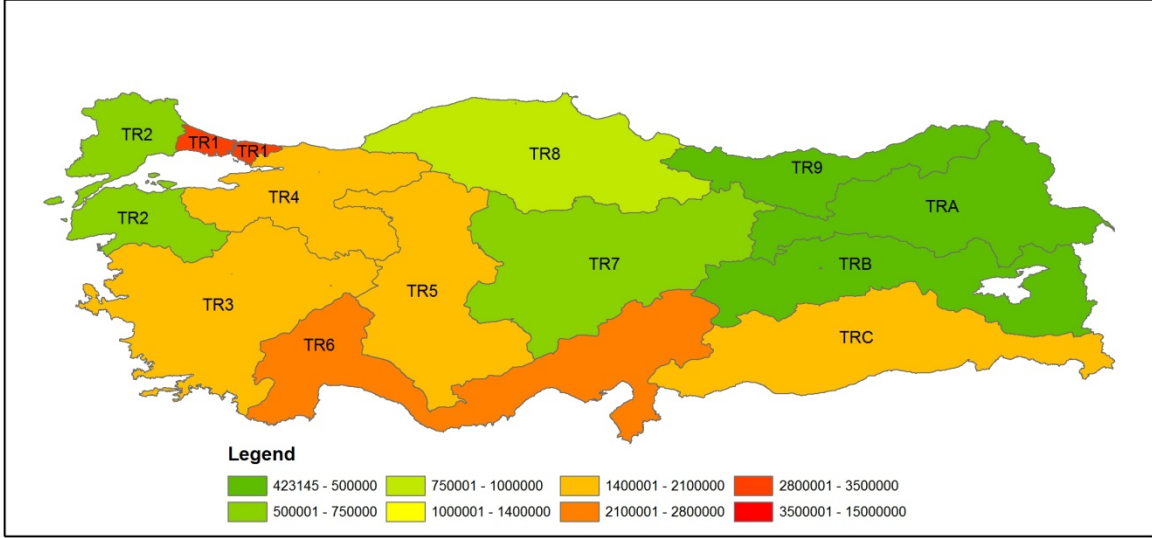
Şekil 5.41 : Hanedekilerin istihdam sorunları bakımından çok yoksullar

Sayısal dağılım irdelendiğinde; istihdam sorunları açısından çok yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölgenin TR1 olduğu gözlenmektedir. Orta düzeyde yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TR3-Ege’dir. Az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TR1’dir, onu TR6 izlemektedir.

Şekil 5.42 : Hanedekilerin istihdam sorunları bakımından orta düzeyde yoksullar

Görüldüğü gibi istihdam sorunları açısından çok yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TRB iken, sayısal olarak TR1 bölgesi öne çıkmaktadır. Orta düzeyde yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TR1 ve TR6 iken, sayısal olarak TR3-Ege bölgesi öne çıkmaktadır. Az yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölgeler TR1, TR4 iken, az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölgeler TR1 ve TR6’dır.

Şekil 5.43 : Hanedekilerin istihdam sorunları bakımından az yoksullar

İstihdam sorunları ile ilişkili yoksulluğun azaltılmasında belirlenecek stratejiler açısından her iki analizin ima ettikleri şunlar olabilir:

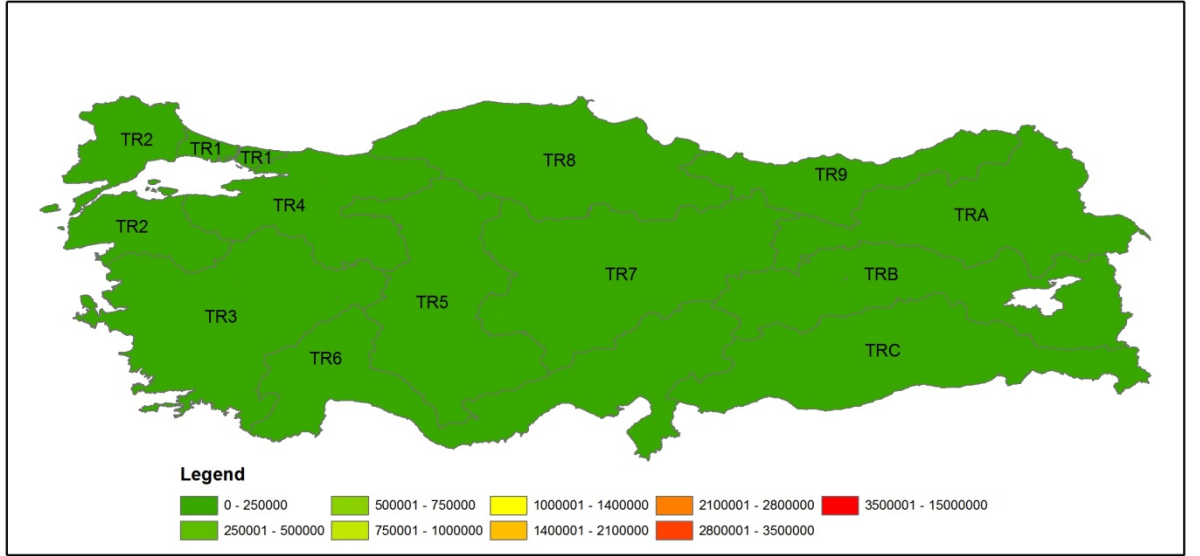
- İstihdam sorunları ile ilişkili yoksulluğun toplam nüfus içindeki oranının azaltılması için girişilecek çabalarda bu yoksulluğu yaşayan en kalabalık nüfus gruplarının yaşadığı bölgelere öncelik vermek sonuç almayı kolaylaştırabilir. Örneğin bu çabalarda önceliğin TR1 ve TR3-Ege bölgelerine verilmesi uygun olabilecektir.
- İstihdam sorunları ile ilişkili yoksulluğa ilişkin bölgeler arasındaki farklılıkları gidermek amacıyla girişilecek çabalarda, çok yoksul nüfusun oransal olarak yüksek olduğu bölgelerden başlamak gerekebilecektir. Örneğin bu çabalarda TRB, TR1 öncelik kazanmalıdır.
- İstihdam sorunları ile ilişkili yoksulluğa ilişkin çabalarda az-orta-çok yoksul ayrımında hangi gruba öncelik verileceğine ilişkin kararların oluşmasında da oranlar ve sayılar açısından bir değerlendirme yapmak ve öncelikleri buna göre saptamak başarılı sonuçlar elde etmede etkili olabilecektir. Örneğin istihdam sorunları açısından çok yoksul nüfusun sorunlarını çözmek için TRB, TR1 ve TR3-Ege bölgelerini birlikte ele alacak yaklaşımlara ihtiyaç duyulacaktır.

Hanedeki yoğunluk

Hanedeki yoğunluk boyutunda; hanedeki bireylerinin yoğunluğu ve aralarındaki ilişki düzeyi ele alınmıştır. Bu boyut hanedeki birey sayısı, hanehalkı tipi, bireyler arasındaki akrabalık düzeyi, birey başına metrekare alandan oluşan göstergelerle ölçülmüştür.

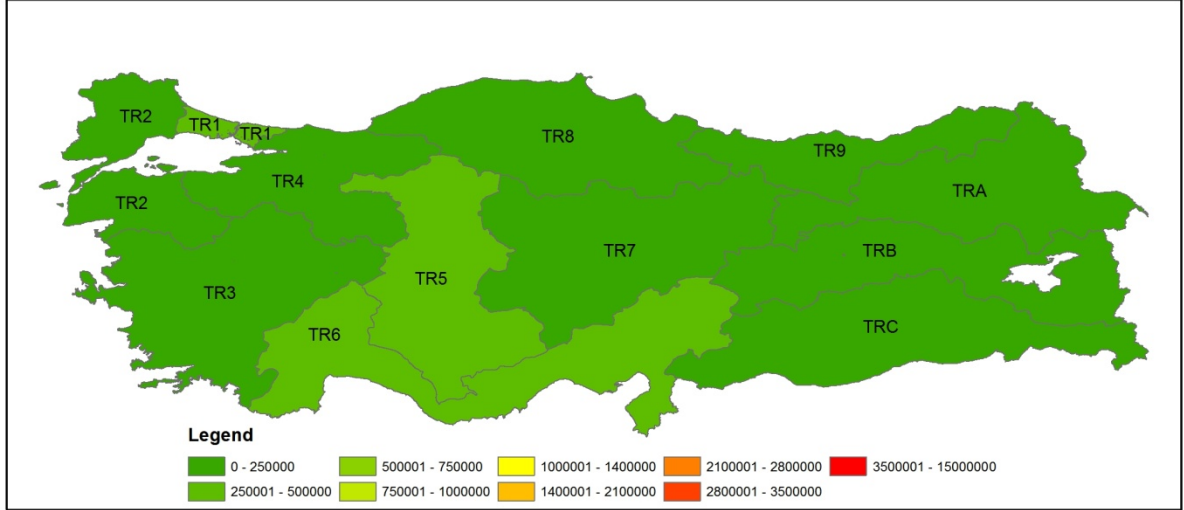
Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki yüzde dağılımı çizelge 5.10'da sunulmuştur. Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki sayısal dağılımı şekil 5.29, şekil 5.30 ve şekil 5.31 üzerinde sunulmuştur. Böylece yüzde dağılımları ile sayısal büyüklükler arasındaki farklar gözlenmeye ve bu farkların plan ve politika kararlarını nasıl etkileyebileceği irdelenmeye çalışılmıştır.

Yüzde dağılımı dikkate alındığında; hanedeki yoğunluk açısından çok yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TRB ve TRC'dir. Orta düzeyde yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TR4 ve TR7'dir. Az yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TR2-Batı Marmara'dır.

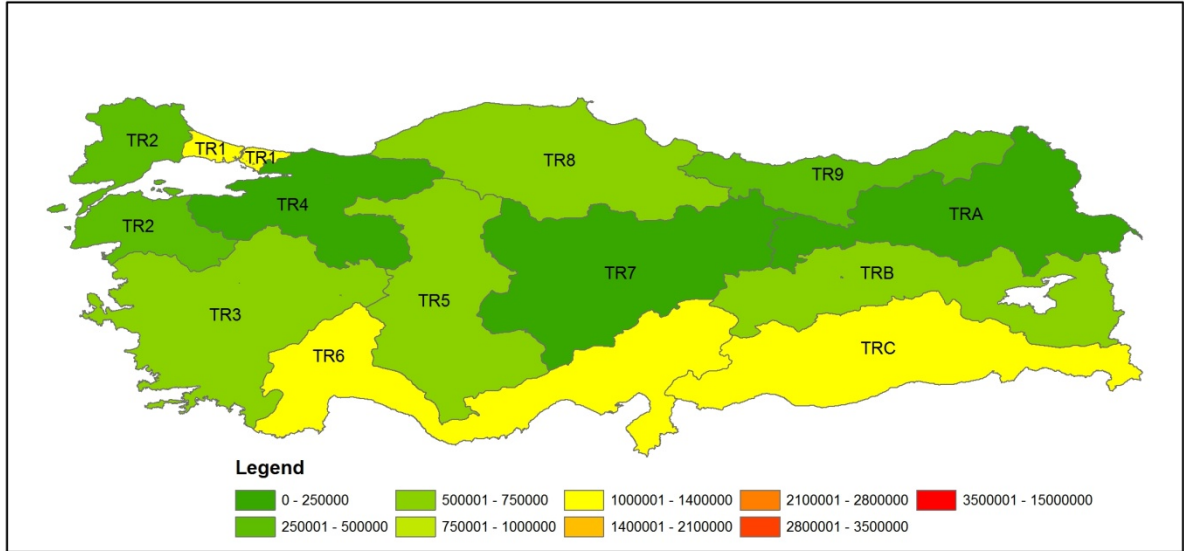
Şekil 5.44 : Hanedeki yoğunluk bakımından çok yoksullar

Sayısal dağılım irdelendiğinde; hanedeki yoğunluk açısından çok yoksul nüfusun sayısı bütün bölgelerde 250000'in altında kalmıştır. Orta düzeyde yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TR5 ve TR6'dır. Az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TR1, TR6 ve TRC'dir.

Şekil 5.45 : Hanedeki yoğunluk bakımından orta düzeyde yoksullar

Görüldüğü gibi konut yoğunluğu açısından çok yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TRB ve TRC iken, sayısal olarak herhangi bir bölge öne çıkmamaktadır. Orta düzeyde yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TR4 ve TR7 iken, sayısal olarak TR5 ve TR6 bölgesi öne çıkmaktadır. Az yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TR2-Batı Marmara iken, az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölgeler TRC ve TR6'dır.

Şekil 5.46 : Hanedeki yoğunluk bakımından az yoksullar

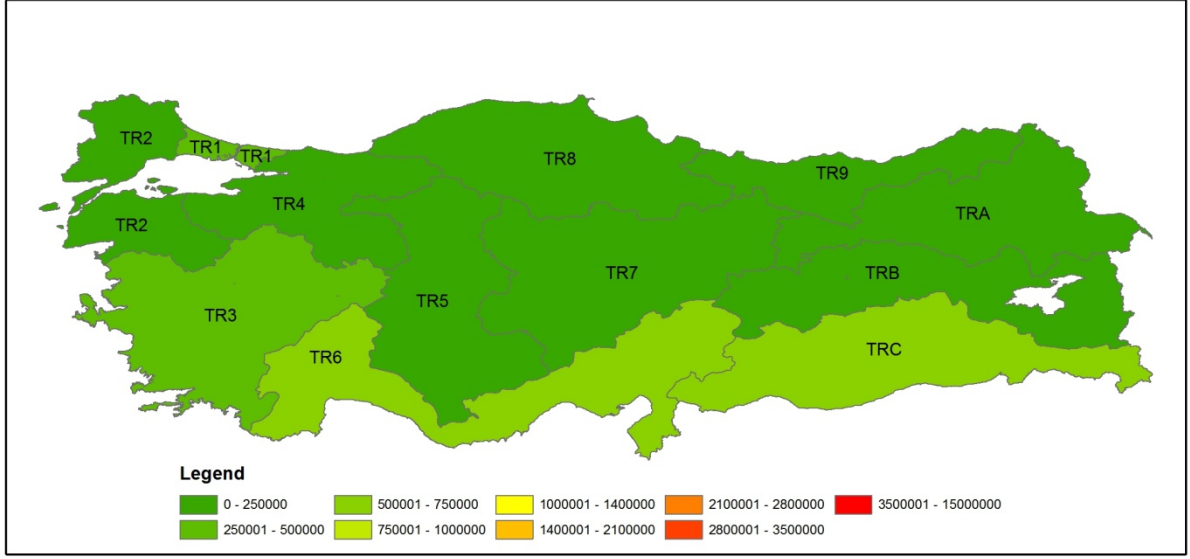
Konuttaki yoğunluk ile ilişkili yoksulluğun azaltılmasında belirlenecek stratejiler açısından her iki analiz in ima ettikleri şunlar olabilir:

- Konuttaki yoğunluk ile ilişkili yoksulluğun toplam nüfus içindeki oranının azaltılması için girişilecek çabalarda bu yoksulluğu yaşayan en kalabalık nüfus gruplarının yaşadığı bölgelere öncelik vermek sonuç almayı kolaylaştırabilir. Az yoksullarla ilgili analiz bölgelerarası ayrışma sergilemediğinden, daha dar aralıklar kullanan bir analiz yapılmadığı sürece, bu çabalarda önceliğin TR5 ve TR6 bölgelerine verilmesi uygun olabilecektir.
- Konuttaki yoğunluk ile ilişkili yoksulluğa ilişkin bölgeler arasındaki farklılıkları gidermek amacıyla girişilecek çabalarda, çok yoksul nüfusun oransal olarak yüksek olduğu bölgelerden başlamak gerekebilecektir. Örneğin bu çabalarda TRB, TRC öncelik kazanmalıdır.
- Konuttaki yoğunluk ile ilişkili yoksulluğa ilişkin çabalarda az-orta-çok yoksul ayrımında hangi gruba öncelik verileceğine ilişkin kararların oluşmasında da oranlar ve sayılar açısından bir değerlendirme yapmak ve öncelikleri buna göre saptamak başarılı sonuçlar elde etmede etkili olabilecektir. Örneğin konuttaki yoğunluk açısından çok yoksul nüfusun sorunlarını çözmek için TRB, TRC bölgelerine odaklanacak yaklaşımlara ihtiyaç duyulacaktır.

Konut harcamaları

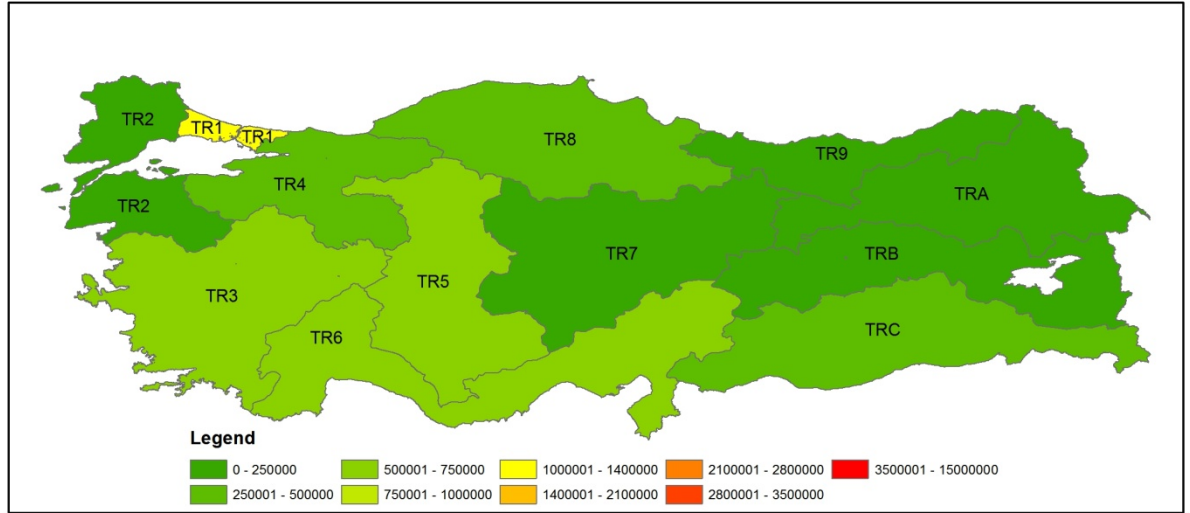
Konut harcamaları boyutunda; oturlan konutun mülkiyeti ve konut harcamaları düzeyi ele alınmıştır. Bu boyut konut mülkiyetinin şekli (ev sahibi, kiracı, lojman vb.), ortalama konut masrafı ve kira, konut harcamaları borç yükünden oluşan göstergelerle ölçülmüştür.

Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki yüzde dağılımı çizelge 5.10'da sunulmuştur. Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki sayısal dağılımı şekil 5.32, şekil 5.33 ve şekil 5.34 üzerinde sunulmuştur. Böylece yüzde dağılımları ile sayısal büyüklükler arasındaki farklar gözlenmeye ve bu farkların plan ve politika kararlarını nasıl etkileyebileceği irdelenmeye çalışılmıştır.

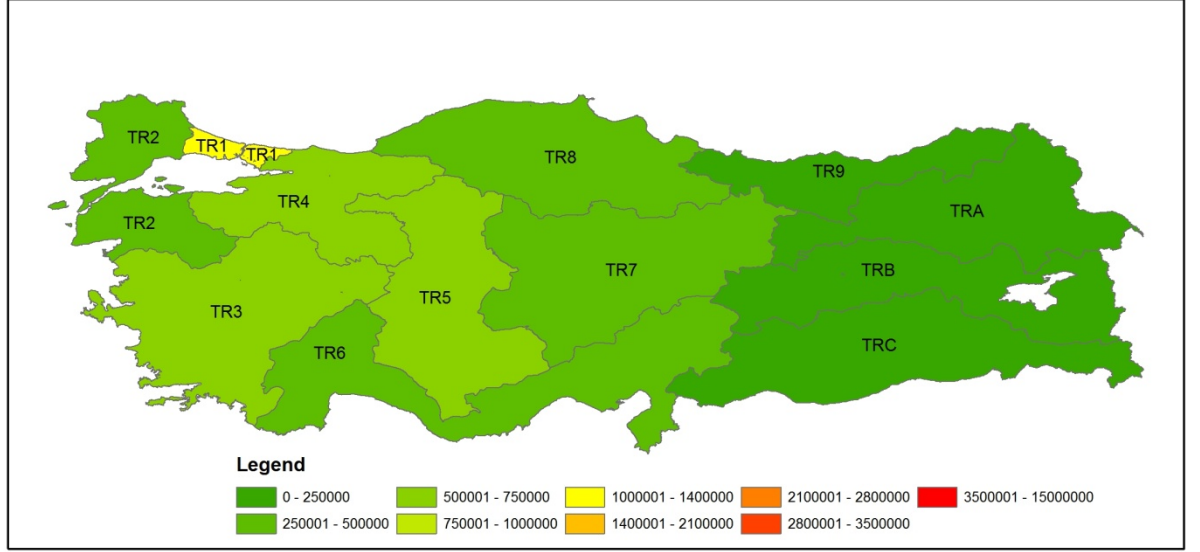
Şekil 5.47 : Konut harcamaları bakımından çok yoksullar

Yüzde dağılımı dikkate alındığında; konut harcamaları açısından çok yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TR4'tür. Orta düzeyde yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TR1'dir. Az yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölgeler TRB ve TRC'dir.

Şekil 5.48 : Konut harcamaları bakımından orta düzeyde yoksullar

Sayısal dağılımı irdelendiğinde; konut harcamaları açısından çok yoksul nüfusun en kalabalık olduğu bölgeler TR6 ve TRC'dir. Orta düzeyde yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TR1'dir, onu TR3-Ege, TR5 ve TR6 izlemektedir. Az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TR1'dir ve onu TR3-Ege, TR4 ve TR5 izlemektedir.

Şekil 5.49 : Konut harcamaları bakımından az yoksullar

Görüldüğü gibi konut harcamaları açısından çok yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TR4 iken, sayısal olarak TR6 ve TRC öne çıkmaktadır. Orta düzeyde yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TR1, sayısal olarak da en yüksek değeri sergilemektedir. Az yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölgeler TRB ve TRC iken, az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TR1'dir.

Konut harcamaları ile ilişkili yoksulluğun azaltılmasında belirlenecek stratejiler açısından her iki analizin ima ettikleri şunlar olabilir:

- Konut harcamaları ile ilişkili yoksulluğun toplam nüfus içindeki oranının azaltılması için girişilecek çabalarda bu yoksulluğu yaşayan en kalabalık nüfus gruplarının yaşadığı bölgelere öncelik vermek sonuç almayı kolaylaştırabilir. Bu çabalarda önceliğin TR6 ve TRC bölgelerine verilmesi uygun olabilir.
- Konut harcamaları ile ilişkili yoksulluğa ilişkin bölgeler arasındaki farklılıkları gidermek amacıyla girişilecek çabalarda, çok yoksul nüfusun oransal olarak yüksek olduğu bölgelerden başlamak gerekebilir. Örneğin bu çabalarda TR4 öncelik kazanmalıdır.
- Konut harcamaları ile ilişkili yoksulluğa ilişkin çabalarda az-orta-çok yoksul ayrımında hangi gruba öncelik verileceğine ilişkin kararların oluşmasında da oranlar ve sayılar açısından bir değerlendirme yapmak ve öncelikleri buna

göre saptamak başarılı sonuçlar elde etmede etkili olabilir. Örneğin konut harcamaları açısından çok yoksul nüfusun sorunlarını çözmek için TR4, TR6 ve TRC bölgelerine odaklanacak yaklaşımlara ihtiyaç duyulacaktır.

- Orta düzeyde yoksul nüfusun konut harcamaları ile ilgili sorunların gerek oransal gerek sayısal açıdan TR1 bölgesinde en yüksek değere sahip olması, bu bölgede bu konuda yürütülecek çalışmaların önemli etkiler yaratabileceğini düşündürmektedir.

Sağlık düzeyi

Sağlık düzeyi sorunları boyutunda; hanenin sağlıksız olma düzeyi ele alınmıştır. Bu boyut akut hastalık düzeyi, kronik hastalık düzeyi, genel sağlık durumundan oluşan göstergelerle ölçülmüştür.

Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki yüzde dağılımı çizelge 5.10'da sunulmuştur. Bu boyutta az-orta-çok yoksul nüfusun sayısı açısından bölgeler arasında bir ayrışma gözlenememiştir. (Ek Şekil A.1)

Sağlık hizmetlerine erişim

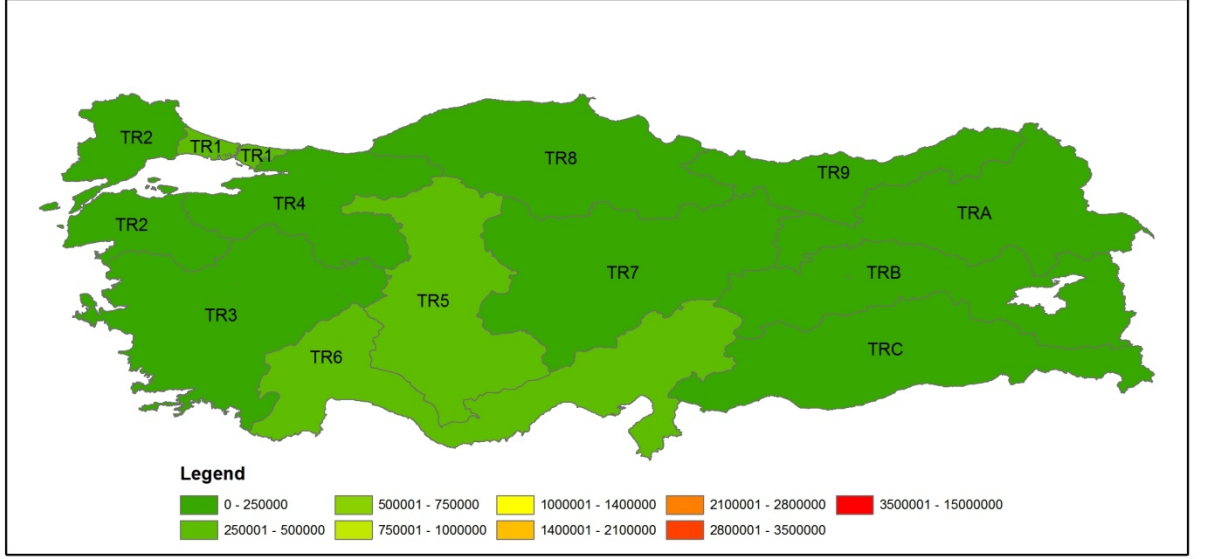
Sağlık hizmetlerine erişim boyutunda; hanenin sağlık hizmetlerine erişememe düzeyi ele alınmıştır. Bu boyut hane bireylerinin gerektiği halde hekime gitmeme durumu ve nedenlerinden oluşan göstergelerle ölçülmüştür.

Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki yüzde dağılımı çizelge 5.10'da sunulmuştur. Bu boyutta az-orta-çok yoksul nüfusun sayısı açısından bölgeler arasında bir ayrışma gözlenememiştir. (Ek Şekil A.2)

Konut büyüklüğü

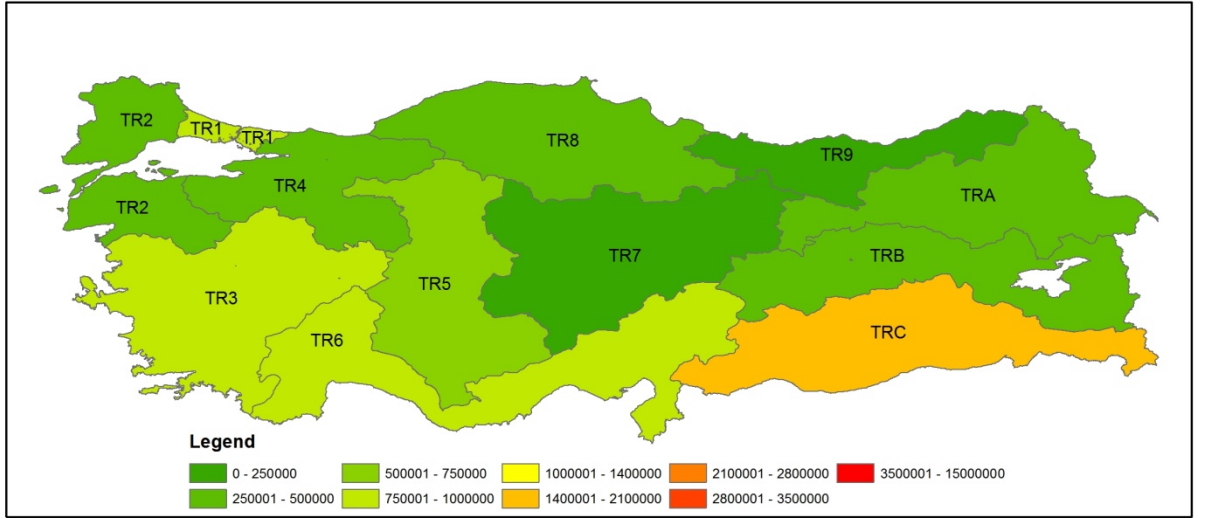
Konut büyüklüğü boyutunda; oturlan konutun küçük olması nedeniyle yaşanan yoksulluk ele alınmıştır. Bu boyut faydalanılan alanın metrekare büyüklüğü ve oda sayısından oluşan göstergelerle ölçülmüştür.

Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki yüzde dağılımı çizelge 5.10'da sunulmuştur. Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki sayısal dağılımı şekil 5.41, şekil 5.42 ve şekil 5.43 üzerinde sunulmuştur. Böylece yüzde dağılımları ile sayısal büyüklükler arasındaki farklar gözlenmeye ve bu farkların plan ve politika kararlarını nasıl etkileyebileceği irdelenmeye çalışılmıştır.

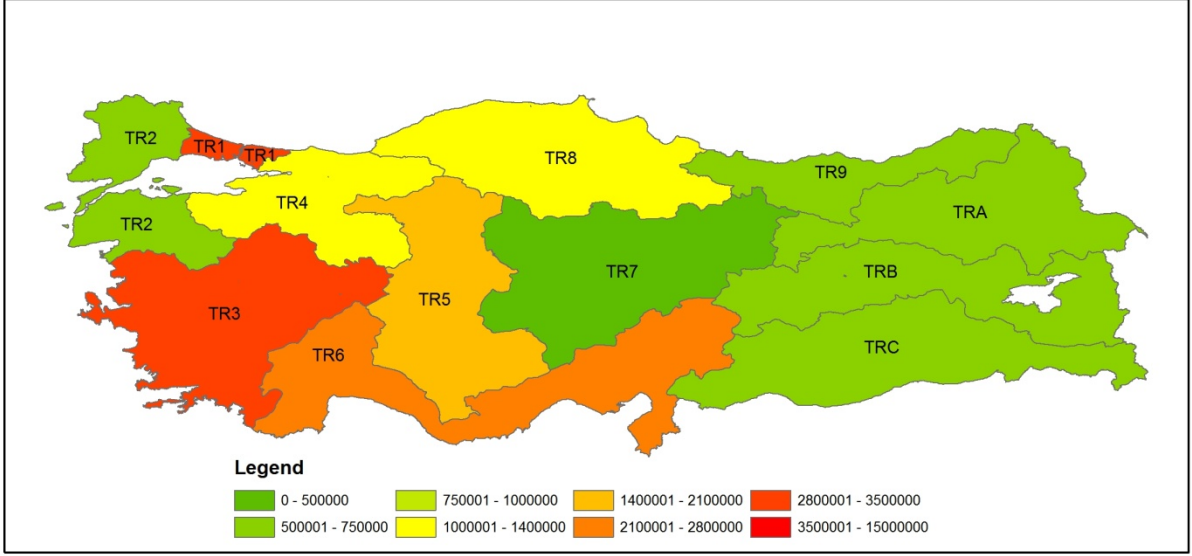
Şekil 5.50 : Konut büyüklüğü bakımından çok yoksullar

Yüzde dağılımı dikkate alındığında; konut büyüklüğü açısından çok yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TRA'dır. Orta düzeyde yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TR5'tir. Az yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölgeler TR5 ve TR8'dir.

Şekil 5.51 : Konut büyüklüğü bakımından orta düzeyde yoksullar

Sayısal dağılım irdelendiğinde; konut büyüklüğü açısından çok yoksul nüfusun en kalabalık olduğu bölgeler TR5 ve TR6'dır. Orta düzeyde yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TRC'dir. Az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölgeler TR1 ve TR3-Ege'tür.

Şekil 5.52 : Konut büyüklüğü bakımından az yoksullar

Görüldüğü gibi konut büyüklüğü açısından çok yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TRA iken, sayısal olarak TR5 ve TR6 öne çıkmaktadır. Orta düzeyde yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TR5 iken, sayısal olarak en yüksek değere sahip bölge TRC'dir. Az yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölgeler TR5 ve TR8 iken, az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölgeler TR1 ve TR3-Ege'tür.

Konut büyüklüğü ile ilişkili yoksulluğun azaltılmasında belirlenecek stratejiler açısından her iki analizin ima ettikleri şunlar olabilir:

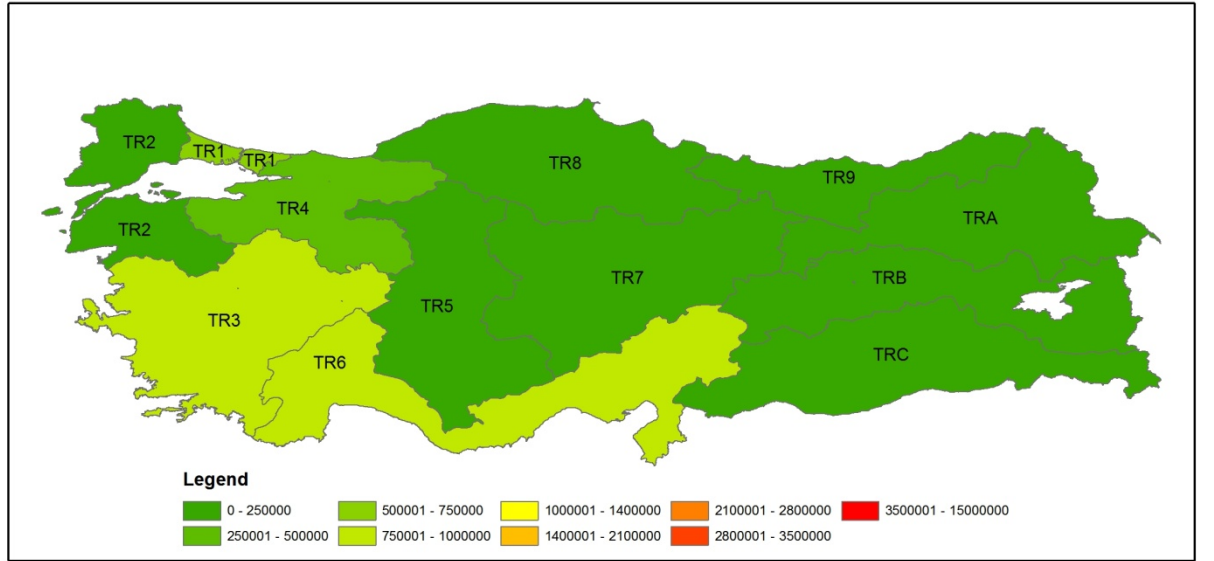
- Konut büyüklüğü ile ilişkili yoksulluğun toplam nüfus içindeki oranının azaltılması için girişilecek çabalarda bu yoksulluğu yaşayan en kalabalık nüfus gruplarının yaşadığı bölgelere öncelik vermek sonuç almayı kolaylaştırabilir. Bu çabalarda önceliğin TR5 ve TR6 bölgelerine verilmesi uygun olabilir.
- Konut büyüklüğü ile ilişkili yoksulluğa ilişkin bölgeler arasındaki farklılıkları gidermek amacıyla girişilecek çabalarda, çok yoksul nüfusun oransal olarak yüksek olduğu bölgelerden başlamak gerekebilir. Örneğin bu çabalarda TRA öncelik kazanmalıdır.
- Konut büyüklüğü ile ilişkili yoksulluğa ilişkin çabalarda az-orta-çok yoksul ayırımında hangi gruba öncelik verileceğine ilişkin kararların oluşmasında da

oranlar ve sayılar açısından bir değerlendirme yapmak ve öncelikleri buna göre saptamak başarılı sonuçlar elde etmede etkili olabilir. Örneğin konut büyüklüğü açısından çok yoksul nüfusun sorunlarını çözmek için TRA, TR5 ve TR6 bölgelerine odaklanacak yaklaşımlara ihtiyaç duyulacaktır.

Bilgi teknolojisine erişim

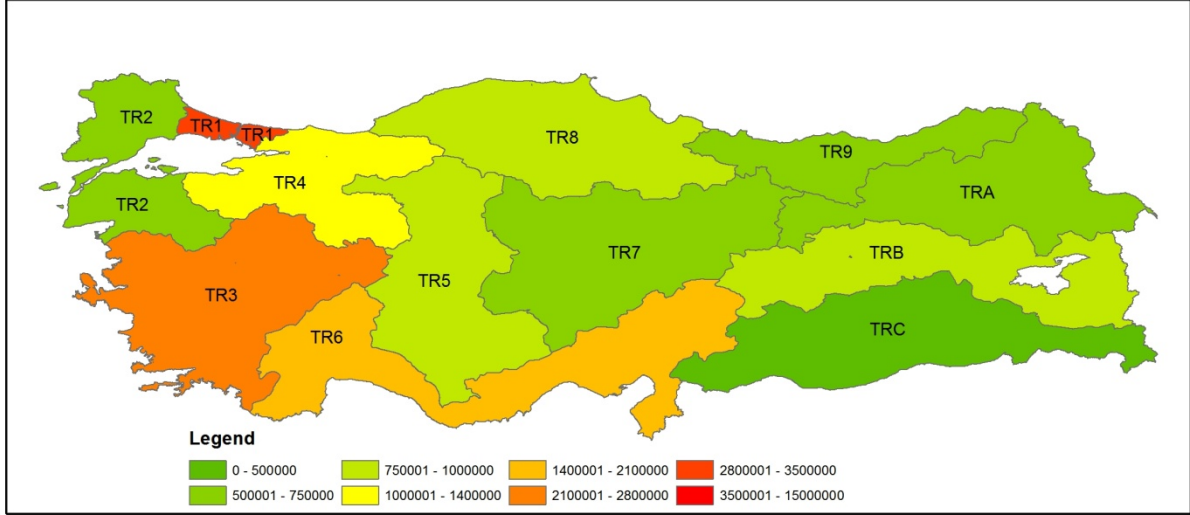
Bilgi teknolojisine erişim boyutunda; hanehalkını bilişim teknolojileri açısından yoksunluk düzeyi ele alınmıştır. Bu boyut bilgisayara sahip olma durumu ve internet erişimine sahip olma durumundan oluşan göstergelerle ölçülmüştür.

Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki yüzde dağılımı çizelge 5.10'da sunulmuştur. Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki sayısal dağılımı şekil 5.44, şekil 5.45 ve şekil 5.46 üzerinde sunulmuştur. Böylece yüzde dağılımları ile sayısal büyüklükler arasındaki farklar gözlenmeye ve bu farkların plan ve politika kararlarını nasıl etkileyebileceği irdelenmeye çalışılmıştır.

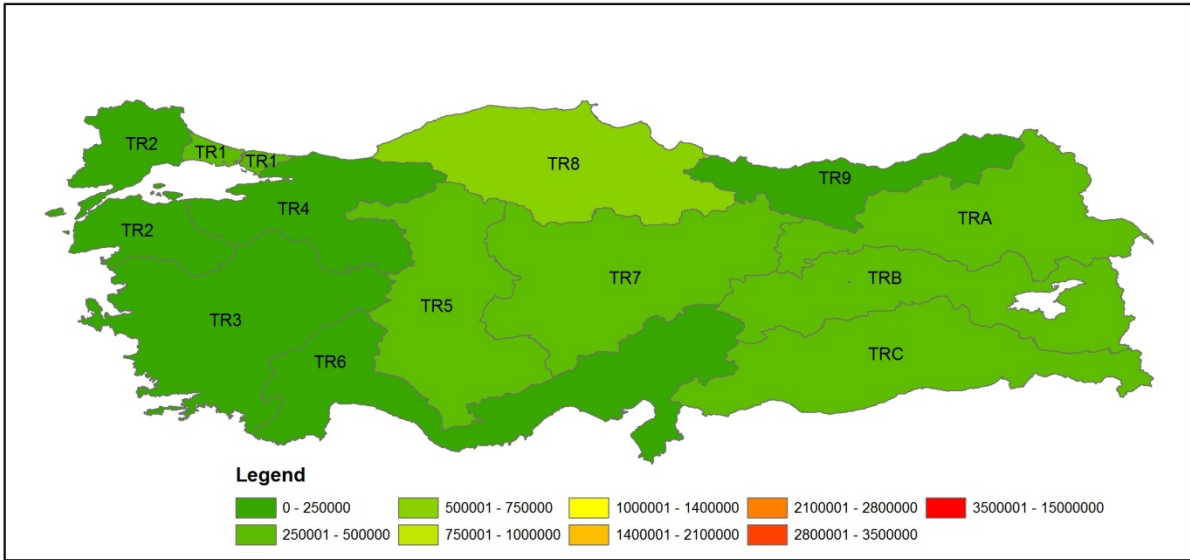
Şekil 5.53 : Bilgi teknolojisine erişim bakımından çok yoksullar

Yüzde dağılımı dikkate alındığında; bilgi teknolojisine erişim açısından çok yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TRA'dır. Orta düzeyde yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TRC'dir. Az yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TR1'dir.

Şekil 5.54 : Bilgi teknolojisine erişim bakımından orta düzeyde yoksullar

Sayısal dağılım irdelendiğinde; bilgi teknolojisine açısından çok yoksul nüfusun en kalabalık olduğu bölgeler TR3-Ege ve TR6'dır. Orta düzeyde yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TR1'dir ve onu TR3-Ege izlemektedir. Az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölge TR8'dir.

Şekil 5.55 : Bilgi teknolojisine erişim bakımından az yoksullar

Görüldüğü gibi bilgi teknolojisine açısından çok yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge iken, sayısal olarak TR3-Ege ve TR6 öne çıkmaktadır. Orta düzeyde yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TRC iken, sayısal olarak en yüksek değere sahip bölgeler TR1 ve TR3-

Ege'tür. Az yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TR1 iken, az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölgeler TR8'dir.

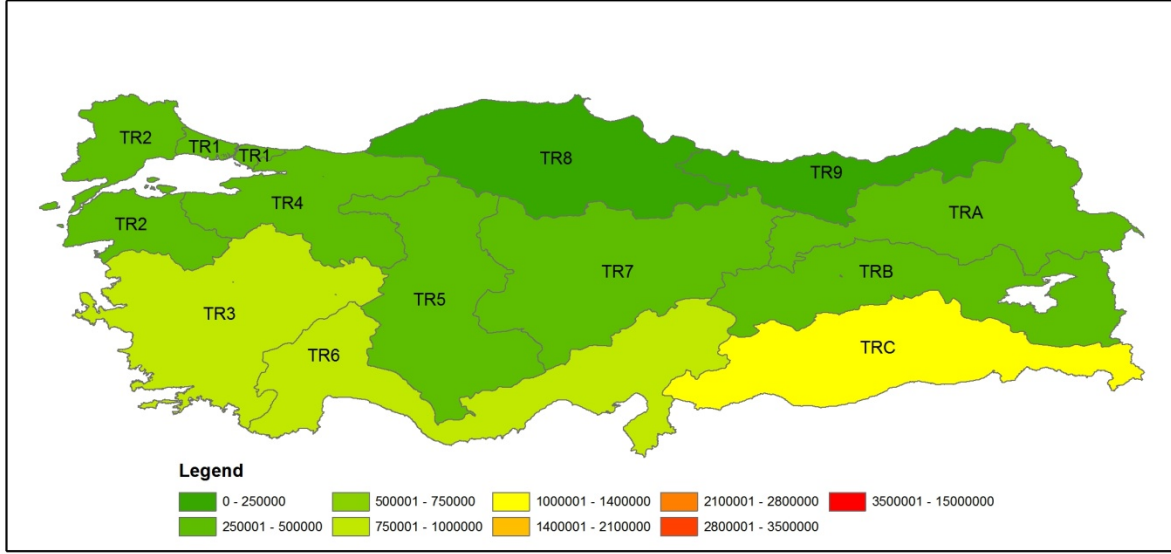
Bilgi teknolojisine erişim ile ilişkili yoksulluğun azaltılmasında belirlenecek stratejiler açısından her iki analizin ima ettikleri şunlar olabilir:

- Bilgi teknolojisine erişim ile ilişkili yoksulluğun toplam nüfus içindeki oranının azaltılması için girişilecek çabalarda bu yoksulluğu yaşayan en kalabalık nüfus gruplarının yaşadığı bölgelere öncelik vermek sonuç almayı kolaylaştırabilir. Bu çabalarda önceliğin TR3-Ege ve TR6 bölgelerine verilmesi uygun olabilir.
- Bilgi teknolojisine erişim ile ilişkili yoksulluğa ilişkin bölgeler arasındaki farklılıkları gidermek amacıyla girişilecek çabalarda, çok yoksul nüfusun oransal olarak yüksek olduğu bölgelerden başlamak gerekebilir. Örneğin bu çabalarda TRA öncelik kazanmalıdır.
- Bilgi teknolojisine erişim ile ilişkili yoksulluğa ilişkin çabalarda az-orta-çok yoksul ayrımında hangi gruba öncelik verileceğine ilişkin kararların oluşmasında da oranlar ve sayılar açısından bir değerlendirme yapmak ve öncelikleri buna göre saptamak başarılı sonuçlar elde etmede etkili olabilir. Örneğin konut büyüklüğü açısından çok yoksul nüfusun sorunlarını çözmek için TRA, TR3-Ege ve TR6 bölgelerine odaklanacak yaklaşımlara ihtiyaç duyulacaktır.

Borç yükü

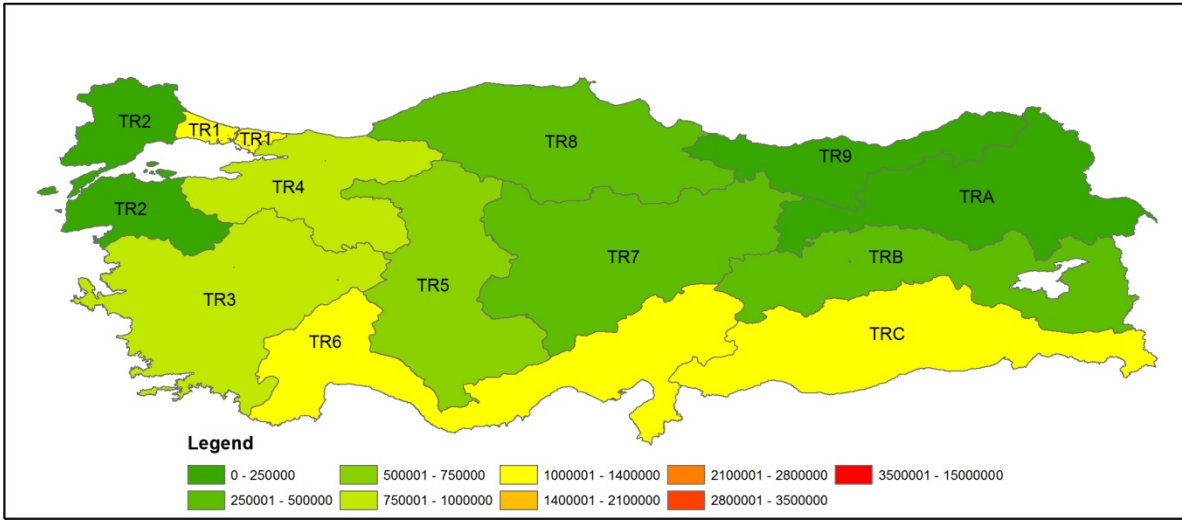
Borç yükü boyutunda; konut dışı harcamalarla ilgili borç yükü düzeyi ele alınmıştır. Bu boyut konut ile ilgili ödemeler dışındaki borç ve taksit ödemelerinin haneye getirdiği yük, konut dışı borç yükünün planlandığı gibi ödenememe durumundan oluşan göstergelerle ölçülmüştür.

Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki yüzde dağılımı çizelge 5.10'da sunulmuştur. Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki sayısal dağılımı şekil 5.47, şekil 5.48 ve şekil 5.49 üzerinde sunulmuştur. Böylece yüzde dağılımları ile sayısal büyüklükler arasındaki farklar gözlenmeye ve bu farkların plan ve politika kararlarını nasıl etkileyebileceği irdelenmeye çalışılmıştır.

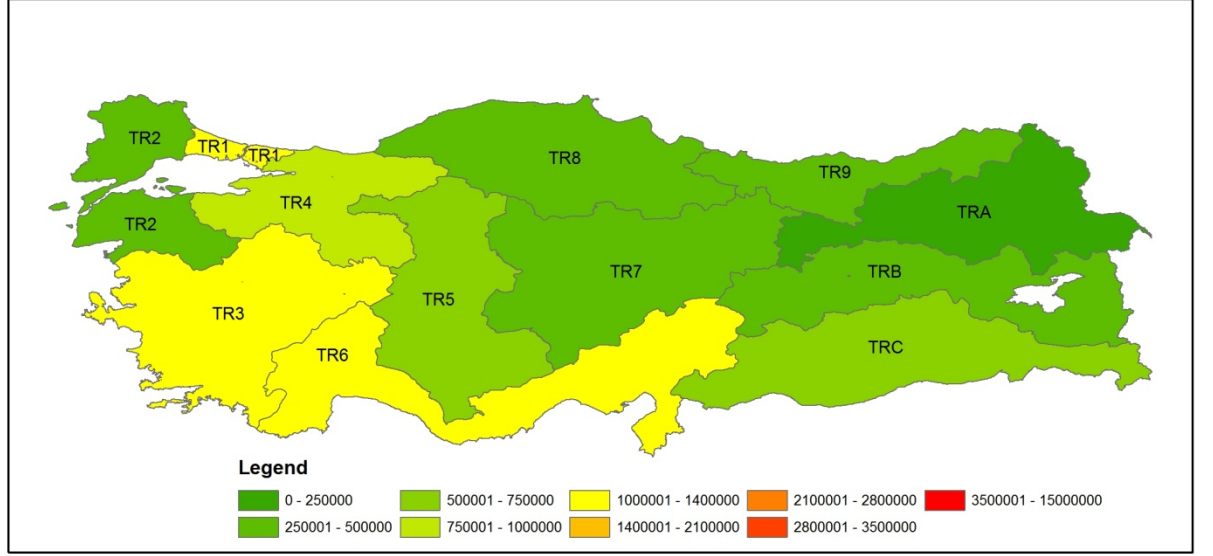
Şekil 5.56 : Borç yükü bakımından çok yoksullar

Yüzde dağılımı dikkate alındığında; borç yükü açısından çok yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TRA'dır. Orta düzeyde yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölgeler TR2-Batı Marmara ve TR5'tir. Az yoksul nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TR3-Ege'tür.

Şekil 5.57 : Borç yükü bakımından orta düzeyde yoksullar

Sayısal dağılım irdelendiğinde; borç yükü açısından çok yoksul nüfusun en kalabalık olduğu bölge TRC'dir. Orta düzeyde yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölgeler TR1, TR6 ve TRC'dir. Az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölgeler TR1, TR3-Ege ve TR6'dır.

Şekil 5.58 : Borç yükü bakımından az yoksullar

Görüldüğü gibi borç yükü açısından çok yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TRA iken, sayısal olarak TRC öne çıkmaktadır. Orta düzeyde yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölgeler TR2-Batı Marmara ve TR5 iken, sayısal olarak en yüksek değere sahip bölgeler TR1, TR6 ve TRC'dir. Az yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek değere sahip olduğu bölge TR3-Ege iken, az yoksul nüfusun sayısal olarak en yüksek olduğu bölgeler TR1, TR3-Ege ve TR6'dır.

Borç yükü ile ilişkili yoksulluğun azaltılmasında belirlenecek stratejiler açısından her iki analizin ima ettikleri şunlar olabilir:

- Borç yükü ile ilişkili yoksulluğun toplam nüfus içindeki oranının azaltılması için girişilecek çabalarda bu yoksulluğu yaşayan en kalabalık nüfus gruplarının yaşadığı bölgelere öncelik vermek sonuç almayı kolaylaştırabilir. Bu çabalarda önceliğin TRC ile TR1 ve TR6 bölgelerine verilmesi uygun olabilecektir.
- Borç yükü ile ilişkili yoksulluğa ilişkin bölgeler arasındaki farklılıkları gidermek amacıyla girişilecek çabalarda, çok yoksul nüfusun oransal olarak yüksek olduğu bölgelerden başlamak gerekebilecektir. Örneğin bu çabalarda TRA ile TR2-Batı Marmara ve TR5 öncelik kazanmalıdır.
- Borç yüküyle ilişkili yoksulluğa ilişkin çabalarda az-orta-çok yoksul ayrımında hangi gruba öncelik verileceğine ilişkin kararların oluşmasında da

oranlar ve sayılar açısından bir değerlendirme yapmak ve öncelikleri buna göre saptamak başarılı sonuçlar elde etmede etkili olabilecektir. Örneğin borç yükü açısından çok yoksul nüfusun sorunlarını çözmek için TRA, TRC ile TR2-Batı Marmara, TR5, TR1, TR6 ve TR3-Ege bölgelerine odaklanacak yaklaşımlara ihtiyaç duyulacaktır.

Sosyal güvence

Sosyal güvence boyutunda, hane bireylerinin sosyal güvence büyüklüğünün düzeyi ele alınmıştır. Bu boyut, isteğe bağlı emeklilik primi göstergesi ile ölçülmüştür.

Bu boyutun az-orta-çok yoksul ayrımındaki yüzde dağılımı çizelge 5.10'da sunulmuştur. Bu boyutta az-orta-çok yoksul nüfusun sayısı açısından bölgeler arasında bir ayrışma gözlenmiş olsa da sadece isteğe bağlı emeklilik primi göstergesi üzerinden bir değerlendirme yapılması anlamlı sonuçlar vermemektedir. (Ek Şekil A.3)

Politika ve uygulamalara temel oluşturacak durum analizlerinde yüzde değerleri ile sayısal değerlerin birlikte değerlendirilmesi, önceliklerin belirlenmesi ve hedeflerin saptanması açısından önemli sonuçlar doğurabilmektedir. Yüzde değerleri bölgenin kendi içindeki duruma ilişkin, bölge nüfusu içinde yoksul nüfusun oranını yansıtmakta, bölgeler arasında bu oranların karşılaştırılmasını olanaklı kılmaktadır. Yüzde değerlerinin kullanıldığı analizlerden yola çıkılarak geliştirilecek çözümler, muhtemelen, yoksul nüfusun oransal olarak en yüksek olduğu bölgelere öncelik verecektir. Bu durumda yoksul nüfusun sayısı görece az da olsa oransal olarak ağırlıklı olduğu bölgelerde yoksulluk azaltılarak bölgelerarası eşitsizlikler azaltılabilecektir. Öte yandan sayısal değerlerin kullanıldığı analizlerde yoksul nüfusun en kalabalık olduğu bölgeleri gözlemek mümkündür ve yoksulluğun azaltılması için yoksulların sayıca çok olduğu bölgelere öncelik verilmesi tercih edilebilir. Bu durumda ise yoksul nüfusun sayısında daha hızlı bir azalma sağlanabilecek, ve ülke ölçeğinde yoksulluğun azaltılması yönünde ilerleme kaydedilebilecektir.

6. SONUÇ

Bu çalışma yoksul olma durumunun belirlenmesinde, genellikle olduğu gibi tek başına gelir ve harcamalar ile ilgili göstergelerin, veya tek bir göstergenin kullanılmasının yeterli olmadığı varsayımından hareketle gerçekleştirilmiştir.

Yoksulluk çok boyutlu bir olgu olarak kabul edildiğinde göstergelerin çeşitli yöntemlerle birleştirilebileceği, ancak böyle bir belirlemenin her boyut için yoksulluğun düzeyini de dikkate alması gerektiği temel kabulünden hareket edilmiştir.

TÜİK Hanehalkı Gelir ve Yaşam Koşulları Anketlerinin verileri kullanılarak faktör analizi ile yoksulluk için 10 faktör belirlenmiş ve bu boyutlar Türkiye’de Düzey I ölçeğinde 12 istatistiki bölgede incelenmiştir.

Yoksulluğun çok boyutlu analizi, standart bir ölçüt olan TÜİK’in yoksulluk ölçütü ile karşılaştırıldığında, ayrıştırılmış analizin yoksulların belirlenmesinde gelir ve harcama ile sınırlı göstergelerle yapıldığından daha açıklayıcı sonuçlar elde edilebileceğini göstermektedir.

Çalışmanın bulguları, yoksulluğun farklı bölgelerde farklı düzeylerde yaşanabildiğini düşündürmektedir. Bu bulgular yoksul olma durumunun belirlenmesinde, ve yoksulluğun açıklanmasında tek başına gelir ve büyüklüğün yeterli bir gösterge olmadığını doğrular niteliktedir.

Çalışmada mekansal ve boyutsal ayrıştırma gerçekleştirilmiş, farklı bölgeler arasında yoksulluğun farklı boyutlarına ait farklı problemlerin öne çıktığı, istihdamın ve iş koşullarının, hane yapısının, konut büyüklüğünün yoksulluğu önemli ölçüde etkilediği görülmüştür.

Kuşkusuz, bu çalışmada kullanılan yöntem, bu yaklaşımla tasarlanıp ve uygulanabilecek araştırma ve analizler için sadece bir alternatiftir. Yoksulluğun çok boyutlu ölçümlerini amaçlayan başka çalışmaların yoksullukla ilgili açıklamalara çeşitlilik ve derinlik kazandıracağı açıktır.

Yoksulluğun çok boyutlu bir yaklaşımla ve boyutları ayrıştırılarak ölçülmesi ve yorumlanması yoksulluk sorununun ve yoksulluğun farklı alt gruplarının daha derinlemesine incelenmesini amaçlayan araştırmaların tasarlanmasına ve yürütülmesine ışık tuttuğu gibi, yoksulluğun azaltılmasına ilişkin çalışmaların planlanması ve sosyal politikaların üretilmesine de katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada kullanılan veri setinin Düzey I ölçeğinde olması, aynı bölgede yer alan farklı iller ve yerleşmelere göre ayrıştırılmış bir çalışmaya izin vermemiştir. Ancak bulgular daha alt düzeyde derlenecek verilerden elde edilecek sonuçların daha net açıklamalar getirebileceğine işaret etmektedir.

Analizde ayrıştırılmış yoksulluk değerleri kullanılarak elde edilen bulgular, Türkiye’de yoksulluk durumlarının oransal olarak en yüksek olduğu boyutların iş koşulları ve istihdam, hanehalkı ve konut ile borç yükü olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte yoksulluğu tabakalandırdıktan sonra yapılan analizlerde farklı düzeylerde farklı boyutların ağırlık kazandığı görülmektedir.

Farklı bağlamlarda, farklı boyutlarda ve farklı derinliklerde yaşanan yoksulluk durumlarının hafifletilmesi için ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde müdahalelere gereksinim olduğu söylenebilir. Verinin daha alt ölçeklere inebildiği durumlarda hedefe odaklı çözümler geliştirmek daha da kolaylaşacaktır.

KAYNAKLAR

- AFP.** 2010. British tax, welfare cuts will cause 'surge in poverty'. *Google News*. [Online] 2010 .
<http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5ghzVT9Gr4LJ62ff7b9VmifWjg0Eg?docId=CNG.1c2cb5368f49a05bb35e7cee42e60bda.741>.
- Akder, A. Halis and Güvenç, Murat.** 2000. *Yoksulluk Bölgesel Gelişme ve Kırsal Yoksulluk Kent Yoksulluğu Devlet Reformu*. s.l. : Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı TESEV, 2000.
- Alcock, Pete.** 1993. Understanding Poverty. *Journal of Social Policy*. 23, 1993, 4.
- Andrew H., Maxwell.** 1993. The Underclass, 'Social Isolation' and 'Concentration Effects': 'The culture of poverty' revisited. *Critique of Anthropology*. 13, 1993 , 231.
- Ankara Ticaret Odası.** 2008. *Açlık ve Yoksulluk Araştırması*. 2008.
- Atkinson, A. B.** 2002. Multidimensional Deprivation: Contrasting Social Welfare and Counting Approaches . *Journal of Economic Inequality*. 1, 2002, 1.
- Atkinson, A. B. ve Hills, John.** 1998. *Exclusion, Employment and Opportunity*. Londra : Centre for Analysis of Social Exclusion, London School of Economics, 1998.
- Avi-Yonah, Reuven.** 2000. *The American Prospect*. 2000.
- Balay, Berrin.** 2002. *Bir Başka Yoksulluk Kadın Yoksulluğu Üzerine*. Ankara : Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama. 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26. Kolokyumu, 2002.
- Bank, World.** 2010. *Assessing ex ante the Poverty and Distributional Impact of the Global Crisis in the Philippines: A Micro-Simulation Approach*. 2010.
- Bidani, Benu, et al.** 2001. *Specifying Poverty Lines: How and Why?* Manila : Asian Development Bank, 2001. Asia and Pacific Forum on Poverty: Reforming Policies and Institutions for Poverty Reduction.
- Booth, Charles.** 1969. Life and Labour of the People in London. *Political Theory*. 1969 .
- Boratav, Korkut.** 2004. *İstanbul ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri*. Ankara : İmge Kitabevi, 2004. 975-533-414-9.
- Boratav, Korkut.** 1999. *Türkiye'de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm*. s.l. : Gerçek Yayınevi, 1999. 975-7551-09-0.
- Bradshaw, Ted K.** 2006. *Theories of Poverty and Anti-Poverty Programs in Community Development*. s.l. : Rural Poverty Research Center, 2006 .

- Breen, John.** *Poverty.com*. [Online] <http://www.poverty.com/>. Son erişim tarihi Ocak 2011
- Brundtland Commission On Environment.** 1987. *Our Common Future*. s.l. : Oxford University Press, 1987.
- Buğra, Ayşe and Keyder, Çağlar.** 2003. *Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi*. Ankara : UNDP, 2003.
- Chambers, Robert.** 1983. *Rural development: putting the last first*. s.l. : Longman, 1983.
- Combat Poverty Agency Act** 1986. *Combat Poverty*. [Online] <http://www.combatpoverty.ie>. Son erişim tarihi Ocak 2011
- Dağdemir, Özcan.** 1992. *Türkiye Ekonomisinde Yapısal Değişim ve Gelir Dağılımı*. 1992.
- Dağdemir, Özcan.** 2002. *Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluğun Analizi: 1987 - 1994*. Ankara : Hak-İş Konfederasyonu, 2002.
- Dansuk, Ercan.** 1987. *Türkiye'de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-ekonomik Yapılarla İlişkisi*. 1987.
- Devlet Planlama Teşkilatı.** 2001. *Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2599 - ÖİK. 610*. Ankara : DPT, 2001. 975-19-2803-6.
- Dumanlı, Recep.** 1995. Yoksulluk Kavramı, Ölçülmesi ve Gelir Dağılımı İlişkileri. *Yeni Türkiye "Gelir Dağılımı Özel Sayısı"*. Eylül-Ekim, 1995, 6.
- Dumanlı, Recep.** 1996. *Yoksulluk ve Türkiye'deki boyutları*. s.l. : DPT, 1996.
- Dünya Bankası.** *World Bank Poverty Page*. [Online] www.worldbank.org/poverty. Son erişim tarihi Ocak 2011
- ECLAC.** 1997. *Panorama Social de América Latina 1997*. 1997. 92-1-121224-3.
- Erdoğan, Güzin.** 1996. *Türkiye'de Bölge Ayrımında Yoksulluk Sınırı Üzerine*. s.l. : TÜİK, 1996.
- Erdoğan, Güzin.** *Türkiye'de Yoksulluk: Boyutu ve Profili*. s.l. : TÜİK.
- Erdoğan, Güzin.** 2002. *Türkiye'de ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler*. Ankara : Hak-İş Konfederasyonu, 2002.
- Erman, Tahire.** 2003. Poverty in Turkey: The Social Dimension. *World Bank Turkey: Poverty and Coping After Crises*. s.l. : The World Bank, 2003.
- Globalization Challenge Initiative.** 2001. *Water Privatization Fact Sheet*. 2001.
- Gordon, David.** 2005. *Indicators of Poverty and Hunger*. 2005. Expert Group Meeting on Youth Development Indicators United Nations Headquarters, New York.
- Habib, B., et al.** 2010. *Assessing ex ante the Poverty and Distributional Impact of the Global Crisis in a Developing Country: A Micro-Simulation Approach with Application to Bangladesh.* Policy Research Working Paper 5238. Washington D.C. : World Bank, 2010.

- Harvey, David.** 2009. *Sosyal Adalet ve Şehir*. İstanbul : Metis Yayınları, 2009. 978-975-342-383-0.
- Hentschel, J. and Aran, M.** 2009. *A Methodology Note on Assessing Employment and Poverty Implications of a Possible Growth Slowdown in Turkey*. Washington, DC : World Bank, 2009.
- Huq, S., Reid, H., & Murray, L.** 2002. Gender, Development and Climate Change. (R. Masika, Ed.). 2002 , 25.
- Ik Ki, Kim.** 1995. Differentiation among the urban poor and the reproduction of poverty: the case of Nanjido. *Environment and Urbanization*. 7, 1995 , 183.
- Innovations for Poverty Action Organization.** *Innovations for Poverty*. [Online] <http://poverty-action.org/>.
- Işık, Oğuz and Pınarcıklıoğlu, Melih.** 2001. *Nöbetleşe Yoksulluk, Sultanbeyli Örneği, İstanbul*. s.l. : İletişim, 2001.
- Kakwani, Nanak.** 1980. *Income inequality and poverty: Methods of estimation and policy applications*. 1980. 0195202279.
- Kamu-Sen.** 2009. *Yoksulluk Çalışmaları Üzerine Mukayese*. 2009.
- Kangas, Olli and Ritakallio, Veli-Matti.** 1998. Different Methods - Different Results. Approaches to Multidimensional Poverty. [book auth.] Hans-Jurgen Andress. *Empirical poverty research in a comparative perspective*. Aldershot : Ashgate Publishing, 1998.
- Khan, Mahmood Hasan.** 2000. *Rural Poverty in Developing Countries: Issues and Policies*. s.l. : International Monetary Fund, 2000.
- Kraay, A.** 1999. When is growth pro-poor? Evidence from a panel of countries. *Journal of Development Economics*. 1999, Cilt 1, 80.
- Make Poverty History Organization.** *MAKEPOVERTYHISTORY*. [Online] <http://www.makepovertyhistory.org>. Son erişim tarihi Ocak 2011
- Memur-Sen.** 2008. *Açlık Sınırı Çalışması*. 2008.
- Önder, Harun and Şenses, Fikret.** 2006. Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi. *İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar*. 2006.
- Partridge, Mark D. and Rickman, Dan S.** 2005. High-Poverty Nonmetropolitan Counties in America: Can Economic Development Help? *International Regional Science Review*. 28, 2005, 415.
- Ravallion, Martin.** 1994. *Poverty Comparisons*. s.l. : Routledge, 1994.
- Recep Dumanlı, Tuncer Bulutay.** 2000. *Türkiye'de Yoksulluk ve Azörgütlü Kesim. Enformal Kesim*. s.l. : TÜİK, 2000.
- Rowntree, B. Seebohm (Benjamin Seebohm).** 1901. *Poverty, A Study of Town Life*. s.l. : New York, H. Fertig, 1901.
- Runciman, W. G.** 1966. *Relative deprivation and social justice. A study of Attitudes to Social Inequality in Twentieth-Century England (Vol. 13)*. s.l. : Routledge & Kegan Paul, 1966.

- Ruud, Muffels, Jos, Berghman and Henk-Jan, Dirven.** 1992. A Multi-Method Approach To Monitor the Evolution of Poverty. *Journal of European Social Policy.* 2, 1992 , 193.
- Sen, Amartya.** 1992. *Inequality reexamined.* New York : Oxford University Press, 1992.
- Sen, Amartya.** 1983. Poor, relatively speaking. 1983 , Vol. 2, 35, pp. 153-169.
- Sen, Amartya.** 1976. Real National Income. *Review of Economic Studies.* 1976 , 43.
- Seppo, Sallila, Heiki, Hiilamo and Reijo, Sound.** 2006. Rethinking relative measures of poverty. *Journal of European Social Policy.* 16, 2006 , 107.
- Shah, Anup.** *Global Issues.* [Online] <http://www.globalissues.org/>.
- Smith, Paul.** Poverty. *Paul Smith's website.* [Online] <http://www.smirnov.demon.co.uk/socialism/overview/poverty.htm>.
- The Pearson Commission on International Development.** 1969. *Partners in Development.* s.l. : World Bank, 1969.
- The World Bank.** 2010. *Assessing ex ante the Poverty and Distributional Impact of the Global Crisis in the Philippines: A Micro-Simulation Approach.* 2010.
- The World Bank.** 2009. *Latin America beyond the Crisis: Impacts, Policies and Opportunities.* Washington D.C. : s.n., 2009.
- The World Bank.** 1995. *The Kyrgyz Republic Poverty Assessment and Strategy.* s.l. : World Bank, 1995.
- The World Bank.** 1994. *Uzbekistan: Adjusting Social Protection.* 13023-UZ. 1994.
- The World Health Organization.** 2001. *The World Health Organization, Determinants of Malnutrition.* 2001.
- Townsend, Peter Brereton.** 1979. *Poverty in the United Kingdom.* s.l. : Penguin books, 1979.
- 1999.** *Turkey: Economic Reforms, Living Standards and Social Welfare Study.* s.l. : The World Bank, 1999.
- TÜİK.** *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.*
- UNDP.** Stand Up, Take Action, End Poverty. [Online] <http://standagainstopoverty.org>. Son erişim tarihi Ocak 2011
- United Nations Development Program.** United Nation Development Programme Poverty Reduction. [Online] <http://www.undp.org/poverty/>. Son erişim tarihi Ocak 2011
- United Nations Development Program.** 1990-2010. *Human Development Reports.* Oxford : Oxford University Press, 1990-2010.
- United Nations Development Program.** 1997. *Poverty Measurement: Behind and Beyond the Poverty Line.* s.l. : Technical Support Document, Poverty Reduction, 1997.
- United Nations Development Programme.** 1999. *United Nations Human Development Report.* 1999.

United Nations Food and Agriculture Organization. 1998. *The State of Food and Agriculture.* 1998.

Wikipedia. *Wikipedia.* [Online] http://en.wikipedia.org/wiki/Culture_of_poverty.
Son erişim tarihi Ocak 2011

EKLER

Çizelge A.1 : İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması

İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS)

1. Düzey	2. Düzey	3. Düzey	1. Düzey	2. Düzey	3. Düzey
TR Türkiye					
TR1 İstanbul	TR10 (İstanbul)	TR100 İstanbul	TR8 Batı Karadeniz	TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	TR811 Zonguldak TR812 Karabük TR813 Bartın
TR2 Batı Marmara	TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	TR211 Tekirdağ TR212 Edirne TR213 Kırklareli		TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	TR821 Kastamonu TR822 Çankırı TR823 Sinop
	TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	TR221 Balıkesir TR222 Çanakkale		TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	TR831 Samsun TR832 Tokat TR833 Çorum TR834 Amasya
TR3 Ege	TR31 (İzmir)	TR310 İzmir	TR9 Doğu Karadeniz	TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	TR901 Trabzon TR902 Ordu TR903 Giresun TR904 Rize TR905 Artvin TR906 Gümüşhane
	TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	TR321 Aydın TR322 Denizli TR323 Muğla			
	TR33 (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	TR331 Manisa TR332 Afyonkarahisar TR333 Kütahya TR334 Uşak			
TR4 Doğu Marmara	TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	TR411 Bursa TR412 Eskişehir TR413 Bilecik	TRA Kuzeydoğu Anadolu	TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	TRA11 Erzurum TRA12 Erzincan TRA13 Bayburt
	TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	TR421 Kocaeli TR422 Sakarya TR423 Düzce TR424 Bolu TR425 Yalova		TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	TRA21 Ağrı TRA22 Kars TRA23 Iğdır TRA24 Ardahan
TR5 Batı Anadolu	TR51 (Ankara)	TR510 Ankara	TRB Ortadoğu Anadolu	TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	TRB11 Malatya TRB12 Elazığ TRB13 Bingöl TRB14 Tunceli
	TR52 (Konya, Karaman)	TR521 Konya TR522 Karaman		TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	TRB21 Van TRB22 Muş TRB23 Bitlis TRB24 Hakkari
TR6 Akdeniz	TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	TR611 Antalya TR612 Isparta TR613 Burdur	TRC Güneydoğu Anadolu	TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	TRC11 Gaziantep TRC12 Adıyaman TRC13 Kilis
	TR62 (Adana, Mersin)	TR621 Adana TR622 Mersin		TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	TRC21 Şanlıurfa TRC22 Diyarbakır
	TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	TR631 Hatay TR632 Kahramanmaraş TR633 Osmaniye		TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	TRC31 Mardin TRC32 Batman TRC33 Şırnak TRC34 Siirt
TR7 Orta Anadolu	TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	TR711 Kırıkkale TR712 Aksaray TR713 Niğde TR714 Nevşehir TR715 Kırşehir	Toplam	12	26
	TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	TR721 Kayseri TR722 Sivas TR723 Yozgat			

Çizelge A.2 : Fert Kayıt Anketi

2. Veri Seti Yapısı, Fert Kayıt, 2007 (Kesit Veri) (GYK07_FK)

Fert kayıt veri setinin kapsamı: Anket uygulanan hanehalkındaki tüm hanehalkıfertlerinin bilgilerini içermektedir.

Hedef De ği Őken No	Aç ıklama	Kay ıt uzunlu ğu	Seçenekler
BULTEN	Her hane için verilen numara (Bülten numarası)	5	1...12082
FERT_ID	Fert kimlik numarası (Bülten no + Fert sıra no)	7	
FK010	Anketin yapıldığı yıl	4	2007
FK050	Fert için ağırlık katsayısı	4.7	Format 4.7
FK085	Yaş grubu (2006 yılı Aralık ayındaki)	2	1- 00-04 yaş arası 2- 05-11 yaş arası 3- 12-14 yaş arası 4- 15-19 yaş arası 5- 20-24 yaş arası 6- 25-29 yaş arası 7- 30-34 yaş arası 8- 35-39 yaş arası 9- 40-44 yaş arası 10- 45-49 yaş arası 11- 50-54 yaş arası 12- 55-59 yaş arası 13- 60-64 yaş arası 14- 65+
FK090	Cinsiyet	1	1- Erkek 2- Kadın
FK095	Referans kişiye yakınlık	2	1- Referans kişi 2- Eşi 3- Oğlu / Kızı 4- Babası / Annesi 5- Kardeşi 6- Kayınpederi / Kayınvalidesi 7- Damadı / Gelini 8- Torunu 9- Diğer akrabalar 10- Evde kalan hizmetli 11- Akraba olmayanlar
FK210	Ferdin 2006 yılı süresince genel faaliyet durumu	1	1-Çalıştı 2-İş aradı 3- Emekli/Erken emeklilik 4- Diğer aktif olmayan
FK220	Ferdin babasının kimlik numarası (hanehalkı üyesi ise)	7	Baba kimlik no - (FERT_ID)
FK230	Ferdin annesinin kimlik numarası (hanehalkı üyesi ise)	7	Anne kimlik no - (FERT_ID)
FK240	Ferdin eşinin kimlik numarası (hanehalkı üyesi ise)	7	Eş kimlik no - (FERT_ID)

Çizelge A.3 : Hane Anketi

1. Veri Seti Yapısı, Hane, 2007 (Kesit Veri) (GYK07_H)

Hane veri setinin kapsamı:Anket uygulanan hanehalklarından ankete cevap verenlerin bilgilerini içermektedir.

Hedef Değişken No	Açıklama	Kayıt uzunluğu	Seçenekler
BULTEN	Her hane için verilen numara (Bülten numarası)	5	1...12082
HB010	Anket yılı	4	2007
HB020	Hanehalkının yaşadığı yer	1	1- Kır 2- Kent
HB030	İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması, 1. Düzey	3	Kod-Coğrafi kapsam Adı-Kapsadığı 1. DÜZEY Adı TR1-Istanbul (İstanbul) TR2-Batı Marmara- Batı Marmara (Tekirdağ-Balıkesir) TR3-Ege- Ege (İzmir-Aydın-Manisa) TR4- Doğu Marmara (Bursa-Kocaeli) TR5- Batı Anadolu (Ankara-Konya) TR6- Akdeniz (Antalya-Adana-Hatay) TR7- Orta Anadolu (Kırıkkale-Kayseri) TR8- Batı Karadeniz (Zonguldak-Kastamonu-Samsun) TR9- Doğu Karadeniz (Trabzon) TRA- Kuzey Doğu Anadolu (Erzurum-Ağrı) TRB- Orta Doğu Anadolu (Malatya-Van) TRC- Güney Doğu Anadolu (Gaziantep-Şanlıurfa-Mardin)
HB040	Hane için ağırlık katsayısı	4.7	Format 4.7
HB050	Hanehalkı tipi *: "1", "2", "3" ve "4" kodlarıFK070 (fert yaşdeğişkeni) ve FK090 (fert cinsiyet değişkeni) ile oluşturulacaktır. **: "14" kodu "6", "7" ve "8" kodlarının toplamından oluşturulmuştur. ***: "15" kodu "9", "10", "11", "12" ve "13" kodlarının toplamından oluşturulmuştur.	2	5-Tek kişilik hanehalkı 1- 64 yaşın altında* 2- 65 ve daha fazla yaşta* 3- Erkek* 4- Kadın* 14-Bağımlı çocuk olmayan hanehalkları (6+7+8)** 6- Bağımlı çocuk olmayan, iki yetişkinli, yetişkinlerin ikisi de 65 yaşın altında 7- Bağımlı çocuk olmayan, iki yetişkinli, yetişkinlerden en az biri 65 ve daha fazla yaşta 8- Bağımlı çocuk olmayan diğer hanehalkı15-Bağımlı çocuk olan hanehalkları (9+10+11+12+13)*** 9- Tek yetişkinli, en az bir bağımlı çocuk olan hanehalkı 10-İki yetişkinli, bir bağımlı çocuk olan hanehalkı 11-İki yetişkinli, iki bağımlı çocuk olan hanehalkı 12-İki yetişkinli, üç ve daha fazla bağımlı çocuk olan hanehalkı 13- Bağımlı çocuk olan diğer hanehalkı 16- Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)

Konut ve Konut Kolaylıkları

HH010	Oturulan konutun tipi	1	1- Müstakil konut 2-İkiz ya da sıralı ev 3- Apartman (10 daireden az) 4- Apartman (10 ve daha fazla daire) 5- Diğer
HH020	Oturulan konuttaki mülkiyet şekli	1	1- Ev sahibi 2- Kiracı 3- Lojman 4- Diğer (Herhangi bir kira ödemeyen)

1. Veri Seti Yapısı, Hane, 2007 (Kesit Veri) (GYK07_H)

HH030	Oturulan konuta sahip olunan veya oturmaya başlanan yıl (HH020 = 4 olanlar hariç)	4	1900...2007
HH040	Oturulan konut için ödenen aylık kira tutarı (YTL) (Konut için ödenen kiraya; kapıcı, yakacak, aidat, vb. diğer ödemeler dahil edilmemiştir) (HH020 "2" veya "3" olanlar)	6	0..999999
HH050	Aylık ortalama konut masrafı (YTL)	6	0..999999
HH060	Oturulan konutta mutfak, banyo ve tuvalet hariç oda sayısı	2	1- 1 2- 2 3- 3 4- 4 5- 5 6- 6 7- 7 8- 8 9- 9 10- 10 ve daha fazla
HH070	Oturulan konuttaki faydalanılan alanın metrekare olarak büyüklüğü (m ²)	3	25...999
HH080	Oturulan konutun ısıtma sistemi	1	1- Soba (Kömür, gaz, doğalgaz, elektrik, vb.) 2- Kalorifer (Müşterek veya merkezi ısıtma) 3- Kalorifer (Kat kaloriferi/kombi) 4- Diğer
HH090	Oturulan konutta ısınma amacıyla en fazla kullanılan yakıt türü	1	1- Odun 2- Kömür 3- Doğalgaz 4- Fuel-Oil 5- LPG (Tüpgaz) 6- Elektrik 7- Tezek 8- Diğer
HH100	Oturulan konutta BANYO veya DUŞ'un mevcut olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır
HH110	Oturulan konutta TUVALET'in (ev içinde) mevcut olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır
HH120	Oturulan konutta BAĞIMSIZ MUTFAĞIN mevcut olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır
HH130	Oturulan konutta BORULU SU SİSTEMİ'nin mevcut olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır
HH140	Oturulan konutta SICAK SU SİSTEMİ'nin (Merkezi sıcak su, şofben,kombi, güneşenerjisi,vb.) mevcut olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır
HH150	Hanehalkının TELEFON HATTI'na (sabit) sahip olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır, maddi yetersizlik 3- Hayır, diğer nedenler
HH160	Hanehalkının CEP TELEFONU'na sahip olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır, maddi yetersizlik 3- Hayır, diğer nedenler

1. Veri Seti Yapısı, Hane, 2007 (Kesit Veri) (GYK07_H)

HH170	Hanehalkının RENKLİ TELEVİZYON'a sahip olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır, maddi yetersizlik 3- Hayır, diğer nedenler
HH180	Hanehalkının BİLGİSAYAR'a sahip olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır, maddi yetersizlik 3- Hayır, diğer nedenler
HH190	Hanehalkının İNTERNET'e sahip olma durumu [HH180 = "1" olanlar]	1	1- Evet 2- Hayır, maddi yetersizlik 3- Hayır, diğer nedenler
HH200	Hanehalkının OTOMATİK ÇAMAŞIR MAKİNASI'na sahip olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır, maddi yetersizlik 3- Hayır, diğer nedenler
HH210	Hanehalkının BUZDOLABI'na sahip olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır, maddi yetersizlik 3- Hayır, diğer nedenler
HH220	Hanehalkının BULAŞIK MAKİNASI'na sahip olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır, maddi yetersizlik 3- Hayır, diğer nedenler
HH230	Hanehalkının KLİMA'ya sahip olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır, maddi yetersizlik 3- Hayır, diğer nedenler
HH240	Hanehalkının OTOMOBİL'e (iş amaçlılar hariç) sahip olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır, maddi yetersizlik 3- Hayır, diğer nedenler

Konut ve Çevre Problemleri

HS010	Oturulan konutta sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçeveleri gibi bir problemin mevcut olma durumu	1	1- Evet 2- Hayır
HS020	Oturulan konutta, konutun izolasyonundan dolayı ısınma sorunu olup olmadığı	1	1- Evet 2- Hayır
HS030	Oturulan konutta, odaların karanlık olması veya yeterli ışık almaması gibi bir sorun olup olmadığı	1	1- Evet 2- Hayır
HS040	Oturulan konutta, komşulardan veya sokaktan gelen gürültü probleminin olup olmadığı	1	1- Evet 2- Hayır
HS050	Oturulan konutta, kullanım alanının yeterli olup olmadığı	1	1- Evet 2- Hayır
HS060	Yaşanılan çevrede trafik veya endüstrinin neden olduğu hava kirliliği, çevre kirliliği veya diğer çevresel sorunların olup olmadığı	1	1- Evet 2- Hayır
HS070	Yaşanılan çevrede suç veya şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşılıp karşılaşılmadığı	1	1- Evet 2- Hayır

Ekonomik Durum

HE010	Son 12 ay içinde EV KIRASININ, FAİZLİ BORÇ GERİ ÖDEMESİNİN veya KONUT KREDİSİNİN planlandığı gibi ödenememe durumu	1	1- Evet oldu 2- Hayır olmadı 3- Bu tür ödeme yok
HE020	Son 12 ay içinde ELEKTRİK, SU, GAZ FATURALARININ planlandığı gibi ödenememe durumu (Borç alınarak ödeme yapılanlar ödenmiş kabul edilecektir)	1	1- Evet oldu 2- Hayır olmadı 3- Bu tür ödeme yok
HE030	Son 12 ay içinde TAKSİT, KREDİ KARTI ve DİĞER BORÇ ÖDEMELERİNİN planlandığı gibi ödenememe durumu	1	1- Evet oldu 2- Hayır olmadı 3- Bu tür ödeme yok

1. Veri Seti Yapısı, Hane, 2007 (Kesit Veri) (GYK07_H)

HE040	Hanenin toplam aylık hane geliriyle bir ay boyunca geçinebilme durumu	1	1-Çok zor 2- Zor 3- Biraz zor 4- Biraz kolay 5- Kolay 6-Çok kolay
HE050	Bir ay boyunca geçinebilmek için hanenin sahip olması gereken en düşük aylık net gelirin ne kadar olacağı	7	1..9999999
HE060	Konuta ilişkin olarak yapılan tüm harcamalar düşünüldüğünde bu masrafların haneye nasıl bir yük getirdiği (Ev sahipleri için konut kredisi faizi geri ödemeleri, Kiracılar için ödenen kira dahil olmak üzere, su, elektrik, ısınma, fatura cezaları, apartman aidatları, düzenli tamir ve bakım masrafları kapsamıştır)	1	1-Çok yük getiriyor 2- Biraz yük getiriyor 3- Yük getirmiyor
HE070	Konut ile ilgili ödemeler dışındaki borç ve taksit ödemelerinin haneye nasıl bir yük getirdiği	1	1-Çok yük getiriyor 2- Biraz yük getiriyor 3- Yük getirmiyor 4- Taksit veya borç ödemesi yok
HE080	İstenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman EVDEN UZAKTA BİR HAFTALIK TATİLİ KARŞILAYABİLECEK DURUMDA olup olmama (Tatil köyü, otel, pansiyonda)	1	1- Evet 2- Hayır
HE090	İstenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman İKİ GÜNDE BİR ET, TAVUK YA DA BALIK İÇEREN YEMEK YİYİP YİYEMEME durumu (Vejeteryanlar için eşdeğer yiyecekler)	1	1- Evet 2- Hayır
HE100	İstenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman beklenmedik büyüklükte karşılanabilme durumu	1	1- Evet 2- Hayır
HE110	Evin ısınma ihtiyacının yeterince karşılanabilme durumu	1	1- Evet 2- Hayır
HE120	Yıpranmış veya eskimiş mobilyaları yenileyebilme durumu	1	1- Evet 2- Hayır
HE130	Yeni giysiler alabilme durumu (ikinci el hariç)	1	1- Evet 2- Hayır

Gelir

HG010	Oturulan konutun yıllık izafi kirası (Mülkiyetsekli "ev sahibi " ve "diğer" olanlar için; HH020 ="1" veya "4" olan)	9.2	999999.99
HG020	Hanedeki 15 yaşından küçük fertlerin 2006 yılı içinde elde ettiği gelirin toplam değeri (YTL)	9.2	999999.99
HG030N	2006 yılı içinde alınan çocuk yardımlarının NAKDİ DEĞERİ (YTL)	9.2	999999.99
HG030A	2006 yılı içinde alınan çocuk yardımlarının AYNİ DEĞERİ (YTL)	9.2	999999.99
HG040	2006 yılı içerisinde alınan konut yardımlarının (kira, vb.) değeri (YTL)	9.2	999999.99
HG050N	2006 yılı içinde alınan diğer sosyal yardımların NAKDİ DEĞERİ (YTL)	9.2	999999.99
HG050A	2006 yılı içinde alınan diğer sosyal yardımların AYNİ DEĞERİ (YTL)	9.2	999999.99

1. Veri Seti Yapısı, Hane, 2007 (Kesit Veri) (GYK07_H)

HG060N	2006 yılı içinde başka bir kişi veya haneden düzenli alınan yardımların NAKDİ DEĞERİ (YTL)	9.2	999999.99
HG060A	2006 yılı içinde başka bir kişi veya haneden düzenli alınan yardımların AYNİ DEĞERİ (YTL)	9.2	999999.99
HG070	Gayrimenkul (kira) geliri	9.2	999999.99
HG080	Menkul kıymet geliri	9.2	999999.99
HG090N	2006 yılı içinde haneden başka bir kişi veya haneye düzenli yapılan yardımların NAKDİ DEĞERİ (YTL)	9.2	999999.99
HG090A	2006 yılı içinde haneden başka bir kişi veya haneye düzenli yapılan yardımların AYNİ DEĞERİ (YTL)	9.2	999999.99
HG100	Düzenli ödenen vergiler (emlak vergisi, motorlu taşıtlar vergisi ve düzenli ödenen varlık vergileri) (Gelir vergisi hariç)	9.2	999999.99
HG103	İşeğe bağlı emeklilik primi		
HG105	Cevapsız fertler için impute edilmiş gelirler		
HG110	Toplam hanehalkı kullanılabilir geliri (FG010 + FG020 + FG030 + FG040 + FG050 + FG070 + FG080 + FG090 + FG100 + FG110 + FG120 + FG125 + HG010 + HG020 + HG030N + HG030A + HG040 + HG050N + HG050A + HG060N + HG060A + HG070 + HG080 + HG105 -HG090N - HG090A - HG100 - HG103)	9.2	999999.99

Çizelge A.5 : Fert Anketi

3. Veri Seti Yapısı, Fert, 2007 (Kesit Veri) (15 + Yaştaki Fertler) (GYK07_F)

Hedef Değişken No	Açıklama	Kayıt uzunluğu	Seçenekler
BULTEN	Her hane için verilen numara (Bülten numarası)	5	1...12082
FERT_ID	Fert kimlik numarası (Bülten no + Fert sıra no)	7	
FB010	Anket yılı	4	2007
FB030	Fert için ağırlık katsayısı	4	Format 4.7
FB100	Ferdin medeni durumu	1	1- Hiç evlenmedi 2- Evli 3- Ayrı yaşıyor 4- Eşi öldü 5- Boşandı
FB110	Ferdin resmi nikahının olup olmadığı	1	1- Evli, resmi nikahlı 2- Evli, resmi nikahsız 3- Evli değil

Eğitim

FE010	Ferdin bir eğitim kurumuna devam etme durumu	1	1- Evet 2- Hayır
FE020	Ferdin devam ettiği eğitim düzeyi [FE010 = "1" olanlar]	1	1-İlköğretim 2- Genel lise 3- Mesleki veya teknik lise 4- Fakülte veya yüksek okul 5- Yüksek Lisans/Doktora
FE030	Ferdin en son bitirdiği okul (En son diploma alınan okul)	1	0- Okur-yazar olmayan 1- Okur yazar olup, bir okul bitirmeyen 2-İlkokul 3- Ortaokul, mesleki ortaokul ve ilköğretim 4- Genel lise 5- Mesleki veya teknik lise 6- Yüksekokul, fakülte ve üzeri
FE040	Ferdin son eğitim düzeyini tamamladığı yıl [FE030 ="2", "3", "4", "5", "6" olanlar]	4	1900..2006

Sağlık Durumu

FS010	Ferdin genel sağlık durumu	1	1-Çok iyi 2-İyi 3- Fena değil 4- Kötü 5-Çok kötü
FS020	Ferdin kronik/müzmin bir hastalığının olup olmadığı (Şeker, hipertansiyon, astım, böbrek yetmezliği, romatizmal hastalıklar, vb.)	1	1- Evet 2- Hayır

FS030	En az 6 aydan beri süregelen fiziksel veya ruhsal herhangi bir sağlık problemi nedeniyle ferdin günlük faaliyetlerinde bir sınırlama olup olmadığı	1	1- Evet, çok sınırlandı 2- Evet, sınırlandı 3- Hayır, sınırlanmadı
-------	--	---	--

3. Veri Seti Yapısı, Fert, 2007 (Kesit Veri) (15 + Yaştaki Fertler) (GYK07_F)

FS040	Ferdin sağlık sigortasının olup olmadığı	1	Evet 1- Emekli Sandığı 2- Bağ-Kur 3- SSK 4- İsteğe bağlı sigortalılık 5- Yeşil Kart 6- Diğer 7- Hayır
FS050	Ferdin son 12 ay içinde, tıbbi muayene veya tedavi ihtiyacı olduğu halde doktora başvuramama durumu	1	1- Evet 2- Hayır
FS060	Ferdin doktora başvuramamasının asıl sebebi [FS050 = "1" olanlar]	1	1- Maddi yönden karşılayamaması 2- Çok sıra beklemek zorunda kalması 3- Zaman ayıramaması (iş, çocukların bakımı, vb. nedenler) 4- Doktorun uzak olması, ulaşım zorluğu 5- Doktor/hastane/tetkik/tedaviden korkması 6- Rahatsızlığın kendi kendine geçmesini beklemesi 7- İyi bir doktor veya uzman bilmemesi 8- Diğer nedenler
FS070	Ferdin son 12 içinde, diş hekimine başvurma ihtiyacı olduğu halde başvuramama durumu	1	1- Evet 2- Hayır
FS080	Ferdin bir diş hekimine başvuramamasının asıl sebebi [FS070 = "1" olanlar]	1	1- Maddi yönden karşılayamaması 2- Çok sıra beklemek zorunda kalması 3- Zaman ayıramaması (iş, çocukların bakımı, vb. nedenler) 4- Diş hekiminin uzak olması, ulaşım zorluğu 5- Diş hekimi/hastane/tetkik/tedaviden korkması 6- Rahatsızlığın kendi kendine geçmesini beklemesi 7- İyi bir diş hekimi bilmemesi 8- Diğer nedenler

İstihdam Durumu

FI010	Ferdin kendi tanımlamasına göre şu anki durumu	1	1- Full-time çalışıyor 2- Part-time çalışıyor 3- İş arıyor 4- Eğitim öğretime devam ediyor (ücretsiz stajdahil) 5- Emekli 6- Mevsimlik çalışıyor 7- Yaşlı, engelli veya çalışamaz halde 8- Ev işleri ile meşgul 9- Diğer
-------	--	---	--

FI020	Ferdin geçen hafta içinde aynı (mal) veya nakdi (para) bir gelir elde etmek amacıyla bir saat bile olsa bir işte çalışıp çalışmadığı veya geçici olarak başında bulunmadığı bir işinin olup olmadığı (Maaşlı, ücretli, yevmiyeli, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak)	1	1- Evet 2- Hayır
-------	--	---	------------------

3. Veri Seti Yapısı, Fert, 2007 (Kesit Veri) (15 + Yaşta Kİ Fertler) (GYK07_F)

FI030	Şu an çalışmayan ferdin daha önce aynı (mal) veya nakdi (para) bir gelir elde etmek amacıyla çalışıp çalışmadığı [FI020 = "2" olanlar]	1	1- Evet 2- Hayır
FI040	Ferdin son dört hafta içinde iş arayıp aramadığı [FI020 = "2" olanlar]	1	1- Evet 2- Hayır
FI050	İş imkanı olsa ferdin iki hafta içinde işbaşı yapabilme durumu [FI020 = "2" olanlar]	1	1- Evet 2- Hayır
FI060	Ferdin son dört hafta içinde, iş aramak için en son kullandığı kanal [FI020 = "2" ve FI040 = "1" olanlar]	2	1- Türkiye İş Kurumu'na başvurdu 2-İşçi simsarlarına başvurdu 3- Doğrudan işverenlere başvurdu 4- Arkadaş, akraba veya diğer kişilere başvurdu 5- Gazete, dergi veya internetten iş ilanlarını inceleyip cevaplandırdı 6-İş amaçlı yazılı ve sözlü mülakata katıldı 7- Kendi işini kurmak için teşebbüste bulundu 8-İş başvurusu sonuçlarını bekledi 9- Diğer 10- Hiç bir şey yapmadı

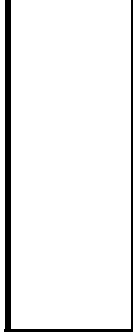
Son İş Bilgileri

FI070	Ferdin son işindeki işteki durumu (Anonimşirket ve kooperatif ortaklarıfili olarak çalışıyorlarsa "ücretli, maaşlı" olarak sınıflandırılmıştır) [FI020 = "2" ve FI030 = "1" olanlar]	1	1- Ücretli, maaşlı 2- Yevmiyeli 3-İşveren 4- Kendi hesabına 5- Ücretsiz aile işçisi
FI080	Ferdin son çalıştığı işindeki meslek kodu (ISCO-88) [FI020 = "2" ve FI030 = "1" olanlar]	1	1- Kanun Yapıcılar, Üst Düzey Yöneticiler ve Müdürler 2- Profesyonel Meslek Mensupları 3- Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları 4- Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar 5- Hizmet ve Satış Elemanları 6- Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık, Ormanlık ve Su Ürünleri Çalışanları 7- Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar 8- Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcıları 9- Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar
FI090	Ferdin son işinden ayrıldığı yıl [FI020 = "2" ve FI030 = "1" olanlar]	4	1900...2007

FI100	Ferdin son işinde 2006 yılında çalıştığı ay sayısı [FI020 = "2" ve FI030 = "1" olanlar ve FI090 >="2006" olanlar]	2	0...12
FI110	Ferdin son çalıştığı işinden 2006 yılında elde etmiş olduğu net geliri (YTL) [FI020 = "2" ve FI030 = "1" olanlar ve FI100 >"0" olanlar]	6	0..999999

3. Veri Seti Yapısı, Fert, 2007 (Kesit Veri) (15 + Yaşta Kİ Fertler) (GYK07_F)

Esas İş Bilgileri			
FI120	Ferdin esas işindeki işteki durumu (Anonimşirket ve kooperatif ortaklarıfili olarak çalışıyorlarsa "ücretli, maaşlı" olarak sınıflandırılmıştır) [FI020 = "1" olanlar]	1	1- Ücretli, maaşlı 2- Yevmiyeli 3-İşveren 4- Kendi hesabına 5- Ücretsiz aile işçisi
FI130	Ferdin esas işindeki meslek kodu (ISCO-88) [FI020 = "1" olanlar]	1	1- Kanun Yapıcılar, Üst Düzey Yöneticiler ve Müdürler 2- Profesyonel Meslek Mensupları 3- Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları 4- Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar 5- Hizmet ve Satış Elemanları 6- Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık, Ormancılık ve Su Ürünleri Çalışanları 7- Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar 8- Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar 9- Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar
FI140	Ferdin esas işindeki çalıştığı yer, kuruluş veya işyerinin ana faaliyet kodu (NACE REV1.1) [FI020 = "1" olanlar]	2	01- Tarım, Ormancılık, Avcılık ve Balıkçılık 02- Madencilik ve Taşocakçılığı 03-İmalat Sanayii 04- Elektrik, Gaz ve Su 05-İnşaat ve Bayındırlık İşleri 06- Toptan ve Perakende Ticaret, Motorlu Taşıt, Motosiklet, Kişisel ve Ev Eşyalarının Onarımı 07- Oteller ve Lokantalar 08- Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri 09- Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri 10- Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri 11- Kamu Yönetimi ve Savunma, Zorunlu Sosyal Güvenlik 12- Eğitim 13- Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler 14- Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri
FI150	Ferdin esas işindeki haftalık normal çalışma saati (SAAT) (Ücrettilerde, düzenli ödenen ücretli fazla mesai saatleri de eklenmiştir) [FI020 = "1" olanlar]	2	1..99
FI160	Ferdin ek iş/işlerindeki haftalık normal çalışma saati toplamı (SAAT) [FI020 = "1" olanlar ve ek işi olanlar]	2	1..99
FI170	Ferdin haftada 30 saatten az çalışmasının nedeni [Esas iş + Ek iştoplamında haftada 30 saatten az çalışanlar]	1	1- Eğitim veya öğrenimine devam etmesi 2- Hasta veya engelli olması

- 3- Tam zamanlı bir iş bulamaması
- 4- Daha fazla çalışmak istememesi
- 5-Çalıştığı süreyi tam zamanlı bir iş olarak değerlendirmesi
- 6- Ev işleri / çocuk veya bakıma muhtaç diğer kişilerin bakımı
- 7-İşinin gereği
- 8- Diğer nedenler

3. Veri Seti Yapısı, Fert, 2007 (Kesit Veri) (15 + Yaştaki Fertler) (GYK07_F)

FI180	Ferdin esas işindeki yer, kuruluş veya işyerinde çalışan kişi sayısı [FI020 = "1" olanlar]	1	1- 10 ve daha az 2- 11-19 kişi 3- 20-49 kişi 4- 50 veya daha fazla kişi
FI190	Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu [FI020 = "1" olanlar]	1	1- Kayıtlı 2- Kayıtlı değil
FI210	Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinin süreklilik durumu [FI020 = "1" ve FI120 = "1" ve FI120 = "2" olanlar]	1	1- Sürekli iş 2- Belirli süreli sözleşmeli iş (geçici) 3- Sözleşmesiz arada sırada çalışan
FI220	Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinde, personel denetimi veya yöneticilik yapma durumu [FI020 = "1" ve FI120 = "1" ve FI120 = "2" olanlar]	1	1- Evet 2- Hayır
FI240	Ferdin esas işinde 2006 yılında çalıştığı ay sayısı [FI020 = "1" olanlar ve işe "2007" yılından önce başlayanlar]	2	1..12
FI250	Ferdin esas işinden 2006 yılı içinde elde ettiği YILLIK net gelir (YTL) [FI020 = "1" olanlar ve işe "2007" yılından önce başlayanlar]	6	-999999...999999

Çalışma Tarihi

FI260	Ferdin 2006 yılında tam-zamanlı çalışarak geçirdiği ay sayısı	2	0..12
FI270	Ferdin 2006 yılında yarı-zamanlı çalışarak geçirdiği ay sayısı	2	0..12
FI280	Ferdin 2006 yılında işsiz olarak geçirdiği ay sayısı	2	0..12
FI290	Ferdin iktisaden faal olmaksızın 2006 yılında emekli olarak geçirdiği ay sayısı	2	0..12
FI300	Ferdin 2006 yılında iktisaden faal olmaksızın eğitimöğretimde geçirdiği ay sayısı	2	0..12
FI310	Ferdin 2006 yılında diğer iktisaden faal olmadan geçirdiği ay sayısı (Ev işleri ile meşgul, askerlik görevi vb.)	2	0..12

FI320	Ferdin ilk düzenli işinde çalışmaya başladığı yaş (Öğrenci ikengeçici part-time yapılan işler hariç, ücretsiz aile işçileri dahil) [FI020 = "1" veya FI030 = "1" olanlar]	2	8...99
FI330	Ferdin ilk çalışmaya başladığı zamandan beri gelir getirici bir işte çalışarak geçirdiği süre (YIL) [FI020 = "1" veya FI030 = "1" olanlar]	2	0...99

3. Veri Seti Yapısı, Fert, 2007 (Kesit Veri) (15 + Yaştaki Fertler) (GYK07_F)

2006 Yılı Fert Gelirleri			
FG010	Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net nakdi ücret, maaş, yevmiye geliri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG020	Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net aynı ücret, maaş, yevmiye geliri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG030	Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net nakdi müteşebbis geliri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG040	Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net aynı müteşebbis geliri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG050	2006 yılı içinde tarımsal bir faaliyet olarak kapsanmayıp sadece hane tüketimine yönelik olarak üretilen bitkisel veya hayvansal ürünlerin piyasa fiyatı ile değeri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG070	Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği işsizlik yardımlarının değeri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG080	Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği emeklilik gelirlerinin değeri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG090	Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği dul ve yetim maaşlarının değeri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG100	Ferdin 2006 yılı içinde ücretli hastalık izninden dolayı elde etmiş olduğu gelirin değeri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG110	Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği sakatlık, gazilik, malülen emeklilik, yaşlılık gelirlerinin değeri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG120	Ferdin 2006 yılı içinde eğitim ile ilgili elde ettiği karşılıksız burs, bağış vb. gelirlerin değeri (YTL)	9.2	0..999999.99

FG125	Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği diğer gelirlerin (vergi iadesi, vb.) değeri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG130	Ferdin 2006 yılı içinde ödediği isteğe bağlı emeklilik primi toplam değeri (YTL)	9.2	0..999999.99
FG140	Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği gelirlerin toplam değeri (YTL) (FG010 + FG020 + FG030 + FG040 + FG050 + FG070 + FG080 + FG090 + FG100 + FG110 + FG120 + FG125)	9.2	0..999999.99

Çizelge A.6 : Kodlama

Açıklama	Kodlama	TÜİK Seçenekler
Her hane için verilen numara (Bülten numarası)		
Fert kimlik numarası		
Anketin yapıldığı yıl		
Fert için ağırlık kat sayısı		
Yaş grubu	4 4 4 3 3 1 1 1 1 1 2 2 2 5	1 0-4 yaş arası 2 5-11 yaş arası 3 12-14 yaş arası 4 15-19 yaş arası 5 20-24 yaş arası 6 25-29 yaş arası 7 30-34 yaş arası 8 35-39 yaş arası 9 40-44 yaş arası 10 44-49 yaş arası 11 50-54 yaş arası 12 55-59 yaş arası 13 60-64 yaş arası 14 65+
Cinsiyet	Aynı	1 Erkek 2 Kadın
Referans kişiye yakınlık	1 2 3 4 5 7 7 6 8 9 9	1 Referans kişi 2 Eşi 3 Oğlu/Kızı 4 Babası/Annesi 5 Kardeşi 6 Kayınpederi/Kayınvalidesi 7 Damadı/Gelini 8 Torunu 9 Diğer akrabalar 10 Evde kalan hizmetli 11 Akraba olmayanlar
Ferdin 2006 yılı süresince genel faaliyet durumu	1 3 2 4	1 Çalıştı 2 İş aradı 3 Emekli/erken emekli 4 Diğer aktif olmayan
Ferdin babasının kimlik No.		
Ferdin annesinin kimlik No.		
Ferdin eşinin kimlik No		
Ferdin bir eğitim kurumuna devam etme durumu	1 3	1 Evet 2 Hayır

	2	Boş
Ferdin devam ettiği eğitim düzeyi	5 4 3 2 1 6	1 İlköğretim 2 Genel lise 3 Mesleki veya teknik lise 4 Fakülte veya yüksekokul 5 Yüksek lisans/Doktora Boş
Ferdin en son bitirdiği okul	7 6 5 4 3 2 1 7	0 Okur yazar olmayan 1 Okur yazar olup, bir okul bitirmeyen 2 İlkokul 3 Ortaokul, mesleki ortaokul ve ilköğretim 4 Genel lise 5 Mesleki veya teknik lise 6 Yüksekokul, fakülte ve üzeri Boş
Ferdin son eğitim düzeyini tamamladığı yıl	KULLANILMAYACAK AK	
Ferdin genel sağlık durumu	1 2 3 4 5 3	1 Çok iyi 2 İyi 3 Fena değil 4 Kötü 5 Çok kötü Boş
Ferdin kronik/müzmin bir hastalığının olup olmadığı	3 1 2	1 Evet 2 Hayır Boş
En az 6 aydan beri süregelen fiziksel veya ruhsal herhangi bir sağlık problemi nedeniyle ferdin günlük faaliyetlerinde bir sınırlama olup olmadığı	4 3 1 2	1 Evet, çok sınırlandı 2 Evet, sınırlandı 3 Hayır, sınırlanmadı Boş
Ferdin sağlık sigortasının olup olmadığı	1 3 2 4 5 6 7 6	1 Emekli sandığı 2 Bağ-Kur 3 SSK 4 İsteğe bağlı sigortalılık 5 Yeşil Kart 6 Diğer 7 Sağlık sigortası yok Boş
Ferdin son 12 ay içinde, tıbbi muayene veya tedavi ihtiyacı olduğu halde doktora	3	1 Evet

başvurmama durumu	1 2	2 Hayır Boş
Ferdin doktora başvuramamasının asıl sebebi	5 2 1 4 1 1 1 3 3	1 Maddi yönden karşılayamaması 2 Çok sıra beklemek zorunda kalması 3 Zaman ayıramaması 4 Doktorun uzak olması, ulaşım zorluğu 5 Doktor/hastane/tetkik/teda viden korkması 6 Rahatsızlığın kendi kendine geçmesini beklemesi 7 İyi bir doktor veya uzman bilmemesi 8 Diğer nedenler Boş
Ferdin son 12 ay içinde, diş hekimine başvurma ihtiyacı olduğu halde başvurmama durumu	3 1 2	1 Evet 2 Hayır Boş
Ferdin bir diş hekimine başvuramamasının asıl sebebi	5 2 1 4 1 1 1 3 3	1 Maddi yönden karşılayamaması 2 Çok sıra beklemek zorunda kalması 3 Zaman ayıramaması 4 Doktorun uzak olması, ulaşım zorluğu 5 Doktor/hastane/tetkik/teda viden korkması 6 Rahatsızlığın kendi kendine geçmesini beklemesi 7 İyi bir doktor veya uzman bilmemesi 8 Diğer nedenler Boş
Ferdin kendi tanımlamasına göre şu anki durumu	1 2 5 7 3	1 Full-time çalışıyor 2 Part-time çalışıyor 3 İş arıyor 4 Eğitim öğretime devam ediyor 5 Emekli

	4 8 6 9 9	6 Mevsimlik çalışıyor 7 Yaşlı, engelli veya çalışamaz halde 8 Ev işleri ile uğraşıyor 9 Diğer Boş
Ferdin geçen hafta içinde aynı veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla bir saat bile olsa bir işte çalışıp çalışmadığı veya geçici olarak başında bulunmadığı bir işinin olup olmadığı	1 2 2	1 Evet 2 Hayır Boş
Şu an çalışmayan ferdin daha önce aynı veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla çalışıp çalışmadığı	1 2 2	1 Evet 2 Hayır Boş
Ferdin son dört hafta içinde iş arayıp aramadığı	1 2 2	1 Evet 2 Hayır Boş
İş imkanı olsa ferdin iki hafta içinde işbaşı yapabilme durumu	1 2 2	1 Evet 2 Hayır Boş
Ferdin son dört hafta içinde, iş aramak için en son kullandığı kanal <i>FIO20=2 ve FIO40 1 olanlar</i>	4 4 4 4 4 3 1 2 5 6 6	1 Türkiye İş Kurumu'na başvurdu 2 İşçi simsarlarına başvurdu 3 Doğrudan işverenlere başvurdu 4 Arkadaş, akraba veya diğer kişilere başvurdu 5 Gazete, dergi veya internetten iş ilanlarını inceleyip cevaplandırdı 6 İş amaçlı yazılı ve sözlü mülakata katıldı 7 Kendi işini kurmak için teşebbüste bulundu 8 İş başvurusu sonuçlarını bekledi 9 Diğer 10 Hiçbir şey yapmadı Boş
Ferdin son işindeki durumu	3 4 1 2	1 Ücretli maaşlı 2 Yevmiyeli 3 İşveren 4 Kendi hesabına

	5	5 Ücretsiz aile işçisi
	6	Boş
Ferdin son çalıştığı işindeki meslek kodu (ISCO-88)	2 1 3 4 5 6 7 8 9 10	1 Kanun yapıcılar, Üst düzey yöneticiler ve müdürler 2 Profesyonel meslek mensupları 3 Yardımcı profesyonel meslek mensupları 4 Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar 5 Hizmet ve satış elemanları 6 Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su rünleri çalışanları 7 Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar 8 Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları 9 Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar Boş
Ferdin son işinden ayrıldığı yıl	KULLANILMAYACAK AK	1900...2007
Ferdin son işinde 2006 yılında çalıştığı ay sayısı	KULLANILMAYACAK AK	
Ferdin son çalıştığı işinden 2006 yılında elde etmiş olduğu net gelir	GELİR GİBİ	
Ferdin esas işindeki durumu	3 4 1 2 5 6	1 Ücretli maaşlı 2 Yevmiyeli 3 İşveren 4 Kendi hesabına 5 Ücretsiz aile işçisi Boş
Ferdin esas işindeki meslek kodu (ISCO-88)	2 1 3 4 5 6 7	1 Kanun yapıcılar, Üst düzey yöneticiler ve müdürler 2 Profesyonel meslek mensupları 3 Yardımcı profesyonel meslek mensupları 4 Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar 5 Hizmet ve satış elemanları 6 Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su rünleri çalışanları 7 Sanatkarlar ve ilgili işlerde
		Ref:Turkey-2008-NHDR-en.pdf (s.120-122'ye göre)

	8 9 10	çalışanlar 8 Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları 9 Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar Boş
Ferdin esas işindeki çalıştığı yer, kuruluş veya iş yerinin ana faaliyet kodu (NACE REV1.1)	KULLANILMAYACAK	
Ferdin esas işindeli haftalık normal çalışma saati (saat)	GELİR GİBİ...	Boş: en kötü durum
Ferdin ek iş/işlerindeki haftalık normal çalışma saati toplamı (saat)	GELİR GİBİ...	Boş: En kötü durum
Ferdin haftada 30 saatten az çalışmasının nedeni	FI020=1 ise 0, değilse 9 4 7 5 1 2 6 3 4	1 Eğitim veya öğrenimine devam etmesi 2 Hasta veya engelli olması 3 tam zamanlı bir iş bulamaması 4 Daha fazla çalışmak istememesi 5 Çalıştığı süreyi tam zamanlı bir iş olarak değerlendirmesi 6 Ev işleri / çocuk veya bakıma muhtaç diğer kişilerin bakımı 7 İşinin gereği 8 Diğer nedenler Boş
Ferdin esas işindeki yer, kuruluş veya iş yerinde çalışan kişi sayısı	4 3 2 1 Boş 5	1 10 ve daha az 2 11-19 kişi 3 20-49 kişi 4 50 veya daha fazla kişi
Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu	1 3 2	1 Kayıtlı 2 Kayıtlı değil Boş
Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinin süreklilik durumu	1 2 3	1 Sürekli iş 2 Belirli süreli sözleşmeli iş (geçici) 3 Sözleşmesiz arada sırada çalışan

	BOŞ: F1020=1 veya (F1120≠2 ve F1120≠1) ise 1, değilse 4.	
Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferдин esas işinde, personel denetimi veya yöneticilik yapma durumu	BOŞ: F1020=1 veya (F1120≠2 ve F1120≠1) ise 1, değilse 4.	1 Evet 2 Hayır
Ferдин esas işinde 2006 yılında çalıştığı ay sayısı	GELİR GİBİ...BAK*	
Ferдин esas işinden 2006 yılında elde ettiği YILLIK net gelir (YTL)	GELİR GİBİ...	
Ferдин 2006 yılında tam zamanlı çalışarak geçirdiği ay sayısı	GELİR GİBİ...BAK*	
Ferдин 2006 yılında yarı-zamanlı çalışarak geçirdiği ay sayısı	GELİR GİBİ...BAK*	
Ferдин 2006 yılında işsiz olarak geçirdiği ay sayısı	GELİR GİBİ...BAK*	
Ferдин iktisaden faal olmaksızın 2006 yılında emekli olarak geçirdiği ay sayısı	GELİR GİBİ...BAK*	
Ferдин 2006 yılında iktisaden faal olmaksızın eğitim-öğretimde geçirdiği ay sayısı	GELİR GİBİ...BAK*	
Ferдин 2006 yılında diğer iktisaden faal olmadan geçirdiği ay sayısı	GELİR GİBİ...BAK*	
Ferдин ilk düzenli işinde çalışmaya başladığı yaş	GELİR GİBİ...BAK*	
Ferдин ilk çalışmaya başladığı zamandan beri gelir getirici bir işte çalışarak geçirdiği süre (YIL)	GELİR GİBİ...BAK*	
Ferдин 2006 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net nakdi ücret, maaş, yevmiye geliri (YTL)	KULLANILMAYAC AK	
Ferдин 2006 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net aynı ücret, maaş, yevmiye geliri (YTL)	KULLANILMAYAC AK	
Ferдин 2006 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net nakdi müteşebbis geliri (YTL)	KULLANILMAYAC AK	
Ferдин 2006 yılı içinde elde ettiği YILLIK toplam net aynı müteşebbis geliri (YTL)	KULLANILMAYAC AK	

2006 yılı içinde tarımsal bir faaliyet olarak kapsamayıp sadece hane tüketimine yönelik olarak üretilen bitkisel veya hayvansal ürünlerin piyasa fiyatı ile değeri (YTL)	KULLANILMAYACAK AK	
Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği işsizlik yardımlarının değeri (YTL)	KULLANILMAYACAK AK	
Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği emeklilik gelirlerinin değeri (YTL)	KULLANILMAYACAK AK	
Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği dul ve yetim maaşlarının değeri (YTL)	KULLANILMAYACAK AK	
Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği ücretli hastalık izninden dolayı elde etmiş olduğu gelirin değeri (YTL)	KULLANILMAYACAK AK	
Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği sakatlık, gazilik, malülen emeklilik, yaşlılık gelirlerinin değeri (YTL)	KULLANILMAYACAK AK	
Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği eğitim ile ilgili elde ettiği karşılıksız burs, bağış vb. gelirlerin değeri (YTL)	KULLANILMAYACAK AK	
Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği diğer gelirlerin (vergi iadesi vb.) değeri (YTL)	KULLANILMAYACAK AK	
Ferdin 2006 yılı içinde ödediği isteğe bağlı emeklilik primi (YTL)	GELİR GİBİ...BAK**	
Ferdin 2006 yılı içinde elde ettiği gelirlerin toplam değeri (YTL)	GELİR GİBİ...BAK*	
<p>*Süre veya yaş veya yıl ne kadar küçükse o kadar olumsuz, boş ise en olumsuz. ** Prim ne kadar küçükse o kadar kötü. Boş: FI020=1 ise en olumsuzdan bir puan kötü, değilse en kötü.</p>		

Çizelge A.7 : Faktör Analizi

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	8,916	11,430	11,430	8,916	11,430	11,430
2	8,132	10,426	21,856	8,132	10,426	21,856
3	4,800	6,154	28,010	4,800	6,154	28,010
4	3,930	5,038	33,049	3,930	5,038	33,049
5	3,461	4,437	37,486	3,461	4,437	37,486
6	2,505	3,212	40,698	2,505	3,212	40,698
7	2,378	3,049	43,746	2,378	3,049	43,746
8	2,260	2,898	46,644	2,260	2,898	46,644
9	1,804	2,312	48,956	1,804	2,312	48,956
10	1,716	2,200	51,156	1,716	2,200	51,156
11	1,576	2,021	53,177	1,576	2,021	53,177
12	1,502	1,926	55,103	1,502	1,926	55,103
13	1,355	1,737	56,840	1,355	1,737	56,840
14	1,287	1,650	58,490	1,287	1,650	58,490
15	1,242	1,592	60,082	1,242	1,592	60,082
16	1,163	1,491	61,573	1,163	1,491	61,573
17	1,030	1,321	62,894	1,030	1,321	62,894
18	1,021	1,309	64,202	1,021	1,309	64,202
19	1,004	1,287	65,490	1,004	1,287	65,490
20	,971	1,245	66,734			
21	,917	1,175	67,909			
22	,897	1,149	69,059			
23	,867	1,112	70,170			
24	,854	1,095	71,266			
25	,809	1,037	72,302			
26	,803	1,029	73,332			
27	,795	1,019	74,351			
28	,763	,979	75,329			
29	,729	,935	76,264			
30	,722	,925	77,190			
31	,708	,908	78,097			
32	,690	,884	78,981			

33	,677	,868	79,850
34	,664	,851	80,700
35	,644	,825	81,525
36	,622	,797	82,322
37	,616	,790	83,112
38	,605	,775	83,887
39	,567	,727	84,614
40	,556	,713	85,328
41	,544	,697	86,025
42	,540	,693	86,718
43	,527	,676	87,394
44	,518	,664	88,058
45	,494	,633	88,691
46	,474	,607	89,298
47	,465	,596	89,894
48	,451	,578	90,471
49	,443	,568	91,039
50	,432	,554	91,593
51	,422	,540	92,133
52	,415	,532	92,666
53	,406	,520	93,186
54	,376	,481	93,667
55	,350	,448	94,115
56	,334	,429	94,544
57	,325	,417	94,961
58	,318	,408	95,369
59	,290	,372	95,741
60	,279	,358	96,098
61	,272	,348	96,446
62	,256	,329	96,775
63	,242	,310	97,085
64	,237	,304	97,389
65	,231	,296	97,685
66	,220	,282	97,967
67	,214	,274	98,241
68	,194	,249	98,490

69	,186	,238	98,728		
70	,158	,202	98,931		
71	,156	,200	99,131		
72	,152	,195	99,326		
73	,143	,183	99,509		
74	,135	,173	99,682		
75	,123	,158	99,840		
76	,065	,083	99,923		
77	,048	,062	99,985		
78	,012	,015	100,000		

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Çizelge A.8 : Bileşen Matrisi

Component Matrix ^a																			
	Component																		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Hane eğitim düzeyi	,0236	-,214	-,004	,256	,039	,084	-,237	,081	,349	,039	-,024	,018	,001	,375	,003	-,019	,055	,051	-,055
Hanedekilerin en son bitirdiği okul düzeyi	-,069	,847	-,007	-,208	,032	,000	-,034	,018	-,053	-,022	,004	,000	,010	-,044	,016	,026	-,007	-,002	-,000
Hanedekilerin 2006 yılı içinde ödediği isteğe bağlı emeklilik primi (ortalama YTL)	-,021	,071	,009	-,003	,020	,012	-,032	,009	,057	-,033	-,007	,026	,051	,069	-,024	,024	,066	,169	,879
Hanedekilerin 2006 yılı içinde elde ettiği gelirlerin toplam değeri (ortalama YTL)	-,048	,807	,002	-,022	,014	,065	-,223	,033	,227	-,002	,023	,012	,003	,055	,019	,010	,014	,036	-,016
Hanedekilerin kendi tanımlamasına göre şu anki durumu	-,093	,907	,023	,117	,010	,078	-,219	,038	-,002	7,408E-6	,002	,013	,004	-,030	,001	,015	,001	-,002	-,019
Hanede şu an çalışmayan ferdin daha önce aynı veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla çalışıp çalışmadığı	,036	-,357	,056	,738	,054	,019	-,024	,034	,253	,007	-,018	,008	-,008	,355	,027	,015	,030	,012	-,016
Hanedekilerin son dört hafta içinde iş arayıp aramadığı	,041	-,374	,049	,820	,063	-,028	,102	,000	,098	,005	-,005	,015	-,018	,299	,026	,008	,014	,011	-,018
İş imkanı olsa hanedekilerin iki hafta içinde işbaşı yapabilme durumu	-,028	,123	-,017	-,436	,054	,058	-,121	,005	,237	-,042	,047	,002	-,028	,476	,044	-,026	-,013	,024	-,050
Hanedekilerin son işindeki durumu	-,026	,231	-,010	-,692	,073	,132	-,372	,070	,285	-,009	-,018	,014	,020	,180	,001	,006	,031	,002	-,006

Hanedekilerin son çalıştığı işindeki meslek	- ,019	,250	- ,006	- ,631	- ,061	,111	- ,329	- ,062	,322	- ,003	- ,032	- ,022	,026	,167	- ,006	,018	,039	- ,009	,007
Hanedekilerin son çalıştığı işinden 2006 yılında elde etmiş olduğu net gelir	- ,012	,126	- ,002	- ,420	- ,045	,104	- ,185	- ,025	,064	- ,053	,001	,016	- ,020	,600	,083	- ,034	- ,001	,037	- ,070
Hanedekilerin esas işindeki durumu	- ,071	,796	,028	,456	,036	,058	- ,169	- ,030	,027	,000	- ,001	- ,003	,006	- ,006	- ,014	- ,007	,015	- ,015	
Hane meslek yapısı	- ,063	,769	,028	,451	,041	,045	- ,126	- ,028	,042	,010	- ,011	,009	,009	- ,009	- ,006	,000	- ,002	- ,014	
Hanedekilerin esas işindeki haftalık normal çalışma saati (ortalama saat)	- ,075	,692	,036	,494	,047	,071	- ,165	- ,047	,004	,012	,010	- ,020	,002	- ,003	,002	,023	,012	,018	,032
Hanedekilerin ek iş/işlerindeki haftalık normal çalışma saati toplamı (ortalama saat)	- ,018	,212	,010	,192	,017	,047	- ,124	- ,034	,017	,028	,007	- ,025	,025	,023	,052	,008	,016	,001	,317
Hanedekilerin esas işindeki yer, kuruluş veya iş yerinde çalışan kişi sayısı	- ,061	,761	,027	,393	,027	,030	- ,092	- ,015	,052	- ,005	- ,013	- ,006	,004	,006	,000	,027	- ,005	,003	,065
Hanedekilerin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu	- ,073	,832	,030	,463	,035	,040	- ,115	- ,021	,045	,006	,000	,005	,006	,005	,002	,006	,005	,007	,045
Hane yaş yapısı (2006 yılı Aralık ayındaki)	,288	,034	- ,330	,001	,014	- ,010	- ,037	- ,074	,079	,504	,086	,018	,159	,018	- ,175	,101	,000	,230	- ,083
Hane cinsiyet yapısı	,047	,000	- ,176	- ,017	,127	- ,076	,041	,044	,113	,367	- ,076	,072	,172	,054	- ,277	- ,049	- ,266	,033	,055

Hane akrabaik yapısı	,085	,024	,505	,049	,550	,066	,061	,255	,007	,125	,121	,004	,024	,015	,084	,049	,041	,148	,018	
Hanedekilerin 2006 yılı süresince genel faaliyet durumu	,233	,012	,143	,012	,026	,056	,067	,036	,120	,622	,044	,079	,236	,060	,269	,187	,047	,047	,056	,039
Hanenin genel sağlık durumu	,062	,641	,003	,056	,004	,155	,385	,091	,375	-,082	,028	,021	,013	,170	,020	,032	,017	,015	,022	
Hanenin kronik/müzmin bir hastalık düzeyi	,042	,532	,002	,023	,006	,162	,395	,094	,462	-,077	,014	,021	,009	,235	,044	,022	,018	,001	,026	
Hanenin akut hastalık düzeyi (son 6 ay)	,033	,546	,002	,041	,009	,164	,408	,106	,372	-,063	,010	,043	,006	,235	,033	,007	,025	,001	,018	
Hanenin sağlık sigortası düzeyi	,059	,721	,024	,279	,023	,007	,040	,010	,210	,028	,007	,025	,007	,212	,035	,028	,014	,020	,010	
Hanedekilerin son 12 ay içinde, tıbbi muayene veya tedavi ihtiyacı olduğu halde doktora başvurumama durumu	,056	,625	,003	,252	,011	,171	,386	,045	,265	,055	,017	,022	,016	,053	,003	,031	,017	,010	,010	
Hanedekilerin doktora başvuramamasının asıl sebebi	,038	,042	,020	,006	,005	,270	,597	,090	,518	,089	,001	,005	,007	,159	,004	,000	,015	,010	,012	
Hanedekilerin son 12 ay içinde, dış hekimine başvurma ihtiyacı olduğu halde başvurumama durumu	,069	,686	,001	,292	,015	,120	,254	,020	,243	,076	,012	,022	,018	,113	,010	,049	,011	,024	,019	
Hanedekilerin bir dış hekimine başvuramamasının asıl sebebi	,018	,009	,014	,047	,002	,256	,602	,088	,537	,132	,008	,007	,017	,111	,001	,036	,003	,013	,016	

Konuta ilişkin tüm harcamalar düşünüldüğünde bu masrafların haneye nasıl bir yük getirdiği	,41	,05	,29	-	,22	-	-	-	-	,147	,17	,01	,03	-	,04	-	-	-	,05
Konut ile ilgili ödemeler dışındaki borç ve taksit ödemelerinin haneye nasıl bir yük getirdiği	-	-	,44	-	,08	-	-	-	,03	-,303	,21	,46	,32	,00	,21	,13	-	,01	-
İstenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman EVDEN UZAKTA BİR HAFTALIK TATİLİ KARŞILAYABİLEC EK DURUMDA olup olmama	,53	,02	,18	-	,17	-	-	,10	,00	,001	,10	,06	,10	,02	,25	,01	,03	,06	,00
İstenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman İKİ GÜNDE BİR ET, TAVUK YADA BALIK İÇEREN YEMEK YİYİP YİYEMEME durumu	,59	,05	,19	-	,15	-	-	-	-	-,007	,09	,05	,08	,00	,16	,03	,01	,07	-
İstenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman beklenmedik büyüklüğün karşılanabilme durumu	,56	,02	,21	-	,20	-	-	-	-	,041	,16	,04	,02	,01	,26	,09	,01	,00	,00
Evin ısınma ihtiyacının yeterince karşılanabilme durumu	,52	,05	,25	-	,10	-	-	-	-	,127	,06	,04	,13	,00	,06	,15	,06	,12	-
Yıpranmış veya eskimiş mobilyaları yenileyebilme durumu	,51	,02	,19	-	,20	-	-	-	-	,046	,14	,08	,07	,03	,32	,08	,02	,04	,02

Yeni giysiler alabilme durumu	,57 3	,04 6	,17 7	- 0	,16 1	- 14	- 03	- 13	- 05	- 107	- 09	- 03	- 05	- 00	,15 8	- 09	,00 2	,14 6	- 02
Toplam hanehalkı kullanılabilir geliri	- ,59 4	- ,05 1	,06 8	,00 9	- ,25 6	,16 6	,11 3	- ,10 9	- ,00 0	,011	,00 0	,10 8	,00 1	- ,01 8	,10 6	,15 1	,05 0	,29 3	- ,04 6
Toplam hanehalkı kullanılabilir geliri	,74 4	,07 4	- ,16 1	- ,02 2	,24 6	,07 6	,04 9	,04 3	,01 4	,031	,05 0	,09 9	,07 1	,04 3	,19 6	,14 3	,05 7	,21 2	- ,05 2
Oturulan konutun tipi	- ,61 0	- ,03 3	,12 9	- ,04 6	,22 9	,14 8	,06 8	- ,17 1	- ,06 2	,224	,07 4	,01 1	,22 4	,01 1	,17 3	- ,09 7	,09 1	- ,07 2	,05 6
Oturulan konuttaki mülkiyet şekli	- ,10 9	- ,00 3	,42 9	- ,06 9	,57 4	,40 5	,09 0	,39 9	,02 8	,022	,04 4	,04 2	,06 5	,00 2	,01 7	,03 6	,08 6	,03 8	- ,01 9
Oturulan konut için ödenen aylık kira (YTL)	- ,01 4	- ,00 3	,39 4	- ,06 0	,52 7	,38 9	,07 3	,45 9	,01 8	,008	,04 4	,04 1	,09 3	,01 9	,09 2	,00 5	,07 2	,00 7	- ,02 9
Aylık ortalama konut masrafı (YTL)	- ,61 2	- ,04 3	,42 3	- ,04 0	,28 4	,23 6	,04 7	,19 3	- ,00 3	,128	,07 3	,06 1	,04 9	- ,01 4	,09 2	,10 9	,04 2	,07 9	- ,02 3
Oturulan konutta mutfak, banyo ve tuvalet hariç oda sayısı	,48 9	,03 1	,01 6	- ,00 8	,24 0	,25 4	,15 6	- ,18 2	,00 2	-,214	,27 3	- ,31 4	,35 8	,00 7	,10 5	,12 2	,08 5	,04 3	- ,00 4
Oturulan konuttaki faydalanılan alanın metrekare olarak büyüklüğü (m2)	,54 0	,02 0	,00 6	,00 2	,24 1	,19 4	,13 1	- ,15 7	,01 4	-,256	,29 3	- ,31 9	,36 1	,00 7	,09 8	,12 7	,04 2	,00 9	- ,01 9
Oturulan konutta kişi başına faydalanılan alanın metrekare olarak büyüklüğü	- ,30 3	,01 5	- ,62 6	- ,03 5	,40 1	- ,03 3	- ,00 5	- ,13 3	- ,01 7	,095	,24 4	,23 7	- ,20 1	,01 3	,02 9	,01 4	,05 0	,00 3	- ,01 2
Oturulan konutun ısıtma sistemi	,51 4	- ,00 9	- ,00 2	- ,00 6	,04 5	- ,17 8	- ,07 3	,17 2	,06 2	-,253	,21 0	- ,06 2	- ,20 1	- ,01 0	- ,10 0	,30 0	- ,18 6	,19 8	- ,04 1
Oturulan Konutta ısıtma amacıyla en fazla kullanılan yakıt türü	,54 0	,04 5	- ,02 9	,04 0	,22 1	- ,01 5	- ,05 4	,27 9	,01 9	-,120	,04 1	,05 8	- ,18 5	,01 0	- ,12 6	- ,01 4	,02 6	,18 7	- ,01 6

Oturulan konutta BANYO veya DUŞ'un mevcut olma durumu	,50 7	,05 6	- 08 8	,01 9	- 23 4	,42 3	,18 0	- 16 0	,02 3	,021	- 12 5	,07 4	,08 1	,00 3	,08 6	- 01 1	- 24 8	- 06 9	,02 2
Oturulan konutta TUVALET'in /ev içinde) mevcut olma durumu	,55 5	,04 2	- 11 4	,02 0	- 26 0	,29 5	,12 8	- 09 1	,03 0	-,084	- 07 5	,02 1	,02 6	,01 7	,03 0	- 00 1	- 23 9	- 01 1	- 00 1
Oturulan konutta BAĞIMSIZ MUTFAĞIN mevcut olma durumu	,42 3	,05 4	- 07 6	,02 4	- 20 3	,36 3	,16 2	- 15 1	,00 9	-,014	- 09 0	,02 0	,06 3	,03 2	,09 0	,05 5	- 25 8	,01 3	,03 4
Oturulan konutta BORULU SU SİSTEMİ'nin mevcut olma durumu	,41 1	,07 3	- 07 2	,02 3	- 26 1	,40 9	,17 0	- 13 5	,00 7	,047	- 16 7	,13 2	,05 0	,00 1	,16 8	,09 7	- 22 8	- 09 3	,03 9
Oturulan konutta SICAK SU SİSTEMİ'nin mevcut olma durumu	,61 5	,04 2	- 05 1	,01 4	- 14 4	,19 1	,06 8	,05 7	- 01 6	,002	- 09 0	,05 3	,09 5	,03 7	- 09 6	- 00 1	- 04 1	- 04 6	- 01 1
Hanehalkının TELEFON HATTI'na (sabit) sahip olma durumu	,23 5	,05 0	,09 2	- 04 1	,15 5	,26 2	,06 5	,17 7	,02 8	-,058	,05 4	,06 5	- 12 3	- 03 2	,05 5	,31 4	,29 2	- 08 8	,11 1
Hanehalkının CEP TELEFONU'na sahip olma durumu	,27 1	,02 2	- 51 8	- 01 0	,20 8	- 00 3	- 00 9	- 02 5	- 04 0	,255	- 01 7	,02 7	,10 2	,02 1	- 10 1	- 02 0	- 04 1	,21 8	- 13 1
Hanehalkının RENKLİ TELEVİZYON'a sahip olma durumu	,21 8	,01 9	- 18 7	,00 9	,01 1	,19 8	,09 1	- 09 5	- 03 6	,086	- 12 7	,03 3	,00 5	- 07 7	,09 1	,20 4	,50 0	,28 4	- 12 4
Hanehalkının BİLGİSAYAR'a sahip olma durumu	,29 9	,01 0	- 47 8	,03 2	,09 0	- 05 8	- 11 2	,33 9	,04 3	-,041	,28 9	,33 9	,16 8	- 02 7	,20 0	- 08 7	- 09 3	,14 4	,04 6
Hanehalkının İNTERNET'e sahip olma durumu	,22 8	,02 0	- 44 0	,02 1	,04 8	- 04 8	- 12 3	,36 8	,05 2	-,027	,29 8	,36 4	,18 9	- 03 0	,23 3	- 08 8	- 05 5	,09 6	,05 4

Hanehalkının OTOMATİK ÇAMAŞIR MAKİNASI'na sahip olma durumu	,521	,084	-0	-0	-0	,365	,144	-,096	,005	,044	-,158	-,110	-,030	,003	,134	,133	,026	,008	-,017
Hanehalkının BUZDOLABI'na sahip olma durumu	,295	,052	-,088	-,014	-,091	,289	,167	-,112	,005	,020	-,139	,075	,009	-,055	,188	,242	,344	,137	-,032
Hanehalkının BULAŞIK MAKİNASI'na sahip olma durumu	,390	,044	-,218	-,021	-,019	-,045	,101	-,376	,061	-,147	,219	,073	,031	-,011	,073	,081	,040	-,015	-,081
Hanehalkının KLİMA'ya sahip olma durumu	-,026	-,006	-,231	-,057	-,145	-,046	-,356	-,000	,003	-,030	-,203	,194	-,023	-,083	-,389	-,277	-,293	-,028	-,029
Hanehalkının OTOMOBİL'e sahip olma durumu	,275	,020	-,300	-,016	-,227	,039	-,039	-,137	-,033	,160	,098	,141	,139	,005	,025	-,017	-,030	-,041	-,017
Oturulan konutta sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçeveleri gibi bir problemin mevcut olma durumu	,519	,061	,170	-,016	-,004	,045	,031	-,148	,010	-,026	,138	,190	-,312	-,031	,212	,280	-,037	,144	,013
Oturulan konutta, konutun izolasyonundan dolayı ısınma sorunu olup olmadığı	,470	,068	,206	-,028	-,012	,033	,019	-,151	-,007	,011	,101	,209	-,351	-,040	,179	,317	-,039	,177	-,002
Oturulan konutta, odaların karanlık olması veya yeterli ışık almaması gibi bir sorun olup olmadığı	,270	,022	,190	-,018	-,095	,096	,078	-,177	-,001	,063	,198	,157	-,179	-,008	,123	,164	-,122	,062	-,002

Oturulan konutta, komşulardan veya sokaktan gelen gürültü probleminin olup olmadığı	-	-	,21	-	,23	,00	,03	-	-	,130	,41	,21	-	,00	,07	,09	-	-	-
	,08	,02	,08	,03	,22	,09	,07	,29	,00		,09	,04	,11	,09	,09	,06	,00	,17	,01
	5	1	8	5	2	9	7	6	2		9	4	8	9	9	6	9	9	5
Oturulan konutta, kullanım alanının yeterli olup olmadığı	-	-	-	-	,07	-	-	,17	,03	,038	-	,09	-	-	,08	,22	-	-	,00
	,37	,02	,31	,00	,06	,19	,08	,00	,09		,24	,07	,19	,01	,09	,22	,09	,06	,00
	2	3	9	3	6	2	9	0	9	5	5	2	3	9	7	1	4	2	
Yaşanılan çevrede trafik veya endüstrinin neden olduğu hava kirliliği, çevre kirliliği veya diğer çevresel sorunların ol	-	,04	,22	-	,18	,03	,02	-	,00	,199	,39	,23	-	,00	,19	,12	-	-	,01
	,14	,04	,22	,04	,18	,03	,02	,30	,08		,39	,23	,08	,06	,19	,12	,02	,23	,01
	0	4	6	4	4	8	1	1	8	5	5	0	6	2	7	0	0	0	
Yaşanılan çevrede suç ve şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşılıp karşılaşılmadığı	-	-	,20	-	,18	,00	,01	-	,00	,119	,41	,14	-	,00	,16	,24	-	-	-
	,10	,01	,20	,03	,18	,00	,01	,32	,00		,41	,14	,08	,00	,16	,24	,10	,14	,03
	3	3	0	2	6	8	8	0	7	2	4	8	3	8	6	1	1	3	
Hanedeki birey sayısı	,18	,00	,56	,03	-	-	-	,24	-	,196	,11	,01	,03	,00	,02	,07	-	-	,00
	,18	,00	,56	,03	,59	,02	,06	,24	,01		,11	,01	,03	,00	,02	,07	,02	,07	,00
	9	6	6	5	6	0	7	3	4	5	4	3	1	8	0	1	8	0	
Extraction Method: Principal Component Analysis.																			
a. 19 components extracted.																			

Çizelge A.9 : Faktör yük değerlerine göre analiz dışında kalan değişkenler

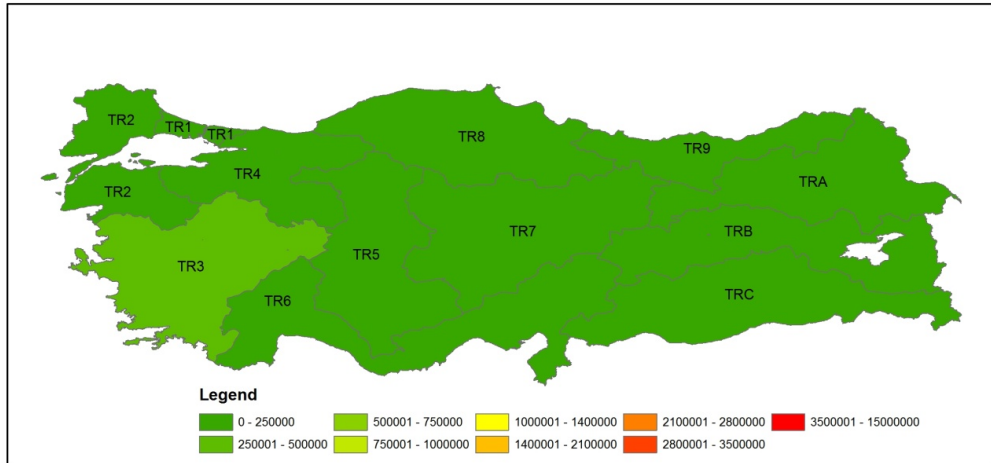
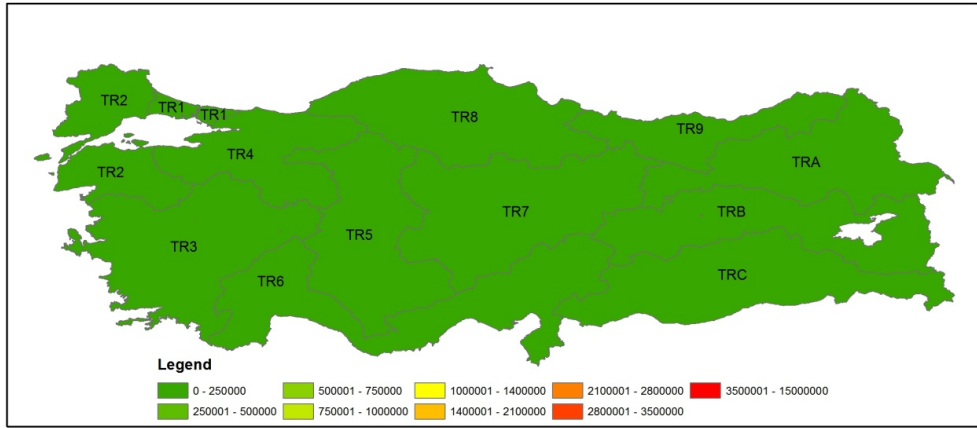
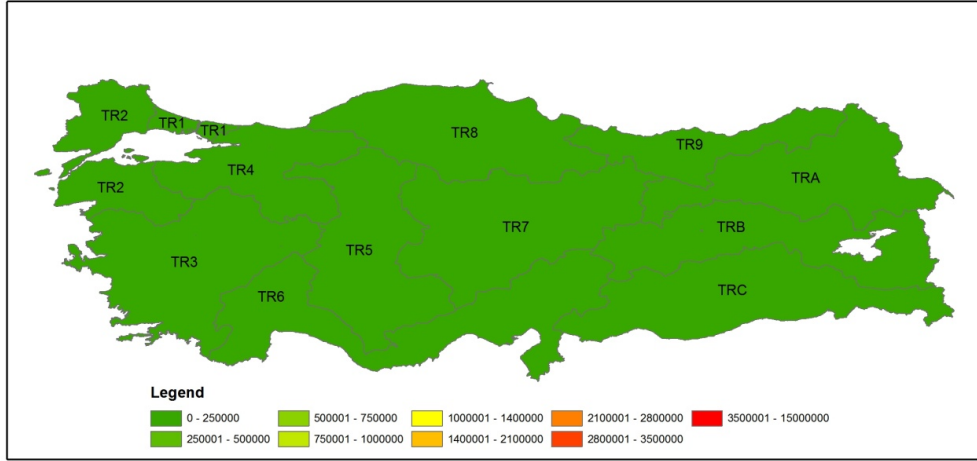
	Çıkartma
Bir ay geçinebilmek için hanenin sahip olması gereken en düşük aylık net gelirin ne kadar olacağı	0.6320 04614
Evin ısınma ihtiyacının yeterince karşılanabilme durumu	0.4649 98253
Hane cinsiyet yapısı	0.4035 18521
Hane eğitim düzeyi	0.4581 63576
Hane yaş yapısı (2006 yılı Aralık ayındaki)	0.5941 41469
Hanedekilerin 2006 yılı süresince genel faaliyet durumu	0.6686 96333
Hanedekilerin ek iş/işlerindeki haftalık normal çalışma saati toplamı (ortalama saat)	0.2080 27674
Hanedekilerin son çalıştığı işinden 2006 yılında elde etmiş olduğu net gelir	0.6209 91401
Hanehalkının bulaşık makinası 'na sahip olma durumu	0.4560 42782
Hanehalkının buzdolabı 'na sahip olma durumu	0.4902 25375
Hanehalkının cep telefonu 'na sahip olma durumu	0.5420 30386
Hanehalkının klima 'ya sahip olma durumu	0.6265 677
Hanehalkının otomatik çamaşır makinası 'na sahip olma durumu	0.5759 5933

Hanehalkının otomobil 'e sahip olma durumu	0.3186 70354
Hanehalkının renkli televizyon 'a sahip olma durumu	0.5673 95806
Hanehalkının telefon hattı 'na (sabit) sahip olma durumu	0.4305 9704
Hanenin sağlık sigortası düzeyi	0.6979 98039
Hanenin toplam aylık hane geliriyle bir ay boyunca geçinebilme durumu	0.6090 79633
İş imkanı olsa hanedekilerin iki hafta içinde işbaşı yapabilme durumu	0.5210 03161
İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması, 1. Düzey	0.5957 72417
İstenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman beklenmedik harcamaların karşılanabilme durumu	0.5949 41793
İstenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman evden uzakta bir haftalık tatili karşılayabilecek durumda olup olmama	0.5648 78725
İstenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman iki günde bir et, tavuk ya da balık içeren yemek yiyip yiyememe durumu	0.5292 51849
Konuta ilişkin tüm harcamalar düşünüldüğünde bu masrafların haneye nasıl bir yük getirdiği	0.4236 29073
Oturulan konutta bağımsız mutfak ın mevcut olma durumu	0.5032 50739
Oturulan konutta banyo veya duş 'un mevcut olma durumu	0.6632 8975
Oturulan konutta borulu su sistemi 'nin mevcut olma durumu	0.6120 40225

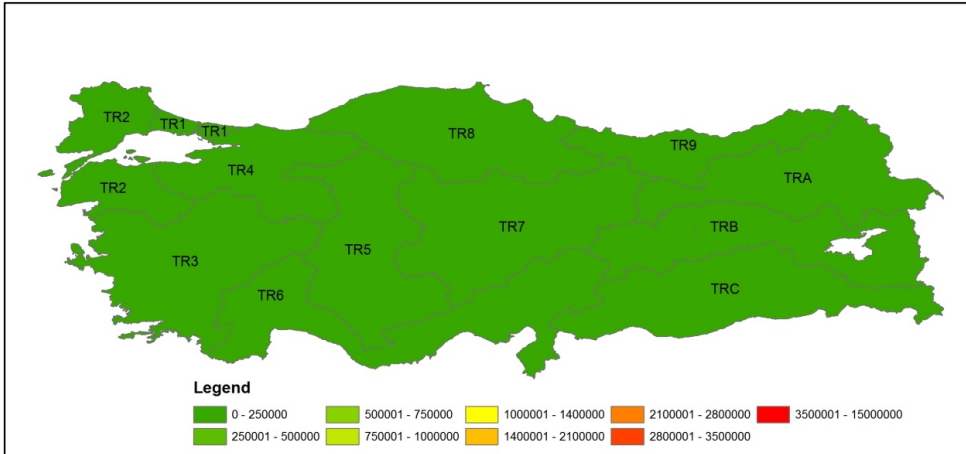
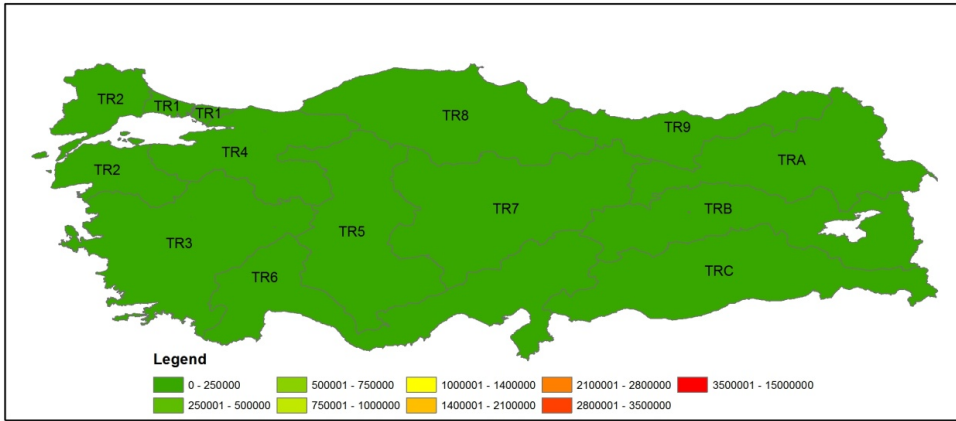
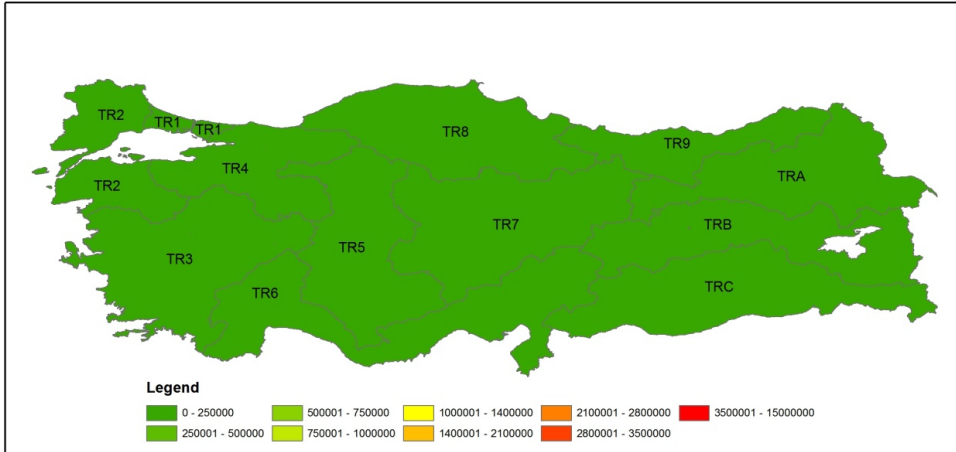
Oturulan konutta ısınma amacıyla en fazla kullanılan yakıt türü	0.5316 07975
Oturulan konutta sıcak su sistemi 'nin mevcut olma durumu	0.4826 3848
Oturulan konutta sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçeveleri gibi bir problemin mevcut olma durumu	0.6273 92271
Oturulan konutta tuvalet 'in (ev içinde) mevcut olma durumu	0.5749 35415
Oturulan konutta, komşulardan veya sokaktan gelen gürültü probleminin olup olmadığı	0.4997 30255
Oturulan konutta, konutun izolasyonundan dolayı ısınma sorunu olup olmadığı	0.6368 86121
Oturulan konutta, kullanım alanının yeterli olup olmadığı	0.5021 69047
Oturulan konutun ısıtma sistemi	0.6643 00965
Oturulan konutun tipi	0.6662 70314
Oturulan konutta, odaların karanlık olması veya yeterli ışık almaması gibi bir sorun olup olmadığı	0.3264 2992
Son 12 ay içinde elektrik, su veya gaz faturalarının planlandığı gibi ödenememe durumu	0.3392 73487
Toplam hanehalkı kullanılabilir geliri	0.6147 43986
Yaşanılan çevrede suç ve şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşılıp karşılaşılmadığı	0.5218 39279
Yaşanılan çevrede trafik veya endüstrinin neden olduğu hava kirliliği, çevre	0.5642 86908

kirliliği veya diğer çevresel sorunların olup olmadığı	
Yeni giysiler alabilme durumu	0.5130 15772
Yıpranmış veya eskimiş mobilyaları yenileyebilme durumu	0.5832 55947

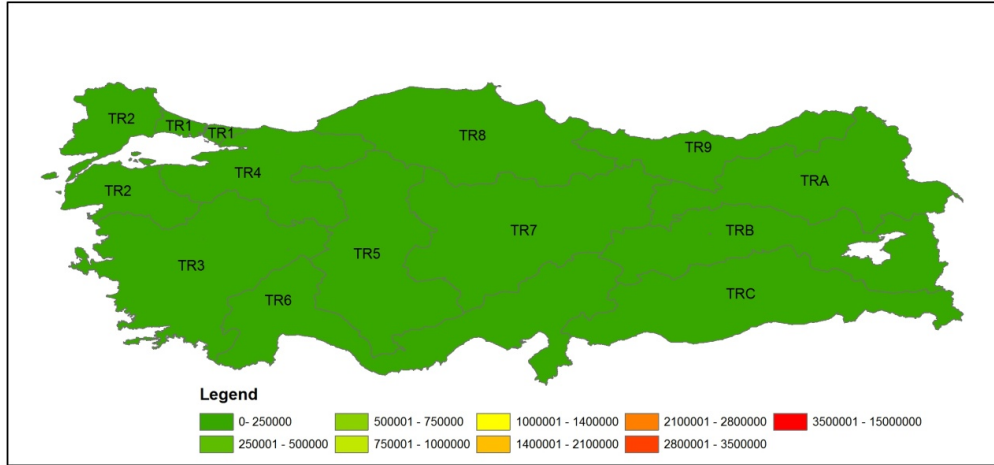
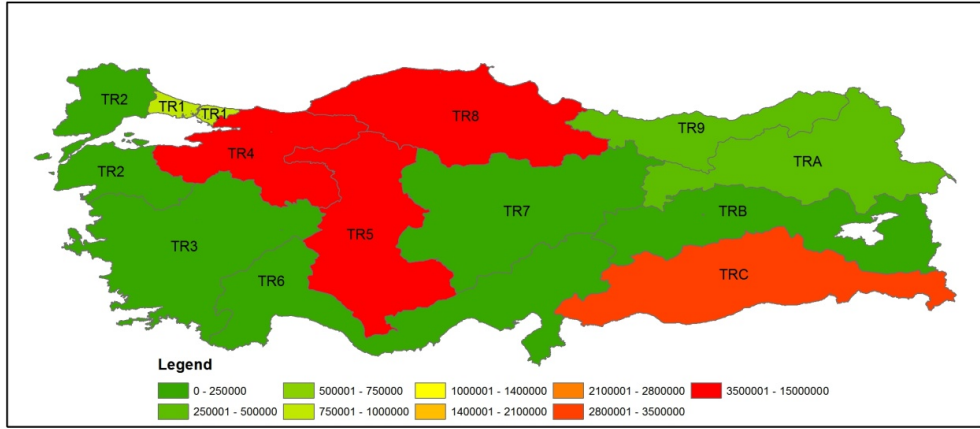
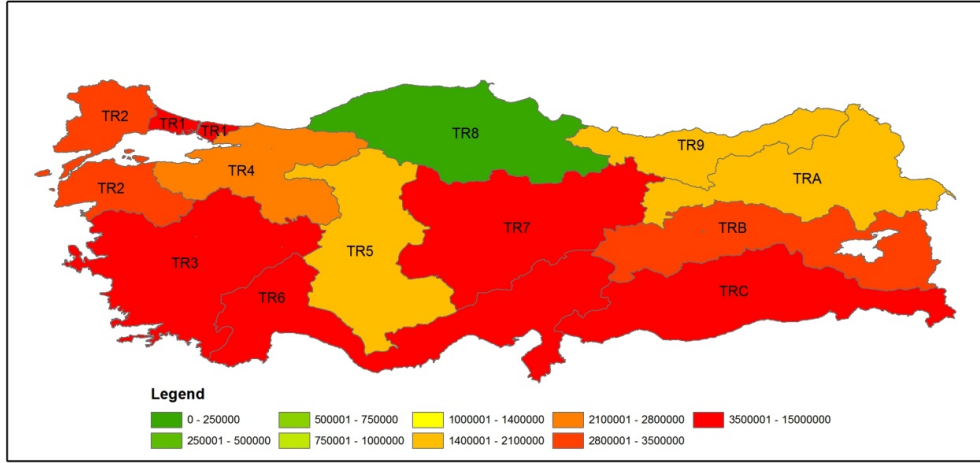
Şekil A.1 : Sağlık Düzeyi

Sabii A 2 - Sağlık Hizmetlerine Erişim

Sabir A 3 • Sosyal Güvenlik

ÖZGEÇMİŞ

Soyad : Okman
Ad: Can
Doğum Tarihi: 27.09.1983
Uyruğu: TC
Medeni Hali: Bekar
Eğitim : Üniversite

Kurum (Tarih)

Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama
Bölümü, 2001-2006
Yüce Fen Lisesi (1999-2001)

Derece:

Lisans

Lise

Katkıda bulunulan yayınlar:

*İstanbul 1/25000 Kentsel Gelişme Planı Raporu, İstanbul Büyükşehir
Belediyesi Yayını, İstanbul, 2007*

*6-11 Ekim 2003 Kapadokya-Cappadocia Uluslararası Atölye Çalışması
İletişim Materyali Yıldız Teknik Üniversitesi, 2003 Nevşehir*

*Book of Papers: İTÜ 2007-2008 Bahar Dönemi, Şehir ve Bölge Planlama,
Kalkınma Planlaması içinde "Kalkınma Stratejileri ve Yoksulluk" (Dersi Veren:
Assoc. Prof. Dr. Ferhan Gezici; Derleyen: Eda Beyazıt)*

Ödüller:

*Yıldız Teknik Üniversitesi, İnsan Kaynaklarını Geliştirme Mersezi AutoCAD
Dersi Grafik Tasarım 2. ödül, 20.06.2003, İstanbul*

*İzmir Büyükşehir Belediyesi Urla, Çeşme Karaburun Yarımadası Ulusal Fikir
Yarışması, 2. ödül, 2008, İzmir*

*İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yaya Üstgeçitleri için Fikir Yarışması, 3. ödül,
2009, İstanbul*

Mesleki Deneyim

Tarih	Yer	Kurum	Konum	İş Tanımı
- 02.2010	İstanbul	TMMOB, Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi	İstanbul Yönetim Kurulu Üyesi	- Yönetim Kurulu üyesi
12.2009 – 05.2010	İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa	DeLeeuw International	Kısa dönemli stratejik planlama uzmanı	- Araştırma verilerinin analizi ve yorumlanmasına ilişkin metodolojinin geliştirilmesine destek -TUIK verilerine dayanarak her il için hazırlanan vey tabanı oluşturmak -TUIK verileri ve araştırma verilerini kullanarak Türkiye, proje illeri ve metropolitan alanlar ve hedef mahalleler açısından karşılaştırmak ve raporlama -Çalışma gruplarının çalışmasına yardımcı olarak verileri -4 kentte kamu hizmetleri sunumuna ilişkin CBS haritaları hazırlamak -Hedef gruplara hizmet sunacak optimum mekezelelerinin yer seçimi için öneriler geliştirmek
- 12.2010 07.2009	GAP Bölgesi	Eptisa Europe Union Project Specialist	Kısa dönemli sellemücadele uzmanı	- GAP bölgesi için bir sel riksi haritası ve bir el kitabı hazırlamak - Pilot projenin geliştirilmesine ve uygulanmasına destek sunmak - Kapasite oluşturma eğitimlerinin hazırlanmasına ve uygulanmasına destek sunmak - GAH bölgesi için orta dönemli eylem planı hazırlamak
- 01.2008	İstanbul	ARP Planlama Araştırma Mimarlık Müh. Ltd. Şti.	Şirket Kurucusu	Kent Planları - Diyarbakır Kent Planı üzerinde tadilat -Batman Kent Planı üzerinde tadilat -İstanbul Kent Planı üzerinde tadilatlar (Bakırköy, Eyüp, Fatih, Küçükçekmece) - Strategic Development Plan for Urla Çeşme Karaburun Peninsula (concour).
02.2007-10.2007	İstanbul	İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi	Şehir Plancı	Şehir Planları - 1/25.000 Şile Çevre Düzeni Planı - 1/25.000 Beykoz Çevre Düzeni Planı - 1/5.000 Şile İlçesi Köy Analizleri - 1/5.000 Şile İlçesi Köy Planlama Yaklaşımları - 1/5.000 Beykoz İlçesi Köy Planlama Yaklaşımları
06.2006-07.2006	Ankara	Maviumut Mühendislik, Danışmanlık, Ltd. Şti.	Stajyer	Mardin - Kızıltepe şehir planı
09.2005-06.2006	İstanbul	Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	Öğrenci Asistan	Asst. Prof. Zeynep Enlil için asistanlık Mimarlık Fakültesi öğrencileri için CBS eğitimi verilmesi

2005	İstanbul, Amasra	Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	Stajyer	- Bartın, Amasra şehir planı
2005- 2005	İstanbul	Lowe Reklam Ajansı	Yarı zamanlı Stajyer	Yaratıcı ekip asistanlığı
08.2001- 08.2003	İstanbul	Habitat Gençlik Derneği	Gönüllü	Yerel Gündem 21 Projesi kapsamında gençlik evleri ve gençlik merkezlerinin koordinasyonu -YG 21 G gençlik çalışmaları koordinasyon toplantısı düzenlenmesi ve kolaylaştırılması, Mardin -Almanya-Türkiye kültürlerarası etkileşim toplantısı, -Fransa-Türkiye kültürlerarası etkileşim toplantısı, Yalova -France-Turkey Intercultural Interaction Meeting, Yalova -Türkiye-İspanya-İsrail-Filistin YG 21'lerin uygulanması toplantısı Türkiye Ekibi sorumlusu, Barselona -Tanıtım materyallerinin tasarımı